

WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

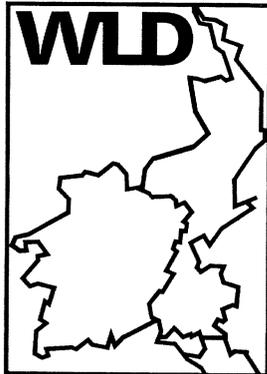
WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

Opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door prof. dr. J. Goossens
en prof. dr. A. Hagen

II. NIET-AGRARISCHE VAKTERMINOLOGIEËN

Aflevering 10: schoenmaker, zadelmaker/gareelmaker

DR. H. CROMPVOETS

1994
VAN GORCUM

© 1994 Van Gorcum & Comp. B.V., Postbus 43, 9400 AA Assen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Woordenboek

Woordenboek van de Limburgse dialecten / opgezet door A. Weijnen; voortgezet door J. Goossens en A. Hagen. II, Niet-agrarische vakterminologieën. – Assen: Van Gorcum.

Afl. 10: Schoenmaker, zadelmaker/gareelmaker / H. Crompvoets.

– Ill. Met reg.

NUGI 941

Trefw.: Limburgse dialecten; woordenboeken.

ISBN 90 232 2953 3

Dit werk is tot stand gekomen met steun van de provincie Limburg, de Katholieke Universiteit Nijmegen en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) te 's Gravenhage.

Layout en druk: Van Gorcum, Assen

INHOUDSOPGAVE

1. TEN GELEIDE	VII
2. Inhoudsopgave bij LEERBEWERKENDE EN -VERWERKENDE BEROEPEN	XV
3. Algemene terminologie van de LEERBEWERKENDE EN -VER- WERKENDE BEROEPEN	1
4. Vakterminologie van de SCHOENMAKER	4
5. Vakterminologie van de ZADELMAKER/GAREELMAKER	62
6. Register	69

TEN GELEIDE

ALGEMEEN

In aflevering WLD II.10 vindt men een inventarisatie van de terminologieën van de schoenmaker en de zadelmaker/gareelmaker. De aflevering *Leerbewerkende of -verwerkende beroepen* is wat de beide provincies Limburg betreft beperkt tot deze twee beroepen. Wanneer men de vergelijkbare aflevering II.3 van het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* bekijkt, ziet men naast de behandeling van de terminologieën van schoenmaker en zadelmaker een uitvoerig hoofdstuk over de Brabantse terminologie van de leerlooier. In een verder verleden, de vorige eeuw, moet men in Limburg ook leer gelooid hebben in bepaalde plaatsen. Maar het was niet mogelijk om van dit beroep nog dialectwoorden te verzamelen. Wat er te vinden was aan woordmateriaal in dezen is in het gedeelte *Algemeen*, voorafgaand aan de beroepen, ondergebracht.

Vragenlijst nr. 60 van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde (NCDN) was bedoeld vooral voor de handwerksman die een schoen in zijn geheel kon maken en voor de persoon die alleen schoenen repareert. In de inleiding op de vragenlijst wordt gezegd dat het om een handwerk gaat dat al rond 1900 begon te verdwijnen. De schoenhersteller is nog van onze tijden, alhoewel die ook al her en der uit het stads- of dorpsbeeld aan het verdwijnen is. De schoenmaker die nu nog hele schoenen maakt, is de orthopedist. Hij maakt schoenen voor mensen die om medische of orthopedische redenen aangepast schoeisel moeten dragen. Er zijn maar enkele orthopedisten in de beide provincies Limburg.

Uit de antwoorden op de vragen blijkt dat de huidige schoenhersteller toch nog heel wat af weet van het maken van schoenen. Hij krijgt bij het repareren te maken met alle onderdelen die bij het maken van schoenen ook van pas komen.

Naast de schoenmaker is de zadelmaker ook een uitgestorven beroep. In de jaren zestig en beginjaren zeventig was het nog net mogelijk een oude generatie zadelmakers resp. gareelmakers te ondervragen. In 1963 schrijft Linssen in de inleiding op zijn kandidaatsscriptie: „Het beroep van zadelmaker in de zin van vervaardiger van boerentuigen sterft uit. Immers het mechanisatieproces van de landbouw verdringt langzaam, maar binnen niet al te lange tijd definitief, het beste paard uit de stal, waar het plaats maakt voor de tractor.” (Linssen 1963, pag. 1). Het mechanisatieproces waarop Linssen doelt, heeft zich in de beroepenwereld sindsdien alleen maar sterker ontwikkeld. Wat betreft de woordenschat van de schoenmaker (niet de schoenhersteller) en de zadelmaker/gareelmaker kan men anno 1994 terecht spreken van historisch geworden terminologie.

METHODE VAN BEWERKING

De methode van bewerking en spelling komen overeen met die van de afleveringen van WLD deel II en daardoor, op enige kleine afwijkingen na, ook met die van de

II.10

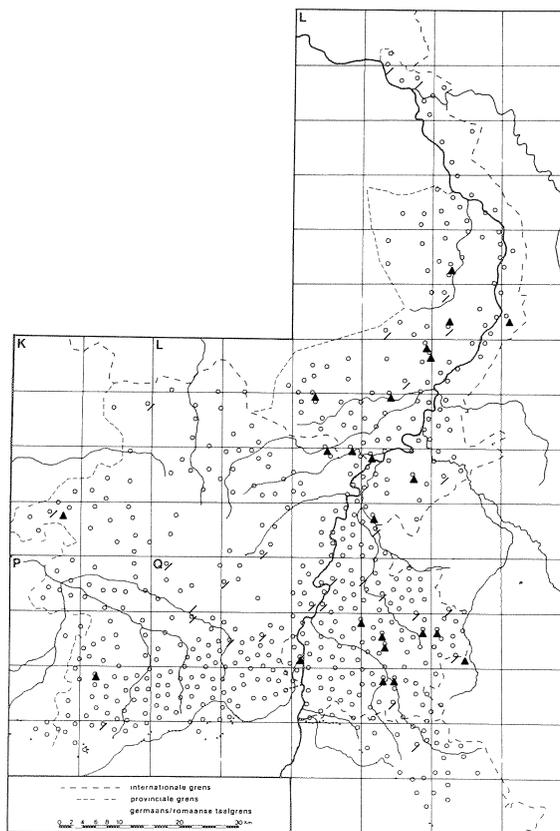
afleveringen van WLD deel I. Voor eventuele aanvullingen en wijzigingen in de methode van bewerking zij men verwezen naar de paragraaf METHODE VAN BEWERKING in het TEN GELEIDE van reeds eerder verschenen afleveringen (zie bijvoorbeeld de paragraaf METHODE VAN BEWERKING in WLD II. afl. 4, pag. VII).

BEWERKT GEBIED

Vanwege het feit dat de beroepen van de lokale schoenmaker (niet de hersteller) en zadelmaker uitgestorven zijn, is het informantennet niet fijnmazig. Toch is er nog een redelijke spreiding van gegevens door de beide provincies heen. Op de kaart ONDERZOCHE PLAASTEN ziet men de plaatsen weergegeven waarvandaan ingevulde vragenlijsten zijn binnengekomen bij de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde.

OVERZICHT BRONNEN

- ✓ N 60 schoenmaker
- ▲ N 36 zadelmaker/gareelmaker

BRONNEN BETREFFENDE DE TERMINOLOGIE VAN DE SCHOENMAKER EN ZADELMAKER/GAREELMAKER

Tussen ronde haken worden aan het begin van het lemma de voor dat lemma van belang zijnde bronnen opgegeven. Voor de terminologie van de schoenmaker was de belangrijkste bron vragenlijst nr. 60 van de NCDN. Deze lijst werd samengesteld door drs. P.H. Vos. De tekeningen voor deze lijst werden vervaardigd door dhr. E. Ponte.

Voor de terminologie van de zadelmaker/gareelmaker was de belangrijkste bron vragenlijst nr. 36 van de NCDN. Uit deze vragenlijst zullen de vragen over de haam, het zadel en de broek (de vragen 8 t/m 27) opgenomen worden in de aflevering over HET PAARDETUIG van WLD I.

Voor een overzicht van de in het lemma als monografisch materiaal verantwoorde bronnen zie men de INLEIDING op het WLD. Nieuw bronnenmateriaal en nieuwe geraadpleegde literatuur met het oog op aflevering WLD II.10 (schoenmaker en zadelmaker/gareelmaker) zijn:

- Aras, F., *De moderne schoenmakerij I*, Antwerpen enz. 1946⁴ (afgekort als *Aras I*).
- Aras, F., *De moderne schoenmakerij II*, Antwerpen enz. 1946⁴ (afgekort als *Aras II*).
- Bollen, G., *Plat Ukevers. Woorden en wendingen uit het dialect van Uikhoven*, Uikhoven 1987.
- Brouwers, J., *Een aantal termen uit de leerlooierij*, scriptie Nijmegen 1963 (ongepubliceerd).
- Canter Cremers-Van de Does, E., *Van schoenen en schoenmakers*, Amsterdam-Antwerpen 1940.
- Ciliax, J., *De zadelmaker. Eene zoveel mogelijk nauwkeurige en uitvoerige beschrijving van alle daaraan verbonden werkzaamheden*, Leiden z.j. (1862?). Naar de vijfde herziene en veel verbeterde uitgave (uitg. D. Noothoven/Van Goor).
- Dierick, E., *Handboek voor schoenmakerij*, Iseghem z.j. Uitg. J. De Busschere Bonte, Boek en Steendrukker.
- Directie van den Arbeid, *Onderzoekingen naar de toestanden in de Nederlandse huisindustrie, dl. II*, Den Haag 1912, hoofdstuk XLVI: *De schoenmakerij* (afgekort als *Directie*).
- Ginneken, J. van, met medewerking van W. Kea, *Handboek der Nederlandsche taal, dl. II: De sociologische structuur*, Nijmegen 1914, pag. 372-376: *De leerlooiers-, zadelmakers- en schoenmakerstaal*.
- Hensen, H.M., Schoenmaker blijf bij je leest. In: *Met gansen trou*, 30 (1980), pag. 33-38.
- Herwijnen, W.B. van, *Ledertechnologie*, 's-Hertogenbosch 1956.
- Horen, L. van, *Heljese weurd, oehdrukkinge en gebroehke*, Helden 1986.
- Knöfel, R., *Leerboek voor de schoenmakerij. Met afzonderlijken atlas, inhoudende 28 platen. Vraagbaak voor schoenmakers, schoenfabrikanten, schachtfabrikanten, leestenmakers, lederhandelaars etc. In het Nederlandsch bewerkt naar de laatste oorspronkelijke uitgave*, Doetinchem z.j.² (1904?) (afgekort als *Knöfel I*).
- Knöfel, R., *De vervaardiging van leestklaar schoenwerk. Handleiding voor zelfonderricht*, Doetinchem z.j. (afgekort als *Knöfel II*).
- Liedmeier, P.J., *Vaktaal der schoenmakers in Oisterwijk in de jaren rond 1900 betreffende het nu in onbruik geraakte handwerk*, doctorale scriptie Nijmegen 1962 (ongepubliceerd).
- Linssen, J., *De terminologie van de zadelmaker. Proeve van een vaktaalbeschrijving*, kandidaatsscriptie Nijmegen 1963 (ongepubliceerd) (afgekort als *Linssen 1963*).

- Linssen, J., *De terminologie van de zadelmaker. Proeve van een vaktaalbeschrijving*, doctorale scriptie Nijmegen 1967 (ongepubliceerd) (afgekort als *Linssen 1967*). Wat Limburg betreft is door Linssen alleen Venray (zeggspersoon dhr. Roefs) in zijn enquête betrokken.
- Linssen, J., *De woorden „haam” en „gareel”*. Aanvullend hoofdstuk bij de scriptie *Nederlandse taalkunde „De terminologie van de zadelmaker”*, doctorale scriptie Nijmegen 1968 (ongepubliceerd). De kaart beslaat het hele gebied van WBD en WLD.
- Het schoenherstellersbedrijf in Nederland*, Branche-studies no. 1, Economisch Instituut voor de Middenstand, 's-Gravenhage 1958 (afgekort als *Schoenherstellersbedrijf*).
- Vlimmeren, P.J. van, *De chemie van de lederbewerking*, Waalwijk 1950.
- Vos, P.H., met medewerking van H. van Lieshout en A. Boland, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, deel II, aflevering 3, Leerbewerking*, Assen/Maastricht 1986, Uitg. Van Gorcum.

LIJST VAN ZEGSLIEDEN EN MEDEWERKERS BETREFFENDE DE TERMINOLOGIE VAN DE SCHOENMAKER EN ZADELMAKER/GAREELMAKER

Onze dank gaat uit naar de personen die de vragenlijsten N 60 en N 36 ingevuld hebben of die als zegsman of zegsvrouw daarvoor hebben gefunctioneerd.

Betreffende vragenlijst N 60 (schoenmaker):

As	L 417	F. Bergers, J. Jonck
Bilzen	Q 83	P. Slechten, J. Sourbron
Bleijerheide	Q 121c	C. Crombach, A. Amkreutz
Diepenbeek	Q 71	H. Vandebroek, G. Market
Doenrade	Q 71	J. Smeets
Eigenbilzen	Q 86	L. Broux, P. Appermans
Epen	Q 207	A. Mordang, P. Lardenois
Geleen	Q 21	B. Paulissen-Willen, L. Spaan
Genk	Q 3	J. Melotte
Geulle	Q 18	F. Kengen, J. Pluis
Heerlerheide	Q 112a	J. Weynen
Jeuk	P 219	G. Joris-Schalenborgh
Lommel	K 278	J. Jansen, Fr. Jansen
Maasbree	L 267	F. Wijnen, G. Knippenbergh, J. Nijssen
Meijel	L 265	H. Nijssen, H. Crompvoets
Milsbeek	L 163a	P. Vos, P. ten Haaf, W. ten Haaf
Molenhoek	L 115	F. Hulsmann
Montzen	Q 253	J. Keufgens
Nieuwstad	L 433	J. Herings
Posterholt	L 387	W. Roncken, H. Geerlings
Roggel	L 293	A. Dams, J. Bergs
Schinnen	Q 32	H. Nijssen, H. Otten
Sevenum	L 266	M. Driessen, B. Philipsen

Stein	Q 15	H. Doek
Tessenderlo	K 353	J. van Thienen, G. Degeling
Uikhoven	Q 13	G. Bollen, J. Houben
Waubach	Q 117a	H. Goossens, J. Offermans
Zonhoven	Q 1	M. Switten, J. Vanherle

Betreffende vragenlijst N 36 (zadelmaker/gareelmaker):

Bleijerheide	Q 121c	C. Crombach, M. Savelsberg
Gulpen	Q 203	J. Nijst, M. Fouarge
Heerlen	Q 113	M. Aldenhoff
Helden	L 291	G. Engels, J. Keiren
Heythuysen	L 292	H. Vossen, Fr. Houben
Horst	L 246	G. Lenssen
Klimmen	Q 111	E. Brouwers, L. Kamps
Maasbree	L 267	Fr. Wijnen
Maastricht	Q 95	G. Kamps, dhr. de Groot
Molenbeersel	L 319	M. Kunnen, J. Dalemans
Montfort	L 382	F. Brüll, J. Timmermans
Neeritter	L 321	C. van der Veer-Kwaspen, F. Freulich
Panningen	L 290	J. Claessen, J. Stals
Ransdaal	Q 111*	J. Delahaye, J. Kamps
Schaesberg	Q 118	L. Geelen-Robbertz, A. Robbertz
Schimmert	Q 98	G. Kerckhoffs, dhr. Lönnissen
Sint-Truiden	P 176	G. Schalenborgh, H. Smis
Susteren	L 432	dhr. Schwillens, dhr. Koolen
Tessenderlo	K 353	J. van Thienen, L. Thijs
Thorn	L 374	H. Freulich
Venlo	L 271	P. Keeren
Weert	L 289	P. Adriaens, H. Linssen
Wittem	Q 204	J. Nijst, M. Fouarge, J. Huntjens, J. Lönnissen

VERANTWOORDING ILLUSTRATIEMATERIAAL

In WLD II.10 zijn 78 tekeningen en 5 kaarten opgenomen. De illustraties zijn ontleend aan WBD II.3 (leerbewerking). Ze werden getekend door dhr. E. Huizing.

ALFABETISCH REGISTER EN WOORDKAARTEN

Bij de totstandkoming van de definitieve versie van aflevering WLD II.10 heeft drs. J. van Schijndel een belangrijk aandeel gehad. Hij trad corrigerend op bij de invoer op diskettes van de op fiches uitgewerkte lemmata. Daarnaast stelde hij het alfabetisch register samen. Tevens droeg hij zorg voor de realisering van de woordkaarten met gebruikmaking van apparatuur van het Universitair Centrum voor Informatievoorziening te Nijmegen.

FINANCIËLE STEUN EN BEGELEIDING

Aflevering WLD II.10 kon tot stand komen doordat de provincie Nederlands Limburg de arbeidsplaats van dr. H. Cromptvoets bekostigde.

Een subsidie voor de drukkosten verstrekte de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

De werkzaamheden stonden onder toezicht van de Begeleidingscommissie WLD, die wordt gevormd door mr. J.G. Smeets, voorzitter, en de leden dr. J. Cajot, prof. dr. J. Jansen, prof. dr. J. Goossens, prof. dr. A. Hagen, dhr. F. Walraven en prof. dr. A. Weijnen. De wetenschappelijke projectleiding was in handen van prof. dr. J. Goossens en prof. dr. A. Hagen. Het werk werd uitgevoerd aan de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

1994

dr. H. Cromptvoets

VAKTERMINOLOGIE IN VERBAND MET LEERBEWER- KENDE EN -VERWERKENDE BEROEPEN

Terminologie van de schoenmaker en zadelmaker/gareelmaker

LEERBEWERKENDE EN -VERWERKENDE BEROEPEN

Bij lemmata voorzien van een * is een kaart opgenomen.

ALGEMEEN	1	schoenmakersknecht	6
		thuiswerker	6
Algemeen	1	meesterknecht	6
		baas	6
vilder	1	werkplaats	6
villen	1	winkel	6
looien	1	schoenfabriek	6
leerlooi	1		
looi	1	<i>Werkkleding</i>	6
Huid	2	voorschoot	6
<i>Delen van de huid</i>	2	handleer	6
halve huid -afb. 1-	2		
kop	2	<i>Werken</i>	7
hals	2	beginnen met het werk	7
rug	2		
halve rug	3		
flank	3	<i>Folklore</i>	7
nerfkant	3	sint-crispinus en sint-crispinianus	7
vleeskant	3		
split	3		
liesstrook	3	<i>Varia</i>	7
klauw	3	onraad	7
buik	3	bal	7
<i>Eigenschappen van de huid</i>	3	balpartij	7
vilsnee	3	hol	7
worm- en horzelgat	4	hiel	7
muggesteek	4	hielpartij	7
luizebeet	4	steek (als eenheid van maat)	8
brand	4		
verbrand	4	Materiaal	8
		<i>Algemeen</i>	8
SCHOENMAKER	4	kuipgeloid leer	8
		chroomgeloid leer	8
Algemeen	4		
ambacht van schoenmaker	4	<i>Leersoorten en voeringstoffen</i>	8
schoenmakersgereedschap	4	overleer	8
		overleersoorten	8
<i>Personeel en werkruimte</i>	4	zoolleer	9
schoenmaker *	4	zoolleersoorten	9
schoenmaker (bijnamen)	5	voeringleersoorten	9
magazijn	5		
slechte schoenmaker	5	<i>Kwaliteit van het leer</i>	9
laarzenmaker	6	mals	9
leerjongen	6	mals, goedgeloid leer	9

II.10

groen	9	schuifleest	17
ziel	9	schuif	17
taai	9	hoos, hausse	17
taai, hard leer	9	dop	17
schimmelen	10	knoot	17
naturel	10	sprong	17
leer met natuurlijke kleur	10	kam	17
Bewerkingen en gereedschap	10	<i>Werktafel en werkstoel</i>	17
<i>Meetwerktuigen</i>	10	werktafel -afb. 13-	17
schuifmaat	10	schoenlade	18
maatband, meetlint	10	vetgat	18
	10	werkstoel	18
<i>Messen en wetgereedschap</i>	10	<i>Reservoirs en bewaarplaatsen</i>	18
schoenmakersmes -afb. 2-	10	leerkist	18
randmes	10	waterbak	18
snijkant	10	plakselpot	18
rugkant	11	zwartselreservoirtje	18
wetsteen -afb. 3-	11	schoenpoetsdoosje	18
wetplank	11		
<i>Els, bros, priem</i>	11	<i>Bevestigingsmiddelen</i>	18
els *	11	pekdraad	18
rijgels -afb. 4-	12		
spanels -afb. 5-	12	<i>Draad</i>	19
bros -afb. 6-	13	hennepgaren	19
schroefheft -afb. 7-	13	twijnen	19
		pek	19
<i>Hamers</i>	14	pekbol	19
schoenmakershamer -afb. 8-	14	pekpan	19
penhamer	14	strijklap	19
hakkenhamer	14	rispeleind	19
		borstel -afb. 14-	19
<i>Tangen en spijkertrekker</i>	14	een borstel aanzetten	20
nijptang -afb. 9-	14	galgeknop	20
snijtang	14	galgeknopgaatje	20
spijkertang	15	spinaalgaren	20
spijkertrekker -afb. 10-	15	wasdraad	20
		bijenwas	20
		<i>Houten pennen</i>	20
<i>Leesten en leestonderdelen</i>	15	houten pen	20
leest	15	hakpin	20
houten leest -afb. 11-	15		
stalen leest	16	<i>Spijkers, stiften enzovoorts</i>	21
kromme leest -afb. 12-	16	speldnagel, oppinnagel	21
linkerleest	16	draadnagel	21
rechterleest	16	tack -afb. 15-	21
kinderleest	16	lambert	21
jongensleest	16	stift	21
meisjesleest	16	brospijn	21
mansleest	16	hakspijker	21
vrouwenleest	16	mussebek	22
ondermansleest	16	kopspijker	22
ondervrouwenleest	16		

handvol spijkers	22	pasrozet	28
		overige versieringen	28
<i>Lijm</i>	22	ring	28
plaksel	22	haak	28
wener lijn	22	knopjes	28
gelijmd onderwerk	22	gesp	28
		<i>Het snijden van de onderdelen</i>	28
<i>Steken</i>	22	patronenmaker	28
steek	22	patronen -afb. 24-	28
kruissteek -afb. 16-	22	snijlood	29
		snit	29
<i>Overig gereedschap</i>	23	snijden	29
spanriem	23	snijmes	29
spanblok -afb. 17-	23	leerschaar	29
spannen	23	biezensteker	29
		snijtafel -afb. 25-	29
		snijplank	30
Bovenwerk (het vervaardigen van het boventuig)	23	merkpriem	30
		afvalleer	30
<i>Algemeen</i>	23	<i>Gereedschap voor het aanbrengen van gaatjes, ringen, haken en knopen</i>	30
boventuig	23	holpijpe -afb. 26-	30
laarzeschacht	23	gaatjestang -afb. 27-	30
wreef	23	haalpijp -afb. 28-	30
inschot	24	ringmachine	30
		ringetjestang	30
<i>Leren delen</i>	24	siergaatjestang	30
hielpand -afb. 18-	24	knophaak	31
krans -afb. 19-	24	knopentang	31
spiegel	24	knoopsgatentang	31
voorbld -afb. 20-	24		
vleugels	25	<i>Het plakken en schalmen</i>	31
neus	25	plakken	31
bovenneus	25	lijm voor het plakken	31
tong	25	splitten	31
klep	25	schalmen	31
bies	25	schalmmes	31
achterbies -afb. 21-	25	schalmplank	32
broekbies	26	schalmsteen	32
glijbies -afb. 22-	26	omboeken	32
stropbies	26		
bovenbies -afb. 23-	26	<i>Leestklaar maken (naaien, stikken, spannen)</i>	32
rugbies	26	leestklaar maken	32
strop	26	stikken	32
		stikker, stikster	32
<i>Leren of stoffen delen</i>	26	spannaad -afb. 29-	32
voering	26	naaispaan -afb. 30-	33
veter *	27	klieven -afb. 31-	33
		stropen -afb. 32-	33
<i>Overige delen en versieringen</i>	27	de steek doortrekken	33
rekker	27	biezen	33
strik	27	siersteken opleggen	34
pompon	28	sierstiksel	34
sierrozet	28		

II.10

stikmachine	34	overhalen	39
steken voor het bovenwerk	34	oppinnen	39
		inslag	39
<i>Zetten (walken) en plooiën</i>	34	fouten bij slecht overhalen	39
zetten	34	rektang -afb. 38-	39
laarzebeen -afb. 33-	34	zwiktang	40
laarzespie	34	bek	40
zetlaars	35		
plooien (z.nw.)	35	<i>Bevestigen van de rand en tussenzool aan</i>	
plooiplankje	35	<i>binnenzool en overleer</i>	40
		rand -afb. 39-	40
Onderwerk	35	tussenzool	40
		binnennaaien -afb. 40-	41
<i>Algemeen</i>	35	binnennaaiagroef	41
onderwerk	35	binnennaaiels -afb. 41-	41
onderwerkmaker	35	binnennaaiesteek -afb. 42-	41
		bok	42
		futselaar	42
		futselen	42
<i>Delen van het onderwerk</i>	35		
hielstukje	35	<i>Het opvullen van de schoen (bij hol en bal)</i>	42
		cambreur -afb. 43-	42
<i>Zolen</i>	35	cambreren	42
zool	35	bovenwerk opvullen	42
dubbele zool	35	inplak	42
inplakzool	35		
aanslag	35	<i>Het snijden en vormen van de loopzool</i>	42
		loopzool	42
<i>Hakken</i>	36	ruw uitsnijden	43
hak *	36	weken	43
franse hak -afb. 34-	37	rekblok	43
blokhak	37	rek	43
naaldhak	37	kloppen	43
sleehak	37	klopkei	43
boord	37	klophamer	43
haktip	37	bolslaan	43
hakijzertjes	38	holblok	43
		winddroog	43
<i>Schootwerk</i>	38	zondroog	44
schootwerker	38	insmeren	44
		drijven	44
		bijsnijden	44
<i>Op de leest brengen van de binnenzool</i>	38		
binnenzool	38	<i>Bevestiging van de loopzool door naaien</i>	
opzetten -afb. 35-	38	<i>(genaaid werk)</i>	44
effenen	38	naaiwerk	44
		open kant -afb. 44-	44
<i>Contrefort en binnenneus</i>	38	gesloten kant -afb. 45-	44
contrefort -afb. 36-	38	buitennaaiagroef	44
binnenneus -afb. 37-	39	een groef snijden	45
		groefmes -afb. 46-	45
		groeflip	45
<i>Het oppinnen en de voorbereidingen daar-</i>		aflappen -afb. 47-	45
<i>toe</i>	39	aflapels -afb. 48-	45
dichtbinden	39	steekgaatjes	45
		korte steek -afb. 49-	46

gekleurde steek	46	houten likker -afb. 60-	52
lange steek -afb. 50-	46	likijzer	53
aflapsteek	46	polijstijzer -afb. 61-	53
kurkuma	46	gledijzer	53
de groef sluiten	46	bollikker -afb. 62-	53
staart	46	kantlikker -afb. 63-	53
bol	47	achterijzer -afb. 64-	54
		liksel	54
<i>Hakken opzetten</i>	47	schoenmakerslamp	54
hakken opzetten	47	spirituslamp	54
omloper -afb. 51-	47	metalen koker	54
onderstukken	47	ophalen	54
achterlap	47	poetsborstel	54
aankloppen	47	tranen	54
bijkloppen	47	schoenpoetser	55
stiften	48		
opzij uitkomen	48	<i>Uitleesten</i>	55
brossen	48	leesthaak -afb. 65-	55
		uitleesten	55
<i>Zool- en hakrand verder bewerken</i>	48		
schrooien	48	<i>Pinwerk</i>	55
schrooimes	48	pinnen	55
randsteekmes -afb. 52-	48	gepind werk	55
uitsteken	48	pinrasp -afb. 66-	55
raspen, vijlen	48		
rasp, vijl -afb. 53, 54-	48	<i>Geklonken werk</i>	55
platte rasp -afb. 55-	49	klinken	55
bolle rasp -afb. 56-	49	klinkspijkertjes	56
schrappen	49	klinkvoet	56
schrappglas	49		
een boogje breken	49	Blokwerk	56
schuurpapier	50	zwikblok, werkblok	56
schuren	50	zwikpin	56
natmaken	50	zwikblokleeft	56
afstijfselen	50	plaatleest	56
stijfsel	50	leestplaat	56
likken	50	pingat	56
likhout -afb. 57-	50	blokwerker	56
steekopzetter -afb. 58-	50	blokwerk	56
opprikken	51	zwikker	57
prik	51	doormaaian	57
roulette -afb. 59-	51	doorgenaaid werk	57
		doormaaiels	57
<i>Afwerken (kleuren, oppoetsen, roefelen, likken, poetsen)</i>	51	inleesten	57
afmaken	51		
uitpoetsen	51	Produkt	57
zwartsel	51		
uitpoetsinkt	51	<i>Algemeen</i>	57
zwartmaken	52	koppelen	57
roefelkei	52		
roefelen	52	<i>Schoenen voor mannen, vrouwen of kinde-</i>	
uitpoetswas	52	<i>ren</i>	57
aftrekken	52	manswerk	57
inbranden	52	ondermanswerk	57
koud aftrekken	52		
likker	52		

II.10

vrouwewerk	57	oprekmachine	61
ondervrouweschoenen	57	uitdraaien, oprekken	61
jongensschoenen	58	aflapmachine	62
meisjesschoenen	58	schuurmachine, schrooimachine	62
kinderwerk	58	uitpoetsmachine	62
babyschoentjes	58	gecombineerde machine	62
		schuurrol	62
<i>Speciaal werk</i>	58	rasp	62
kunstwerk	58		
kostbaar werk	58	ZADELMAKER, GAREELMAKER	62
stapelwerk	58		
proefpaar maken	58	Algemeen	62
thuiswerk	58	zadelmaker	62
		tuigleer, zadelleer	62
<i>Kwaliteit</i>	58		
slob	58	Gereedschap en bewerkingen in ver-	
slobben	58	band met naaien	63
te wijd	58		
stand	59	gatels -afb. 68-	63
geen stand hebben	59	naaispaan -afb. 69-	63
		binnenstebuitennaaien	63
<i>Ophalen en bezorgen</i>	59	blinde naad	63
schoenenophaler	59		
afrekenen bij het afleveren	59	Verder gereedschap en overige bewer-	
		kingen	63
Reparatie	59	kartelen	63
		kartelijzer	63
<i>Algemeen</i>	59	mal	64
repareren	59	maanmes -afb. 70-	64
reparatie	59	kwartmaanmes -afb. 71-	64
		gansemaanmes	64
		schilfermes	64
<i>Zoolreparatie</i>	59	leerschalmes -afb. 72-	65
leren zool	59	leertang	65
rubberzool	59	ploegmes -afb. 73-	65
spekzool	59	uitzetter	65
verzolen	59	prikraad	65
halvezool	60	koevoet	65
verhalvezolen	60	kantschaaf -afb. 74-	65
teenstuk	60	schijvensnijder -afb. 75-	66
zoolstuk	60	ronde schaar	66
balstuk	60	vulstok, vulijzer -afb. 76-	66
		haamblok -afb. 77-	66
<i>Andere reparaties</i>	60	rondel	66
lap	60	holpijp	67
neuslap	60	groefpasser	67
spoorleer, achtervoering	60	refelen	67
		kanthout -afb. 78-	67
		refelrand	67
		zwartmiddel	67
<i>Gereedschap, machines en enkele bewer-</i>			
<i>kingen</i>	61		
leerwals	61		
schalmmachine	61		
drievoet -afb. 67-	61		
uitdraaileest, oprekleest	61		

ALGEMEEN

Algemeen

VILDER

(S 40; monogr.)

[Iemand die het villen van dood vee en paarden als beroep uitoefent.]

vilder: *veldar* L 165, 209, 210, 211, 213, 215, 215a, 216, 217, 245, 246, 246a, 248, 249, 250, 266, 267, 268, 269, 271, 289, 290, 291, 295, 297, 298, 300, 320, 321, 323, 325, 327, 328, 330, 331, 374, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 385, 387, 425, 426, 427, 429, 431, 434a, Q 16, 20, 22, 27, 29, 30, 32, 33, 35, 96a, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104a, 105, 110, 111, 113, 116, 117b, 118, 121, 196, 202, 203, 204a, 207, 208; *veļdar* L 296, Q 187, 198; *veļdar* Q 32a; **viller:** *velar* L 191, 210, 299, 333; **paardsviller:** *pertsvelar* L 210; **vuilslachter:** *vulslextar* L 164; **schinder:** *šendar* Q 27, 118.

VILLEN

(S)

[Vee de huid afstropen, van het vel ontdoen.]

villen: *vela* L 165, 191, 209, 210, 211, 213, 215, 215a, 216, 217, 245, 246, 246a, 248, 249, 250, 266, 267, 268, 269, 271, 289, 290, 291, 295, 297, 298, 299, 320, 321, 323, 325, 327, 328, 330, 331, 333, 374, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 385, 387, 425, 426, 427, 429, 431, 432, 434a, Q 16, 20, 22, 27, 29, 30, 32, 32a, 33, 96a, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104a, 105, 110, 111, 113, 116, 117b, 118, 196, 202, 203, 204a, 207; *vela* L 296, 300, Q 187, 198; **vilderen:** *veldara* Q 208; **stropen:** *štrōjpa* Q 101; **(het vel) afstropen:** *āfštrōpa* Q 35; *at vel afstrōpa* L 164; **het vel aftrekken:** *at vel āftrēka* L 427.

LOOIEN

(S; L 1a-m; monogr.)

[Het bereiden van leer. Dierhuiden die bepaalde voorbereidingen hebben ondergaan worden met bepaalde samentrekkende stoffen zo behandeld dat zij tot leer worden.]

looien: *lōja* L 164, 165, 217, 266, 299, 323, 327, 333, 379, 380, Q 83, 93, 168; *lōaja* L 250, 378, 426, 432; *loja* L 191, 209, 210, 211, 213, 215, 215a, 216, 246a, 289, 295, 300, 325, 377, 381, 427, 431, Q 32a, 89; *loaja* L 249, 267, 269, 288, 374; *lōja* L 330, 425, Q 196; *lōaja* Q 99; *lōa* Q 29, 33; *lowa* L 429; *loaā* L 387; *lūja* K 358, L 296, 368, 372, 422, P 179, 211, Q 95, 102; *lūjan* L 313; *lūaja* L 419; *lujan* K 353, Q 1; *lujā* L 271,

297, Q 96a, 102, 105, 187, 198; *luaja* L 245, 246, 248, 268, 290, 318b, 320, 321, Q 12; *luā* Q 113; *lūja* Q 104a, 203; *lujā* Q 202; *lyaja* Q 97; *līja* Q 35, 204a; *lyea* Q 98; *lij* Q 118; *lyā* Q 30, 103, 111, 116; *lōja* L 298, 331, 385, Q 16, 22, 110; *lōja* Q 207; *lōa* Q 208; *lōea* Q 101; *lō* Q 20; *lōā* L 430, Q 32; **looieren:** *lyara* Q 253; **vetten:** *vetā* Q 78; *vetā* P 176, 188, 192; **gerven:** *gerava* Q 284.

LEERLOOIER

(S 22; monogr.)

[Persoon die huden bereidt tot leer door looiing.]

leerlooiier: *lērlōjar* L 299, 327, 333, 379, 380, 382; *lērlōjar* L 266; *lērlōjar* L 249, 378, 432; *lērlōjar* L 267; *lērlōjar* L 165, 211, 213, 215a, 216, 246a, 289, 377, 427, 431; *lērlōjar* L 191, 209, 210; *lērlōar* L 429; *lērlōjar* L 288; *lērlūjar* L 296; *lērlūjar* L 271, 297; *lērluajar* L 245, 246, 268, 290, 320; *lērluār* L 250; *lēluār* L 269; *lērlūjar* Q 187; *lērlūjar* Q 104a, 203; *lērlūjar* L 328, 374, Q 97, 98; *lērlūjar* Q 202; *lērlūjar* Q 103; *lērlōjar* L 298, 323, 327, 330, 385, 387, 429, Q 16, 22, 32a, 99, 110; *lērlōjar* Q 102, 196; *lērlōjar* Q 204a; *lērlōjar* Q 14; *lērlōar* Q 101; *lērlōar* Q 207; *lērlōr* Q 20; **looier:** *lōjar* L 164, 217; *lojar* L 215, 295; *luajar* L 248, 300, 318b; *lujar* Q 96a, 105; *lūjar* Q 198; *lījar* Q 27, 30, 111; *līr* Q 35, 105, 113, 116, 117b, 208; *lujar* Q 118; *lōjar* L 331, 381, 425, 426; *lōar* L 430, Q 32; *lōr* Q 29, 33; *lōjar* L 325; **leertouwer:** *lēartōwar* Q 162.

LOOI

(S; L 1a-m)

[Looistof. Fijngemalen eikebast of run waarmee men leer bewerkt.]

looi: *lōj* L 164, 165, 217, 269, 299, 313, 323, 327, 331, 333, 379, 380, 382, 417, Q 83, 93, 111, 168; *lōaj* L 250, 378, 426, 432; *lōj* L 330, 425, Q 196; *lōa* Q 99; *lōw* Q 97; *lō* L 298, 430, Q 20, 30, 33; *lōa* Q 16, 27, 32; *loj* L 191, 210, 211, 213, 215, 215a, 216, 246a, 266, 289, 295, 300, 325, 377, 381, 427, 431, Q 22, 32a, 103; *loaj* L 209, 249, 288, 374, Q 14; *loā* L 267, 387; *loa* Q 101; *low* L 429; *hwa* Q 98, 110, 117b; *lūj* K 358, L 368, Q 95; *lūaj* L 419; *luaj* L 245, 246, 248, 268, 320, 321, 328, Q 12; *luj* K 353, L 271, 297, 372, 422, P 211, Q 96a, 102, 104a, 187, 196, 198; *lūwā* Q 202; *lūā* L 296, Q 35; *luā* L 290, 291, Q 113, 116; *luwā* Q 118, 203, 204a, 208; *lōj* L 385; **looimet:** *lūamēt* Q 253.

Huid*Delen van de huid***HALVE HUID**

(N 36, 3)

[De helft (in de lengte) van een al dan niet ge-
looide huid. Zie afb. 1.]**helft:** *helft* L 321; *helft* L 291; *helf* L 382; *helf* L 271, Q 98, 111*, 121c, 204; *helaþ* Q 95, 113, 203, 204; **helftje:** *helfjā* L 292; **helftleer:** *helflē* L 432; **half vel:** *halaf vēl* L 289; *hōf vel* Q 118; **halve huid:** *hāwf hūt* Q 111; **tuigband:** *tǫjx-bānt* P 176; **band:** *bānt* K 353.**KOP**

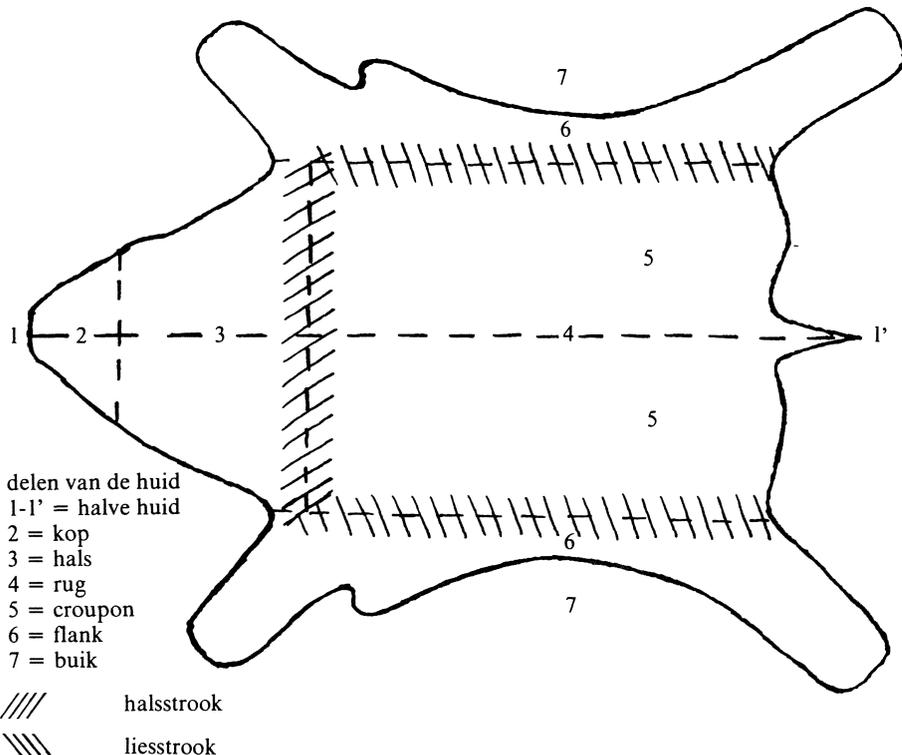
(N 60, 3f; N 36, 4)

[Het gedeelte van de huid dat de kop bedekt. Zie
afb. 1.]**kop:** *kop* L 265, Q 32; *kǫp* K 353, L 163a; *kǫp* L 382; **kopflank:** *kopflank* Q 3; **negge:** *negā* L 267.**HALS**

(N 36, 4; N 60, 3f; N 60, 3g, N 60, 247)

[Het gedeelte van de huid dat de hals bedekt. Zie
afb. 1.]**hals:** *hals* K 278, L 265, 271, 292, P 176, Q 1, 3, 71, 83, 95; *hāls* K 353, L 289; *halz* L 421; *haws* Q 98; *hōws* Q 32; *hōs* Q 203, 204, 253; *halzā* (mv.) L 163a; **nek:** *nek* L 163a, 271, 290, 291, 321, 374, Q 118; **nak:** *nak* L 321, Q 111, 111*, 112a; **halsstuk:** *hawsštøk* Q 113; *hoasštøkār* (mv.) Q 121c; **halsleer:** *hoaslēr* Q 121c; **leer uit de hals:** *lē* *ūt dā hals* L 293; **nekleer:** *neklēr* L 293; **nekstrook:** *nekströk* L 267; **schoftleer:** *šøflēr* L 432.**RUG**

(N 60, 3h; N 36, 6a)

[Het gedeelte van de huid dat de rug bedekt. Zie
afb. 1.]**rug:** L 374; *røx* K 353; *røk* L 291, 319, 432; **rugvel:** *røkvel* L 321; **dosset:** *doset* P 176, Q 118; *dozet* L 292; **croupon:** K 278, L 267, 421, Q 1, 3, 95; *krupon* L 265, 289, 382, Q 71, 112a; *krupō* Q 83; *kropon* L 290; *krapon* L 163a; *krā-*

Afb. 1. delen van de huid

pøn Q 111; *kupøn* L 293, Q 204; **ganse croupon**: Q 98; **kernleer**: *kernlēr* L 267; **kern**: *kējn* Q 203, 204; *kēən* Q 253.

HALVE RUG

(N 36, 6b)

[Het gedeelte van de huid dat de rug bedekt, in de lengte gehalveerd. Zie afb. 1.]

croupon: *krupøn* L 271; *kræpøn* L 432; *kupøn* Q 204; **halve croupon**: *hāwvə kræpøn* Q 111; *hōwvə kupøn* Q 98; *haləf krupøn* L 289; **dosset**: *doset* L 382, Q 95, 113, 118; **halve dosset**: *halvə dozet* L 292; **demi-dosset**: P 176; **rughelft**: *røkhelft* L 321; **band**: *bānt* K 353.

FLANK

(N 60, 3e; N 60, 3d; N 60, 247; N 36, 5; N 36, 4; N 36, 6b)

[Het gedeelte van de huid dat de flank bedekt. Volgens de informant van L 292 is het leer hiervan minder van kwaliteit maar zeer geschikt voor de binnenhaam. Zie afb. 1.]

flank: *flaŋk* K 278, L 319, 421, P 176, Q 1, 3, 83, 111, 253; *flāŋk* K 353; **flankeleer**: *flaŋkalēr* Q 121c; **zijde**: *zej* L 291; **lies**: *lis* L 163a, 265, 292, 321, 374, Q 98, 112a; *līs* L 382; *lizə* (mv.) Q 95, 111, 113, 118, 204; *līzə* (mv.) L 432; *lēzə* (mv.) L 271, 289.

NERFKANT

(N 60, 3a; N 60, 3c; N 36, 2a)

[De kant van de huid waar het haar heeft gezeten.]

nerfkant: L 374, 421; *nerfkant* L 265, Q 3, 71, 83, 113; *nerəfkant* Q 95, 111; *nerfkānt* L 289; *nerfkanjtj* L 292, 321, 382; *nerfkaŋk* Q 112a; **nerfzijde**: *nerfzi-j* Q 112a; **nerf**: *nerf* K 278, L 163a, 271, 290, 291, Q 32, 83, 111*, 118, 203, 204; *nērf* L 293; **haarkant**: *hoarkant* Q 15; *hōwərkānt* K 353; **harenkant**: *hərkanjtj* L 319; **bovenkant**: Q 121c; *bōvəkant* Q 98; **gladde kant**: *glatə kant* Q 98; *glatə kānt* Q 204; **tuighals**: *tūxhals* L 432; **croûte**: P 176; **buitenkant**: *bütakant* Q 253; **bloem**: *blöm* Q 253; **wreef**: *wrejf* Q 1; **bleek**: *blejk* L 267.

VLEESKANT

(N 60, 3b; N 60, 3c; N 36, 2b)

[De kant van de huid waar de haren van het dier niet gezeten hebben, de vleeskant.]

vleeskant: K 278, L 374, 421, Q 1, 3, 83, 121c; *vleškant* L 265; *vlejskant* L 163a, 271, Q 95; *vlejskanjtj* L 292, 293, 321, 382; *vlejskant* Q 18, 98, 111, 111*; *vlejšəkānt* K 353; *vleškant* Q 113; *vlejškānt* Q 204; *vlejskant* Q 203, 204; *vlejskānt* L 289; *vlejskaŋk* L 267; *vlejškaŋk* Q 112a;

vliškant Q 71; **vleeszijde**: *vlejzi-j* Q 253; **transparent**: *transpərant* L 291; **binnenkant**: *bēnəkant* Q 253.

SPLIT

(N 60, 3c; N 60, 1b; N 60, 3b)

[Een lap leer van de vleeskant die ontstaat door het leer in de lengte in tweeën te snijden. Verschillende informanten (Q 32 en Q 253) merken op dat dit stuk van minderwaardige kwaliteit is.] **croûte**: *krut* K 278, L 163a, 265, 293, Q 3, 32, 83, 253; **croûte à croûte**: *krut a krut* Q 71, 83; **split**: *splet* L 163a, 265, 267, 421, Q 1; *šplet* Q 32, 112a; **schiefer**: *šifər* L 265.

LIESSTROOK

(N 60, 3d)

[Huid die een gedeelte van de poot bedekt. Zie afb. 1.]

liesstrook: *lisströk* L 267; **liesleer**: *lislēr* Q 121c.

KLAUW

(N 60, 3d)

[Huid die een gedeelte van de poot bedekt.]

klauw: *klōwə* (mv.) L 265; *klōwə* L 163a; **klauweleer**: *klōwəlēr* Q 121c; **poot**: *puət* Q 32; *pawtə* (mv.) Q 83; **leer uit de poten**: *lēr üt də pöt* L 293; **vel**: *vel* Q 112a.

BUIK

(N 60, 3e; N 36, 5)

[Het gedeelte van de huid dat de buik bedekt. Zie afb. 1.]

buik: *būk* L 290, Q 203, 204; **buikstukker** (mv.): *būxštøkər* Q 121c; **buikstrook**: *būəkströk* L 267; **pens**: *pens* L 291, Q 32, 71, 83; *pēns* L 290; **buikleer**: *būklēr* L 293; *buklēr* Q 253.

Eigenschappen van de huid

VILSNEE

(N 60, 7a; N 37, 7)

[Een fout in het leer, ontstaan als men bij het villen in de huid sneed.]

vilsnee: Q 1; *velsnē* L 265, 267, 271, P 176; *velšnē* L 382; *vēlšnē* Q 32; **vilsnede**: *velsnej* L 163a; *velšnēj* L 293; **vilsnit**: *velšnet* Q 121c; *velsnēt* Q 18; **viltsnee**: *vejłtsnē* Q 95; *veltsni* Q 83; **viltsnit**: *velšnit* Q 112a; **snit**: *šnet* Q 253; **vilplek**: *velplek* L 432.

II.10

WORM- EN HORZELGAT

(N 60, 7b; N 36, 7)

[Gat in het leer, veroorzaakt door een horzelsteek. Runderhorzels leggen hun eieren in de huid van de koe. Als de larven er weer uit zijn gekropen, blijft er een klein gaatje over, dat weliswaar weer dichtgroeit, maar toch altijd een zwakke en lelijke plek in het leer blijft geven (Liedmeier, pag. 2). Steken van andere insecten kunnen dezelfde kwaliteitsverminderende invloed op het leer hebben.]

horzelsteek: *hɔrzəlštēk* L 387; **steek van paardshorezen:** *štex van pəətshorəzə* Q 121c; **steek:** *šti-jək* Q 113; **angelsteek:** Q 95; **hambijsteek:** L 421; **horzelbeet:** *hɔrzəlbēt* L 265, 267; *hɔrzəlbūt* L 289; **angelsbeet:** *aŋəlsbiət* Q 111; **larvebeet:** Q 1; **beet:** *bet* Q 253; **angelbijtel:** *aŋəlbɛjtəl* Q 18; **angelbout:** *aŋəlbɔwt* Q 32; *aŋəlbɔts* Q 111*, 112a; *aŋəlbɔts* Q 203, 204; **angel:** *aŋəl* Q 98; **daasplaats:** *dāsplāts* L 271; **slechte plaats:** *šlɛxtə plāts* Q 98; **nutte plaats:** *nɔtə plāts* Q 98; **horzelplek:** *hɔrzəlplek* L 382; **angelenplek:** *aŋələplekə* (mv.) L 319; **dode plek:** *duə plek* L 290; **vuile plek:** *vūl plek* L 321; **fout:** *fɔwt* L 291; *fāt* P 176; **fehler:** *fejələr* Q 113; **slecht stuk:** *šlēt štɔk* Q 204; **stuk in het leer:** *štɔk en ət lēr* Q 98; **nerfbeschadiging:** Q 95; **ader:** *əwər* K 353; **maaikot:** *mɔjkuət* Q 83; *mɔkutuər* (mv.) Q 71.

MUGGESTEEK

(N 60, 7b)

[Beschadiging in de huid van een dier als gevolg van een muggesteek.]

muggesteek: *mɔgəštɛx* Q 121c.

LUIZEBEET

(N 60, 7b)

[Beschadiging in de huid van een dier als gevolg van een luizebeet.]

luizebeet: *lūzəbēt* L 267.

BRAND

(N 60, 8)

[Harde rondjes die aan het uiteinde van stukken zoolléer voorkomen, als gevolg van een rotte plek in de huid, meestal ontstaan bij het drogen ter conservering.]

brand: *brant* L 265; **sprokkel:** *sprɔkəl* K 278; **randen** (mv.): *rɛŋ* L 267.

VERBRAND

(N 60, 8)

[Gezegd van huid die is beschadigd door verbranden. Een gevoelige dierehuid kan in de zo-

mer door de zonnestraling verbranden. Er kunnen blaren ontstaan met als gevolg beschadigingen in de huid.]

verbrand: *vərbrant* Q 83; *vərbranjtj* L 293; *vərbranj* Q 112a; **te fel gelooïd:** *tə fel galɔjt* Q 83;

verwalst: *vərwalst* L 293.

SCHOENMAKER

Algemeen

AMBACHT VAN SCHOENMAKER

(N 60, 221a)

schoenmakersstiel: K 278; **stiel:** *stil* L 417; **schoestersvak:** *sxustərsvak* L 163a; *šustəšfax* Q 121c; **schoestergilde:** *sxustərgeldə* L 267; **schoensvak:** *šonsfax* Q 121c; **het schoesteren:** *ət šustərə* Q 253; **schoester:** *sxustər* L 266; *šustər* L 293, Q 27; **schoenmaker:** *šunmākər* L 265; *šönməkər* L 293; *šönməkər* Q 18.

SCHOENMAKERSGEREEDSCHAP

(N 60, 221b)

[Algemene benaming voor schoenmakersgereedschap.]

schoenmakersgereedschap: *šunmākərsgəretšap* L 265; **schoestersgereedschap:** *sxustərsgərešxap* L 163a; **schoestersgerei:** *sxustərsgərej* L 163a; *sxustərsgrɛj* L 267; **schoenmakersgerei:** *šunmākərsgərej* L 265; *šönməkərsgərej* L 293; **gerei:** *gərej* L 266; **schoestergeschie:** *šustərjəsīr* Q 121c; **schoestersgeschie:** *šustəšgəšīr* Q 253; **schoenmakersgetuig:** *šönməkərsgətījx* Q 18; **getuig:** *gətījx* L 417; *gətījx* Q 32.

Personeel en werkruimte

SCHOENMAKER (zie kaart)

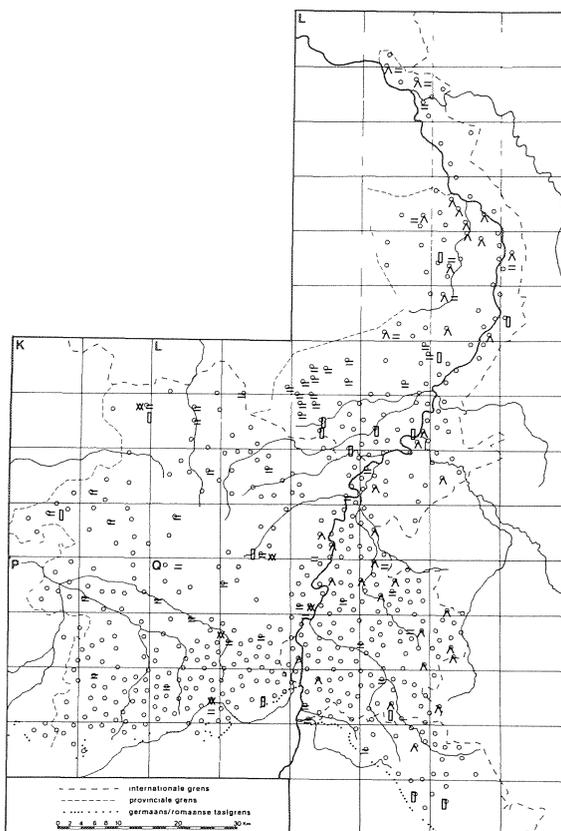
(N 60, 216a; N 60, 231a; Wi 2; N 60, 75; monogr.)

[In dit lemma zijn zowel de benamingen verwerkt voor „de persoon die schoeisel vervaardigt” als voor „de persoon die schoeisel repareert”.]

schoester: *sxustər* L 115, 163a, 210, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246, 246a, 250, 266, 267; *šustər* L 265, 270, 329, 330, 381, 387, 421, 423, 433, Q 13, 15, 21, 27, 95, 113, 116, 117a, 121, 121c, 162, 193, 207, 222, 253; *šu.stər* Q 32; *šustər* Q 20; *šystər* L 387; *šutsər* L 265; **flikschoester:** *flekšustər* Q 253; **schoenmaker:** K 278, L 115; *sxünmākər* L 163a, 164, 210, 286, 312, 355, 413, P 50; *sxünmākər* L 314; *šünmākər* Q 1; *sxünmākər* K 358; *šünmōkər* Q 71; *sxünmōkər* K 315, 353; *sxünmōkər* K 353; *sxünmēkər* L

SCHOENMAKER

- ^ schoester
 = schoenmaker
 □ schoemaker
 ✕ (schoen)lapper

164, P 176; *sxuənmēkər* Q 156; *šunmākər* L 265; *šunmēkər* Q 86; *šunmēkər* L 265, Q 3, 83, 162; *šūnmēkər* Q 83; *šūnmēkər* Q 71; *sxōnmākər* L 246, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *šōnmākər* L 360; *sxqənmākər* Q 2; *sxōnmēkər* L 246, 250, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e, 372, Q 12; *šōnmēkər* L 293, 378, 417, 423, Q 13, 19, 20, 101, 113, 198; *šōnmēkər* Q 249; *šōnmēkər* Q 203; *šōmmēkər* L 290, 291; *sxqmmēkər* L 266; *šqwnmēkər* Q 33; *šōnmjēkər* Q 199; *šynmēkər* Q 162; **schoemaker**: *sxumāʔər* K 278; *sxūmqkər* K 353; *šumēkər* L 318, 318b, 321, 326, 329, 417, Q 178; *sxumēkər* L 271, 318b; *sxomēkər* Q 284; *sxōmēkər* L 246; *šqmēkər* Q 279; *šomēkər* Q 207; *sqwmēkər* L 291; **schoenlapper**: K 278; *šūnlapər* Q 83; *šōnlapər* L 417; *šynlapər* Q 162; **lapper**: *lepər* Q 13; **reparateur**: *reparatōr* L 265, 293.

SCHOENMAKER (BIJNAMEN)

(N 60, 216b; N 60, 75; monogr.)
 [Bijnamen voor de schoenmaker.]
pekvot: *pēkvot* L 267, 387; *pēkvot* Q 18, 27; *pēkfut* L 293; *pē.kvot* Q 193; **pekfister**: *pēkv-*

īstər L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **pekhuif**: *pēkhūf* Q 18; **pegger**: K 278; **schoenpegger**: K 278; **plekker**: K 278; **schoenpik**: *sxunpek* L 163a; **hersklos**: K 278; **schoensmartelaar**: *šōnsmartələr* Q 18; **schoensverkrachter**: *šōnsvərkrachtər* Q 18; **pekdraad**: *pekdrōt* L 163a; **schoenbros**: K 278.

MAGAZIJN

(N 60, 37b)

[De ruimte waar men het leer bewaart. Uit de antwoorden blijkt dat deze ruimte zowel een kelder, een zolder als een stal kan zijn. Volgens de informant van L 293 moet de kelder droog zijn.]
kelder: K 278, Q 71; *keldər* L 293; **leerkelder**: *lērkdeldər* Q 121c; **leerkamer**: *lērkdāmər* L 267; **leerzolder**: *lērzdoldər* L 267; *lērzdoldər* Q 121c; **stal**: *stal* Q 71.

SLECHTE SCHOENMAKER

(N 60, 216c)

[Schoenmaker die zijn vak niet verstaat.]
prutser: *prōtsər* L 163a, 267, Q 121c;

prutskloot: *prøtskloæt* Q 18; **prutskremer:** *prøtskriamær* L 267; **brader:** *brøjær* L 266; **braadboks:** *brøjboks* L 246; **knungelaar:** *knøgalær* L 266; **hampeleman:** *hampælaman* L 293; **stumper:** *štømpær* Q 253; **vodderaar:** *vo-dærær* L 417.

LAARZENMAKER

(N 60, 216d)

[De man die uitsluitend laarzen maakt.]

laarzenmaker: K 278; **stevelmaker:** *stēvælmē-kær* L 267; *stēvælmāxær* Q 121c.

LEERJONGEN

(N 60, 217a; monogr.)

[Jongen die bij de schoenmaker inkomt om het vak te leren.]

leerjong: *lērjon* L 163a; *liærjon* L 265, 266, Q 121c, 253; *lirjon* L 267, 417; **leerjongen:** K 278; *lirjonan* L 421; **leerjongetje:** *lirjønnskæ* L 267; **leergast:** *lirgast* L 417; **schoenmakers-leerling:** *šōnmēkærslērleŋ* L 293; **schoesterjong:** *sxustærjon* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; **schoenpik:** *šōænpæk* L 387.

SCHOENMAKERSKNECHT

(N 60, 217b)

schoesterknecht: *šustærknęæt* Q 121c; **schoetersknecht:** *šustærsknęæt* L 293; **knecht:** *knęæt* L 163a, 266; *knęæt* L 265; **schoenmakersgast:** K 278; *šōnmākærsgast* L 421; **halve gast:** *hawvæ gast* L 417; **gezel:** *gæzel* L 387, Q 253.

THUISWERKER

(N 60, 217c)

[Knecht die thuis het werk voor de baas maakt.]

thuiswerker: *tyswerkær* L 163a; *tūswerkær* L 293; *tøšwerkær* L 265; **aanhuiswerker:** *ānhuæswerkær* L 267.

MEESTERKNECHT

(N 60, 217d)

[De eerste knecht of onderbaas.]

meesterknecht: K 278; *mēstærknęæt* L 163a; *męjstærknęæt* L 421; *mēstærknęæt* Q 121c; **meestergezel:** *męstærgæzel* L 267.

BAAS

(N 60, 217e)

[Eigenaar van het schoenmakersbedrijf of -bedrijfje.]

baas: *bās* K 278, L 417, 421; *bas* L 265; *bōs* L 163a; **schoestermeester:** *šustærmēstær* Q 121c;

meesterschoester: *męstærsxustær* L 267; **meester:** *mēstær* Q 253; **schoester:** *sxustær* L 266.

WERKPLAATS

(N 60, 219a)

[Het lokaal of de plaats waar de schoenen gemaakt worden.]

werkplaats: K 278; *werkplāts* L 293; *werkplāts* L 267; **werkplek:** *werkplek* L 163a; **werkhuis:** *werkhuas* L 267; *werkæs* Q 32; **werkstatt:** *werkštāt* Q 121c.

WINKEL

(N 60, 219b)

[Het kantoor en het magazijn waar men het leer uitgaf; soms tevens ook de werkplaats.]

winkel: K 278; **werkplaats:** *werkplāts* L 293; **werkhuis:** *werkhuas* L 267; **werkkamer:** *werkkmær* L 267; **leerhok:** *lērħok* L 163a; **schoestergeschaft:** *šustærjæšef* Q 121c.

SCHOENFABRIEK

(N 60, 219c)

[Het grote bedrijf waar men schoenen maakt.]

schoenfabriek: *sxūnfæbrik* L 163a; *šōnfæbrik* L 421; **schoensfabriek:** *šōnsfabrik* Q 253; **fabriek:** *fæbrik* L 266; *fæbrik* L 293; **schoenmakersbedrijf:** K 278; **schoenmaakbedrijf:** *šōnmāxbædrif* Q 121c; **schoenmakerij:** *šūnmākærēj* L 265; **schoesterij:** *šustærēj* Q 121c.

Werkkleding

VOORSCHOOT

(N 60, 220a)

[De voorschoot van leer, zwaar blauw linnen of katoenen stof, die de schoenmaker bij het werk draagt.]

voorschoot: K 278; **scholk:** *šolk* L 417, Q 27; *sxplæk* L 267; *šplæk* L 265, 293; **schoesterschortsel:** *šustæršotsæl* Q 121c; **schortel:** *šøtæl* Q 253; **leren schortel:** *lēræ šøtæl* Q 253; **werksloof:** *werkslōf* L 267; **sloof:** *slōf* L 163a, 265; *sluæf* L 266; **jammerlap:** *jamærlap* Q 18; **voorvel:** *vūrvel* L 421.

HANDLEER

(N 60, 220b)

[Stuk leer in de vorm van een handschoen zonder vingerstukken, gebruikt bij zwaar werk ter bescherming van de hand.]

handleer: K 278, L 421; *hantlēr* L 163a, Q 253; *hanjtjlēr* L 293, 387; *hanjklær* Q 121c; **halve handsen:** *halvæ hasæ* L 267.

Werken

BEGINNEN MET HET WERK

(N 60, 222e)

(het werk) **aanleggen**: K 278; *æt werc ānleggə* L 267; *āleægə* Q 121c; **aan hem gaan**: *ān əm gūn* L 417; **aanvangen**: *anvaŋə* L 163a.

Folklore

SINT-CRISPINUS EN SINT-CRISPINIANUS

(N 60, 229)

[De patroonheiligen van de schoenmakers. Canter zegt op pag. 29: „In de derde eeuw, in de tijd dat in het laat Romeinse Rijk het Christendom gepredikt werd en „het bloed der martelaren het zaad der kerk” werd, trokken twee aanzienlijke Romeinse jonge mannen, twee broers genaamd Crispinus en Crispinianus, naar het Noorden om getuigenis af te leggen van hun geloof en de zegen van het Christendom, die zij zelf dankbaar ontvingen, aan anderen mede te delen. Om in hun onderhoud te voorzien oefenden zijn het schoenmakersvak uit, en deden dat goed. Zij vestigden zich in Soissons in Noord-Frankrijk; overdag bewerkte Crispinianus het leer, Crispinus maakte er schoenen van (het omgekeerde leest men ook); tegelijk predikten zij hun nieuwe geloof aan de velen, die naar hun bezielend woord kwamen luisteren. ’s Nachts maakten ze gratis schoenen voor de armen en zó groot was de ijver van Crispinus hiervoor, dat hij zelfs leer stal om meer schoenen ten kunnen wegschenken. Nu nog noemt men een weldaad ten koste van anderen een „crispinade”. Maar toen de Romeinse keizer Maxentius van hen hoorde, gaf hij zijn hoofdman Rictius Varus bevel de beide broeders te laten arresteren. Iedere poging hen het Christendom te doen afzweren mislukte en met een molensteen om de hals gebonden gooide men hen in het water. Door een wonder verdronken ze niet; de wrede Romeinen kookten hen eerst in een ketel lood, daarna in gloeiende olie, maar een engel haalde hen er uit. Toen eindelijk op 7 November 287 werden ze onthoofd even buiten Soissons in de vallei, die nu nog hun naam draagt. Men beeldt hen dan ook af met als attributen: een schoen, een boek, een molensteen en schoenmakerswerktuigen.”]

sint-crispinus: *sent krespinəs* L 265; **sint-crispijn**: L 267, 387, 421, Q 121c; *sent krespin* L 266, Q 18; *sent krespējn* L 163a; *sent krespē* K 353; **sint-crispinianus**: *sent krespiniānəs* L 265; **sint-crispiniaan**: K 278, L 267; **crispijn**: *krespin* L 293; **heilige crispinus**: *helagə krespinəs* Q 253; **heilige crispianus**: *helagə krispiānəs* Q 253.

Varia

ONRAAD

(N 60, 142)

[Kleine benodigdheden die door de huisarbeider zelf betaald worden bij het bewerken van het door de ondernemer geleverde materiaal, zoals tacks, speldnagels, steekpinnen, garen, borstels, pek, glas, zwartsel, was en vet.]

fournituren: *furnitūrə* L 163a; *fornitūrə* L 293; **kleinigheid**: *klenješhet* Q 121c; **schoenmakersgerief**: *šunmēkərsxərif* Q 83; **materiaal**: *matəriāl* Q 253.

BAL

(N 60, 167a)

[De welving van de voet achter de tenen.]

bal: *bal* K 278, L 163a, 265, 293, 387, 421, Q 1, 83, 121c; *bāl* Q 253.

BALPARTIJ

(N 60, 167b)

[Het voorste gedeelte van de schoen wat betreft het loopvlak.]

balpartij: L 421; **bal**: *bal* L 163a; **baltred**: K 278; **trede**: *trēj* L 267; *trēt* Q 83; **trap**: *trap* Q 1; **voorvoet**: *vūrvos* Q 121c; **teenpartij**: *tianpartēj* L 265.

HOL

(N 60, 89a)

[Het smalle middenstuk van de zool van een schoen dat hoger ligt dan de rest van de zool; het gedeelte waar zich de holte van de voet bevindt.]

hol: *hol* L 163a; *hql* L 387; **geleng**: *gelenj* L 163a, 265; *gələnj* L 293, 387; *jələnj* Q 121c; **cambreur**: K 278, L 267, Q 1; *kambrōr* L 163a; *kambrūr* Q 83; **brug**: *brøk* Q 253.

HIEL

(N 60, 168a)

[Het achterste gedeelte van de voet.]

hiel: *hil* K 278, L 293, Q 32; **hak**: *hak* L 163a, 265, 267; **vers**: *vəəš* Q 121c; *vəəš* Q 253; *vars* L 417, Q 1; *vās* Q 83.

HIELPARTIJ

(N 60, 168b)

[Het gedeelte van de schoen achter het hol.]

hielpartij: L 421; *hilpartēj* L 265; **hiel**: *hil* L 293; **hakpartij**: *hakparti* L 267; **hak**: *hak* L 163a; **verspartij**: *vəəšpartēj* Q 121c; **achterkant**: *ātərkant* Q 83; **het achterste**: *ət ətəštə* Q 253.

STEEK (ALS EENHEID VAN MAAT)

(N 60, 152c)

[Benaming voor verschillende maten of de eenheid van maat. Er zijn diverse eenheidsmaten van de schoenmakers. Men kent een Franse steek van 2/3 cm en een Engelse van 8,5 mm. Volgens de informant van L 293 wordt de Hollandse maat weinig gebruikt; bij deze is maat 45 30 cm. De Franse maatberekening berust op het berekenen van de balmaat en de andere maten op de lengte van de leest, die in Franse steken is aangeduid. De verhouding van steken tot centimeters is: drie steken is gelijk aan twee cm.]

franse steek: K 278; *fransā stēk* L 163a, 267; **franse maat:** *frānsā mōt* L 293; **engelse steek:** K 278, Q 1; *enālsā stēk* L 163a; *enālsā stēk* L 267; **engelse maat:** *enālsā mōt* L 293; **hollandse maat:** *hōlansā mōt* L 293; **steek:** *stēk* L 267, 421; *stēk* L 265; *stik* Q 83; *štiak* Q 253; **schoensmaat:** *šonšmoas* Q 121c.

Materiaal

Algemeen

KUIPGELOOID LEER

(N 60, 60a; N 60, 247)

[Leer dat in kuipen met schorsmeel, in het bijzonder met eikeschors, geloid wordt, meestal in combinatie met enkele andere plantaardige looistoffen of restvochten van vorige looiingen of aftreksels van reeds gebruikte looivochten (zie Van Vlimmeren, pag. 161 en Van Herwijnen, pag. 182-184. Via deze natuurlijke wijze van looien krijgt men een zeer goed produkt.)

kuipgeloid leer: *kūpgəlōjt lēr* L 293; *kūpgəlōjt lēr* L 163a; **eikeschorslooiing:** *ēkasxōrstōjeŋ* Q 71; **kuipleer:** *kūplēr* L 265; *kūplēr* Q 121c; **rein eikeleer:** *reŋ ēkālēr* Q 253; **rein eik:** *reŋ ēk* Q 253; **schorsgeloid leer:** L 421.

CHROOMGELOOID LEER

(N 60, 6b; N 60, 247)

[Met chemische middelen in het bijzonder met chroomzouten geloid leer.]

chroomgeloid leer: *xrōmgəlōjt lēr* L 163a; **chroomleer:** Q 71; *xrōmlēr* L 265, 267, 293, 387; *grōmlēr* Q 32; *grōmlēr* Q 18; *krōmlēr* Q 83; *krōmlēr* Q 121c; **chroom:** *krōm* Q 83.

Leersoorten en voeringstoffen

OVERLEER

(N 60, 1a; N 60, 247)

[Het betere, fijnere leer voor de bovenzijde van

schoenen of het deel van de schoen daarvan maakt.

Voor schoeisel dat niet uitsluitend voor de winter, voor de jacht, voor arbeid in het water of iets dergelijks wordt gebruikt, kan men het beste overleer nemen, dat steeds week en soepel blijft (Knöfel I, pag. 13).]

overleer: *ōvārlēr* L 163a; *q̄vārlēr* Q 253; *ōvārlēr* L 267, 293, Q 15, 21, 32, 71; *q̄vārlēr* L 265; *q̄vārlēr* Q 121c; *yāvārlēr* L 387; *īvārlēr* L 417; *iāvārlēr* Q 83; **bovenleer:** Q 1, 117a; *bōvālēr* L 421; *bovālēr* Q 83; *bq̄vālēr* L 387, Q 32; *bq̄vālēr* P 219.

OVERLEERSOORTEN

(N 60, 1b; N 60, 1a; N 60, 5; N 60, 247)

[Leersoorten die voor de bovenzijde van schoenen worden gebruikt. Voor het bovenleer hanteert men allerlei soorten vellen, maar het meest die van kalveren, geiten, lammeren en schapen. Daarnaast ook die van koeien, paarden, gemzen, damherten, slangen en krokodillen (Dierick, pag. 65). Al deze soorten zijn niet alle even goed. Elk heeft zijn eigen goede eigenschappen en gebreken. In het algemeen is de rug het beste deel van het vel, dan de hals, de buik en de poten.

Wat betreft de waarde en sterkte van de vellen hangt ook veel af van de bereiding en de looistoffen. Men kan bij de bereiding werken met plantaardige looistoffen als eikeschors maar ook met chemische als chroomzout.

Bij de benamingen in dit lemma onderscheidt men in hoofdzaak twee groepen. Er is een groep woordtypen van **vetleer** tot en met **chag** waaruit niet direct blijkt van welke diersoort het leer afkomstig is. Bij de tweede groep van **koeleer** tot en met **reptiel** is er sprake van duidelijk verband met een bepaalde diersoort zoals kalf, koe, geit, schaap en paard.

De benaming **vetleer** duidt erop dat het leer met vet of traan ingesmeerd wordt om het soepel te houden. **Tuigleer** wijst op leer dat dienstig is bij het paardetui. **Chroom, chroomleer** en **anilineleer** duiden op leersoorten die bewerkt zijn met chroom en aniline. **Nappa** is een leersoort van met chroom geloidde lamsvellen. Het woordtype **chag** hangt heel waarschijnlijk samen met het Franse *chagrin*, dat op zijn beurt een woordspeling zou zijn op *sagrjn* „leer met een korrelig oppervlak en meestal van mindere kwaliteit” (Liedmeier, pag. 23). Tenslotte is **boks** een verkorting van het Engelse *boxcalf* dat „met chroomzout geloid kalfsleer” betekent. In Nederland wordt met *boks* wel eens alle runderleer bedoeld. Zie voor verdere toelichting ook het lemma OVERLEERSOORTEN in WBD II afl. 2, pag. 671-676.]

vetleer: *vetlēr* Q 121c; *vetlēr* L 293; **tuigleer:** *tsūxlēr* Q 121c; **chroom:** L 421; **chroomleer:**

xrōmlēr L 267, 293; *grōmlēr* Q 32; **anilineleer:** L 163a; **bandleeder:** K 278; **nappa:** *napa* L 163a; **chag:** Q 112a; **koeleer:** Q 3; **koeie:** Q 71; **rundsleer:** *rōnslēr* L 265, 267; *rōnslēr* L 293; **kalfsleer:** *kalfslēr* L 265, 267, 293; *kowfslēr* Q 32; **rinder:** *reṅar* Q 121c; **boksleer:** *bokslēr* L 293; **bokskalf:** K 278, L 163a, Q 1; *bokskalaf* Q 253; **rundsboeks:** *rōnstsboeks* L 163a; **pinkleer:** K 278, Q 3; **pink:** *peṅk* L 421; **vachette:** Q 3; *vašēt* Q 253; **mastleer:** *mastlēr* L 267; **mastboeks:** *mastboeks* L 163a; **geiteleer:** *gejtālēr* L 267; **geitchroom:** *gejtixrōm* L 163a; **chevreau:** K 278; *šəvro* Q 253; **schapeleer:** *sxəpālēr* L 267; **bezaan:** *bəzān* L 163a; *bazān* L 267, Q 15; **paardsleer:** *pətslēr* Q 112a; **krokodilleleer:** *krokodilālēr* Q 253; **reptiel:** *reptil* L 163a.

ZOOLLEER

(N 60, 2a; N 60, 247)

[Dik, stevig leer voor zolen van schoenen. Volgens de informant van L 163a gaat het hier om kuipgelooid leer, d.w.z. leer dat lange tijd met gemalen eikeschors, de run, in een kuip heeft gelegen. **Croupon** is het deel van de huid, de rug, dat het sterkste en dikste leer levert en dat zeer geschikt is als zoolleer.]

zoolleer: Q 32, 71, 112a, 117a; *zōllēr* L 163a, 265, 267, Q 32; *zəllēr* L 115, 163a, 387, Q 15; *zōllēar* Q 71; *zoəllēr* Q 83; *zoəllēar* Q 18; *zoəllēr* Q 121c; **zolenleer:** *zəlālēr* Q 253; **onderleer:** *ondərālēr* Q 83; **croupon:** K 278, Q 1, 3; *krupə* Q 83; *krəpən* L 163a.

ZOOLLEERSOORTEN

(N 60, 2b; N 60, 247)

[Leersoorten die voor de onderzijde van de schoenen worden gebruikt. Volgens de informant van Q 253 werden deze eertijds steeds plantaardig gelooid, terwijl de informant van Q 32 ten aanzien van **rindsleer** opmerkt dat het meestal met zout gelooid werd. Onder *vachelooring* verstaat men looing van zoolleer door middel van plantaardige extracten in draaiende vaten.]

koeleer: *kōlēr* Q 253; **koeie:** Q 71; **rindleer:** *rentlēr* Q 253; **rindsleer:** *reṅslēr* Q 32; **vache:** Q 18; *vaš* L 265; **vacheleer:** *faxlēr* L 387; **vachegelooid croupon:** *vašgəlōjda krəpən* L 163a; **croupon:** K 278, Q 1, 13; *krupən* K 353; **kernleer:** *kəənłēr* Q 253; *kəənłēr* L 267; **kuipleer:** *kūplēr* L 387; **halsleer:** Q 3; **hals:** *halz* L 421; *həs* Q 253; **flank:** *flanx* L 421, Q 1, 253; **zijden van een huid:** *zi-jə van ən hūt* Q 253; **opbouwlap:** *opbəwlap* L 267; **achterhap:** *ax-tərhap* L 267.

VOERINGLEERSOORTEN

(N 60, 4a; N 60, 4b)

[Leersoorten die voor de voering van schoenen worden gebruikt.]

kalfsleer: *kalfslēr* L 293; **schapeleer:** Q 112a; *šəpālēr* L 265, 293; **schaapsleer:** Q 3; *šəpslēr* Q 32; **bazaan:** *bazān* K 278, L 265, 387, 421, Q 71, 83, 121c; *bəzān* L 163a, 293; *bazan* Q 253; **chevrette:** L 421; **chevreau:** *šəvro* Q 253; **varkensleer:** *verəkəslēr* Q 253; **varkensvoering:** *verkənsvōreṅ* Q 121c.

Kwaliteit van het leer

MALS

(N 60, 9)

[Goedgelooid, zacht, lenig, buigzaam, gezegd van leer.]

mals: *mals* Q 3, 71, 83; **soepel:** L 421; *supəl* L 163a, 265, 387, Q 32; **gemoede:** *gəməj* Q 27; **mangs:** *məns* Q 121c.

MALS, GOEDGELOOID LEER

(N 60, 9)

[Goedgelooid, zacht, lenig, buigzaam leer.]

mals leder: K 278; **grijs leer:** *grīs lēr* Q 253; **lijmleer:** *līmłēr* Q 121c; **goed kernstuk:** *gōt kernstəx* L 267.

GROEN

(N 60, 10)

[Slecht doorlooid, gezegd van zoolleer.]

groen: *grīn* L 265; **ongaar:** *ongār* L 387; **halfgaar:** *halfgār* L 265.

ZIEL

(N 60, 10)

[Slecht doorlooid leer, herkenbaar aan een witte streep in de gelooidde huid.]

ziel: *zil* L 163a, Q 112a; **opbouwer:** L 267; **croûte:** *krut* Q 32.

TAAI

(N 60, 11)

[Taaï, gezegd van leer.]

taai: *təj* L 163a; **vree:** *vrīə* Q 121c.

TAAI, HARD LEER

(N 60, 11)

[Taaï en hard leer van minder goede kwaliteit.]

taai leer: *təj lēr* L 265, 293; *tsiə lēr* Q 121c; **oud leer:** *āt lēr* Q 3; **zuur leer:** *zūr lēr* Q 83; **lapleer:** *laplēr* Q 253; **riem:** *rēmə* (mv.) L 267.

SCHIMMELEN

(N 60, 12)

[Met schimmel bedekt raken, beschimmelen, gezegd van het vetleer. „Leder, in vochtige plaatsen opgestapeld, is blootgesteld aan beschimmel-
ling, die het weefsel soms volledig vernietigt, gemakkelijk doet scheuren en breken. Om de schimmel van bovenleder te verwijderen, dient men het aan de lucht bloot te stellen; indien de slechte weersgesteldheid zulks niet toelaat, moet men het leder in verwarmde plaatsen onderbrengen, om het aldus te drogen.” (Aras II, pag. 122-123).]

schimmelen: *šemələ* L 265; *sximələn* K 278; *sxəmələ* L 267, 421; *šəmələ* Q 27, 71, 121c; *sxymələ* L 163a; **beschimmelen:** *bəšəmələ* Q 253; **uitslaan:** *üšlō* Q 112a; *üšlōa* Q 121c; men zegt: *at slex awt* Q 83.

NATUREL

(N 60, 13)

[Zijn natuurlijke kleur hebbend, gezegd van leer.]

natuur: L 265, Q 71, 83; *natyrel* L 163a; *natərel* L 293; **kleurloos:** *klyərlōs* L 387; **met een blanke nerf:** *met ən blankə nerf* L 267.

LEER MET NATUURLIJKE KLEUR

(N 60, 13)

[Leer met een natuurlijke kleur.]

natuurleer: *natürlər* Q 112a; *natürlər* Q 253; **natuur:** *natür* Q 121c; **croupon naturel:** K 278; **natuurkleur:** L 421.

Bewerkingen en gereedschap

Meetwerktuigen

SCHUIFMAAT

(N 60, 152a; N 60, 152b)

[Een apparaat van hout met twee opstaande latjes waarmee men de lengte van de voet meet. Van de twee opstaande latjes is er één opklapbaar en verschuifbaar. Dit plaatst men tegen de teen. Het andere staat vast; hiertegen wordt de hiel geplaatst.]

schuifmaat: *šüfmət* L 265, 293, 421, Q 18; *sxüfmət* L 163; *šüfmoas* Q 121c; **schuiflat:** *šäjjlat* Q 83; **voetmaat:** *vötmət* L 387, Q 253; **schoenmaat:** Q 1; **meetlat:** K 278; *mētlat* Q 83; **maatlatje:** *māiletjə* L 267.

MAATBAND, MEETLINT

(N 60, 153)

[Een lint van stof of een papieren reepje waarmee men de hoogte van de voet aan de wreef en

aan de hiel kan vaststellen.]

lintmaat: *lējntmət* L 293; **maat:** *muət* Q 83; **maatje:** *məjtjə* L 267; **schoenmeter:** Q 1; **bandmeter:** *bantmetər* Q 153; **centimeter:** *sentimētər* L 163a; **koordje:** *kəətšə* Q 253.

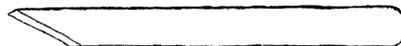
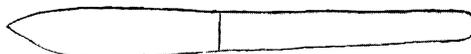
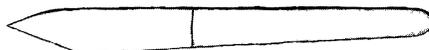
Messen en wetgereedschap

SCHOENMAKERSMES

(N 60, 173; N 60, 240b)

[Het algemene schoenmakersmes dat voor allerlei bewerkingen wordt gebruikt. Men kent lichte en zware schoenmakersmessen. Zie afb. 2.]

schoenmakersmes: K 278, L 115, Q 1; *sxunmākərsməs* L 163a; *šunmēkərsməs* Q 71; *sxünmōkərsməs* K 353; *šunmākərsməs* L 265; *šünmēkərsməs* Q 83; **schoestersmes:** *sxustərsməs* L 266; *sxustərsməs* L 163a; *sxustərsməts* L 267; *šustərsməts* Q 21, 27, 117a; *šustəšməts* Q 253; **schoestermes:** *šustərsməts* Q 121c; **schoenmes:** *šunmes* Q 86; *šönmets* L 293; **schachte-
mesje:** *šaxtəmətskə* L 293; **leermes:** K 278; *lėrmets* Q 117a; *lėrmets* Q 15; **leerknip:** *lėrknīp* Q 121c; **snijmes:** *snejməs* L 265; **mes:** *məs* L 417; *mets* L 267, Q 207.

Afb. 2. schoenmakersmessen

RANDMES

(N 60, 174b; N 60, 174c; N 60, 174a)

[Het mes voor het afsnijden of afsteken van de randen of kanten.]

kantmes: L 163a, 293; *kantmets* Q 18; *kanjtjmets* L 293; **kantmesje:** *kantmėskə* L 163a, 265; **randmes:** *raŋkmets* L 267; **randmes-
je:** *rantmėskə* L 265; **ramemes:** *raməməts* Q 121c; **steekmes:** *stėkməs* Q 83; **gebogen mes:** K 278.

SNIJKANT

(N 60, 175a)

[Het scherpe gedeelte van een mes.]

snijkant: *snejkant* L 265; *šnīkanjtj* L 293; **sne**

(d)e: K 278; *snē* L 267; *snej* L 163a; *sněj* L 421; *sněj* L 417; **snij**: *snī* Q 83; **snit**: *šnet* Q 121c, 253; **kling**: *kley* Q 121c.

RUGKANT

(N 60, 175b)

[De rug of rugkant van een mes.]

rugkant: K 278; **rug**: *røx* L 163a, 265; *røk* Q 121c, 253; **hef**: *hef* L 267; **hing**: *hey* L 267.

WETSTEEN

(N 60, 45)

[Een steen voor het wetten van messen. „Er zijn verscheidene soorten wetsteen en eerst en vooral de eigenlijke wetsteen is een zacht grijs steen, langwerpig omtrent 20 cm lang, 2,5 breed en 1,5 dik; men maakt hem nat om te gebruiken. Een ander soort wetsteen is een langwerpig ovaal gegoten mineraal. Anderen gebruiken een stalen wetter gelijk de beenhouwers bezigen.” (Dierick, pag. 83). Een ingevette leren riem gebruikt men soms nog om wat bij te slijpen (Q 253) en de snede van het mes te verzachten. Zie ook WLD I.3 pag. 54 s.v. WETSTEEN. Zie afb. 3.]

wetsteen: *wetstēn* Q 253; **wetsteentje**: *wetstēnkā* L 267; **slijpsteen**: *slejpstēn* Q 83; *šlipstēn* Q 253; *šlifstē* Q 121c; **ronde slijpsteen**: *ronā slipstējn* L 421; **oliesteen**: K 278; *olistēn* L 163a; **carbaboromsteen**: *karbørøpmstēn* L 163a; **fietssteen**: *fitsstējn* L 387; het volgende woordtype duidt op een soort stellige: **slijpstoel**: *slejpstual* Q 83.

Afb. 3. wetsteen

WETPLANK

(N 60, 45)

[De plank voor het wetten van messen. Zie ook WLD I.3 pag. 49 s.v. STREKEL, WETSTOK.]

wetplank: *wetplānk* L 163a; *wetplanĳ* L 293; **slijpplank**: *slīpplanĳ* Q 18; **slijpbred**: *šlīpbret* Q 112a; *šlifbret* Q 121c; **eiken plank**: K 278.

Els, bros, priem

ELS (zie kaart)

(N 60, 176a; N 60, 234; N 60, 176c; S 28; L 5, 62; L B2, 238; L 40, 72; Wi 13; A 27, 17; monogr.)

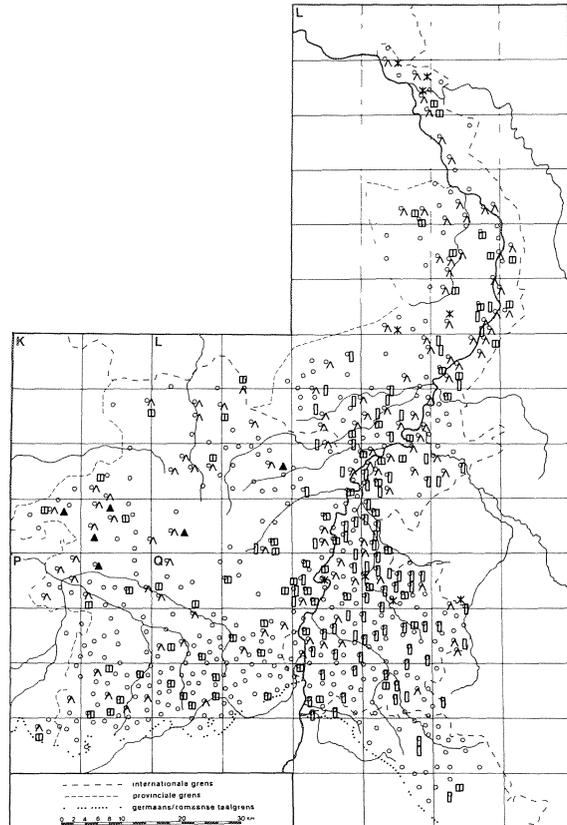
[Het gebogen, puntige instrument om gaatjes voor het naaien vóór te steken. Men kent een

spanels, een doornaaie en een bros. Dierick zegt op pag. 83: „Het klein en broos werktuig dat een schoenmaker dagelijks te gebruiken heeft is het elsen. Daar zijn er verscheidene grootten en soorten. De elsens om binnenzolen te naaien zijn gekromd en moeten geschikt zijn licht of zwaar volgens het werk; een lang, zwaar elsen is goed voor zwaar manswerk en om in te rijgen. Een zwaar elsen om licht te naaien is altijd af te keuren, daar een fijne draad niet goed sluiten kan in de wijde gaten door het elsen in de binnenzool gemaakt en dus geen vaste naad kan voortbrengen. Gewoonlijk is de punt van een nieuw elsen te dik en moet wat verscherpt worden om goed door het leder te kunnen steken; het gebeurt wel eens dat de punt afkraakt, dit kan hersteld worden met er een aan te slijpen. Het elsen moet in een houten handvat vastgezet worden en moet er recht in zitten; het mag noch achteruit noch vooruit hellen en bijzonderlijk niet scheef of men is elke steek in gevaar het te breken, en de hand te kwetsen.”]

els: *els* K 315, L 163a, 164, 191, 192, 209, 210, 214, 246, 246b, 246c, 248, 249, 250, 265, 266, 267, 268, 269, 269a, 270, 271, 288, 290, 291, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 318b, 320, 320b, 324, 326*, 329, 330, 376, 381b, 421, 430, P 47, 211, Q 1, 12, 15, 102, 117a, 121c, 167; *ēls* L 164, 215a, 217, 293, 374, Q 14; *els* K 318, 353, 357, 358, 358b, L 215, 216, 288, 320, 323, 327, 360, 377, 378, 381, 382, 385, 414, 422, 429, P 44, 45, 46, 47, 176, Q 2, 35, 102, 103, 208; *ēls* L 289, 293, 313, 314, 325, 377, 378*, 381, 381b, 387, Q 21, 32, 32a, 35, 86, 97, 104a, 121; *ēls* L 165, 245, 246, 248, 286, 318, 319, 353, 371, 375, 422, Q 2, 16*, 21, 78, 95; *ē.l.s* L 422; *ēls* L 316a; *els* K 278, 361, L 417, P 50, 57, 174, 176, 179, 186, 196, Q 1, 71, 74, 78; *ejls* Q 88; *ēlz* L 360; *ils* P 176, 197; *iəls* P 197, Q 89; *øls* L 417; **naaiels**: *nējels* L 163a, 293; *niənels* Q 121c; **aflapels**: *aflapels* L 115, 163a; **elsje**: *elskən* L 286; *ēlskə* L 289, 312, 354; *ēlskən* L 316a; *elskən* L 352; *ēlskə* L 353, 355; *ē.l.skə* L 353; **elsen**: *elzən* K 353; *ēlzə* L 360; *ēlzə* L 360; *elzə* K 357, 358b; *elžə* K 357; *elsən* L 414; *ølzə* P 51; **elsie**: *elsi* K 360; **elst**: *elst* P 164; *ēlst* L 244c; **zuil**: *zøjł* Q 102, 105, 193, 198; *zøł* L 429, 430, Q 199, 200, 202; *zyl* L 269, 269a, 288a, 289, 290, 291, 320b, 321, 326*, 379, 380, 385, 387, 425, 426, 427, 431, 433, 434, Q 9, 12, 16, 20, 21, 22, 29, 30, 31, 32, 32a, 33, 34, 36, 97, 98, 99, 99*, 101, 101a, 103, 106, 110, 111, 112, 112b, 113, 116, 117b, 118, 121, 192, 196, 203, 204a, 207, 208, 222, 253; *zyl* L 381a, 422, Q 27, 284; *zyləl* L 422; *zyl* L 290, 292, 296, 300, 318b, 319, 324, 327, 328, 378*, 381, 386, 426, 0426, Q 10, 207; *zyləl* Q 284; *žyl* Q 112; *zøł* Q 102; **zuiltje**: *zylkə* L 371; *zylkə* L 319; *zilkə* L 417; *zilkə* L 368; **schoesterszuil**: *sxustəsžyl* Q 253; **priem**: *prim* K 278, 315, 353, 358, L 165, 210, 211, 246a,

ELS

- ^ els en sst.
- ▲ elsen
- ▣ zuil en sst.
- ▩ priem en sst.
- × bros en sst.

248, 355, P 50, 176, 182, 183, Q 12, 78, 83, 86, 93, 162, 178; *prīm* L 164, 286, 313, P 186, 211, Q 7, 158, 167; *prīam* Q 156; *prījām* P 55, 188; *prem* Q 9, 71; *prejm* Q 2, 32, 33, 160, 284; *prejm* Q 160; *prēm* L 246, 250, 266, 269, 271, 286, 296, 299, 300, 321, 326, 330, 331, 372, 374, 377, 378, 381, 417, 420, 423, 432, 434a, P 211, Q 7, 10, 12, 13, 15, 19, 96a, 113, 187, 198, 203; **priempje**: *primkə* L 417; **schoenmakers-priem**: *šunmōkərsprīm* Q 3; *sxoənməkərsprīm* Q 80; **schoesterpriem**: *sxustərpřēm* L 269; **bros**: *bros* L 164, 267; *broš* Q 21, 32, 117b; *brøš* Q 15; **pinbros**: *penbros* L 115; *penbrq̄s* L 163a; **pennebros**: *penəbrq̄s* L 265; **piknaald**: *peknēlt* Q 99; **prikker**: *prekər* Q 30; **prik**: *prek* L 324; **pik**: *pek* L 245b; **pin**: *peŋ* L 313; **vlijm**: *vlem* P 183.

Afb. 4. rijgels

RIJGELS

(N 60, 176b)

[De gebogen els, wat groter dan de spanels, die voor allerlei rijgwerk dient. Zie afb. 4.]

rij-els: *reĳels* Q 121c; **inrijgels**: *enrīxels* L 163a; **gebogen els**: *gəbōgə els* L 266; **kromme zuil**: *krom zyl* Q 253; **rijgnaald**: K 278; **vlaamse els**: *vlq̄msə iəls* Q 83.

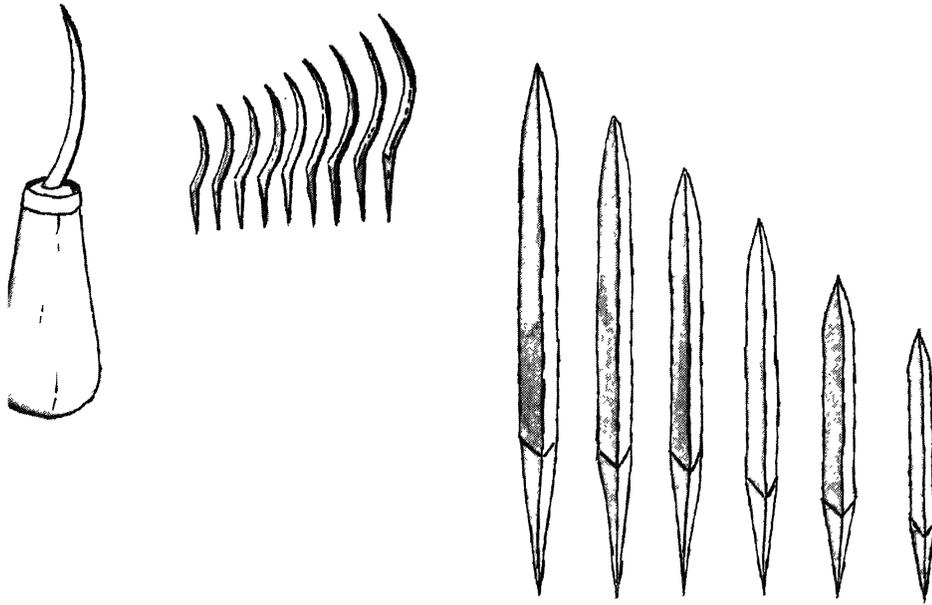
12

SPANELS

(N 60, 176d; N 60, 176b; N 60, 56)

[De kleine, fijne, gebogen els waarmee gespannen wordt. Zie afb. 5.]

spanels: *spanels* L 163a; *španels* Q 121c; **duitse**

Afb. 5. spanels, Duitse els

spanels: *dǫjtsǎ španēls* L 293; **stikels:** *štekels* Q 121c; **duitse els:** *dǫjtsǎ els* L 293; **pruise els:** *prjysǎ els* L 267.

BROS

(N 60, 180)

[De grove, rechte els die men hanteert bij het doormaaien of die men gebruikt om gaatjes te slaan voor de houten pennen. Aras (II, pag. 186) zegt hierover: „De pennenbros moet dunner zijn dan de houten pennen, omdat deze in de voorgestoken gaatjes goed zouden geprangd zitten, want hiervan hangt geheel de sterkte van het met hout gepende werk af. Ook moet de pennenbros iets korter zijn dan de houten pennen.” Zie afb. 6.]

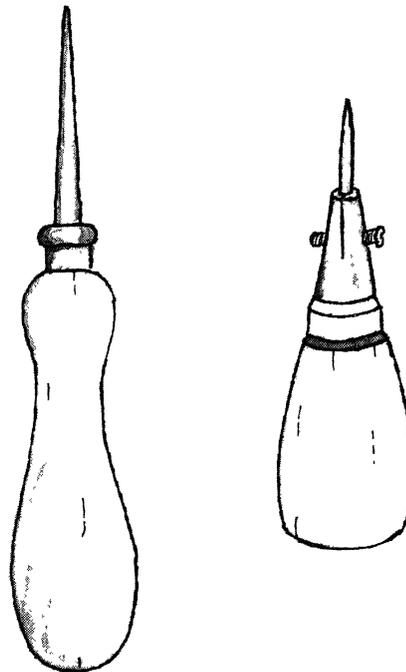
bros: *bros* K 278, L 267, 387; **broche:** *broš* Q 18, 83, 253; *brøš* Q 32; *brøš* Q 15; **penbros:** *penbrøš* L 163a; **pinbros:** *penbros* L 293; **pinbroche:** *penbroaš* Q 121c; **pennebros:** *penəbrøš* L 265; **stikbros:** *stekbros* Q 1; **priem:** *prem* Q 1; **steekels:** *stēkels* L 163a; **rechte els:** K 278.

SCHROEFHEFT

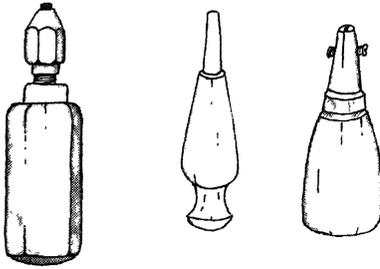
(N 60, 182a)

[Een heft, voorzien van een schroef, dienend om een els te bevatten. Zie afb. 7.]

elshandvat: *elshajkvat* L 267; **handvat:** *hantvat* L 265; **steel:** *stjal* Q 83; **heft:** *heft* L 293; **greep:** *gref* Q 253.

Afb. 6. bros (met vast en los handvat)

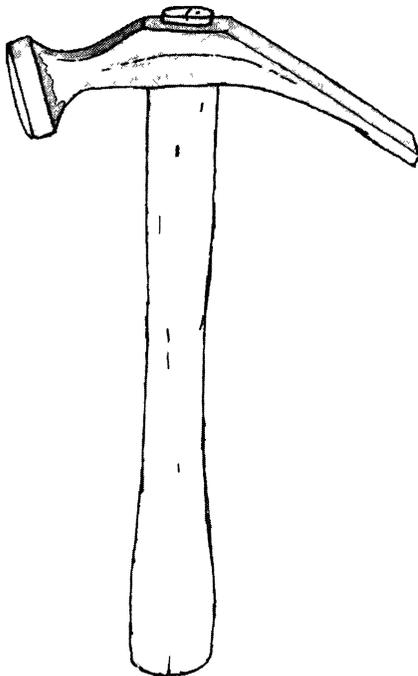
Afb. 7. schroefheft, elsheft

Hamers

SCHOENMAKERSHAMER

(N 60, 183a)

[De algemene schoenmakershamer die men voor een groot aantal bewerkingen gebruikt. Doorgaans heeft de schoenmaker twee hamers: een grote om het geweekte zoolleer te kloppen en de hakken toe te slaan en een minder grote voor het nagelen en andere bewerkingen. Beide hamers zijn rond van kop en breed van bek. De kop mag echter niet te bolrond zijn, omdat men daarmee niet overal het zoolleer even vast en effen kan kloppen en men daarmee niet goed kan nagelen (Dierick, pag. 84). Volgens de informant van Q

Afb. 8. schoenmakershamer

253 heeft de schoenmaker meestal alleen maar de typische **schoestershamer**. Hij beschrijft die als volgt. De scherpe kant is ongeveer 4 mm dik en 25 tot 30 mm breed, gebogen. Die kant versmalt tot op een 15 mm, verbreedt ter hoogte van het oog en loopt in een ronde of de achthoekige vorm uit naar het vlak, een soort paddestoel met ongeveer 35 mm doorsnede, lichtjes bolrond. De hamer is over zijn geheel gebogen. Hij heeft een lengte van 18 tot 25 cm en weegt tussen de 400 en de 600 gram. De steel is niet langer dan 16 tot 20 cm. Zie afb. 8.]

schoenmakershamer: K 278, L 421; *sxunmākārshāmār* L 163a; *šunmākārshāmār* L 265; **schoenmakershamel:** Q 1; *šunmēkārshāmāl* Q 83; **schoestershamer:** *sxustārshāmār* L 267; *sxuastārshāmār* L 266; *šustārshāmār* L 293; *šystārshāmār* L 387; *šustāshāmār* Q 253; **schoesterhamer:** *sxustārshāmār* L 163a; *šustārshāmār* Q 121c; **hamer:** *hāmār* L 417.

PENHAMER

(N 60, 183c)

[Speciale hamer voor het penwerk.]

pinhamer: *penhāmār* L 267; *penhamār* L 421.

HAKKENHAMER

(N 60, 183d)

[Hamer waarmee men de hakken toeslaat. Wat betreft het hamergedeelte is deze langer en dunner dan de normale schoenmakershamer.]

hakkenhamer: *hakēnhāmār* L 163a; **hielhamer:** *hielhāmār* L 293.

Tangen en spijkertrekker

NIJPTANG

(N 60, 184a; N 60, 236)

[In het algemeen het werktuig om te knijpen en te trekken. Zie afb. 9.]

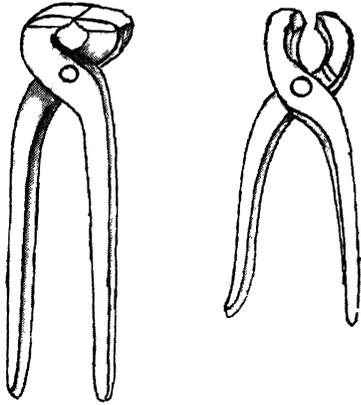
knijptang: L 421; *knijptāṅ* L 115, 163a; **nijptang:** *niptāṅ* L 266, 267; *niptāṅ* L 265; *nīptāṅ* L 293; **trektang:** K 278, L 421, Q 1, 253; *trektāṅ* K 353, L 417; *trēktāṅ* Q 83; **rektang:** *rektāṅ* L 267; **pitstang:** *petstāṅ* Q 18; *petštāṅ* Q 13, 15, 21, 117a, 121c, 207, 253; *pūštāṅ* Q 32; **leertang:** *lērtāṅ* L 266; **oppintang:** *oppentāṅ* Q 86; **tang:** *tāṅ* K 278, L 163a, 293, 417, Q 32, 83, 253.

SNIJTANG

(N 60, 184d)

[Tang voor het plat afknippen van bijvoorbeeld spijkers. Zie afb. 9.]

kniptang: *kneptāṅ* L 267; **snijtang:** *snejtāṅ* L 163a.

Afb. 9. nijptang, snijtang

SPIJKERTANG

(N 60, 184d)

[Kleine nijptang met taps toelopende punten.]

pince: *pezə* Q 1; **kraaipek:** *krēbek* Q 83; *krejbek* L 293; **mussebek:** *møšəbek* L 387.

SPIJKERTREKKER

(N 60, 184c)

[Het speciale, ijzeren werktuigje om spijkers uit te trekken. Zie afb. 10.]

koepoot: K 278; **tacksenwipper:** *teksəwepər* L 265; **trektang:** K 278; *trektaj* Q 253.

Afb. 10. spijkertrekker, tackswipper

Leesten en leestonderdelen

LEEST

(N 60, 185a; N 60, 244a; L 1a-m; L 30, 8; S; monogr.)

[De pasvorm, meestal van beukenhout, waaraan

men de schoenen maakt. „De leest waarop de schoen gemaakt wordt, moet als het ware net een afgietsel zijn van de voet, en voor wat de stand aangaat, geschikt zijn volgens de hoogte der hiel waarvoor hij zal gebruikt worden” (Dierick, pag. 7).]

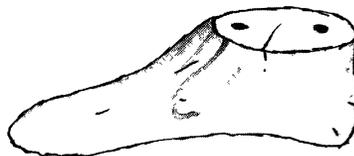
leest: K 278, Q 1, 15; *lēst* K 317, 358, L 164, 265, 312, 320, 355, 367, 368, 371, P 171, 176, Q 33, 121c, 168a, 177; *lest* K 317, L 163a, 244b, 286, 313, 415, P 176, 211, Q 1, 71; *lešt* L 211, 246a, 360, Q 196; *lest* K 314, 353, L 313, 316; *lejšt* L 331; *lējst* L 321, Q 9; *lejšst* K 278; *lēast* K 318, L 209; *lēst* L 210; *lejšt* L 165, 191, 210, 213, 215a, 245, 246, 266, 267, 288, 289, 296, 298, 299, 323, 325, 327, 330, 333, 360, 368, 371, 372, 374, 377, 379, 380, 381, 382, 385, 387, 419, 422, 427, 431, 434a, P 56, 176, Q 7, 9, 21, 27, 29, 102, 161, 247; *lejšt* L 293; *lišt* L 313, 360, P 50, Q 3; *liəst* L 319, 352; *liəst* K 360, 361, L 368, P 51, 117; *li-jəst* K 316, 353, 358; *lišt* K 315, 316, 357, 359, L 286, 295, 314, 316, 328, 362, 366, 368, 413, 414, 415, 417, 419, P 55, 58, 164, 172, 176, 219; *lēš* L 266, Q 27, 30, 35, 72, 83, 89, 113, 116, 117a, 117b, 118, 121, 168, 168a, 172, 179, 187, 202, 203, 204a, 207, 208, 240, 253; *lējš* L 268, 300, Q 9, 95, 97, 105, 156; *lēš* P 188, Q 253; *leš* Q 93, 94; *lejš* P 177; *lejš* L 214, 214a, 215, 216, 217, 245b, 246a, 248, 249, 250, 269, 270, 271, 291, 297, 329, 378, 425, 426, 429, 432, Q 10, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 21, 22, 32, 32a, 88, 95, 96a, 98, 99, 101, 103, 104a, 110, 111, 153, 193, 196, 207, 284; *lejš* Q 198; *liš* Q 2, 88, 172; *les* P 121, 177, 179, 186, 188, 192, 197, Q 71, 78, 86, 156, 166; *liš* L 371, P 58, 115, 121, 219; **voet:** *vut* P 176, Q 86, 93; **schoenleest:** *šönlist* L 421; **schoen-voet:** *sxōənvōt* L 415; **schoenvorm:** *sxōənvorm* L 415; **nagelvoet:** *nəgəlvōt* Q 117a; **stijl:** *stīl* P 187a; **hengst:** *heņs* Q 162.

HOUTEN LEEST

(N 60, 185b; N 60, 244b)

[De houten leest waar geen ijzer aan zit. Zie afb. 11.]

houten leest: K 278, L 115; *həwtə lejšt* L 417; *həwtə lejšt* L 293; *hōtə lēs* Q 83, 117a, 207; *hōtə lēs* Q 86; *həwtən lejš* Q 13, 21; **houteren leest:** *hōltərə lest* L 163a; **zachte leest:** K 278, Q 1; **handwerkleest:** *hanəkwərklejšt* L 267; **leest:** *lēš* Q 83; *lejšt* L 293.

Afb. 11. houten leest

STALEN LEEST

(N 60, 244b; N 60, 244c)

[Leest van staal voor het oprekken van schoenen.]

stalen leest: Q 121c; *stǫlā lēs* L 266; *štǫlā lējs* Q 21; **ijzere leest:** Q 13.

KROMME LEEST

(N 60, 185c)

[De leest die verschillend is voor de linker- en de rechtervoet. Deze is de opvolger van de rechte leest die zowel voor een linker- als voor een rechterschoen wordt gebruikt. Deze laatste raakte in onbruik sinds de jaren tachtig van de negentiende eeuw. Zie afb. 12.]

kromme leest: *kromā lest* L 163a; *kromā lēs* Q 121c; **gezwenkte leest:** *gəzwēnkda lējst* L 267.

Afb. 12. kromme leest (zoolvlak)

LINKERLEEST

(N 60, 185c)

[De kromme leest waarop men een linkerschoen kan vervaardigen.]

linkerleest: K 278; **linkse leest:** *leņksā lēst* L 265; *leņksā lējst* L 293; *leņksā lēs* Q 83, 253.

RECHTERLEEST

(N 60, 185c)

[De kromme leest waarop men een rechterschoen kan vervaardigen.]

rechterleest: K 278; **rechtse leest:** *rexsā lēst* L 265; *rēxsā lēs* Q 83; *rextsā lēs* Q 253; *rexsā lējst* L 293.

KINDERLEEST

(N 60, 186a)

[De leest voor kinderschoenen. Volgens de in-

formant van Q 121c gaat het hier om de maten 18 tot en met 30.]

kinderleest: Q 1; *kendārlest* L 163a; *keņārlejšst* L 267; *kinjārlejšst* L 293; *keņdārlēšs* Q 83; *keņārlēšs* Q 121c; **kinderleestje:** *keņdārlēškā* Q 83; **wichterleest:** *wextārlēst* L 265; **leest voor kinderschoenen:** *lēš vǫr keņāršōn* Q 253.

JONGENSLEEST

(N 60, 186b)

[De leest voor jongensschoenen.]

jongensleest: K 278; *joņaslest* L 163a; *joņaslēst* L 265; *joņaslejšst* L 267.

MEISJESLEEST

(N 60, 186c)

[De leest voor meisjes schoenen.]

meisjesleest: K 278; *mejšāslest* L 163a; *mejšāslejšst* L 293; **meidjesleest:** *mējtāslejšst* L 267; **deertjesleest:** *dǫrskāslēst* L 265.

MANSLEEST

(N 60, 186d)

[De leest voor mansschoenen. Het betreft de maten 39 tot en met 50.]

herenleest: *hiārlejšst* L 267; *hēralest* L 163a; **mannenleest:** Q 1; **mansleest:** *manslēšs* Q 83; **kerelsleest:** *kēlslest* L 163a; **molièresleest:** K 278; **leest voor mansschoenen:** *lēš vǫr mansšōn* Q 253; **leest voor herenschoenen:** *lēst vǫr hērāšūn* L 265; **leest:** *lejšst* L 293.

VROUWENLEEST

(N 60, 186e)

[De leest voor vrouwschoenen. Het betreft de maten 36 tot en met 43.]

vrouwenleest: K 278, Q 1; **vrouwluileest:** *vǫwļūjlejšst* L 267; **vrouwlieleest:** *vǫlilest* L 163a, 265; *vǫlājlēs* Q 83; **leest voor vrouwen schoenen:** *lēš vǫr vǫwāšōn* Q 253.

ONDERMANSLEEST

(N 60, 186f)

[De leest voor jongemannenschoenen. Het betreft de maten 36 tot en met 40.]

ondermansleest: K 278; *oņārmanslejšst* L 267.

ONDERVROUWENLEEST

(N 60, 186g)

[De leest voor jongevrouwschoenen. Het betreft de maten 36 tot en met 40.]

ondervrouwenleest: K 278; **ondervrouwluileest:** *oņārvǫwļūjlejšst* L 267.

SCHUIFLEEST

(N 60, 187a; N 60, 187b)

[De houten leest met een los bovengedeelte, een zogenaamde schuif of kap. „De leest bestaat gewoonlijk uit het onderste gedeelte (de leest) en den dop of schuif (ook kwijn of coin genaamd); deze laatste wordt op de leest vastgehouden door middel van een schroef of veer.” (Aras, pag. 67).]

schuifleest: *sxǿfflest* L 163a; *šǿfflefst* L 293; **kapleest:** Q 1; *kaplēst* L 265; *kaplēfst* L 267; *kaplēš* Q 121c; **leest met een kap:** *lēš met ən kap* Q 253; **leest met kwijn:** L 421; **draaileest:** L 387.

SCHUIF

(N 60, 187b)

[Het bovenste, losse gedeelte van een schuifleest, dat met een schroef of een spijker aan het overige gedeelte van deze leest kan worden vastgemaakt.]

schuif: K 278; *sxǿff* L 163a; *šǿff* L 293; **kap:** *kap* L 265, 267, Q 1, 83, 253; **kwijn:** L 421.

HOOS, HAUSSE

(N 60, 188a; N 60, 187a)

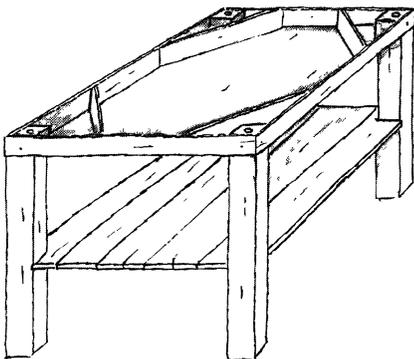
[Een stukje leer, met schuins afgeschalmde kanten, dat op een leest wordt gelegd. Hierdoor kan men de wreefpartij wat ruimer maken.]

hoos/hausse: *hōš* L 278, L 421, Q 1; *hus* L 163a; *huas* Q 83; *hōwst* L 387; *aws* Q 18; **hans:** *hans* L 267; **opvulsel:** *opvōlsəl* Q 253.

DOP

(N 60, 188b)

[Het enigszins plat uitlopend houtje dat de schoenmaker onder de hozen slaat of steekt, om de laars voldoende strakheid te geven.]

Afb. 13. werktafel

dop: *dop* K 278, Q 1; **spij:** *spi* Q 83; *špi* L 293; **kijl:** *kejl* Q 121c; **hansworst:** *hanswors* L 267.

KNOOT

(N 60, 188c)

[Het been, beentje of botje dat men op de leest legt, als men een schoen moet maken voor iemand die een gebrek aan de voet heeft bijvoorbeeld een eksteroog.]

knobbel: *knōbəl* L 421; *knubəl* L 293, Q 253; **knod:** *knoa* Q 121c; **loot:** *lōt* L 267; **halkes falkes:** *halkəs falkəs* L 293; **halkes riediejes:** *halkəs ridi-jəs* L 293.

SPRONG

(N 60, 191)

[De mate waarin de zool omhoog loopt, gerekend vanaf de bal in de richting van de hak. Deze hoek is groter naarmate de hak hoger is.]

sprong: K 278; *spronj* L 163a, 265; *špronk* Q 253; *sprøŋ* (mv.) L 267; *šprynk* Q 121c; **springing:** L 421; **spring:** *šprej* L 293.

KAM

(N 60, 192)

[Het deel van de leest dat overeenkomt met de veteropening van de schoen.]

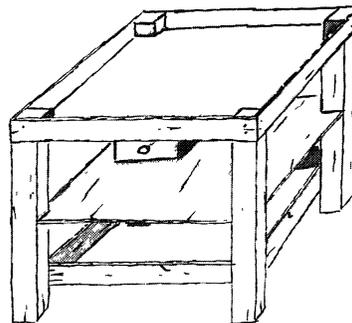
kam: *kam* K 278; *kamp* L 267; **entree:** *q̄ntrē* Q 83; **inschot:** *enšot* L 265.

Werktafel en werkstoel

WERKTAFEL

(N 60, 193a)

[Het lage tafeltje waaraan de schoenmaker, op een werkstoel of kruk gezeten, werkt en waarop hij het gereedschap, speldnagels en dergelijke legt. Zie afb. 13.]

werktafel: *werktǫfǎl* L 163a, Q 83; *węřǫktǫfǎl* L 265; *węřktǫfǎl* L 267, 417; **schoemakerstafel:** *šumękarstǫfǎl* L 293; **werkdīs:** *węřkdøš* Q 121c; *węřǫkdøjš* Q 253.

SCHOENLADE

(N 60, 193b)

[De lade of een van de laden in de werktafel.]

schoenlade: K 278; **schoenslade:** *šōnslā* Q 18; **werklade:** *węřklā* L 293; **lade:** *lāj* L 265, 417; *lāj* L 163a; *lāj* Q 83; **trek:** *tręk* L 267; **schot:** *šōš* Q 121c; *šot* Q 253.

VETGAT

(N 60, 193c)

[Het ondiepe gat in de poot van een werktafel dat gevuld is met vet dat dient om de els glad te maken.]

vetgat: K 278; *vetgat* L 163a; **vetpotje:** *vetpøtjā* L 293; **vethoekje:** *vethykšā* Q 121c; **pekgat:** *pękgāt* L 267; **kuil:** *kul* Q 253.

WERKSTOEL

(N 60, 193d; N 60, 193a; N 60, 193e)

[De stoel zonder rugleuning, meestal met drie poten, of het krukje waarop de schoenmaker aan de werktafel zit te werken.]

schoesterstoel: *sxustęřstūl* L 163a; *šustęštōl* Q 253; *šustęřštōl* Q 121c; **schoemakersstoel:** *šumękarstōl* L 293; **schoenmakersstoeltje:** K 278; **werkstoel:** K 278, L 387; *węřkstūl* L 163a; **schoenpikkel:** K 278; **pikkel:** *pekāl* L 421, Q 83; **koestoel:** *kustul* Q 83; **kruk:** *krøk* L 265; **krukje:** *krøkškā* L 267.

Reservoirs en bewaarplaatsen

LEERKIST

(N 60, 37a)

[De kist waarin de handwerker-schoenmaker het leer bewaart. Volgens de informant van Q 121c worden de leerhuiden aldaar opgehangen.]

houten kist: K 278; **leerkist:** L 421; *lęřkes* Q 112a; **leerbak:** *lęřbak* L 267; **couponsbak:** *ku-pōnsbak* L 293.

WATERBAK

(N 60, 194a)

[De bak of kuip waarin de schoenmaker de pek bewaart en het leer weekt.]

waterbak: *wātęrbak* L 417; *wōtęrbak* L 163a; *wātęrbak* L 265; **weekbak:** *węřkbak* L 267; *węřbak* Q 121c; **leerkuip:** *lęřkūp* L 387; **vergaarbak:** K 278.

PLAKSELPOT

(N 60, 194b; N 60, 194c)

[Een pot of hoorn van een rund waar men plaksel, stijf sel of vet in doet.]

plakpot: *plekpot* L 267; *plekpot* L 163a; **lijmpot:** *limpot* L 163a; **potje voor plaksel:** *pøtjā vør pleksāl* L 293; **potje:** *pøtjā* L 293; **koehoorn:** *kuhoān* Q 83; **vethoorn:** K 278; *vethorān* L 265; *vethōrn* Q 121c.

ZWARTSELRESERVOIRTJE

(N 60, 194d)

[Busje, potje, fles of kruik waarin met het zwartsel bewaart.]

zwartselpot: *zwarťsalpøt* L 163a; *zwarťsalpot* L 267; **zwartspot:** *žwęatšpot* Q 253; **zwartsmaat:** *žwęatšmøt* Q 253; **zwartskroeg:** *šwetskrux* Q 121c.

SCHOENPOETSDOOSJE

(N 60, 194e)

[Een doosje voor schoenpoets.]

wichsdoos: *węksduās* Q 253; *węksduās* Q 121c; **doosje schoenwichs:** *døškā šōnwęks* L 293; **doosje schoenpoets:** *dyęškā šunputs* L 265; *døškā sxunputs* L 163a; **doos blink:** *daws blęnk* Q 83; **poetsdoosje:** *putsdęjškā* L 267.

Bevestigingsmiddelen

PEKDRAAD

(N 60, 195a; N 60, 238a; N 36, 44; L 40, 39)

[De draad die men maakt door hennepvezels in elkaar te draaien en met pek in te smeren.]

pekdraad: L 374; *pekdrøt* K 278, 314, 358, 359, 361, L 163a, 266, 282, 286, 312, 314, 352, 360, 368, P 181, 211, Q 1, 73, 117a, 172; *pękdrøt* L 293; *pekdrøt* P 56, 57, 176; *pekdrøt* Q 177; *pekdrøt* L 319; *pekdrøt* L 321; *pekdrøt* L 313, 352, 358, P 188, Q 7, 8, 9, 12, 13, 95, 96c; *pękdrøt* L 267, 289, 317, 352, 362, 364, 367, 387, 417, 432, Q 2, 3, 5, 9, 10, 12, 21, 27, 32, 86, 88, 111, 204; *pękdrøt* Q 77; *pekdrøwt* L 372, 415, 422, P 171, 211, 214, Q 83, 152; *pęxdroāt* Q 121c; *pęxdroāt* Q 121c; *pekdrø* L 265; *pękdrøt* Q 27, 253; *pękdrøt* Q 71, 207; *pękdrøt* L 355, 421; *pękdrøjt* Q 71; *pekdrøāt* L 316, 362; *pękdrøwt* L 282, Q 3, 179; *pękdrøāt* Q 72; *pękdrøāt* L 312; *pękdrøāt* Q 83; *pękdrøāt* Q 156; *pi-jękdrøt* P 50, Q 2, 179a; *pi-jękdrøāt* P 195; *pięqdrøt* L 423; **pikdraad:** *pekdrøwt* P 176; *pekdrøt* K 317a, L 414, 415, P 171; *pękdrøjt* Q 162; *pikdrøt* L 372, 421, Q 74; *pekdrøwt* P 119; *pekdrøwt* P 119; **pekdraadgaren:** L 292; *pękdrøjtęārā* Q 118; **teerdraad:**

tardrōt K 361; *tārdrōt* Q 2; *terdrōt* L 314; **harsdraad**: *harsdrōt* K 359, 360, Q 3; *āsdōāt* Q 71; *hersdrōt* K 359; *hesdrōt* K 353, 357; **harsedraad**: *harsēndrōt* Q 9; *hasēndrōt* P 57; **harsedraad**: *hāstēdrōt* P 193; *hasēndrōt* P 50, 117, 212; *hasēndrowæt* P 55, 184, 211; *hāstēndrowæt* P 121; *hāstēndrōwt* Q 78; *hāstēndruæt* P 119, 120; *astēndrōæt* P 119, 174; *astēndroæt* P 172; *astēndrōt* P 171; **pindraad**: *pēndrōt* L 423.

Draad

HENNEPGAREN

(N 60, 196a; N 60, 238b; N 36, 44)
[Het grove hennepgaren waar men pekdraad van draait.]

hennepgaren: *henəpgārə* L 271, 290, 293, Q 18, 98, 113; *henəpgārə* L 115, 163a; **hanfgaren**: *hanəfjār* Q 121c; **kennepgaren**: *kenəpgārə* L 417; **kempgaren**: *kempgārə* Q 18; *kempgārən* L 421; *kempgārə* Q 203, 204; *kempgarə* L 265; *kēmpxōwərə* K 353; *kempgōn* Q 83; **kempegaren**: K 278; **bongesdraad**: *boŋəsdrōt* L 267; **kurbdraad**: *kōrpdrōt* Q 86; **hennep**: *henəp* L 382; **hanf**: *hanəf* Q 253.

TWIJNEN

(N 60, 197a)
[Het in elkaar draaien van hennepvezels tot een draad.]

ineendraaien: *enējndrējə* L 267; *enēdriənə* Q 121c; **(draad) draaien**: *drōt drējə* L 163a; *drējə* L 417; *drējən* L 421; **pekdraad draaien**: *pekdrō drējə* L 265; **pekdraad maken**: *pēkdruæt mōkə* Q 83; **ineenvlechten**: K 278; **afrispelen**: *āfrespalə* L 293; **tweennen**: *tswirnə* Q 121c; **het hanf rollen**: *ət hanəf rolə* Q 253.

PEK

(N 60, 197b; N 36, 44; L 40, 38)
[De kleverige, zwarte massa die de schoenmaker gebruikt om een draad mee in te smeren.]

pek: K 278; *pek* K 314, 317a, 353, 357, 358, 359, 360, L 163a, 286, 291, 312, 314, 316, 353, 360, 362, 364, 372, P 56, 57, 117, 119, 171, 176, 181, 184, 211, 212, 214, Q 1, 3, 73, 152, 177; *pēk* L 265, 267, 312, 313, 317, 352, 356, 360, 362, 367, 368, 415, 416, 417, 422, Q 3, 5, 10, 32, 77, 78, 83, 84, 86, 88, 162, 172, 179; *pēk* L 293; *pēk* L 355, 360, 415, 421, Q 72, 253; *pēk* L 423, P 172, 174, 176, 188, Q 7, 9, 12, 96c; *pēk* Q 71, 156; *pēk* L 416, P 176; *pēx* Q 121c; *pjek* Q 32; *pi-jək* P 50, 195, Q 2, 74, 79a; *piək* L 423; **pik**: *pek* L 414; *pik* L 421; *pējk* P 57; **teer**: *tar* K 361, L 372; *tār* Q 2, 3, 88, 96c; *ter* L 312,

314, 421; *tēr* P 119; *tiər* P 188; **hars**: *hars* K 359; *hās* P 120, 121, 193, Q 78; *hāas* P 119; *has* P 219; *hast* P 50, 55, 117, 171; *ast* P 119; *aast* P 172.

PEKBOL

(N 60, 194d)
[Een bolvormige hoeveelheid pek.]
pekbol: *pēkbōl* L 417.

PEKPAN

(N 60, 197c)
[De pan, pot, kom of ketel waarin men de pek verwarmt en bewaart. Volgens de informant van L 163a wordt er slaolie bijgevoegd om de pek soepel te maken.]
pekpan: K 278; **pekketel**: *pēkkētəl* L 267; *pēksesəl* Q 121c; **pekpote**: *pēkpot* L 387.

STRIJKLAP

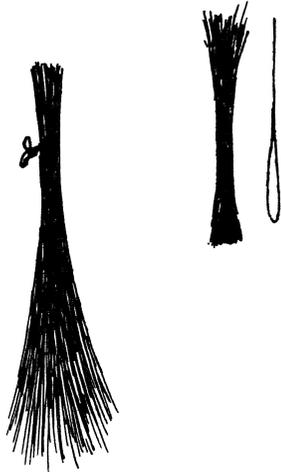
(N 60, 197d)
[Het stukje leer waarmee men de pek over de draad strijkt. Volgens de informant van L 163a vouwt men een stuk leer in de vorm van een w om de pek goed verspreid over de draad te kunnen krijgen.]
strijklap: *strejklap* L 417; **strijklapje**: K 278; **strijkleer**: Q 1; *strejklēr* Q 83; *striklēr* L 421; *štrixlēr* Q 121c; **peklee**: *pēklēr* Q 253; **handlee**: *hantlēr* Q 18; **pekstrijker**: *pekstriker* L 163a, 265; **strijkstukje**: *striəkstōkskə* L 267.

RISPELEIND

(N 60, 195b; N 60, 238a)
[Het spits toelopende uiteinde van de pekdraad waaraan men een varkenshaar bevestigt.]
rispeleind: L 115; *respələnt* L 163a; *respələjnt* L 293; **punt**: *pōnt* L 421; **spits**: *špets* Q 253.

BORSTEL

(N 60, 198a; N 60, 195b; N 60, 238a)
[Het stijve haar van een varken dat men aan de uiteinden van de pekdraad vastmaakt om de draad gemakkelijker door de met een els geprikte gaten heen te halen. Hensen zegt hierover op pag. 37: „Bij „binnengenaaide” schoenen maakt men gebruik van een pekdraad. Die pekdraad bestaat uit ongeveer 4 tot 6 dünnere draden van vlas welke in elkaar gedraaid worden en van pek voorzien om verrotting door vocht en verschuiving tegen te gaan. De beide uiteinden van de pekdraad moeten geleidelijk uitlopen (rispeleind) om een borstel te kunnen bevestigen. Deze borstels kunnen van varkenshaar zijn of van staal.” Zie afb. 14.]

Afb. 14. borstels (van haar en staal)

varkensborstel: K 278; *verkasborsəl* L 267; *vėrkasbōrstəl* L 265; *vėrkasborsəl* L 293; *verkasbōstəl* Q 121c; **borstel:** *borstəl* L 115, 387, 417, Q 1; *bōrstəl* L 421; *borsəl* L 267; *bōrsəl* L 163a; *bosəl* Q 83; *bōstəl* K 353; *bōstəl* Q 207; *bōstəl* Q 117a; *bōstəl* Q 253.

EEN BORSTEL AANZETTEN

(N 60, 198b)

[Het aan de pekdraad bevestigen van een varkensborstel. Men slijt daarbij het varkenshaar gedeeltelijk en draait de twee spliteindjes kruislings om het spitse uiteinde van de pekdraad en zet de borsteleindjes vast in een gaatje in de pekdraad.]

varkensborstel aanzetten: *verkasborsəl ānzətə* L 267; **borstel aanzetten:** K 278, L 421; *borsəl ānzətə* L 293; *bōrsəl ānzətə* L 163a; *bōstəl āzetsə* Q 121c; *bosəl qnzətə* Q 83; *bōrstəl enzətə* L 265; **de borstel opzetten:** *dər bōstəl opzətə* Q 253.

GALGEKNOOP

(N 60, 198c)

[De knoop waarmee borstel en pekdraad bij het rispeleind aan elkaar bevestigd worden.]

galgeknoop: K 278, Q 1, 121c; **galgeknoopje:** *galgəknəpkə* L 267.

GALGEKNOOPGAATJE

(N 60, 198c)

[Het gat dat men prikt bij het rispeleind in de pekdraad om daarin de twee uiteindjes van het varkenshaar vast te zetten.]

gaatje: *gətjə* L 293; **oogje:** *økə* Q 253.

SPINAALGAREN

(N 60, 196b; N 60, 111c)

[Het fijne, gele of witte garen dat men veel gebruikt om het binnenwerk te naaien en waar men ook pekdraad van maakt.]

spinaalgaren: K 278; *spinālgqrə* L 163a; *špinq̄ljār* Q 121c; **spingaren:** *spengārə* L 267; **spinaal:** *špināl* L 387; **vlasgaren:** *vlasgārə* L 293; **garen:** *gān* Q 253.

WASDRAAD

(N 60, 195c; N 60, 238b)

[Een draad die ingeweven is met was. Het is een draad om te naaien, op dezelfde manier vervaardigd als een pekdraad, behalve dat men de draad inwrijft met was in plaats van met pek; deze draad is bedoeld voor schoenen met lichte zolen; de opliggende steken poetst men naderhand geel met kurkuma (Liedmeier, pag. 28).]

wasdraad: K 278; *wasdrōt* K 353, L 163a, 267, 293, 387; *wāsdrrōt* Q 253; *wasdrq* L 265; *wasdruat* Q 83; *wasdroat* Q 121c.

BIJENWAS

(N 60, 113)

[De was die men gebruikt om wasdraad te maken.]

bijenwas: *bėjəwas* L 163a; *bi-jəwas* L 293.

Houten pennen

HOUTEN PEN

(N 60, 199a)

[Elk van de houten pennen die de schoenmaker gebruikt om de zolen aan de schoen vast te maken.]

pen: L 265, 387, Q 83; *pen* Q 121c; *pēn* Q 253; **pin:** *pen* L 163a, 293, 421, Q 1; **houten pin:** K 278; **pinnetje:** *penkə* L 267.

HAKPIN

(N 60, 199b)

[Eén van de houten pennen of pinnen waarmee men hakken aan de schoenen bevestigt. In vraag N 60, 199b werd gevraagd: „Zijn er verschillende soorten pennen? Hoe heten ze, hoe zien ze eruit en waarvoor worden ze gebruikt?” De informant van Q 253 antwoordt hierop dat de pennen alleen in lengte verschillen in verhouding tot de dikte van het onderwerk. Het zijn vierkante stokjes met een punt, ter vervanging van de spijkers bij schoenen van betere kwaliteit. De informant van L 387 vermeldt dat de kleine pennen bij dunne zolen worden gebruikt en de grote

bij zwaardere schoenen, bijvoorbeeld werkschoenen.]

hakpin: *hakpen* L 163a.

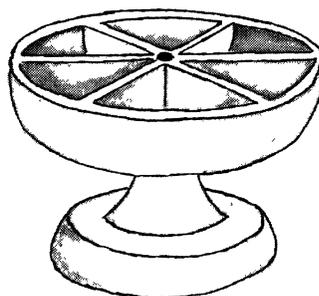

Spijkers, stiften enzovoorts

SPELDNAGEL, OPPINNAGEL

(N 60, 202a; N 60, 202b; N 60, 235; N 60, 101)
[De spijker waarmee men de bovenzool voor en achter voorlopig vastzet, een oppinspijker.]

speldnagel: K 278; *špeltnāgəl* L 293; *speltnēəl* (mv.) Q 121c; **speldenagel:** *spelnāgəl* Q 71; *spelnigəl* (mv.) L 421; **spangnagel:** *spannōgəl* Q 83; **vastzetnagel:** *vasztnāl* Q 121c; **oppinnagel:** L 421; *oppenōgəl* L 163a; *oppennāl* Q 121c; **pinnagel:** *pennēgəl* (mv.) L 267; **naaldspijker:** Q 15.

Afb. 15. tacks en tacksbak

DRAADNAGEL

(N 60, 203a; N 60, 101; N 60, 202a)

[Dunne spijker met een plat kopje van hard ijzer-, koper- of staalraad, soms drie- of vierhoekig, gewoonlijk rond in doorsnee. Volgens de informant van L 163 worden deze draadnagels gebruikt bij het oppennen en bij zwaarder werk en volgens de informant van Q 121c bij het stiften van de lappen.]

draadnagel: K 278, L 387; *drōtmāgəl* L 163a, 293; *drōnēgəl* (mv.) L 265; *droatnāl* Q 121c; *drōtmēgəl* (mv.) L 267.

353; *səmōsə* Q 86; *səmensə* Q 71; *səmōnzə* Q 71; **semencetje:** *səmānskə* K 353; *səmōskə* Q 83; **oppinsemencetje:** *uppensəmānskə* K 353.

LAMBERT

(N 60, 200a; N 60, 235; N 60, 235b; N 60, 101)

[Schoenmakersspijker. Volgens de informant van Q 253 is een lambert een gewone spijker met kleine, hoge kop, ter lengte van 12 tot 22 mm.]

lambert: *lambēr* Q 13, 71; *lābēr* Q 253; *lambērs* (mv.) Q 83; *lambārts* (mv.) Q 71, 86.

TACK

(N 60, 202b; N 60, 202c; N 60, 101; N 60, 201a; N 60, 235; N 60, 235a)

[Het kleine, puntige, kantige taaie spijkertje met betrekkelijk grote kop, dat onder andere gebruikt wordt om het bovenleer voorlopig op de zool vast te maken, totdat die met pekdraad geregen is. Tacks zijn er in diverse maten. Volgens de informant van K 353 zijn **semences** heel kleine, scherpe, vierkantige spijkertjes met of zonder kop. **Tack** is een Engelse benaming. Het meervoud *tacks* wordt door de schoenmaker wel eens als een enkelvoud geïnterpreteerd. Vandaar dat er meervoudsvormen voorkomen als *taksə* en *teksə*.

De tacks van verschillende lengten en ook wel andere spijkertjes zoals steekstiften, rivets en haknagels, worden in een speciale, draaibare tacksenbak bewaard. Deze komt men bij veel schoenmakers tegen. Zie afb. 15.]

tack: *tek* K 278, L 163a; *teks* (mv.) L 115, 163a, 265, 266, 267, 293, Q 21, 32, 117a, 121c; *tēks* (mv.) L 267; *teksə* (mv.) L 267; *taksə* (mv.) Q 18; **tacksje:** *tetskə* Q 3; **steeknageltje:** *stēknēgəlkə* Q 83; **semence:** *səmās* Q 253; *səmānsə* K

STIFT

(N 60, 200a)

[Een puntig spijkertje zonder kop en met platte kanten waarmee men de hak in elkaar zet.]

hakstift: Q 121c; *hakstift* L 163a, 265; **stukstift:** K 278; **haknagel:** *haknēgəl* (mv.) L 267; **nagel zonder kop:** *nāgəl zondər kop* L 293.

BROSPIN

(N 60, 200d)

[De pin zonder kop die niet geheel in een onderstuk ingeslagen wordt, zodat het volgende onderstuk, bij de opbouw van de hak, daarop kan worden geslagen.]

brospin: K 278, L 163a; *brōspen* L 265; **brospen:** *brospen* L 267; **nagel ohne kop:** *nāgəl ōnə kop* Q 253.

HAKSPIJKER

(N 60, 200e; N 60, 235b; N 60, 235; N 60, 200a; N 60, 202c)

[Eén van de spijkertjes die men gebruikt bij het

II.10

maken van de hak.]

hakspijker: Q 32; *hakspiakər* L 210; **rubber-haknagel:** *røbərhaknægəl* (mv.) L 265; **rivet:** *rivets* (mv.) L 115, 163a, 265, 387, Q 15, 18, 121c; *rævets* (mv.) L 293; *rævətə* (mv.) Q 83; *rīvətəs* (mv.) Q 32.

MUSSEBEK

(N 60, 201d1; N 60, 201d2; N 60, 201d3)

[Bepaald soort spijker die slijtage van de hak moet tegen gaan. Volgens de informant van Q 253 is de **mussebek** een vierkante, korte, dikke spijker zonder kop, enigszins in de vorm van een omgekeerde pyramide met twee mm basiszijkant en acht tot tien mm hoog.]

mussebek: *møjšəbək* Q 253; *møšəbəkə* (mv.) Q 121c; **mussebekje:** L 387.

KOPSPIJKER

(N 60, 201d3; N 60, 201d2; N 60, 201c)

[De tamelijk dikke spijker met brede kop die tegen slijtage op de zool of de hak of voor de sterkte op de rand van de zool wordt geslagen. Volgens de informant van Q 121c worden kopnagels voor mijnschoenen gebruikt.]

kopnagel: K 278; *kopnāgəl* L 387; *kopnōgəl* L 163a; *kopnōgəl* Q 83; *kopnēgəl* (mv.) L 293; *kopnəəl* (mv.) Q 121c; **kramnagel:** *krampnāgəl* Q 253; *kramnēgəl* (mv.) L 267; **knobbelsnagel:** *knubəlsnəəl* (mv.) Q 121c; **boon:** *bon* Q 253; **traats:** *trats* L 163a, Q 83; **stootplaatje:** *stōtplētjə* L 293.

HANDVOL SPIJKERS

(N 60, 163)

[Een handje vol spijkers, die de schoenmaker in de mond nam om ze vlot te kunnen inhameren in de zool.]

handvol nagels: *hafəl nāgəls* K 278; **handvolletje:** *hafəltjə* L 163a; *hefəlsə* Q 121c; *hefəlsə* Q 253; **hampeltje:** *həmpəlkə* L 265, Q 83.

Lijm

PLAKSEL

(N 60, 92a; N 60, 92b; N 60, 92c; N 60, 164a)

[Diverse plakmiddelen welke men voorheen gebruikte bij het maken van een schoen. Vóór de vinding en verbreiding van de Wener lijm kende men lijm van roggemeel en lijnzaadmeel, die men pap noemde (Liedmeier, pag. 20). Uit de antwoorden van Q 253, L 293, L 387 en Q 71 blijkt dat ook linzen, meel, tarwemeel en bloem grondstof voor deze plak kan zijn. Met dextrine wordt een gomachtige stof bedoeld, waarin zet-

meel door de inwerking van zuren, oxyden etc. wordt omgezet (zie WBD II, afl. 3, pag. 708 s.v. PLAKSEL.)

pap: *pap* K 278, L 163a, Q 1, 71, 83, 121c; **plak:** *plak* Q 121c; **plaksel:** *pleksəl* L 265, 267. **dextrine:** *dekstrinə* L 163a; **beenderlijm:** *bēndərliim* L 163a; **linzenlijm:** *lenzəlīm* Q 253; **melklijm:** *mēləklīm* L 293; **lijm:** *liim* Q 253; **lijmpap:** *liimpap* L 387; **tarwemeel:** L 387; **bloempap:** *blumpap* Q 83; *blompap* Q 71; **bloem:** *blom* Q 1; **balplakvulsel:** *balplakvølsəl* L 267; **colle:** *kəl* L 417, Q 83; **wits:** *wits* L 265.

WENER LIJM

(N 60, 164a; N 60, 92a)

[Een nieuwe, betere soort lijm, die omstreeks 1910 zijn intrede deed. Ingrediënten kunnen zijn: hars en lijnzaad (L 267) en zaadmeel (Q 121c).]

wener lijm: *wēnər liim* L 163a; *wīnər liim* L 265; *wīnər liim* Q 121c; *wīnər lejim* Q 32; **wener pap:** *wīnər pap* Q 18.

GELIJMD ONDERWERK

(N 60, 164b)

[Het onderwerk dat met Wener lijm of met een andere, synthetische lijm gemaakt wordt.]

gelijmd onderwerk: *gəlīəmt oŋərwerk* L 267; *jəlīəmt oŋərwerk* Q 121c; **gelijmde zool:** *gəlīmdə zōl* Q 253.

Steken

STEEK

(N 60, 111a)

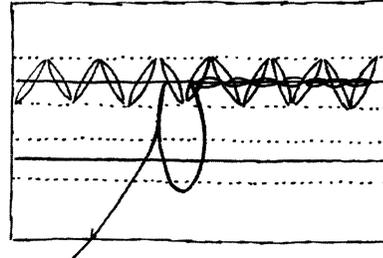
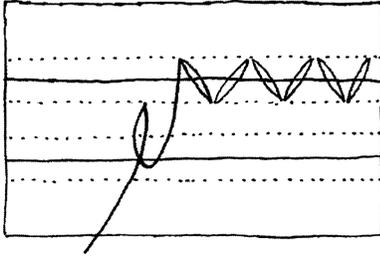
[De doorgehaalde draad in de groef; ook de manier van naaien.]

steek: K 278; *stēk* L 265; *štēk* L 293, 387; *stik* Q 83; *štiak* Q 253; *štex* Q 121c; **kettingsteek:** Q 1; **naaisteek:** *nējstēk* L 163a; **insteek:** *enstēk* L 267.

KRUISSTEEK

(N 60, 112c)

[Bepaalde steek die men volgens de informant van Q 253 toepast bij het herstellen van barsten in het bovenwerk. Arras (II, pag. 198) zegt hierover: „De kruissteek wordt meestal gelegd op leder, dat gekloven of gebersten is b.v. een gekloven bovenleder waar noch stuk, noch nieuw voorblad mag ingezet worden.” En over de maakwijze merkt hij op: „Om een goeden kruissteek te plaatsen, nemen we een zeer fijn draadje en een fijne els. We beginnen aan het uiteinde van de kloof en steken altijd over en weer, d.w.z.

Afb. 16. kruissteek (rechts: versterkte kruissteek)

nu op den enen en dan op den anderen kant der kloof." Zie afb. 16.]

kruissteek: *krøšstēk* L 265; *krysstēk* L 163a; *krjtssteak* L 267; *krjtsštēk* L 293; *krytsštiak* Q 253; *krejsstik* Q 83.

Overig gereedschap

SPANRIEM

(N 60, 57)

[De leren riem waarmee men de te bewerken schoen of het schoenonderdeel vastklemt op de knie door middel van de voet.]

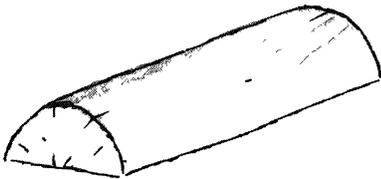
spanriem: Q 71, 83; *spanrīm* L 163a, 265; *spanrēm* L 267, 421; *španrēm* L 293, 387, Q 27, 112a, 253; **aanspanriem:** K 278.

SPANBLOK

(N 60, 58; N 60, 54b)

[Een halfrondblok hout waarop men het leer met behulp van een spanriem spant. Zie afb. 17.]

spanblok: K 278; *spanbløk* L 267; *španbløk* Q 112a; **klemblok:** K 278.

Afb. 17. spanblok

SPANNEN

(N 60, 54b)

[Twee stukken leer aan elkaar bevestigen met behulp van spanriem en spanblok.]

spannen: L 421; *spanā* L 265; *španā* Q 112a, 121c; **aanspannen:** *q̄nspanā* Q 83; **met de pekdraad spannen:** *met dā pēqdrōt španā* L 293;

klemmen: *klemā* L 387; **tegeninnaaien:** *tegānennējā* L 163a; **twee stukken leer opeenbrengen:** *twēj štōkā lēr obēbreņā* Q 253.

Bovenwerk (het vervaardigen van het boventuig)

Algemeen

BOVENTUIG

(N 60, 14; N 60, 15a; N 60, 6b)

[Het bovenste gedeelte van de schoen, het overleer.]

bovenleer: L 266; **bovenwerk:** *bōvāwērāk* L 163a; *bōvāwērək* L 387, Q 32; *bōvāwerk* Q 18; *bōvāwerk* L 267; **bovenstuk:** L 421; *bōvāštōk* L 293; **boventuig:** *boavātsjīx* Q 121c; **ovenste:** *qvāštā* Q 253; **schacht:** L 266; *sxaxt* L 163a, 267; *šaxt* L 265, 293; *šax* Q 18, 27, 32, 112a; *šęxt* Q 253; **schaf:** L 387, Q 112a; *šaft* Q 121c; **tige:** L 421, Q 1, 3; *tīgā* Q 71; *tīš* Q 83; *tięx* Q 18.

LAARZESCHACHT

(N 60, 15b)

[Het gedeelte van de laars dat het been boven de voet omsluit. Volgens de informant van L 163a is een **kamas** een losse schacht op schoen of klomp.]

laarzeschacht: *lārzsaxaxt* L 163a; **schacht:** Q 71; *šaxt* L 293; **hoge schacht:** *hūx šęftā* (mv.) Q 121c; **beenkap:** *bejnkāp* L 387; **beenschijf:** *bēšif* Q 112a; **been:** *bēn* Q 253; **gamasche:** *kamas* L 163a; *kamaš* Q 27; **bovenlaars:** Q 1; **bovenstuk:** *bōvāštōk* L 267.

WREEF

(N 60, 36, N 60, 15b)

[Het hoogste deel van de voorzijde van de voet.]

wreef: Q 71; *vrēf* L 266, 387, Q 27; *vrqjif* K 278, L 417, Q 1, 3; *vrejff* L 293; *vriaf* L 267, 421; *vriif*

II.10

Q 83; **vree:** *vrēj* L 265; **wrevel:** *vrēl* Q 121c; **wregel:** *vrēgəl* Q 112a; **wringel:** *vrēnəl* Q 253; **gewricht:** *gəwrext* L 163a.

INSCHOT

(N 60, 29; N 60, 192)

[De plaats waar men met de voet in de schoen schiet.]

inschot: *ensxɔt* L 163a, 267; **inscheut:** *enšɔt* L 293, 387; **ingang van de schoen:** *eganjk van dər šonj* Q 121c; **entree:** *antre* L 421; **opening:** *qə-pənəŋ* Q 253; **ingang:** *ejanj* Q 121c; **contrefortkant:** Q 3.

Leren delen

HIELPAND

(N 60, 17; N 60, 28)

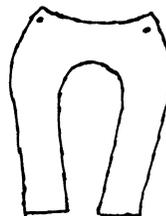
[Het gedeelte van het boventuig dat de achterkant van de voet, het achterste deel van de zijkant van de voet en de bovenkant van de wreef bedekt. Zie afb. 18.]

hiel: *hil* L 163a; **hielstuk:** *hilstɔk* L 163a, 265; **hak:** *hak* K 278; **hakpartij:** *hakparti* L 267; **vers:** *vēš* Q 27; *vəš* Q 121c; *vars* L 417, Q 3; *vās* Q 83; **achterste:** L 421; **achterstuk met de derbyklep:** *axtərštɔk met də derbiklep* L 293; **achterdeel:** *axtərdēl* Q 112a; **kwartier:** Q 1; *kwartēr* L 267; *kərtēr* L 421; **zijkant van de tige:** *zājkant van də tīs* Q 83; **empeigne:** *āpeŋ* Q 253.

KRANS

(N 60, 22)

[De krans is een aaneengesloten stuk leer rond de voet. Hij heeft dus slechts één naad. Het woord *krans* wordt ook gebezigd om een soort schoen aan te duiden: men heeft de kransbottines en de kransmolières tegenover de derbybottines en de derbymolières (Liedmeier, pag. 15). Er was echter een verschil tussen de krans van een kransbottine en die van een kransmolière. De kransbottine heeft een ononderbroken stuk leer om hiel en tenen, steeds grenzend aan zool en

Afb. 19. krans

hak; de kransmolière om hiel en wreef, steeds grenzend aan de inschot. Als een kransbottine een losse aangenaide neus heeft, blijft men nog van een kransbottine spreken. De naad van een krans van de bottine valt in het hol aan de binnenkant van de voet, waar hij het minste opvalt. De krans van een kransmolière heeft geen naad. Zie afb. 19.]

krans: *krans* L 163a, 265, Q 15; **kransstuk:** *kransstɔk* L 267; **voorblad uit één stuk:** *vɔrblāt üt ej štɔk* L 293.

SPIEGEL

(N 60, 21c)

[Zeker gedeelte van het boventuig bij bepaalde soorten bottines.]

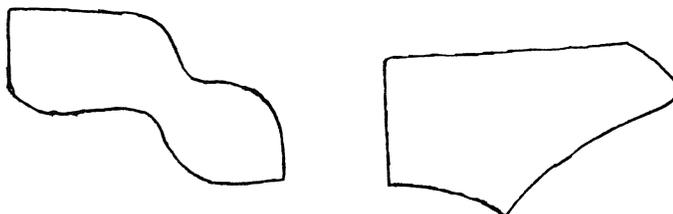
spiegel: *spigəl* L 265; *spēgəl* L 267; *špejəl* Q 121c; **spiegelzool:** *spīgəlzoəl* Q 83.

VOORBLAD

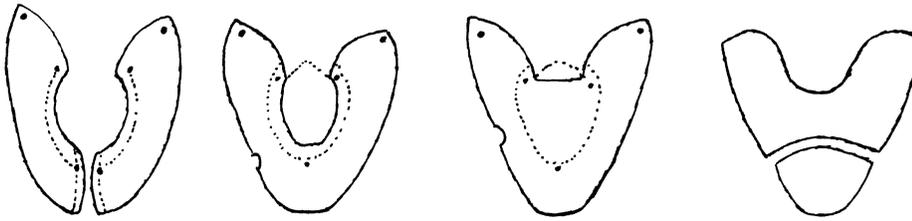
(N 60, 23; N 60, 21c)

[Het voorste gedeelte van het overleer. Dit kan bestaan uit één deel, het voorblad, of uit twee delen, de neus en het voorblad, enzovoorts. In dit laatste geval is het voorblad dus niet het allervoerste gedeelte van het bovenleer, maar het deel dat op de bovenkant van de voet ligt, vlak achter de neus. Zie afb. 20.]

voorblad: *vɔrblāt* L 163a; *vɔrblāt* L 267; *vɔrbla* L 265; *vjrbāt* Q 121c; **voorblad met de naas:** *vɔrblāt met də nās* L 293; **voorstuk:** *vɔrstɔk* L 267; *vjrstɔk* Q 121c; het volgende woordtype is een zelfstandig gebruikt bijvoeglijk naamwoord: **voorste:** L 421; *vɔrstə* L 163a; *vɔrstə* Q 18;

Afb. 18. hielpand

Afb. 20. voorblad

vq̄āštā Q 253; *vyārstā* L 387; *vj̄rstā* Q 112a; *viāstā* Q 83.

VLEUGELS

(N 60, 23b)

[De vleugelvormige gedeelten van het voorblad. De voorst, het voorste deel van het boventuig, loopt om het vetergat heen met twee vleugels, die, grenzend aan de zool, tot in het hol reiken (Liedmeier, pag. 27).]

vleugelstukken: *vl̄q̄ḡalst̄q̄k̄ā* L 267; **zijden van het voorste:** *zi-jā van at vq̄āštā* Q 253; **voorbanden:** *vyārbanijj* (enk.) L 387; **derbystukken:** *derbist̄q̄k̄ā* L 267.

NEUS

(N 60, 25; N 60, 23a)

[Het voorste deel van de schoen dat de tenen omsluit.]

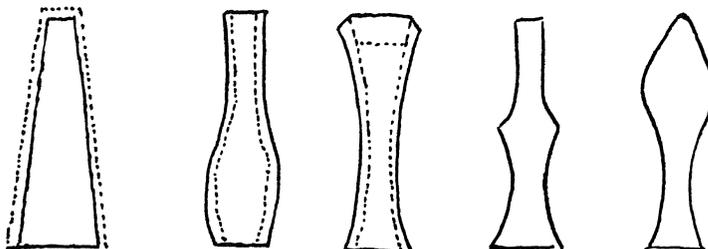
neus: *n̄ōs* K 278, L 163a, 265; **naas:** *nās* L 267, 293, 387, Q 18, 32, 71, 112a; **naasstuk:** *nāsst̄q̄k̄ā* L 267; **tip:** Q 3; *tep* K 278, P 219, Q 83; *t̄op* Q 27; **top:** L 421; **teen:** *tian* Q 253; **punt:** *p̄onjij* L 293; **snuit:** *snāt* P 219; **muil:** *mul* Q 121c; **muiltje:** *myl̄sā* Q 121c.

BOVENNEUS

(N 60, 81b)

[De normale neus, die boven de binnenneus van de schoen zit.]

bovenneus: K 278; **neus:** *n̄ōs* L 163a; **naas:** *nās* L 387; **naasje:** *n̄ēs̄k̄ā* L 267; **bovenmuil:** *boav̄-mul* Q 121c; **muil:** *mul* Q 253.

Afb. 21. achterbies

TONG

(N 60, 24)

[De leren lap in rijgschoenen die de wreef bedekt.]

tong: *tōŋ* K 278, L 266, 387, 421, P 219, Q 1, 3, 27, 32, 71; *toŋ* L 163a, 267, 293, Q 112a, 253; *tsoŋ* Q 121c; *tuy* Q 83; **watertong:** *wat̄rtōŋ* L 265; **pluis:** L 387.

KLEP

(N 60, 26)

[De flap met vetergaten welke bij derbybottomines en derbymolières los op de schoen ligt en maar aan één kant is vastgenaaid.]

klep: *klep* L 266, Q 83, 112a; **klap:** *klap* Q 121c; **derbyklep:** *derbiklep* L 293; **losse klep:** L 421; **overslag:** *q̄v̄ārs̄lāx* Q 253; **sneeuwlap:** *sn̄ōwlap* Q 1; **franse tong:** *fransā toŋ* L 267; **tong:** *tōŋ* L 265.

BIES

(N 60, 18a)

[Een reep leer in het algemeen.]

bies: Q 3; *bis* K 278, L 163a, 265; *bīs* Q 121c; *bēs* L 421; **rand:** *rant* K 278; **reep:** *rēp* L 267; **strijp:** *strīp* Q 83; *štrīp* Q 253; **snammel:** *šna-məl* L 293; **rand:** Q 1; **strook:** *strōk* L 267; *štrōk* L 293.

ACHTERBIES

(N 60, 18b)

[Een reep leer die aan de buitenkant van de schoen, van de hak af naar boven loopt, even-

II.10

wijdig aan de achillespees, en die vaak dient om een eventuele naad te verbergen. Zie afb. 21.]

achterbies: K 278, Q 1, 3; *axtərbis* L 163a, Q 112a; **hinderbies:** *heŋərbīs* Q 121c; **korte bies:** *kotā bis* Q 112a; **lange bies:** *laŋ bis* Q 112a; **sierbies:** *sīrbis* L 265; **bies:** *bis* L 293; *bis* Q 83, 253; **strijp:** *štrīp* Q 112a; **spannaadreep:** *spanŋətrēp* L 267; **baguette:** *bəget* Q 71.

BRÖEKBIES

(N 60, 19)

[De achterbies welke naar onderen breed uitloopt en die de onderkant van de hiel, onmiddellijk boven de hak, aan beide zijden bedekt (Liedmeier, pag. 5).]

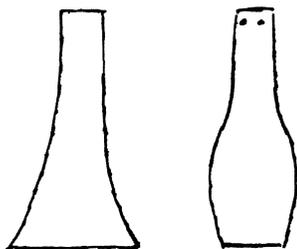
broekbies: *brukbis* L 163a; **broek:** *bruk* L 265; *brök* Q 112a; **boksbies:** *boksbīs* Q 121c; **hakboks:** *hakboks* L 267.

GLIJBIES

(N 60, 18c)

[Een reep leer die aan de binnenkant van de schoen van de hak af naar boven loopt, evenwijdig aan de achillespees, en die dient om de hiel gemakkelijk in de schoen te laten schuiven. „De achternaad moet van binnen steeds met een zoogenaamde glijbies voorzien (gedekt) worden, die aan weerszijden van den naad gestikt en aan de kanten ook met de hand aangezet kan worden. Boven reikt deze glijbies tot of onder de stijve kap, onder naait men hem aan weerszijden aan de contrefortvoering vast.” (Knöfel I, pag. 177). Zie afb. 22.]

glijbies: Q 3, 112a; *glejbēs* L 421; *gəlejbis* L 265, 293; **binnenbies:** K 278; *benəbis* L 163a; *benābīs* Q 121c; **binnenbiesvoering:** Q 1; **roetsjbies:** *rušbīs* Q 121c; **gladde voeringspijp:** *gladā voreŋspēp* L 267; **champignon:** *šampəljoŋ* Q 253.

Afb. 22. glijbies

STROPBIES

(N 60, 18d)

[De reep leer waarvan de lus aan de hiel van bottines gemaakt wordt.]

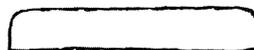
stropbies: *stropbis* L 163a; *štropbis* L 293, Q 112a; **strop:** *štrop* Q 121c; *štrōp* Q 27; **lus:** *lōs* K 278; **lits:** *lets* K 278; **trekker:** L 421; **aan-trekker:** *āntrəkər* L 267; **snauw:** *šnoj* Q 253.

BOVENBIES

(N 60, 18e)

[De bies die aan de binnenzijde aan de bovenkant bij het inschot in een schoen aangebracht wordt. Volgens de informant van L 163a is de bovenbies de bies over de voorst of *vōrst* van de schoen. Zie afb. 23.]

bovenbies: *bōvəbis* L 163a; **boordbandje:** *bōrtbentjə* L 267.

Afb. 23. bovenbies

RUGBIES

(N 60, 18e)

[Een bovenbies die aan de achterkant in een schoen aangebracht wordt.]

rugbies: *rōkbīs* Q 121c.

STROP

(N 60, 20)

[De lus aan een laars of schoen om deze op te trekken. Een strop of lus kan zowel van leer als van stof zijn. Stroppen zitten aan de achterkant vast aan de achterbies, aan de glijbies of aan beide; of ze vormen met één van deze twee of met alletwee één geheel (Knöfel I, pag. 159).]

strop: *štrop* L 387, Q 112a, 121c; *strōp* Q 18; *štrōp* Q 253; *streŋ* Q 83; **lits:** *lets* K 278, Q 71, 83; **lus:** *lōs* L 163a; **treklus:** *trēklōs* L 265; **aan-trekker:** *āntrəkər* L 267; **trekker:** Q 3.

Leren of stoffen delen

VOERING

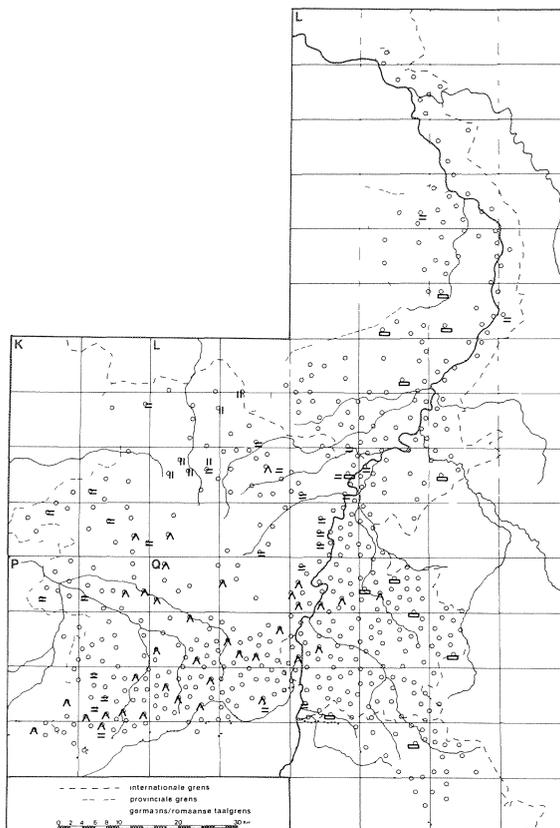
(N 60, 16)

[De bekleding van leer of van stoffen die binnen in de schoen wordt aangebracht.]

voering: Q 1; *vōreŋ* L 267, Q 32, 112a; *vōjəreŋ* Q 71; *vujəreŋ* Q 3, 83; *vōreŋ* L 267, 293, 387; **voeringlijnen:** *vūreŋlinə* L 163a; **lijnenvoering:** *linəvūreŋ* L 163a; **voeding:** *vōdax* Q 253; **binnenwerk:** L 266; *benəwerk* Q 18, 121c; **voeringleer:** *vureŋlēr* L 265; **tijk:** *tejk* Q 83; **zetsel:** L 421.

VETER

- ^ staartel en sst.
- = riem en sst.
- = nestel en sst.
- || nastel

VETER (zie kaart)

(N 60, 27a; N 60, 27b; L 5, 14; Wi)

[Koord of smal gevlochten band door de ogen van de schoenen geregen, om de kleppen naar elkaar toe te halen en te bevestigen. Het kan van leer of van een andere stof gemaakt zijn. Volgens de informant van P 219 is de staartel breder dan de nestel.]

staartel: *startəl* L 414, Q 1, 2, 3; *statəl* P 55, 57, 174, 182, 183, 186, 188, 197, 211, 219, Q 71, 78, 80, 83, 89, 93, 156, 158, 160, 167, 178; *stertəl* K 360, Q 1; **schoenstaartel:** *šūənstərtəl* Q 3; **schoestaartel:** *šūəstətəl* Q 93; **rijstaartel:** *rejtərtəl* Q 12, 88, 95; *rejtərtəl* Q 9; *rejtərtəl* Q 10; *rištərtəl* Q 18, 102; *rištərtəl* Q 19; *riəstərtəl* L 360; **rijgstaartel:** *rixštərtəl* Q 32; **rijsnoer:** *rejsnūr* L 164; **schoenriem:** *sxunrēm* L 371; *šunrēm* L 265; *sxōnrēm* L 266; *sxōnrēəm* L 267; *šōnrēm* L 293; **schoensriem:** *sxonsrēm* Q 253; *šōnsrēm* L 387, Q 27, 32, 112a; *šōnsrēm* Q 253; *šōnsrēm* Q 121c; **riem:** *rēm* Q 200, 253; **veter:** *fētər* L 163a; **nestel:** *nestəl* K 278, 315, 353, L 210, 355, 360, 417, 420, 421, P 50, 219, Q 198; *neštəl* P 47; *nestəl* K 361, L 271, 317, 321, 368, 371, 372, 378, 417, 422, P 176, Q 7; *nesəl* P

179, 183; *nēsl* K 353; *nēsəl* K 358; *nistəl* Q 178; **nastel:** *nastəl* L 286, 313, 353, 355; *nāstəl* L 286; *nasəl* L 352, 354; **schoennestel:** *sxunnestəl* P 47.

Overige delen en versieringen

REKKER

(N 60, 206d)

[De elastieken reep aan beide zijden van de elastiekbottine die vooral dient om het aantrekken te vergemakkelijken.]

rekker: K 278; *rekər* L 267; **rekband:** *rekbant* Q 121c; **elastiek:** L 421; *elastik* Q 253; *eləstik* Q 83; **soufflet:** *sufle* Q 253.

STRIK

(N 60, 35)

[De strik die ter versiering op sommige schoenen wordt aangebracht.]

strik: *strek* L 267; *štrek* Q 253; *strikə* (mv.) L 163a; **strikje:** L 421.

II.10

POMPON

(N 60, 35)

[Kleine, bolvormige wollen of zijden versiering op het voorblad van schoenen.]

pomponnetje: *pumpunəkə* Q 83; **pluim:** *plym* L 163a; *pləm* Q 112a; **mopje:** *mepkə* Q 3.

SIERROZET

(N 60, 34a)

[Een roosvormige versiering.]

rozet: *rozet* L 265, Q 83, 112a, 121c, 253; *rəzet* L 163a; **roosgarnering:** *ruəsgarnēreŋ* L 267; **kokarde:** Q 71; *konkart* L 421.

PASROZET

(N 60, 34b)

[Ingezet stukje leer op de wreef van een zetlaars zodat deze passend gemaakt wordt. Volgens de informant van L 293 wordt deze pasrozet ter versterking gebruikt.]

sluitroosje: *sluətryəskə* L 267; **sierrozet:** *sīrrozet* L 265; **rozet:** *rozet* Q 112a, 121c; **patch:** *patšə* Q 83; **geertje:** *gīrkə* L 421.

OVERIGE VERSIERINGEN

(N 60, 35)

[Verschillende soorten versieringen waarmee men lage schoenen garneert.]

kwastje: *kweskə* L 267; **band:** *bant* Q 253; **vleugelnaas:** *vləgəlnās* L 293; **koper:** *kōpər* L 267; **sierriempje:** *sīrremkə* L 267; **riem:** *rēm* Q 253.

RING

(N 60, 31a)

[Het metalen ringetje waarmee de vetergaatjes worden versterkt. Wat betreft het woordtype **blinde ring** merkt het WBD (zie WBD II, afl. 3, pag. 720 s.v. RING) op dat een blinde ring een ring is die alleen in de voering of in de voeringbies vastzit en niet zichtbaar is aan de buitenkant van het overleer.]

ring: *reŋ* L 163a, 421, Q 71; *reŋk* L 387; **ringetje:** *reŋkskə* K 278, L 267, 293, Q 3; *reŋskə* Q 83; **schoenring:** *sxunreŋ* L 163a; **blinde ring:** *bleŋ reŋk* Q 112a; **veterring:** *vətərreŋ* L 265; **oog:** Q 71; *ow* Q 253; **oogje:** *ōxskə* Q 3.

HAAK

(N 60, 31b)

[De haak of haken (bijvoorbeeld op bottines) waar de veter omheen geslagen wordt.]

haak: *hōk* L 163a (mv. *hōk*); *hoək* Q 83; *hōk* (mv.) Q 71, 112a; *hōk* (mv.) L 265, 293; **haakje:**

hekskə Q 3; **ringhaak:** K 278; **schoenhaakje:** *sxoanhōkskə* L 267; **kram:** *krāmp* Q 253; *krēm* (mv.) L 421, Q 18, 27; *krēmp* (mv.) L 387.

KNOPJES

(N 60, 32)

[De knopjes waarmee men bepaalde bottines kan dichtknopen.]

knopen: *knōp* L 163a, Q 27, 71, 112a; *knōjp* L 293; *knōp* (enk.) Q 253; **schoenknopen:** *šōnknōjp* L 421; **schoensknopen:** *šōnksknōf* (enk.) Q 121c; **knoopjes:** *knōpkəs* L 265; *knēpkəs* Q 3; *knēpkəs* Q 83; **bottineknoopjes:** *bōwtiknōpkəs* L 267; **pitsers:** *petsərs* K 278.

GESP

(N 60, 33)

[De gesp op bepaalde damesschoenen en sportieve modellen.]

gesp: *gēsp* Q 27; *gēs* Q 71; *gōsp* P 219; **gasp:** *gasp* K 278, L 293, Q 83; **gaspel:** *gaspəl* L 267; **gaspeltje:** *gəspəlkə* L 267; **siergesp:** *sīrgēs* L 163a, 265; *sērgesp* L 421; **snal:** *snal* Q 112a, 253; **schoenssnal:** *šōysnəl* Q 121c.

Het snijden van de onderdelen

PATRONENMAKER

(N 60, 218a)

[De man die de modellen ontwerpt en de patronen maakt.]

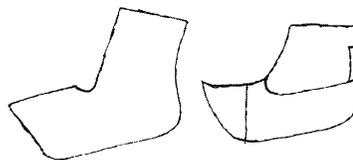
patroonmaker: *pətruənməkər* L 267; **patronenmaker:** K 278; *patrōnəmākər* L 421; **coupeur:** K 278; **schachtenmaker:** *šaxtəməkər* L 293.

PATRONEN

(N 60, 39a)

[Snijmodellen van papier of karton. „De meesterknecht legt op de huid een model van karton en hij ritst, nauwkeurig den omtrek van het model volgend, een stuk van de vereischte grootte uit.” (Directie, pag. 298). Zie afb. 24.]

patronen: L 421; *pətrōnə* L 163a; *pətrūnən* Q 71; *pətruənə* Q 253; *pətrūn* (enk.) Q 112a; *pə-*

Afb. 24. patronen: voeringpatroon (links) en grondpatroon (rechts)

trūan (enk.) L 293; *pətrawn* (enk.) Q 83; **stalen:** *stǫlā* L 267; **sjablonen:** *šəbluən* (enk.) L 387.

SNIJLOOD

(N 60, 39b)

[Het loden blokje dat men op de patronen legt om deze op hun plaats te houden.]

lood: L 421; *lōt* L 163a; **patroonblokje:** *pə-truənbløkskə* L 267; **gewicht:** *gəwiət* Q 253.

SNIT

(N 60, 226)

[De wijze waarop de schoenonderdelen gesneden zijn.]

snit: K 278; *snet* L 267; **uitsnijwerk:** *ūsšni-j-wērķ* Q 121c.

SNIJDEN

(N 60, 38)

[Het leer snijden in pasklare stukken.]

snijden: *sneĵə* L 163a; *snāĵə* Q 83; **op maat snijden:** *op mōt sniən* L 421; *op moas sniə* Q 121c; **uitsnijden van de schachten:** *ūtšni-jə van də šaxtə* L 293; **leer uitsnijden:** *lēr utšniə* Q 253; **rangeren:** *ranžērə* Q 112a; de volgende drie woordtypen zijn een woordgroep; **volgens de vorm:** K 278; **in pasklare stukken:** *en pasklǫrə stǫkə* L 267; **in werkklare stukken:** *en werkklǫrə stǫkə* L 267.

SNIJMES

(N 60, 40)

[Het mes waarmee men het leer in pasklare stukken snijdt. Volgens de informant van L 163a is het overleermes 1 cm breed. De informant van Q 253 spreekt van een smal, puntig mesje gekneld in een metalen veer.]

schoenmakersmes: K 278; *šunmǫkərsməs* Q 71; **mes:** *mes* L 417, 421; **schoestersmes:** *sxustərsməs* L 163a; **snijmes:** *šni-jmets* Q 253; **overleermes:** *ǫvərlērməs* L 163a; **schachtemesje:** *šaxtəmətskə* L 293; **patroonmes:** *pətruənmetš* L 267; **coupeermes:** *kupiərməs* Q 83; **rangeermes:** *ranžērmets* Q 112a.

LEERSCHAAR

(N 60, 41, N 60, 240a)

[Een grote, zware schaar om het leer te knippen. De informant van L 163a beschrijft die als een soort getande snoeischaar.]

leerscheer: *lērsxēr* L 115, 163a; *lērsēr* L 293, Q 15; *lērsējr* Q 71; *lērsxiər* L 266, 267; *lērsiər* L 265; *lērsējr* Q 83; *lērsēər* Q 21; *lērsiər* Q 117a; *lērsiər* L 417; *lērsiər* L 293, 387, Q 13; *lērsiər* Q 121c; *lērsiər* Q 18; **lederscheer:** *lējərsxēr* K

353; **lederschaar:** K 278; **zoolleerscheer:** *zǫllērsxēr* L 163a; **overleerscheer:** *ǫvərlērsxiər* L 267; **scheer:** *šēr* Q 71; *šēr* Q 86; *šiar* Q 207, 253; *šir* L 417, Q 27.

BIEZENSTEKER

(N 60, 42)

[Mesje waarmee men biezen, d.w.z. leren riempjes snijdt. Volgens de informant van Q 253 is een tranchet ongeveer 1 cm breed en 15 cm lang.]

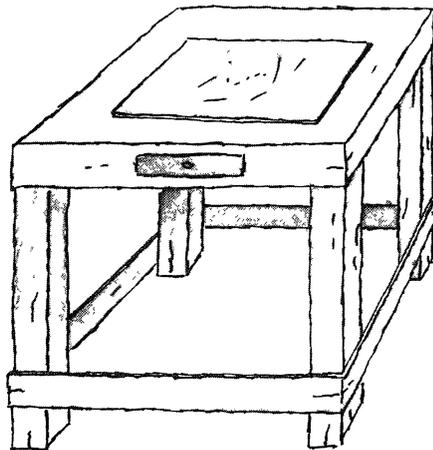
biezensnijder: *bēzəšni-jər* L 267; **biezenmes:** *bizəməts* Q 112a; **biesmes:** *bēsmes* L 421; *bismets* Q 121c; **overleermes:** *ǫvərlērməs* L 163a; **coupeermes:** *kupiərməs* Q 83; **tranchet:** *trāšē* Q 253.

SNIJTAFEL

(N 60, 43a; N 60, 43b)

[De smalle, hoge werktafel waarop het leer gesneden wordt. „De snijtafel moet zoo hoog zijn dat er in staande houding aan gewerkt kan worden; het tafelvlak zij minstens zoo groot, dat men er een kalfsvel behoorlijk op uitspreiden kan. Rechts en links van den snijder moeten in de tafel schuifladen aangebracht zijn ter bewaring of berging van kleine lederstukken, elastiek, gereedschap enz. Ter berging van de vellen enz. dienen verschillende, naast de tafel geplaatste schappen of rekken.” (Knöfel I, pag. 178). Zie afb. 25.]

snijtafel: *snitāfəl* L 421; *snitǫfəl* L 267; *sneĵtǫfəl* L 163a; *sneĵtǫfəl* Q 1, 71; *snāĵtǫfəl* Q 83; **snijdis:** *šnidøš* Q 112a; *šni-jdøjš* Q 253; **uitsnijdis:** *ūsšniədøš* Q 121c; **overleertafel:** *ǫvərlērtǫfəl* L 293.

Afb. 25. snijtafel

SNIJPLANK

(N 60, 43b)

[De lindehouten plank die op de snijtafel ligt en waarop men het leer afsnijdt. De gewone afmetingen zijn 80x50x6 cm.]

snijplank: *snejplank* L 163a; *sniplank* L 267; *šniplank* Q 112a; **snijbred:** *šniabret* Q 121c; **wetplank:** *wetplank* L 293; **blad:** *blat* Q 253.

MERKPRIEM

(N 60, 44)

[Een priem voor het aanbrengen van tekens ten gerieve van de stikster.]

priem: *prim* L 293, Q 121c; *přim* Q 83; **engelse priem:** *ejalsə prim* Q 83; **bros:** *bros* L 267; **zuil:** *zyl* Q 253.

AFVALLEER

(N 60, 48)

[De snippers leer die overblijven van het uitsnijden van de pasklare stukken.]

uitsnijsel: *uətsni-ʃsəl* L 267; **afval:** *afal* L 163a; *af-väl* Q 112a; *af-ʋal* Q 121c; *af-väl* Q 253; *q̄f-ʋal* Q 83; *āffalə* (mv.) L 293; **schalmen** (znw.): *šalmə* Q 83.

Gereedschap voor het aanbrengen van gaatjes, ringen, haken en knopen

HOLPIJPJE

(N 60, 46a)

[Een stalen staafje dat van onderen een scherp gerand kokertje vormt. Hiermee kan men gaatjes in het leer slaan. Zie afb. 26.]

holpijp: *hōlpīp* L 163a; *holpīp* L 293, Q 112a; **houwpijp:** *hōwpīp* L 421; *hōwpīf* Q 121c; **gaatjespijpje:** *geʃjəspīpkə* L 267; **pijpje:** *pejpkə* Q 83; **doorslager:** *dōrəxšlĕgər* Q 253; **emporthandje:** *ampərthəpə* K 278.

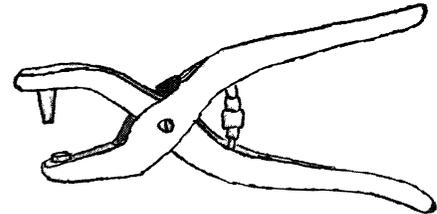
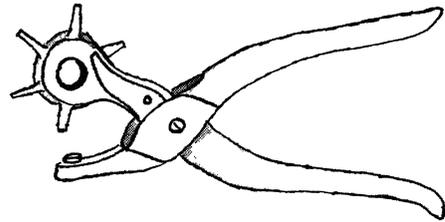
Afb. 26. holpijpje

GAATJESTANG

(N 60, 46b; N 60, 46c)

[Een tang waarmee men rijggaten maakt. Zie afb. 27.]

gaatjestang: K 278; *gatjəstəŋ* L 163a; *geʃjəstəŋ* L 267; *gōʃjəstəŋ* Q 1; **gantang:** L 421; *gātətəŋ* L 293, Q 32; **kotertang:** *kutərətəŋ* Q 83; **kotjestang:** *kytjəstəŋ* Q 71; **lokertang:** *lōkərətəŋ* Q 253; *lōxərətəŋ* Q 121c; **revolvertang:** *rəvōlvərətəŋ* L 163a, 387, Q 83, 112a.

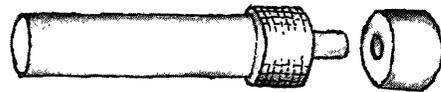
Afb. 27. gaatjestang

HAALPIJP

(N 60, 46c)

[Een werktuigje om koperen ringetjes in de rijggaten te bevestigen, bestaande uit een pijpje en een ijzeren pin die in dat pijpje past. Zie afb. 28.]

ringtang: *reŋtsəŋ* Q 121c; **stempelaambeeld:** L 163a; **ringstempel:** *reŋstempəl* L 267.

Afb. 28. haalpijp

RINGMACHINE

(N 60, 46c)

[De machine waarmee ringetjes voor de veter-gaatjes in schoenwerk worden aangebracht.]

ringmachine: *reŋməšīn* L 163a; **ringmachinetje:** *reŋməšīnkə* L 293.

RINGETJESTANG

(N 60, 46d)

[De tang waarmee men de ringetjes in de veter-gaatjes bevestigt.]

ringetjestang: K 278; *reŋskəstəŋ* L 267; **ringtang:** *reŋtəŋ* L 163a, 293; *reŋtəŋ* L 421, Q 112a.

SIERGAATJESTANG

(N 60, 46e)

[De tang waarmee men siergaatjes maakt.]

siergaatjestang: K 278; **siertang:** *sērtan* L 293; **sierlokertang:** *tsērloqxartsan* Q 121c; **gaatjestang:** *getjəstan* L 267; **perforeertang:** *prefərər-tan* L 163a.

KNOPHAAK

(N 60, 47a)

[Een ijzeren haakje al of niet met houten handvat waarmee men de knopen van bottines vastmaakt.]

knophaak: K 278; **knopenhaakje:** *knōpəhəkskə* L 293; **knoopjeshaak:** L 421; *knēpkəshōk* Q 71; **schoenhaakje:** *sxunhəkskə* L 163a; **schoensknoper:** *šonsknōpər* Q 253; **knoper:** *knōpər* Q 112a, 253; *knōfər* Q 121c; **crochet:** *krōšə* Q 83.

KNOPENTANG

(N 60, 47b)

[Een tang waarmee men bij knopbottines de knopen aan het overleer bevestigt.]

knopentang: *knōptan* Q 112a; **knooptang:** *knōptan* Q 253; *knōftsan* Q 121c; **knoptang:** K 278; **knoopjestang:** *knōpkəstan* L 163a, 267; **knoopjestangetje:** *knōpkəstənskə* L 267.

KNOOPSGATENTANG

(N 60, 47c)

[Een tang waarmee men knoopsgaten maakt. Volgens de informant van L 163a wordt er met de revolvertang een gaatje gemaakt en maakt men vervolgens een snit.]

gaatjestang: K 278; *gatjəstan* L 163a; *getjəstan* L 267; **gatentang:** *gātətan* L 293; **knopsloktang:** *knopsloktan* Q 253; **knopskotertang:** *knupskūtətan* Q 83; **revolvertang:** *rəvōlvərtan* L 163a.

Het plakken en schalmen

PLAKKEN

(N 60, 49)

[Het vastkleven van de voering en het leer aan het stuk waaraan men het later zal vaststikken. „Het plakken geschiedt door een vrouwelijk arbeider te huis of op de werkplaats. Voering en leer worden zorgvuldig tezamen genomen en met stijfsel, lijm en of zeep vastgekleefd aan het stuk, waaraan het later zal worden vastgestikt.” (Directie, pag. 298).]

vastplekken: *vāstplekə* L 163a; *vastplekən* L 421; **plekken:** *plekə* Q 83; **collen:** *kōlə* Q 83; **voeren:** *vōrə* L 267; **het voeding kleven:** *ət vō-dəx klēvə* Q 253; **lijmen:** *limə* L 293.

LIJM VOOR HET PLAKKEN

(N 60, 49)

[De lijm die men bij het plakken gebruikt. Het woordtype **Bärenklau** verwijst naar een Duitse merknaam.]

gewone lijm: K 278; **leerlijm:** *lērlīm* Q 253; **melklijm:** *meləklīm* L 293; **wener pap:** *wīnər pap* Q 112a, 121c; **wener lijm:** *wīnər līm* L 293; **knokenlijm:** *knōkəlīm* Q 112a; **cementcolle:** L 421; **bloempap:** *blompap* Q 71; **dextrine:** L 163a; **bärenklau:** *bärenklau* Q 121c.

SPLITTEN

(N 60, 50a)

[Het van elkaar snijden van het nerfleer en het splitleer, oftewel het scheiden van de nerf en de croûte. Ook als men een geleidelijk toelopende rand wil hebben, zoals van contrefort en omloper, split of schift men het leer (Liedmeier, pag. 23).]

splitten: *splētə* L 163a, 293; **splijten:** *šplītə* Q 112a, 253; **schiften:** *šeftə* Q 121c; **schalmen:** K 278; *sxalmə* L 267; *šalmə* Q 83; *šalmən* L 421; **schuins schalmen:** *šajns šalmə* Q 83.

SCHALMEN

(N 60, 50b)

[Het langs de kanten schuin afsnijden van het leer. „Bij contrefort en neus moet er goed voor gezorgd worden, dat de kanten dun uitloopen, zoodat geen oneffenheden in het bovenleer ontstaan op de plaats, waar contrefort en neus eindigen; zij moeten worden geschift.” (Directie, pag. 300). Schalmen is hetzelfde als schiften (Liedmeier, pag. 23).]

schalmen: *sxalmə* L 163a; *šalmə* L 265, Q 83; *šalmə* L 293; *šalmən* Q 71; **afschalmen:** Q 1; **uitschalmen:** *uətsxalmə* L 267; **afduinnen:** *āfdō-nən* L 421; **het leer uitduinnen:** *ət lēr utdōnə* Q 253.

SCHALMMES

(N 60, 50b)

[Het mes waarmee men het leer schalmt of schift. Volgens de informant van Q 18 is een schalmmes aan één kant wat gebold en volgens de informant van L 163a is het een soort overleermes. Later is volgens de informant van L 293 voor het schalmmes een schalmmachine in de plaats gekomen.]

schalmmes: *sxalmmes* L 163a; *sxalmmes* L 163a; *šalmmets* Q 112a; **mes:** *mets* Q 18; **smal mes:** *šmāl mets* Q 121c; **schoestersmes:** *šus-təšmets* Q 253; **schoemakersmes:** *šuməkərs-mets* L 293.

SCHALMPLANK

(N 60, 51a)

[Het houten blok of de plank waarop men het leer schalmt ofwel afschuint. Volgens de informant van L 293 schalmt men overleer op glas en zooller op een plank.]

schalmplank: K 278, Q 1; *sxalmplaŋk* L 163a, 267; *šalmplaŋk* L 421, Q 71, 83; **snijplank:** *šniplaŋk* L 293; **schalmhout:** *sxalmhōwt* L 267; **schalmblok:** *šalmbłok* Q 112a; *šaləmbłok* L 265; **schalmbredje:** *šalmbretšə* Q 121c; **bredje:** *brətšə* Q 253; **hamersteel:** *hāmərštēl* L 293.

SCHALMSTEEN

(N 60, 51b)

[De steen waarop men het leer afschuint of schalmt. „Om de uitgesneden lederstukken gelijkmatig te kunnen schalmen, heeft men een schalmplaat nodig. Daartoe leenen zich uitstekend lithografische steenen, omdat men daarop tevens het leer kan omslaan; de steen of schalmplaat moet zuiver vlak en effen zijn.” (Knöfel I, pag. 178).]

schalmsteen: K 278; *sxalmstēan* L 163a; *sxalmstējn* L 267; *šalmstējn* L 421; *šalmstēn* Q 71; *šalmstē* Q 121c; **malber:** *malbər* Q 83; **steen voor uit te dunnen:** *štēn vq ut tə dōnə* Q 253.

OMBOEKEN

(N 60, 52)

[Het omvouden en vastlijmen van de randen van het leerwerk.]

omboeken: *ōmbukə* L 163a, 293, Q 121c; *ōmbukə* L 265; *qmbukə* L 267; *ōmbökə* Q 112a; **boeken:** *bukə* L 265; **omtrekken:** K 278; **omplooiën:** L 421; **inplooiën:** *inplojə* Q 83; **omboorden:** *omyərə* L 387; **het boord omslaan en lijmen:** *ət bōət qmšluə en līmə* Q 253; **vastlijmen:** *vasliəmə* L 267; **bovenwerk maken:** *boavərk māxə* Q 121c.

Leestklaar maken (naaien, stikken, spannen)

LEESTKLAAR MAKEN

(N 60, 53)

[Het door middel van naden verbinden van de verschillende uitgesneden delen van het boventuig en het inrichten der bovenwerken voor rijg-, knoop-, gesp- en elastieksluiting.]

leestklaar maken: *lestklōr mōkə* L 163a; *liəsklōr mākə* L 267; **schachten klaarmaken:** *šaxtə klōrmākə* L 293; **schachten maken:** *šaftə mākə* Q 112a; **schacht garneren:** *šəxt garnērən* Q 253; **tigen maken:** *tigən mākən* L 421; **tigen stikken:** *tīžə stekə* Q 83.

STIKKEN

(N 60, 54a; N 60, 239)

[Het door middel van een draad aan elkaar bevestigen van twee stukken leer. Volgens de informanten wordt de term *naaien* gebezigd voor het vroegere handwerk (L 163a, Q 112a) en *stikken* voor het latere machinale werk (L 163a, Q 18 en Q 112a).]

stikken: K 278; *stekə* K 353, L 115, 163a, 267, Q 18, 83; *štekə* L 293, Q 15, 21, 27, 112a; *stekən* Q 13, 71; **stikkeren:** *stekərə* L 417; **naaien:** K 278; *nejə* L 267; *nejə* L 293; *nējə* L 163, 265; *nējə* Q 83; *niənə* Q 112a, 117a, 121c, 253; *niə* Q 18; **twee stukken leer opeennaaien:** *twēj šīpkə lēr obēniənə* Q 253; **lappen:** *lapən* Q 86; **af-lappen:** *aflapə* L 265.

STIKKER, STIKSTER

(N 60, 65)

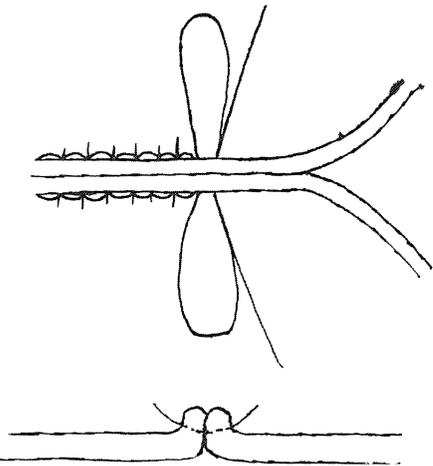
[Degene die het stikwerk doet. „Vrouwelijke arbeiders, de zoogenaamde stikmeisjes, komen op vele werkplaatsen voor; heeft de patroon zelf dochters, dan verrichten deze bijna altijd dit werk, soms in de huiskamer, maar meestal ook in het algemeene arbeidsvertrek. De vrouw des huizes stikt gewoonlijk in de huiskamer.” (Directie, pag. 311).]

stikker: K 278, Q 1; *stekər* L 267, 421; *štekər* Q 112a, 121c; **stikster:** K 278; *stekstər* L 265, Q 71; *štekstər* L 293; **schachtenmaker:** *šaxtamēkər* L 293; **schachtenmaker:** *šaftamākər* L 387; **schachtenmaakster:** *šaftamākstər* L 387; **tigenmaker:** *tīžəmēkər* Q 83.

SPANNAAD

(N 60, 55)

[De naad die ontstaat doordat men de randen van het leer naar binnen draait en aan de binnenkant

Afb. 29. spannaad (boven) en spansteek (onder)

vastnaait. Na het naaien spant men het leer op en wrijft men de naad glad. „Een spannaad heet een naad, die twee lederstukken zoodanig met elkaar verbindt, dat de kanten juist tegen elkaar komen, zoo zijn b.v. de zijnaden bij gezette laarzen, bij rijglaarzen, de achternaden bij laatstgenoemden en bij tonglaarzen, zoomede dikwerf de naden, die het tongblad met de schacht verbinden, spannaden of gespannen naden.” (Knöfel I, pag. 174). Zie afb. 29.]

spannaad: L 421; *spannōt* L 163a, 267; *špannōt* L 293, Q 112a; *špannoat* Q 121c; *spannō* L 265.

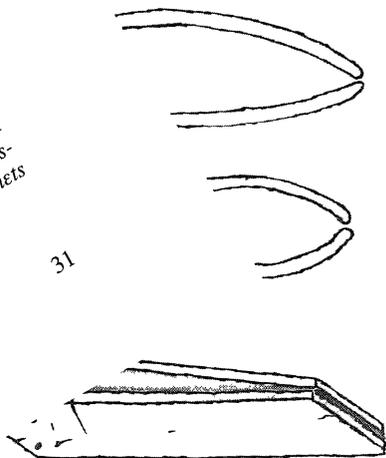
NAAISPAAN

(N 60, 56)

[Het instrument waarmee men bij het naaien de stukken leer bij elkaar houdt. Twee gebogen latten, b.v. twee duigen, zijn van de ene kant met een stukje leer aan elkaar vastgemaakt, zodat ze daar kunnen scharnieren. Men klemt het te naaien leer tussen de gebogen latten door ze met de nieën tegen elkaar te drukken (Liedmeier, pag. 167). Volgens de informant van L 163a is een spannaad een eiken plank van 60 cm lengte en 10 cm breedte. Zie afb. 30.]

spannaad: *stekspōn* L 163a; *stekspān* Q 18; *spannaad* Q 121c; **stikspanner:** *stekspanər* L 163a; **spanner:** *spanər* L 265; **stiklat:** K 278; **nieën:** L 167; **naaispaan:** *niānšpān* Q 121c; **spannaad:** Q 112a; **klem:** *klem* L 421; **pits:** L 163a

mees L 18; smal smes: šus- amekarsmeis

Afb. 30. naaispaan

KLIEVEN

(N 60, 59a)

[Een bepaalde manier van naaien waardoor een waterdichte naad ontstaat, vooral bij lieslaarzen.

Afb. 31. klieven

De beide leernaden worden even gesplitst en de splitseindjes worden wisselings op elkaar gelegd en aan elkaar genaaid. Zie afb. 31.]

klieven: K 278; *klēvān* L 421; **splijten:** *šplītā* Q 112a; *šplisā* Q 121c; **waterdicht naaien:** *wātardex neĵā* L 293; **naaien met insteek:** *neĵā meĵ ensteak* L 267.

STROPPEN

(N 60, 59b)

[Een andere (zie het lemma KLIEVEN) manier om een waterdichte naad te maken. Men steekt met een Engelse els gaatjes onder de nerf van het leer door en trekt dan de randen stijf tegen elkaar aan. Ook hierbij doet de steekspaan dienst. Men ziet dat het woord *klieven*, dat oorspronkelijk alleen op het splitsen geslagen zal hebben, het hele procédé aanduidt, ook daar waar van splitsen geen sprake meer is (Liedmeier, pag. 14). Zie afb. 32.]

blindnaaien: *bleĵkneĵā* L 267; **zwiennaaien:** *zwinieĵā* Q 18; **klieven:** K 278; **splijten:** *šplītā* Q 112a; **op halve dikte naaien:** *op hōĵ dektā niānā* Q 253; **randnaaien:** men heeft – *ranĵtĵganeĵt* L 293.

Afb. 32. stroppen

DE STEEK DOORTREKKEN

(N 60, 60)

[Bij het klieven door het leerwerk heen steken.] **te licht steken:** K 278; *tsā liāt štexā* Q 121c; **te locht steken:** *tā lox stēkā* Q 83; **mis steken:** *mes stēkā* Q 83.

BIEZEN

(N 60, 61)

[De kanten met biezen beleggen.]

biezen: *bizā* L 267; **bebiezen:** *bābizā* L 387; **afbiezen:** *āfbizā* L 387; **biezen gebruiken:** K 278; **met biezen versterken:** *met bīzā vəršterkā* Q 121c; **de kanten met biezen beleggen:** *dā kāntā me bīzā bālēgā* L 163a; **met biezes afwerken:** *met bīskās ōfwērķā* Q 83; **de schoen garneren:** *dār šōn garnērā* Q 253.

SIERSTEKEN OPLEGGEN

(N 60, 62)

[Versieringen op schoenen of laarzen stikken.]

versieren: *vərsīrə* L 265; **fratsen stikken:** *frat-sə štekə* L 387; **fantasiesteek zetten:** *fantəzistīk zətə* Q 83; **garneren:** *jarnērə* Q 121c; **garnitu-ren opnaaien:** *garnitūrə opniānə* Q 253.

SIERSTIKSEL

(N 60, 62)

[Versieringen die men op laarzen of schoenen stikt.]

siersteek: *sīrstēk* L 163a; *sērštek* Q 112a; **fantaseersteek:** *fantəsērstēk* L 267.

STIKMACHINE

(N 60, 63; N 60, 237)

[De machine waarmee men het stikwerk ver-richt. „Het stikken gebeurt tegenwoordig met uitzondering van het zware waterwerk, dat met de hand wordt gestikt, met een machine, in hoofdzaak van het zelfde model als de gewone naaimachine, alleen zwaarder gebouwd.” (Directie, pag. 299). Een linkse-arm-machine duidt op het feit de de arm van de machine in dit geval links van de werkende persoon staat, hetgeen het werken zeer ten goede komt, omdat hierdoor hand noch oog gehinderd worden (zie Knöfel I, pag. 258).]

stikmachine: L 115, Q 71, 86; *stekmāsin* L 163a; *stekmāsxian* L 267; *stekmāšin* L 417, 421, Q 13, 83, 86; *štekmašin* L 433, Q 15, 21, 27; *štekmašin* L 387; *stekmašin* K 353, L 421, Q 71; *štekmašin* Q 112a, 121c; *štekmašin* Q 207; *stekmāšian* L 266; *štikmašin* Q 32; **reparatiestik-machine:** *reparāsištikmāšin* Q 32; **stikmachine met fantaseersteek:** *stekmāsxian met fantəsērstēk* L 267; **naaimachine:** K 278; *nějmašian* L 266; *nějmašin* L 265; *niāmāšin* Q 117a; *niānmašin* Q 121c, 253; **doornaaimachine:** *dōrnejmāšin* L 293; **doornaaijer:** *dōrneār* Q 21; **schoenmakersmachine:** *šunmēkərsmašin* Q 83; **tigenmachine:** *tižānmašin* Q 83; **armmachine:** *ermmāšin* Q 83; **linkse-arm-machine:** *leņks-erāmmāšin* L 293.

STEKEN VOOR HET BOVENWERK

(N 60, 66)

[Benamingen van enkele steken voor het bovenwerk.]

kettingsteek: *ketenštēk* L 267; *ketenštēk* L 163a; **siersteek:** *sīrstēk* L 163a; *sērštēk* L 421; **platte steek:** *platə štēk* L 267; **zware steek:** *zwōwrə štīk* Q 83; **fantasiesteek:** *fantəzistīk* Q 83; **mo-cassinsteek:** *mōkasenštēk* L 267.

Zetten (walken) en plooiën

ZETTEN

(N 60, 67)

[Het overleer van laarzen of bottines met behulp van een houten vorm naar de vorm van het been uitspannen. Volgens de informanten van K 278 en Q 253 gebeurt dit vóór het bevestigen van het bovenwerk aan het onderwerk. Knöfel (I, pag. 189) beschrijft het zo: „Onder „walken” (inpinnen, zetten) verstaat men de bewerking, waardoor men aan deze en gene schachtdelen den vorm geeft, welke vereischt wordt om ze met den voet- en beenvorm in overeenstemming te brengen.”]

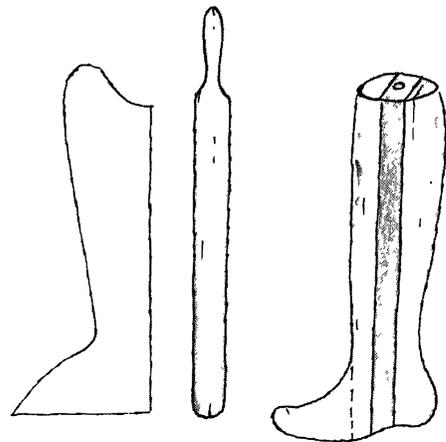
oppinnen: K 278; **opbenen:** *opbejnə* L 267; **modelleren:** *modəliarə* Q 83; **bomberen:** *bombiārə* Q 83; **uitzetten:** *ūtzetə* L 293; **het been vormen:** *ət bēn fōrəmə* Q 253.

LAARZEBEEN

(N 60, 68a; N 60, 69b)

[De houten vorm, in de vorm van een been of voet, waarop laarzen en bottines uitgespannen worden. Zie afb. 33.]

laarzeleest: *lārzələjst* L 293; **leest:** K 278; *lēš* Q 121c; *lejs* Q 32; **stevelform:** *števalbē* Q 121c; **stevelform:** *števal* Q 32; **bovenstuk van laars:** *bō-vəstōk van lārs* L 267; **vorm:** *fōrəmə* Q 253; **bottebeen:** *bōtəbēn* Q 83; **spanbeen:** *spanbejn* L 267; **kist:** *kest* Q 71.

Afb. 33. laarzebeen (links) en ophaalbeen (rechts)

LAARZESPIE

(N 60, 68b)

[De spie die men slaat tussen de twee delen van een laarzebeen om dit te doen spannen.]

beenspie: *bejnspi* L 267; **spie:** *spi* Q 83; **tussenstuk:** K 278; **spanstuk:** Q 1; **kijl:** *kil* Q 253.

ZETLAARS

(N 60, 71)
[Een laars die de bewerking van het spannen op een houten vorm ondergaan heeft.]
vormlaars: K 278; **voorgewerkte laarszschacht:** *vørgəwərk-də lārzsax* L 267; **gezette laars:** *gəzətə lārs* L 293.

PLOOIEN (ZNW.)

(N 60, 72)
[Plooien die men soms in het overleer maakt.]
plooien: K 278; *plqjə* Q 83; **vouwen:** *vəwə* Q 253; **plezierplooien:** *pləzjərluajə* L 267.

PLOOIPLANKJE

(N 60, 73a)
[Het geribbelde koperen plaatje, op een plankje bevestigd, waarmee men plooien maakt.]
plooiplankje: *pluajplənjksə* L 267; *plūjplənjksə* L 421; **plooibredje:** *pləwbretšə* Q 121c.

Onderwerk

Algemeen

ONDERWERK

(N 60, 74a)
[Het onderste gedeelte van de schoen. Knöfel (I, pag. 193) verstaat onder onderwerk „hak, zool, rand, binnenzool en contrefort (stijf) aan schoenwerk”.]
onderwerk: Q 1; *ondərweərək* L 163a, 265; *ondərweərək* Q 83; *ondərweərək* Q 253; *oŋərwərk* L 267, 387; *oŋərwərk* Q 121c; *oŋərwərk* L 293; *onərwərk* Q 71; **zool:** *zəwl* P 219; *zəl* L 421.

ONDERWERKMAKER

(N 60, 74b)
[Degene die het onderwerk aan het bovenwerk bevestigt.]
zwikker: *zwekər* L 267; **oppinner:** Q 1; **schoenmaker:** *šunmākər* L 265; *šūnmēkər* Q 83; **schoester:** *šustər* L 265.

Delen van het onderwerk

HIELSTUKJE

(N 60, 169b)
[Ingezet stuk of bezetstuk in de hak aan de binnenkant.]
hielstukje: *hilstøkskə* L 163a; **versstuk:** *vəsstək* Q 83; **hielvoering:** *hylvöreŋ* L 293; **hakstukje:** *hakstøkskə* L 267; **stootje:** *štyətšə* Q 253.

Zolen

ZOOL

(N 60, 76; N 60, 233a)
[Ondervlak van schoeisel, dat deel waarop men loopt.]
zool: K 278; *zəl* K 353, L 265, 266, 267, 293; *zəl* L 163a, 293, 417, Q 21, 27, 32, 71, 253; *zoal* Q 117a, 121c; *zoal* Q 83; **lap:** *lap* Q 13, 18, 83; **tredstuk:** *tretstøk* Q 117a; **onderwerk:** *ondərweərək* L 265.

DUBBELE ZOOL

(N 60, 171b)
[De zool over de hele lengte van de schoen. Volgens de informant van Q 253 bestaat een dubbele zool uit een loopzool en een halve zool ter vrijwaring van de loopzool.]
dubbele zool: K 278; *dəbələ zəl* L 163a, 293; *dəbələ zəl* L 265; **dobbele zool:** *dəbələ zəl* Q 253; *dəbələ zoal* Q 18; *dəbələ zuəl* Q 83; **dubbelzool:** *dubəlzoal* Q 121c; **dubbele lap:** L 421; **zwie:** *zwi* L 267.

INPLAKZOOL

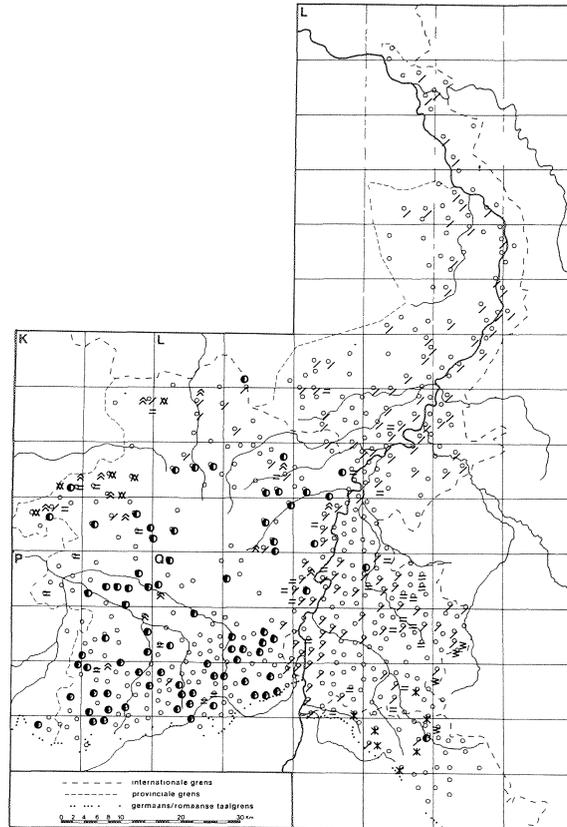
(N 60, 171c)
[Het zooltje dat in het betere schoeisel ingeplakt wordt.]
inplakzooltje: Q 1; *enplekzəlškə* L 265, 267; *enplekzəlškə* L 293; *emplekzəlštjə* L 163a; **inplakzool:** L 421; *eplakzoal* Q 121c; **inplakbinnenzooltje:** K 278; **plakzooltje:** *plekzəlškə* L 293; **binnenzooltje:** *bənəziəlškə* Q 83; **schutzoel:** *šətszəl* Q 253.

AANSLAG

(N 60, 165)
[Een verlengstuk van de zool dat onder de hak komt te zitten en dat voordeligheidshalve door de schoenmaker gebruikt wordt. „Als men, door een fout in het uitsnijden van de leerstukken, een te korte binnenzool had, hoefde men dat stuk leer niet perse als verloren te beschouwen. Met een eigenlijk ongeoorloofd handigheidje werkte

HAK

- ∕ hak en sst.
- = pollevie en sst.
- ⋈ hiel
- vers
- × talon(netje)
- × knuppel
- ≧ absatz

men er een ander stukje leer aan. Dit stukje heette de „aanslag”.” (Liedmeier, pag. 1).]

lengstuk: L 421, Q 1; *lenštøk* Q 32; *lenstøk* Q 83; **gelengstuk:** *gælenštøk* L 267; *gælenstøk* L 163a, 265; *jælenštøk* Q 121c; **aanslag:** *anslax* L 163a; *enslax* L 265; *q̄nslōx* Q 83; **partijstuk:** *partistøk* L 267; **onderste stuk:** *onærstə štøk* L 293.

Hakken

HAK (zie kaart)

(N 60, 233c; N 60, 126a; N 60, 169a; L 48, 28a; L 48, 28b; L 1a-m; L 1u, 82; L 5, 50; N 7, 37b; L 29, 42; monogr.)

[De verhoging, al of niet geheel of gedeeltelijk van leer, onder de hiel van de voet.]

hak: *hak* K 278, 353, 358, L 163, 163a, 164, 191, 192, 209, 210, 214, 214a, 215, 216, 245b, 246, 247, 249, 265, 266, 267, 268, 269, 269b, 270, 271, 286, 287, 288, 289, 289*, 290, 290a, 291, 292, 292a, 293, 295, 297, 299, 312, 313, 314, 316, 318, 318b, 319, 321, 322, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 331, 331b, 332, 353, 360,

362, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 381, 382, 384, 386, 387, 417, 419, 420, 421, 422, Q 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 15a, 17, 19a, 20, 21, 27, 32, 32a, 33, 36, 39, 88, 94b, 95, 95a, 96, 98, 99, 99*, 100, 101, 102, 104, 105, 111, 112, 112a, 113, 117a, 117b, 118, 121, 121b, 172, 187, 187a, 193, 196, 198, 198b, 199, 203, 204a, 207, 211, 249, 253; *ak* L 370, 372, 420, Q 7, 9, 88, 156; **hakje:** *hekskə* L 267, 270; **schoenhak:** *sxōnhak* L 268; *šōnhak* L 330; **pollevie:** *pōlavi* K 278, 314, 315, 353, 360, L 421, P 47, 176, Q 15.20, 32, 35, 39, 78, 102, 111, 112, 113, 162, 200, 204a, 207; *pōlavī* Q 167; *pōlavi* Q 20; *pōlave* P 176; *plāvi* L 328, 371, Q 20, 32, 33, 113b; *plovi* L 362; *pōlavi-j* K 278, P 45, 47; *pōlavi-j* Q 30, 111, 196, 204a; *pōlavej* Q 9, 10; *plāvi-j* L 381; *plāvijə* Q 32; *plāvejə* L 289; *pōlavīə* K 353; *plevej* Q 12; *pelavi* L 421; **pollevietje:** *pōlavikə* P 176; **polleviehak:** *plāvijəhak* Q 32; **hiel:** *hil* K 278, 314, 315, 318, 353, 358, L 312, P 119, 176, Q 2; *hīl* K 315; *hiəl* L 419; *hēl* L 360, 417; *ēl* Q 8; **vers:** *vērs* L 286; *vērs* Q 10; *vars* K 359, 360, L 352, 354, 355, 360, 366, 367, 368, 414, 415, 416, 417, 418, P 56, Q 1, 3; *vēs* L 371; *vēə.š* Q 252; *vēas* L 422; *vēs* P 55, Q 158; *vēš* Q 20; *vias* Q 90; *viōs* Q 89; *viēs* L 419; *vi-jəs* Q 89; *vas* P 50,

53, 54, 55, 56, 57, 58, 115, 117, 120, 172, 174, 176, 179, 180, 182, 183, 188, 192, 211, 218, 219, Q 1, 2, 154, 162, 168, 168a, 173, 177; *vaas* P 188, 192; *vās* P 54, 121, 186, 187a, 188, 192, Q 1, 71, 78, 83, 156, 158, 160, 161, 166, 167, 240; *vāas* P 121, 177; *vōs* P 186; *vjas* Q 86, 90, 93, 175, 178, 179; *vjoas* Q 89; **versen** (mv.): *versəm* K 357; *vesəm* K 353, 357; *vesən* K 314; **talon**: *talqn* K 314, 316, 317, 353; **talonnetje**: *talqnəkə* K 278, 318; **knuppel**: *knōpəl* Q 204a, 247, 248, 253; *knōpəl* Q 247, 248, 249, 251, 253; *knōpəl* Q 253, 254; **knap**: *knap* Q 93; **oord**: *ōrt* Q 284; **absatz**: Q 259; *abzats* Q 211, 255; *apsats* Q 121, 121c.

FRANSE HAK

(N 60, 126b; N 60, 126d)

[Een bijzonder model hak, ongeveer 7 cm hoog, zo breed als een gulden en sierlijk van lijn. Zie afb. 34.]

franse hak: K 278; *fransən hak* L 163a; **hoge absatz**: *hūgə absats* Q 121c; **louis-XV-absatz**: Q 121c; **hoge vers**: *hawgə vās* Q 83; *hugə vas* P 219.

BLOKHAK

(N 60, 126c; N 60, 126b; N 60, 126d)

[Een halve Franse hak, ter hoogte van 3 cm, voor damesschoenen.]

blokhak: K 278; *blōkhak* L 163a, 265, 293; **halve vers**: *hōvə vās* Q 83; **vrouwlievers**: *vrōlājvās* Q 83; **blokabsatz**: *blōkab-sats* Q 121c.

NAALDHAK

(N 60, 126d)

[De hoge en puntige hak bij damesschoenen.]

naaldhak: *nālthak* L 163a; *nōlthak* L 265; *nōltjthak* L 293; **naald**: *nōlt* Q 253; **italiaanse hak**: K 278.

SLEEHAK

(N 60, 126d)

[Hak onder damesschoenen die één geheel uitmaakt met het voorste deel van de zool.]

platte vers: *platə vās* Q 83; **sleehak**: *slēhak* L 265; *šliəhak* L 387.

BOORD

(N 60, 166)

[De rand van de hak die aan het overleer grenst.]

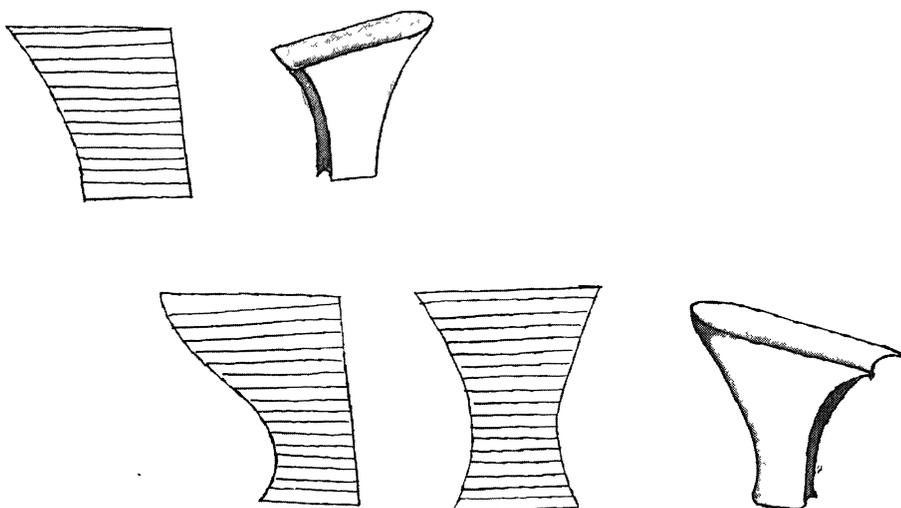
boord: K 278, Q 1; *bōrt* L 265; *boart* Q 121c; **de achterom**: L 421; *dən axtərōm* L 267; **rand**: *rant* L 163a.

HAKTIP

(N 60, 170a; N 60, 170b)

[Het achterste gedeelte van de hak, waar men soms ijzertjes op zet.]

tip: *tep* L 163a, 265; **topje**: *typkə* L 267; **slijtkant**: *šlītkanjtj* L 293; **achterste van de knuppel**: *ətəštə van dər knōpəl* Q 253; **achterste van de vers**: *ātərstə van də vās* Q 83; **achterstuk**: *ātərstək* Q 83.

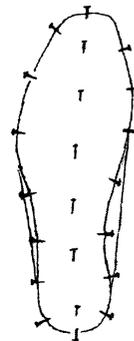
Afb. 34. Franse hak en Louis-vijftien-hak

HAKIJZERTJES

(N 60, 170b; N 60, 170a)

[De ijzertjes die op de haktippen worden aangebracht ter versteviging. Het woordtype **hoefijzers** duidt op de gehele hakrand en niet alleen op een tip.]

tipijzere: *tepižarə* Q 121c; **ijzertjes:** *ejžarkəs* Q 83; *ižarkəs* L 267; **ijzertjeren:** *ižarkərə* Q 253; **ijzere plaatjes:** *ižərə pletjəs* L 293; **plaatjes:** K 278; **stootplaatjes:** *stuatplätjəs* L 265; **stootplaten:** *stōtplōtə* L 163a; *stuatplātə* Q 32; **plakeis:** *plekejs* Q 32; **hoefijzers:** *hōfžars* Q 32; *hufežars* L 163a; **hoefijzere:** *hōfžarə* Q 121c.

Afb. 35. opzetten (uitspannen van de binnenzool op de leest)

Schootwerk

SCHOOTWERKER

(N 60, 75)

[De schoenmaker die zittend zijn werkstuk vervaardigt. Volgens de informant van L 293 is dit werk geschikt voor invaliden die schoenmaker worden.]

schootwerker: L 293, Q 1; *šuaswerkər* Q 121c.

Op de leest brengen van de binnenzool

BINNENZOOI

(N 60, 77; N 60, 233f; N 60, 233a)

[Het stuk leer ter lengte van de hele voet en in de vorm daarvan, waaroverheen het overleer wordt omgeslagen bij het overhalen en waaronder de tussenzool, de loopzool en hak bevestigd worden.]

binnenzool: K 278; *benəzöl* K 353, L 265, 266, 267, Q 1; *benəzöl* L 293; *benəzql* L 115, 163a, 293, 387, Q 18; *benəzql* L 417, 421, Q 13, 21, 32, 86; *benənzql* Q 71; *benəzoal* Q 117a, 121c; *benəzoal* Q 83; *benəzoal* Q 15; **brandzool:** *brantzql* Q 32, 253; *branjtzql* L 387; **inschui-ver:** *ensxjvər* L 163a; **vilt:** *velt* Q 207.

OPZETTEN

(N 60, 78)

[Het vastspijkeren van de binnenzool op de leest en het op de leest schuiven van het overleer. Zie afb. 35.]

opzetten: *opzetə* L 265; *opzetə* L 163a, 267, Q 18; *opzetsə* Q 121c; **oppinnen:** K 278, L 421, Q 1; *oppənə* Q 83; **optrekken:** L 421; **de brandzool op een leest houwen:** *dər brantzql op ənə lēs howə* Q 253; **de schachten op de binnenzool spannen:** *də šaxtə op də benəzöl španə* L

293; **de schachten opzwicken:** *dər šext optswikə* Q 253.

EFFENEN

(N 60, 79)

[Het bijsnijden van de binnenzool naar het model van de leest. „Uit het daarvoor bestemde stuk leer wordt eerst een binnenzool gesneden, op de leest vastgespijkerd met kleine spijkers en daarna naar het model van de leest bijgesneden.” (Directie, pag. 300).]

bijsnijden: *bišnija* L 293; *bejsnāja* Q 83; **bijsnijden op de leest:** *bejsniə op dər lēs* Q 121c; **besnijden:** *bəsneja* L 163a; *bəsnian* L 421; **modellieren:** *modelərə* L 267; **pasmaken:** *pasmākə* L 163a; **passnijden:** *passneja* L 163a; **de brandzool op maat snijden:** *dər brantzql op mōt šniə* Q 253.

Contrefort en binnenneus

CONTREFORT

(N 60, 80)

[Het stijve stuk leer dat tot meerdere stevigheid in de schacht wordt vastgekleefd, aan de hielkant, tussen leer en voering. „De contreforts (stijven) snijdt men steeds zoo dat zij den hiel omsluiten en zij mogen niet hooger of lager zijn, dan hun bestemming vordert. Te hooge contreforts schuren tegen den buitenenkel, te lage geven geen vastigheid, geen stand. Ook moeten zij van geschikte lengte zijn, n.l. dat zij behoorlijk tot vóór de hak in het hol reiken. Boven schalmt men de contreforts goed af, wat naar onderen toe minder het geval mag zijn. Ook zorgte men dat de contreforts boven het nodige slot hebben, zoodat zij goed tegen de leest aanliggen.” (Knöfel I, pag. 194). Zie afb. 36.]

contrefort: K 278, L 421, P 117, 219, Q 1; *kōnt-*

Afb. 36. contreforts voor bottines met doorlopende krans (boven) en voor lage schoenen of bottines zonder krans (onder)

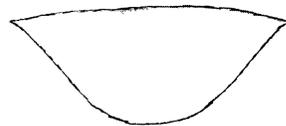
rāfqr L 265, 293, Q 83; *kqntāfqr* L 267; *kqntārvōr* Q 18; *kontārvōr* L 415; *kōtrāfqr* Q 253; *kōntārvōr* Q 196; *kōntsāfor* P 120; *kqntārfqrs* L 387; **hielkap:** *hilkap* L 387; **stijfkap:** *stifkap* L 163a.

BINNENNEUS

(N 60, 81a; N 60, 81b)

[Het stijve stuk leer, in de vorm van een schoenneus, dat ter versterking in de neus aangebracht wordt. Zie afb. 37.]

binnenneus: K 278; *benānōs* L 265; **helle naas:** *hel nās* L 293; **naaskap:** *nāskap* L 387; **naas:** *nās* L 267; **stijve neus:** *stif nōs* L 163a; **stijve naas:** *štīf nās* L 293; **stijve top:** *sīvā top* L 421; **stijve tip:** Q 1; *stājvān tep* Q 83; **binnenkap:** *benākap* Q 121c; **kap:** *kap* Q 253.

Afb. 37. binnenneuzen

Het oppinnen en de voorbereidingen daartoe

DICHTBINDEN

(N 60, 82)

[Het met touw dichtbinden van de veteropening, voordat men begint met overhalen. Zie ook het lemma OVERHALEN.]

inbinden: *embindā* L 163a; *ejnbējnān* Q 1; **toebinden:** *tawbēnā* Q 83; **inrijgen:** K 278; *enrīgā* L 265; *enrīgan* L 421; **inrijen:** *erejā* Q 121c; **de**

schoen rijen: *dār šōn rejā* Q 253; **tressen:** *tresā* L 265; **toesnoeren:** *tusnōrā* L 267; **vastzetten:** *vaszetā* L 293.

OVERHALEN

(N 60, 83a)

[Het overleer op de leest om de rand van de binnenzool slaan en met een tang glad trekken. Het overleer, op de leest opgezet, slaat men, vooraan bij de neus beginnend, om de rand van de binnenzool en men trekt het dan met de rektang over de leest glad. Op die manier werkt men langs hak en zool, boord en kant af. Het overleer wordt voorlopig met speldnagels onder aan de binnenzool vastgezet, tot binnenzool, overleer en rand aaneengenaaid worden (Liedmeier, pag. 19).]

ophalen: K 278; **optrekken:** L 421, Q 1; **oppinnen:** *oppēnā* Q 83; **opzetten:** *opsētā* L 163a; **zwickken:** *zwekā* L 267; **overzwickken:** *q̄vārzwekā* L 293.

OPPINNEN

(N 60, 85)

[Het voorlopig vastslaan van het overleer na het overhalen.]

oppinnen: L 421; *oppēnā* L 267, Q 121c; **voorlopig oppinnen:** *vq̄rlōpex oppēnā* Q 83; **inrijgen:** *enrīgā* L 163a; **tacksen:** *tēksā* L 293; **met rivets opzwickken:** *met rivets opzwekā* L 163a; **opzwickken:** *opzwekā* L 265; *opšwekā* L 387; **het overleer opnagelen:** *at q̄vārlēj opnēgālā* Q 253.

INSLAG

(N 60, 86)

[Het stuk overleer dat men bij het overhalen over de rand van de binnenvoet trekt om dit tussen binnenzool en tussenzool te kunnen vastnaaien.]

zwickinslag: *zwekenslāx* L 267; **inslag:** *enslax* L 265; *enslōx* Q 83; *ēšlāx* Q 253.

FOUTEN BIJ SLECHT OVERHALEN

(N 60, 87)

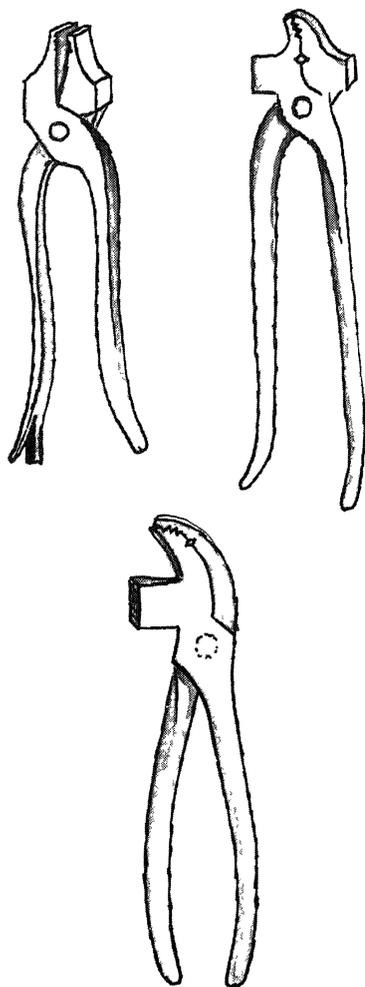
[Fouten die ontstaan, doordat men bij het overhalen het leer niet goed aantrekt.]

plooien: (znw.)K 278; *plōjā* L 293; *plōjā* L 163a, Q 83; *plōj* (enk.) L 387; *plōj* (enk.) L 265; **valse plooien:** L 421; *valsā pluāj* (enk.) L 267; **vouwen:** *vq̄w* (enk.) Q 121c, 253; **bulten:** *bōltā* L 293.

REKTANG

(N 60, 83b; N 60, 96a)

[De tang waarmee men overhaalt. Ook gebruikte

Afb. 38. rektang, zwiktang

men deze tang om het leer, meteen na het werken, flink uit te rekken om er de meeste rek uit te halen. Zie afb. 38.]

rektang: *rektan* L 163a; *reksan* Q 121c; *rektān* L 265; **oppintang:** K 278, L 421, Q 1, 83; *oppentan* L 417, Q 71; **kloptang:** K 278; **dubbeltang:** L 387; **brede dobbeltang:** *brēj dōbāltan* L 293; **zwiktang:** Q 15; *zwektān* L 265; *tswiktan* Q 253; **platte zwiktang:** *platā zwektan* L 267; **brede zwiktang:** L 266; **plooientang:** *plōjatan* L 163a.

ZWIKTANG

(N 60, 83c)

[De tang waarmee men in het hol overhaalt. „In plaats van de rektang wordt veelal gebruikt de

voor het opzwicken van doorgenaaid werk noodige zwiktang, die het voordeel heeft, dat hij ook als hamer te gebruiken en ongeveer even duur is.” (Directie, pag. 304). Volgens de informant van Q 18 gebruikt hij de zwiktang uitsluitend om de neus en de hiel bij te zwicken. Men kan hiermee kleine stukjes van het leer bijtrekken, zodat er geen plooiën ontstaan. Zie afb. 38.]

zwiktang: Q 15; *zwektan* L 163a, Q 18; *zwektān* L 265; *žwektan* L 387; *žwiktan* Q 32; *tswiksan* Q 121c; **snoekebek:** K 278, L 421; *snōkēbek* L 267; **snoeketang:** *snuketan* L 163a; **kromme zwiktang:** L 266; **ronde zwiktang:** *ron zwektan* L 267; **dobbeltang:** *dōbāltan* L 293; **oppintang:** *oppentan* Q 71.

BEK

(N 60, 83d)

[Het voorste, getande gedeelte bij de rek- en zwiktangen.]

bek: K 278, Q 1; *bek* L 163a, 265, 293, 387, 421, Q 83, 121c, 253; **mul:** *mul* Q 121c; **zwiktand:** *zwekten* (mv.) L 267.

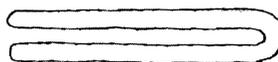
Bevestigen van de rand en tussenzool aan binnenzool en overleer

RAND

(N 60, 88a)

[De reep leer die men vastnaait aan de binnenzool en schacht en waaraan men later de zool bevestigt. Zie afb. 39.]

aflaprand: *āflapran* L 267; **rand:** K 278; *rant* L 265, 421, Q 1; *rānt* L 163a; *ranjtj* L 387; *rānjtj* L 293; *ran* Q 83, 121c; **raam:** *rām* Q 253.

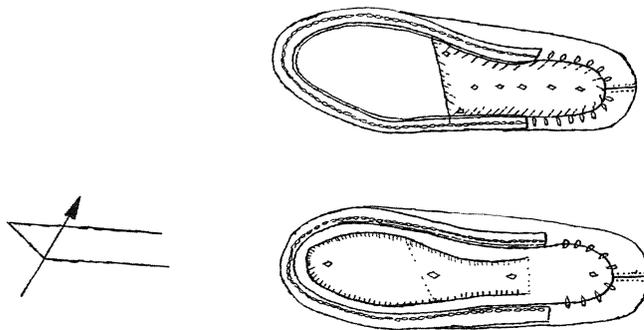
Afb. 39. rand

TUSSENZOOL

(N 60, 171a)

[Een dunne zool die van binnen in de schoen gewerkt is en die tussen de eigenlijke zool en de binnenzool ligt.]

tussenzool: K 278, Q 1; *tōsəzōl* L 163a, 421; *tōšəzōl* L 387, Q 253; *tōšəzōal* Q 121c; *tēsəzuəl* Q 83; **tussenzooltje:** *tōsəzōlkə* L 267; **vulling:** *vōle* L 265.

Afb. 40. binnennaaien (links: doorsteken van de rand voor open kant; rechts boven: binnengenaaide schoen voor gesloten rand; rechts onder: voor open kant)

BINNENNAAIEN

(N 60, 80b)

[Het aan binnenzool en overleer vastnaaien van de rand. Zie afb. 40.]

binnennaaien: *benənejə* L 387; *benənejə* L 163a, 265; *benəninə* Q 112a; **randnaaien:** L 421; *rantnejən* Q 1; **binnendoor naaien:** *benəđor nəđ* Q 83; **de binnennaad leggen:** *də benəđt legə* L 293; **aflappen:** *āflapə* L 267; **raam naaien:** *rām niənə* Q 253; **raam opnaaien:** *rām opniənə* Q 253; **aannaaien:** *āniənə* Q 253.

BINNENNAAIGROEF

(N 60, 106a)

[De sleuf die men maakt rondom de rand van de binnenzool om onder het binnenvlak, dat met de voetzool in aanraking komt en dus effen en glad moet blijven, door te naaien. Om de loopzool zo aan de schoen te naaien, dat er van de naad op het loopvlak niets te zien is, verzinkt men deze. Men snijdt daartoe een groef in het loopvlak, waarin de steken gelegd worden.]

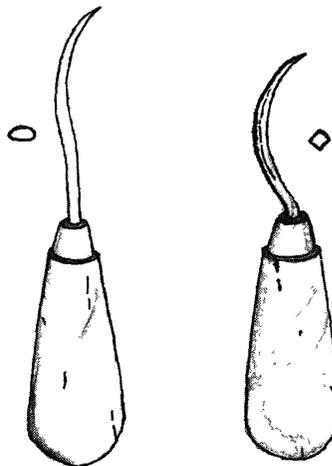
groef: K 278; *gruf* L 265, 293; *grūf* L 163a, Q 83; *gröv* L 421; *jruf* Q 121c; **sleuf:** *šlōf* L 293; **gleuf:** Q 1; **blinde gleuf:** *bleŋə glōf* L 267; **voor:** *vōr* Q 253; **richel:** *regəl* Q 18.

BINNENNAAIELS

(N 60, 177a; N 60, 177b)

[De licht gebogen els die vooral voor het binnennaaien wordt gebruikt. De woordtypen **schupels**, **schupjesels** en **lepelzuil** wijzen op een els met een lepelvormig uiteinde. Zie afb. 41.]

binnennaaiels: *benənejēls* L 293; **binnenels:** *benəels* Q 121c; **els:** *els* K 278, L 163a; **engelse els:** *eŋəlsə els* L 267; *eŋəlsə iəls* Q 83; **platte engelse els:** *platə eŋəlsə els* L 267; **schupels:** K 278; *šōpēls* L 293; *šōpəls* L 265, Q 121c; **schupjesels:** *šōpkəsəls* Q 15; **lepelzyl:** *lēpələls* Q 1; **lepelzuil:** *lēpəlzył* Q 253.

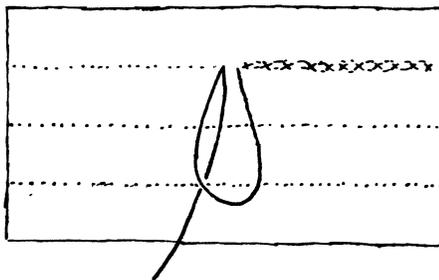

Afb. 41. binnennaaiels (links: lepelzyl of schupels; rechts: Franse els)

BINNENNAAISTEЕК

(N 60, 112a)

[De steek zoals men die toepast bij het binnennaaien. Zie afb. 42.]

Afb. 42. binnennaaiesteek (steek voor het binnennaaien en aflappen, overworpen steek)

doorsteek: K 278; **doornaaisteek:** *dornēstik* Q 83; **lange steek:** *laŋa stik* Q 83; **binnensteek:** *benāstex* Q 121c; **kettingsteek:** *ketenšteak* L 267; **binnennaad:** *benānōt* L 293.

BOK

(N 60, 151b)

[De hoorn van een geitebok waarmee men polijst, vooral aan de gleuf tussen zool en overleer.]

bok: K 278; *bōk* Q 121c; *buk* L 267.

FUTSELAAR

(N 60, 150a; N 60, 150c)

[Een instrument van been of hout om de gleuf tussen overleer en zool glad te maken. De futselaar moet hard zijn maar niet te scherp, daarom gebruikt men als materiaal vaak een bot.]

ritsbeen: *retsbēn* L 163a; *retšbējn* L 293; *retsbīan* L 265; **olifantstand:** *ōlifantstānt* L 163a.

FUTSELEN

(N 60, 150d)

[Het werken met behulp van een futselaar of ritsbeen.]

futselen: *fōtsələ* L 387, Q 18.

Het opvullen van de schoen (bij hol en bal)

CAMBREUR

(N 60, 89b)

[Het stukje hout of stijf leer dat in de holte van de voet tussen de binnenzool en de loopzool wordt gelegd. Knöfel (I, pag. 47) heeft het in dit verband over een stalen veer: „Men zal bij den platvoet steeds waargenomen hebben, dat hij vooral op den voorkant der hak loopt, terwijl de

Afb. 43. cambreurs

achterkant der hak van den vlakken grond afstaat; dit is een teeken dat het geleng te zwak was. Men gebruike daarom als campereur een zeer sterke stalen veer, die den vorm moet hebben van het hol der leest.” Zie afb. 43.]

cambreur: L 267, Q 1, 121c; *kambrōr* L 265, 293, 387, 417; *kambrījr* Q 83; **cambreur met vulling:** K 278; **cambreure:** *kambrījr* L 421; **geleng:** *gələŋ* Q 83; **inlaag:** *ēlōx* Q 253.

CAMBREREN

(N 60, 90a)

[Het van een cambreur voorzien van het onderwerk.]

cambrenen: K 278; **cambreur inzetten:** *kambrōr enzēta* L 267; **cambreren:** *kambrērā* L 265, Q 121c.

BOVENWERK OPVULLEN

(N 60, 90b)

[Het bovenwerk boven de wreef opvullen.]

wreef opvullen: K 278; **wreef opwerken:** *vriāf opwērka* L 267; **opvullen:** L 421.

INPLAK

(N 60, 91; N 60, 172a; N 60, 172b)

[Stukjes ingeplakt afvalleer of teervilt waarmee men holtes opvult, die ontstaan door oneffenheden onder aan de binnenkant, vooral door het onderzetten van de cambreur. Volgens de informant van Q 253 bestaat de ziel uit twee dunne stukjes hard leer, op elkaar los ingewerkt tussen de bal van de hak. Deze worden er ingewerkt om de schoen te laten kraken.]

inleg: K 278; *enlēx* Q 83; **balleer:** L 387; **opvulling:** L 421, Q 121c; **opvulsel:** K 278, Q 1; *opvəlsəl* Q 83; **vulsel:** *vəlsəl* Q 253; **inplek:** *emplek* L 163a; *enplak* L 265, Q 1; **balplek:** L 267; **plekzooltje:** *plekzōlkā* L 293; **inplekzooltje:** *enplekzōlkā* L 293; **inplekstukje:** *enplekstōkskā* L 267; **voorvoetstukje:** *vōrvōistōkskā* L 267; **talon:** *talōn* Q 121c; **ziel:** *zīl* Q 18; *ziəl* Q 253; **zieltje:** *ziəlsā* Q 121c.

Het snijden en vormen van de loopzool

LOOPZOOI

(N 60, 93)

[De onderste zool die het tredvlak vormt en in lengte de helft van de binnenzool is.]

loopzool: *lōpzōl* L 421; *lofzōal* Q 121c; **loopvlak:** *lōpvlak* L 387; **halflap:** L 265, 267; *hoāflap* Q 121c; **halve lap:** *hāvā lap* Q 83; **buitenzool:** *bytəzōl* L 163a; **halfzool:** K 278; **lap:** *lap* Q 253; **schoenzool:** *šōnzōl* L 293.

RUW UITSNIJDEN

(N 60, 94)

[Op het oog een zool uitsnijden.]

rauw snijden: K 278; **rauw uitsnijden:** *rōw utšniā* Q 253; *rōw ūšniā* Q 121c; **bruut uitsnijden:** *bryt utšniā* Q 253; *brōt awtsnājā* Q 83; **op staal snijden:** het leer wordt – *op stōl gā-snejā* L 267.

WEKEN

(N 60, 95)

[Het in het water leggen van de loopzool en ander leer. Hierdoor maakt men het leer elastisch. „Immers, als het leder niet geheel en gans doorweekt is, blijft het van binnen hard, zet zich niet naar de leest, is te hard om doorgesneden te worden en moeilijk af te schalmen en in te plooiën. Ook bestaat er gevaar, dat de steken bij het naaien zouden doorscheuren. Een binnenzool, die niet gans doorweekt is b.v. kan niet behoorlijk worden uitgerekt, is hard om te naaien en laat de steken dikwijls uitscheuren. Een buitenzool, onvoldoende doorweekt, kan niet goed geklopt worden; niettegenstaande het langdurig slaan, zal ze den rek niet verliezen.” (Aras II, pag. 200-201).]

weken: *wēkā* Q 253; *wejkā* L 265, 267, 387; *wejkān* L 421; *wējkā* L 163a; *wēxā* Q 121c; **inweken:** *enwēkā* Q 1; *enwēkā* Q 83; **in water leggen:** *en wōtār legā* Q 83; **natmaken:** *nōtmōkā* Q 83; **onder water dompelen:** K 278.

REKBLOK

(N 60, 96b)

[Een houten blok waarop men met de rektang het leer rekt.]

rekblok: *rekblōk* Q 121c; **rondhout:** *ronkhqwt* L 267.

REK

(N 60, 96c)

[De mate waarin het leer meegeeft bij het rekken.]

rek: *rek* L 267, 387, Q 121c; *rēk* L 163a, 265, 293, Q 83.

KLOPPEN

(N 60, 97a; N 60, 241a)

[Met een hamer, klopei of klopijzer het leer op een steen kloppen. „De bovenzool wordt, na eerst ruw uitgesneden en in water elastisch te zijn gemaakt, op een kei geklopt om eventueel later trekken te voorkomen.” (Directie, pag. 301).]

kloppen: K 278, L 421, Q 1; *klopā* L 293, 387,

417, Q 18, 21, 83, 117a, 121c, 207, 253; *klopān* Q 13; *klopā* K 353, L 163a, 266; **aankloppen:** *ānklopā* L 267; **bekloppen:** *bāklopā* L 265; **uitkloppen:** *ōtjklōpā* L 265; **uitkloppen op het rondhout:** *uātklopā op at ronkhqwt* L 267.

KLOPKEI

(N 60, 97b; N 60, 241a)

[De steen waarop men het leer van de bovenzool klopt.]

klopsteen: K 278, L 115, Q 1; *klopstējn* L 417, 421; *klopštējn* L 293, 387; *klopštēn* Q 253; *klopstēān* L 163a; *klopštē* Q 121c; **klopkei:** *klōpkēj* L 267; **platte steen:** *platā stējn* Q 18; **steen:** *stēn* Q 83; *šēn* Q 253.

KLOPHAMER

(N 60, 97a; N 60, 183b; N 60, 241a)

[De zwaardere hamer met ietwat ronde kop waarmee men het leer klopt, met name de loopzool. Het kloppen doet men ook wel met de gewone schoenmakershamer.]

klophamer: *klophāmār* L 421, Q 18; *klōphāmār* L 293; *klōphāmār* Q 121c; **leerhamer:** Q 1; *lērhamār* Q 121c; **schoestershamer:** *suxstārshāmār* L 163a; *šustārshāmār* Q 117a; *šustāšhāmār* Q 253; **hamer:** L 115; *hāmār* K 278, L 421, Q 253; *hamār* Q 121c; **zware hamel:** *zwawrān hōmāl* Q 83; **hamel:** *hōmāl* Q 86; **staart:** *stērt* Q 86.

BOLSLAAN

(N 60, 98a)

[Een kleine ronding geven aan het leer door middel van een hamer en een holblok.]

het leer ronden: *at lēr rōnā* Q 253; **rondkloppen:** *rontklopā* Q 83; **kloppen:** *klopā* L 293.

HOLBLOK

(N 60, 98b)

[Een blok hout met een uitholling waarop men door middel van een hamer het leer een kleine ronding geeft.]

holblok: *hōlblōk* L 293; *hoalblōk* Q 121c.

WINDDROOG

(N 60, 99a)

[De toestand waarin het leer geklopt moet worden, niet te nat, niet te droog.]

winddroog: K 278, Q 1; *windrōx* L 163a; *wenitjdryx* L 421; *wenitjdryx* L 265; *wenkdryx* Q 121c; **handdroog:** *hanitjdrōx* L 293; **lichtdroog:** *loxdrīx* L 267.

ZONDROOG

(N 60, 99b)

[De toestand waarin het leer gereed is om geëffend te worden. Het leer is dan iets droger dan winddroog. De informant van Q 253 kent het begrip „zondroog” niet.]

zondroog: *zondryx* L 421; **bleekdroog:** *blejkdryx* L 267; **te droog:** K 278.

INSMEREN

(N 60, 100)

[Het met lijm besmeren van de bovenzool na het kloppen. „De bovenzool wordt, na eerst ruw uitgesneden en in water elastisch te zijn gemaakt, op een kei geklopt om eventueel later trekken te voorkomen, daarna met lijm besmeerd en met een paar spijkers aan de hak en één bij den neus voorlopig vastgezet.” (Directie, pag. 301.)]

insmeren: K 278; *ensmēra* L 163a, 267; *ēsmēra* Q 253; **lijmen:** *limān* L 421; **inlijmen:** *elīmā* Q 121c; **instrijken:** *enstrikā* L 265; **incollen:** *ēnkplā* Q 83.

DRIJVEN

(N 60, 102)

[Het op de goede plaats brengen van de loopzool met behulp van een spanriem en een hamer. Over de zool, die voorlopig is vastgezet, spant men de spanriem en met de punt van de hamer drukt men de spanriem achterwaarts. Men klopt de zool en zet deze met enige houten pinnen vast.]

drijven: K 278; **opdrijven:** *opdrīvā* L 265, Q 121c; **vastzetten:** L 421; **de halflap afpinnen:** *dā halflap āpēnā* L 267; **pinnen:** *penā* L 163a; **aanspannen:** *q̄nspanā* Q 83; **de zool vasthouden:** *dā z̄ql vashq̄jā* L 293.

BIJSNIJDEN

(N 60, 103)

[Het bijsnijden van de loopzool, het model eraan geven.]

bijsnijden: *bejsnejā* L 163a, 265; *bisniēā* Q 18; *bejšniā* Q 121c; *bējšniā* Q 253; **besnijden:** *ba-sniān* L 421; **afsnijden:** K 278; **bijсноeien:** *bišnujā* L 293; **op maat snijden:** *op mut snājā* Q 83; **een model snijden:** *ān model sni-jā* L 267.

Bevestiging van de loopzool door naaien (genaaid werk)

NAAIWERK

(N 60, 104)

[Schoenen waarvan het bovenwerk aan het onderwerk is genaaid. Het is niet duidelijk of de

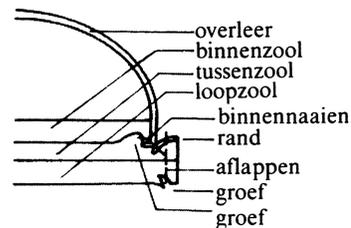
verschillende woordtypen hetzelfde aanduiden.] **naaiwerk:** *ni-jwerk* L 421; *niēwerk* Q 18; *niānwerk* Q 121c; **raamwerk:** *rāmwerk* L 387; **flexibel werk:** L 163a; **gesneden schoen:** *gāšnedā šōn* Q 253; **genaaiden schoenen:** *gānējda šūn* L 265; de volgende woordtypen zijn voltooidde deelwoorden: **doorgenaaid:** K 278; **aange-naaid:** *āngānejt* L 267; **binnengenaaid:** *beṅā-gānejt* L 293.

OPEN KANT

(N 60, 105a)

[De naar buiten uitstekende zoolband van een schoen. Zie afb. 44.]

open kant: K 278; *ōpā kant* L 265; *ōpā kānt* L 163a; *ōpā kaṅk* L 267; *oafā kaṅk* Q 121c; **open rand:** *oafā raṅk* Q 121c; **rand:** *raṅt* Q 1; *rānjtj* L 293; *raṅk* Q 83; **boord:** *būrt* L 421.

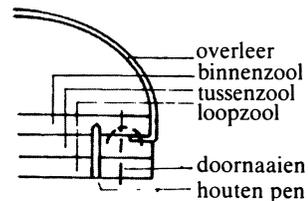
Afb. 44. open kant

GESLOTEN KANT

(N 60, 105b)

[De zoolrand die niet uitsteekt. Zie afb. 45.]

gesloten kant: K 278; *gāslōtā kant* L 265; *gāslōtā kānt* L 163a; *gāslōtā kaṅk* L 267; *jāšloasā kaṅk* Q 121c; **gesloten rand:** *gāslōtā rānjtj* L 293; **blinde rand:** *blendjā raṅtj* L 387; *blenjā rānjtj* L 293.

Afb. 45. gesloten kant

BUITENNAAIGROEF

(N 60, 106b)

[De groef in het loopvlak van de loopzool, waarin de steken gelegd worden. Deze groef sluit men later.]

groef: *gruf* L 293; *grūf* L 163a; *grōf* L 387; *grōv* L 421; *jruf* Q 121c; **groef in de zool:** K 278; **klapgleuf:** *klapglōf* L 267; **gleuf:** Q 1; **sleuf:** *slōf* L 293; **voor:** *vōr* Q 253.

EEN GROEF SNIJDEN

(N 60, 106c)

[Een groef in het loopvlak van de zool maken.]

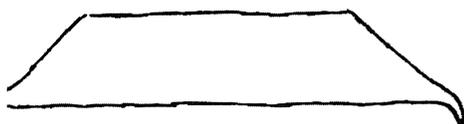
groef snijden: *gruf snejə* L 163a; *grūf snājə* Q 83; *grōf sniən* L 421; **een groef opsnijden:** K 278; **groef maken:** *gruf mākə* L 293; **een groef trekken:** *ən gruf trekə* Q 83; *ej jruf trekə* Q 121c; **ooptrekken:** *ōptrekə* L 265; **gleuf trekken:** Q 1; **voor snijden:** *vōr sniə* Q 253; **een gleuf snijden:** *ən glōf sni-jə* L 267.

GROEFMES

(N 60, 107)

[Het mes waarmee men groeven maakt. Volgens de informanten van K 278, L 387 en Q 253 kan dit mes ook een gewoon schoenmakersmes zijn. Liedmeier (pag. 9) heeft het over een speciaal mes met twee uitsteeksels. Deze vorm is handig om een regelmatige en een overal even ver van de rand verwijderde groef te snijden. Zie afb. 46.]

groefmes: *grufmēs* L 163a; **groevemes:** *jrūvəmets* Q 121c; **groevemesje:** *grūvəmeskə* Q 83; **groevetrekker:** *gruvətrekər* L 293; **gleuветrekker:** *glōvətrekər* L 267; **gleufmes:** Q 1; **krabmesje:** *krepmeskə* Q 83; **schoenmakersmes:** K 278, L 387; *šuməkərsməts* L 293; **schoestersmes:** *šustəšməts* Q 253.

Afb. 46. groefmes

GROEFLIP

(N 60, 108)

[Het uitpuilende leer bij het maken van de groef, schuin in het leer. „Als men een groef snijdt, schuin in het leer, komt er wat leer naar buiten gepuuld. Dat is de lip. Overigens is lip een vrij veel gebruikt woord voor elk dun uitstekende deeltje, al naar gelang de omgeving vanzelf duidelijk.” (Liedmeier, pag. 17).]

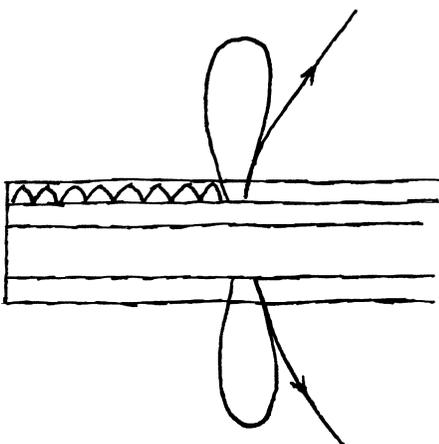
lip: K 278; *lep* L 265, Q 83, 121c, 253; *løp* L 293, Q 1; **klep:** *klep* L 267; **klap:** *klap* L 267.

AFLAPPEN

(N 60, 109)

[Het aan elkaar naaien van de rand of tussenzool en de loopzool. „Op de zool wordt nu een groef gesneden, waarna het „aflappen” een aanvang kan nemen. Met een els wordt een gaatje gemaakt in den rand en in de groef van de zool, de draad wordt erdoor gehaald en dit herhaald, totdat de geheele zool aan den rand, die aan het boventuig vastzit, is vastgenaaid.” (Directie, pag. 301). Zie afb. 47.]

aflappen: K 278; *aflapə* L 163a, 265; *āflapə* L 267, 293, 387, Q 121c; *āflapən* L 421; *q̄flapə* Q 83; **aan elkaar naaien:** *ān elkār nejə* L 293; **naaien:** *nejən* Q 1; **het boord naaien:** *ət bōət niənə* Q 253.

Afb. 47. aflappen

AFLAPELS

(N 60, 178a; N 60, 178b; N 60, 178c)

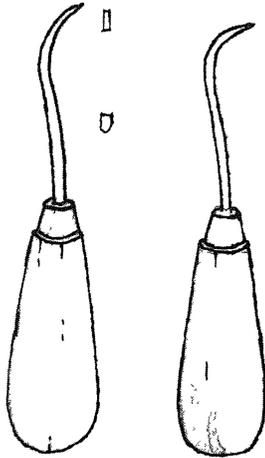
[De kromme els waarmee men gaatjes steekt door de rand en de loopzool om deze aan elkaar te naaien. De informant van L 163a vermeldt dat het uiteinde van deze els lepelvormig is. Zie afb. 48.]

aflapels: *aflapels* L 163a, 265, Q 15; *aflapēls* L 293; *āflapēls* L 387; *āflapels* Q 121c; **engelse els:** K 278; *ejəlsə iəls* Q 83; **kromme engelse els:** *krom ejəlsə els* L 267; **schopels:** L 387.

STEEKGAATJES

(N 60, 110)

[De met de els gestoken gaatjes waardoorheen men bij het naaien de pekdraad zal gaan rijgen.]

Afb. 48. aflapels (links: Engelse els, mesels; rechts: lepelels, schopels)

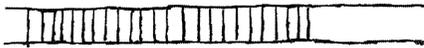
voorsteekgaatjes: *vōrstēkgetjās* L 267; **steekgater:** *stēkgātār* L 163a; **gaatjes:** *getjās* L 293; *gatjās* L 265; **naaikoter:** *nēkūtār* Q 83; **lokere:** *lōšārā* Q 121c; **elsgaatjes:** *elsgiētjā* (enk.) L 421; **steken:** *štex* (enk.) Q 253.

KORTE STEEK

(N 60, 111b)

[Steek die men gebruikt bij open kant. Zie afb. 49.]

korte steek: K 278; *kortā steāk* L 267; *kotā štex* Q 121c; *kotā stik* Q 83; *kētā štīāk* Q 253; **rechte steek:** *rextā štēk* L 293; **randsteek:** *rāntstēk* L 163a.

Afb. 49. korte steek (insnijdingen van de els)

GEKLEURDE STEEK

(N 60, 111c)

[De korte steek met gekleurd wasgaren. Voorheen werden de zolen wel eens met een gekleurd soort garen afgelapt. Geel was de meest gangbare kleur. Knöfel (I, pag. 200) zegt hierover: „De gelijkmatigheid der verschillende steken is vooral noodig bij het met open kant of met korte steken naaien, zoogenaamd aflappen met gelen of anderen steek.”]

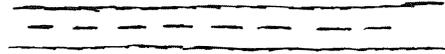
wassteek: *wassteāk* L 267; **gele steek:** K 278, Q 1; **steek van spinaalgaren:** *štex va špinoaljār* Q 121c.

LANGE STEEK

(N 60, 111d)

[De steek die men toepast bij gesloten kant, met pekgaren gemaakt. Zie afb. 50.]

peksteek: K 278; *pēksteāk* L 267; **grote steek:** *grawtā stik* Q 83; **lange steek:** *lanjā stik* Q 83; **lange steek met pekdraad:** *lanjā štex met pēaxdrōt* Q 121c.

Afb. 50. lange steek (insnijdingen van de els)

AFLAPSTEEK

(N 60, 112b)

[Een steek die men toepast bij het aflappen.]

aflapsteek: K 278; *āflapsteāk* L 267; **korte steek:** *kotā stik* Q 83.

KURKUMA

(N 60, 113)

[De wortelstok van de tropische plant curcuma longa of geelwortel waaruit men een gele kleurstof bereidt om een aflapnaad van wasdraad blank te poetsen.]

kurkuma: K 278.

DE GROEF SLUITEN

(N 60, 114a)

[Het met de scherpe kant van de hamer toedrukken of dichtkloppen van de buitennaaiagroef, nadat men er lijm in gesmeerd heeft.]

groef sluiten: *grōf slūtān* L 421; *gruf slōtjā* L 265; *gruf slytā* L 163a; *grūf slawtā* Q 83; **de groef dichtrollen:** K 278; **de groef toemaken:** *dā gruf tumākā* L 293; **de groef dichtmaken:** *dā gruf dextmākā* L 163a; **de groef toelikkeren:** *dā jruf tsōwlekārā* Q 121c; **sleuf toemaken:** *slōf tumākā* L 267; **de voor aankloppen:** *dā vōr āklopā* Q 253; **groef toekloppen:** *grūf tawklopā* Q 83; **toekloppen:** *tawklopā* L 387.

STAART

(N 60, 114b)

[De scherpe kant van de hamer waarmee men de groef dichtmaakt.]

staart: *start* L 163a, 265, 267; **spits:** *spets* L 417, Q 121c; **spitse kant:** *špetsā kanij* L 293; **voorst van de hamer:** K 278; **pen:** *pen* L 421, Q 83, 253.

BOL

(N 60, 114c)

[Het vlak van de hamer waarmee men de zool gladklopt. Liedmeier (pag. 4) noemt dit vlak het klopmassief van de hamer. Dit moest rond zijn. Het zoolleer wordt hiermee herhaaldelijk en intensief beklopt om het soepel te maken. Hoe minder rond de bol is, hoe meer kans men heeft om het leer, door een onhandige slag, met de scherpe rand te beschadigen, hoe meer uitwerking daarentegen iedere slag heeft.]

bol: K 278; *bol* Q 1; *bøl* L 163a, 265, Q 83, 121c; *bøl* L 417; **kop:** *kop* L 293, 421, Q 253; **bolle kant:** *bølā kanĳ* L 267; **kroon:** *kruŋ* Q 121c.

Hakken opzetten

HAKKEN OPZETTEN

(N 60, 127)

[Het laag voor laag geleidelijk aan opbouwen van de hak, los van de schoen, en vervolgens het bevestigen van de hak aan de schoen.]

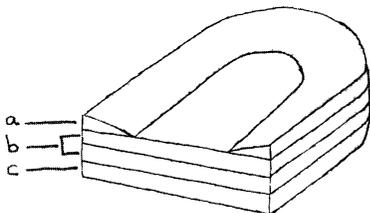
hak opbouwen: *hak opbōwā* L 267; **hak eronder zetten:** K 278; **onderstukken zetten:** *ondārstōkā zētā* L 163a; **hakken opzetten:** *hakā opzētā* L 293; **hakken zetten:** L 421, Q 1; *hakā zētā* L 163a; *hakā zētā* L 265; **de vers vastzetten:** *dā vās vaszētā* Q 83; **de absatz vastmaken:** *dār absats vasmāxā* Q 121c; **de knuppel aanzetten:** *dār knōpāl āzētā* Q 253.

OMLOPER

(N 60, 128a)

[Het riempje dat, na geschift of geschalmd te zijn, in hoefijzervorm met tacks wordt vastgeslagen en op welke basis men de hak laag voor laag opbouwt. De hiel van de voet is van onderen bol, zodat de hak daar enigszins hol moet zijn. Deze lichte welving wordt bereikt door als bovenste laag van de hak een plat afgeschifte reep leer rondom te leggen in de vorm van een hoefijzer (Liedmeier, pag. 18). Zie afb. 51.]

omloper: L 163a; *omlōpār* L 293; *ōmluāpār* L

Afb. 51. omloper (a), onderstukken (b), achterlap (c)

265; **omloop:** *ōmlōf* Q 121c; **omhulsel:** K 278; **achteromrand:** L 421; **rand:** *rant* L 163a, Q 253; **hoofdstuk:** *hōfstōk* L 267; **geschalmd stuk:** *gāšalmt štōk* L 293; **gestift stuk:** *gāšteft štōk* L 293.

ONDERSTUKKEN

(N 60, 128b)

[De stukken leer van mindere kwaliteit tussen de omloper en de achterlap. Hiermee geeft men de hak hoogte. De informant van Q 18 vermeldt dat hij bekend was met het feit dat hiervoor buffelhuid werd gebruikt. Die was groen van kleur, dik en zeer slecht. Zie afb. 51.]

onderstukken: K 278, L 421; *ondārstōkā* L 163a, 265; *ōnārštōkā* L 293; **onderstukker:** *ōnārštōkār* Q 121c; **tussenstukken:** K 278; **opbouwstukken:** *opbōwstōkā* L 267; **stukken van de flank:** *stēkā van dā flānĳ* Q 83; **opbouwplaatjes:** *opbōwplētjās* L 267; **schijven:** *šīvā* Q 253.

ACHTERLAP

(N 60, 128c)

[De achterlap is het stuk leer dat dient als buitenste laag, dus als loopvlak, van de hak. Een hak is opgebouwd uit drie delen, de „omloper”, de „onderstukken” en de „achterlap”. Zie afb. 51.]

achterlap: *axtārlap* L 163a, 267, 421; *āxtārlap* L 265; **lap van de knuppel:** *lap van dār knōpāl* Q 253; **bovenvlak van de hak:** K 278; **onderlap:** *ōnārlap* L 293; **hinderlap:** *henārlap* Q 121c; **afdeklap:** *ōfdeklap* Q 83.

AANKLOPPEN

(N 60, 129a)

[Het met een hamer bewerken van de onderstukken om een stevig geheel te krijgen.]

aankloppen: L 421, Q 1; *āklōpā* Q 121c, 253; *enklopā* L 265; **kloppen:** K 278; *klōpā* L 163a; **aantrekken:** *āntreĳā* L 293; **haren:** *hārā* L 267.

BIJKLOPPEN

(N 60, 129b)

[Het overleer overal gladkloppen met de hamer. „Als het overleer strak over de leest getrokken was, zat het nog niet overal glad. Oneffenheden en plooitjes werden met de hamer aangeklopt. Men zei ook wel „bijkloppen”.” (Liedmeier, pag. 1).]

bijkloppen: K 278; *beĳklōpā* L 163a; *beĳklōpā* Q 121c; *bēĳklōpā* L 267; *bēĳklōpā* Q 253; *biklopān* L 421; **gelijkkloppen:** *gālīkklopā* L 293; **gelijkstrijken:** *gālīkštrīkā* L 293.

II.10

STIFTEN

(N 60, 200b)

[De hak voorzien van stiften of hakspijkertjes.]
pinnen: K 278; **de hak nagelen:** *dən hak nēgəla* L 267; *də hak neĵgəla* L 293; **spijkeren:** *spikəra* L 163a.

OPZIJ UITKOMEN

(N 60, 222f)

[Gezegd van een hakstift. Het aan de zijanten uitkomen van een krom ingeslagen hakstift.]

tussenuitkrollen: *təsaŋuatkrəla* L 267; **deruit krullen:** *dəryt krəla* L 163a; **zich verkeerd krullen:** *zex vərkiərtj krəla* L 293; **tussenuitkruipen:** K 278.

BROSSEN

(N 60, 200f)

[Het met brosspinnen beslaan van de achterlap.]

brossen: *broša* L 417; **beslaan:** *bəšloa* Q 121c; **hak spijkeren:** *hak spikəra* L 163a; **vastnagelen:** *vasnēgəla* L 267; **nagelen:** K 278.

Zool- en hakrand verder bewerken

SCHROOIEN

(N 60, 115a)

[Het gelijksnijden van de zool- en hakrand na het in elkaar naaien van de schoen.]

schrooien: *šrəjə* L 265, 387; **bijsnijden:** *bējsni-jə* L 267; *bējsneĵə* L 163a; *bīšnījə* L 293; *bējšniə* Q 253; **effenen:** K 278; **besnijden:** *basniən* L 421; **gelijksnijden:** Q 1; *gəleĵksnājə* Q 83; **in zijn model snijden:** *ən zə mədel snājə* Q 83.

SCHROOIMES

(N 60, 115b)

[Het mes waarmee men schrooit. Uit de antwoorden van de informanten blijkt dat hiervoor meestal het gewone schoenmakersmes wordt gebruikt. De informant van Q 121c merkt op dat dit schrooien intussen al lang gemechaniseerd is.]

schrooimes: *šrəjmes* L 265; **bijsnijmes:** *bējsnimets* L 267; **snijmes:** K 278; **schoenmakersmes:** L 387; *sxunmākərsmeš* L 163a;

šunmēkərsmes Q 83; *šönmēkərsmetš* L 293; **schoestersmes:** *šustəšmetš* Q 253.

RANDSTEEKMES

(N 60, 116a; N 60, 117a; N 60, 174a)

[Gereedschap waarmee men het overhangende leer aan de zool gelijkmatig afsnijdt. De antwoorden in dit lemma komen uit verschillende vragen. Het is mogelijk dat dit randsteekmes voor verschillende doeleinden wordt gebruikt en dat het daardoor ook van vorm kan verschillen. Zie afb. 52.]

randsteeker: K 278; *raŋkštəxər* Q 121c; **kantensnijder:** *kaŋktəsni-jər* L 267; **uitsnijder:** *ūtsniər* L 421; **steekmes:** *stēkmeš* L 163a; *stēkmetš* L 267; *štēkmetš* L 387; **steekmesje:** L 387; **uitsteekmesje:** *awtstēkmeskə* Q 83; **ramemes:** *rā-məmetš* Q 253; **steekzetter:** *štēkzətər* L 293; **afsteeker:** *āfstēkər* L 267; **recht mes:** K 278; **lurmentrekker:** *lørmatrəkər* L 293.

UITSTEKEN

(N 60, 116b; N 60, 116c)

[Het wegsnijden van alle uitstaande oneffenheden aan de rand van de binnenzool, de loopzool en de hak, met behulp van een randsteekmes.]

uitsteken: K 278; *ytstēkə* L 163a; *uəstēkə* L 267; *əjtstēkə* L 265; *awtstēkə* Q 83; *ūstəxə* Q 121c; **uitsnijden:** *uətsni-jə* L 267; **bijsnijden:** *bīšnījə* L 293; **gelijksnijden:** *gəliksniən* L 421.

RASPEN, VIJLEN

(N 60, 118a)

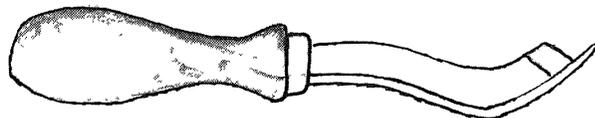
[Het met een rasp of vijl of schrapglas wegslijpen van de oneffenheden aan zool en zoolrand.]

raspen: K 278; *raspə* L 163a, 293, 387, Q 32; **leer gelijkraspelen:** *lēr glikraspəla* Q 253; **wegraspelen:** *wəxraspəla* L 267; **vortraspelen:** *vut-raspəla* Q 121; **vijlen:** *vilə* L 265; **vortvijlen:** *vurtvājla* Q 83; **enweglijpen:** *əwəxslīpə* Q 18; **gelijkmaken:** *gəlikmākən* L 421.

RASP, VIJL

(N 60, 118b; monogr.)

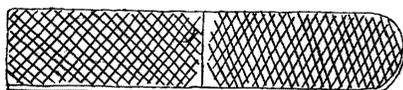
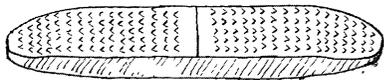
[Gereedschap dat men gebruikt voor het raspen of vijlen. Ten aanzien van rasp of vijl merkt Dierick (pag. 85) op: „De rasp dient om de talons en den boord der zolen effen te raspen wanneer ze

Afb. 52. randsteekmes

met het mes geschrood en op den noodigen vorm gebracht zijn. De rasp mag niet te grof zijn om de sporen van het raspen niet te diep in talon en lijksel te printen. De vijl heeft men noodig voor genageld werk om de nagels van zolen en talons effen te vijlen en de luistervijl voor het vereffenen der zolen na het afschrepen van den nerf." Zie afb. 53 en 54.]

rasp: *rasp* K 278, L 163a, 265, 293, 417, 421, Q 1, 32, 83; **raspel:** *raspəl* L 267, Q 121c, 253; **vijl:** *vīl* L 421, Q 18; *vājil* Q 83; **pinlepel:** *penlefał* Q 121; **gebroken glas:** *gəbruəkə glōs* Q 83.

Afb. 53. rasp, vijl

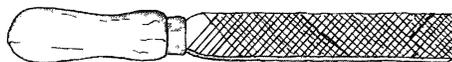
Afb. 54. gecombineerde rasp

PLATTE RASP

(N 60, 118c)

[Rasp met platte vlakken. Zie afb. 55.]

platte rasp: K 278, L 163a, 421, Q 1, 83; *plata rasp* L 267, 293.

Afb. 55. platte rasp, vijl

BOLLE RASP

(N 60, 118c)

[De cilindervormige, rattestaartvormige of halfcilindervormige rasp. Zie afb. 56.]

bolle rasp: K 278, L 163a, Q 1; *bōlə rasp* L 267; **ronde rasp:** L 421; *ronjə rasp* L 293; *ron rasp* Q 83; **platte met ene bolle kant:** *plata me ɛnə bōlə kant* L 265; **halfronde raspel:** *hōfron raspəl* Q 253.

Afb. 56. bolle rasp, vijl

SCHRAPPEN

(N 60, 119a)

[Met schrapglas de zool- en hakrand gladmaken.]

schrappen: *sxrapə* L 163a; **afschrapen:** K 278; *schrāpən* L 267; *šrāpə* L 265; **met glas afschrāpən:** *mət glās əfsrāpə* L 293; **met glas afkrabben:** Q 1; **schrabben:** *šrabən* L 421; *šrabə* Q 121c, 253; **zool afkretsen:** *zual əfkretsə* Q 83; **glazen:** *glāzə* L 387.

SCHRAPGLAS

(N 60, 119b; N 60, 119c)

[Het stuk glas waarmee men schraapt. Om de rand van zool en hak effen te krijgen schraapte men het leer af met een stukje glas, dat men op een curieuze manier, door er een bepaald keepje in te geven, rond wist af te breken (Liedmeier, pag. 23).]

schraapglas: K 278; *šrāpglas* L 265; **schrāpglas:** *sxrap>glas* L 163a; *šrapjlās* Q 121c; **schrāpglas:** *šrabglās* L 421; **schrāpglasje:** *sxrapglēskə* L 267; **boogglasje:** *bōxglēskə* L 267; **dun glas:** *døn glās* L 293; **vensterglas:** *venstərglōs* Q 83; **scherfje:** *šerəfka* Q 253.

EEN BOOGJE BREKEN

(N 60, 119c)

[Het schrapglas in gebogen vorm breken, zodat men daarmee de zool kan schrappen.]

een boogje breken: K 278; *ən bōxskə brēkə* L 265; **boog breken:** *buəx brēkə* Q 83; **geboogd breken:** *gəbōxt brēkə* L 163a; **glas in bogen breken:** Q 1; **het glas breken:** *ət glōs brēkə* Q 83; **een goede kant aan het glas breken:** *nə gōjə kanjtj ən ət glās brēkə* L 293; **een bolle kant aan het glas breken:** *nə bōlə kanjtj ən ət glās brēkə* L 293; **rondbreken:** *ronjkbərəxə* Q 121c.

Afb. 57. likhout

SCHUURPAPIER

(N 60, 120a)

[Het sterke papier met grof oppervlak waarmee men het leeroppervlak gladmaakt.]

schuurpapier: Q 1; *sxūrpapīr* L 163a; *šūrpapīr* Q 121c; *šūrpapīr* Q 83; *šūrpapīr* L 265; *sxōrpapēar* L 267; *šōrpapēr* L 293, 421; **zandpapier:** *zantpāpīr* Q 83; *zantpāpīr* Q 253.

SCHUREN

(N 60, 120b; N 60, 242)

[Het leer met schuurpapier of iets dergelijks gladmaken.]

gladschuren: *glatsxūrā* L 163a; *glatsūrā* Q 117a, 253; *glātsūrā* Q 21; *jlatšūrā* Q 121c; *jlatšuarā* Q 121c; **afschuren:** K 278; *q̄šūrā* Q 83; *āfsxōrā* L 267; **bijschuren:** *bejšōrā* L 417; **schuren:** *sxūrā* K 353; *šūrā* Q 32, 253; *šōrā* L 293; *šōrān* Q 13; *sxōdārā* L 266; **uitschuren:** *q̄tšūrā* Q 83; **opschuren:** *opšūrā* L 265; **schrooien:** *šrōjā* L 265; **afwerken:** K 278, L 115; *āfwerkā* Q 15; *afwerkā* L 163a; **uitpoetsen:** *uātputsā* L 267; *awtputsā* Q 83.

NATMAKEN

(N 60, 121a)

[Het natmaken van de zool om hem te kunnen likken. Zie ook het lemma LIKKEN.]

natmaken: K 278, Q 253; *natmōkā* L 163; *nq̄tmōkā* Q 83; **netten:** *netsā* Q 121c; **vochtig maken:** L 421; **invochten:** *envoxtā* L 265; **weken:** *wejkā* L 267.

AFSTIJFSELEN

(N 60, 121b)

[De zool en/of de rand met stijfsel insmeren.]

aanpappen: *ānpapā* L 267; **inpappen:** *ēnpapā* Q 83; **afstijfselen:** *āfstiḡsālā* Q 121c; **de lap stijven:** *dār lap šīvā* Q 253; **insmeren:** *ensmērān* L 421.

STIJFSEL

(N 60, 121c)

[De pap waarmee men de zool en/of de rand afstijfselt. Alvorens men de zolen likt, smeert men ze in met stijfsel, waardoor een diepe glans ontstaat.]

aanpapper: *ānpapār* L 267; **stijf:** *šīḡ* Q 253.

LIKKEN

(N 60, 122a; N 60, 122b)

[Het leer gladmaken met behulp van polijstinstrumenten of met een glad stuk hout met kracht over de bevochtigde zool wrijven.]

polijsten: *polejstā* L 265; **polieren:** Q 1; *polīrā* Q 121c; *poliārā* Q 83; *puliārā* Q 83; *polērā* Q 253; **polijzen:** *polejzā* L 293; **gladmaken:** *glatmākā* L 163a; **uitpoetsen:** *uātputsā* L 267; **opblinken:** K 278; **likken:** *lekā* L 163a, Q 121c; **likkeren:** *lekārā* Q 121c; **opnikken:** *opnekān* L 421; **glijven:** *glīvā* Q 253.

LIKHOUT

(N 60, 122c)

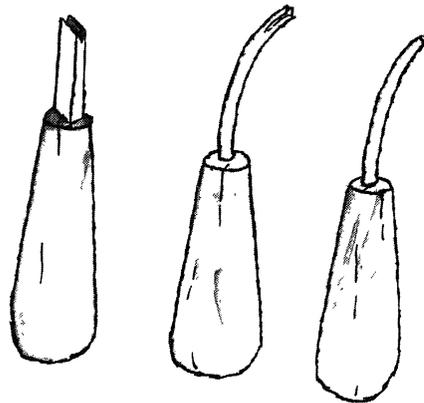
[Een stuk hout, er uitziend als een stoelsport, gebruikt om de zolen stevig te polijsten. Volgens de informant van K 278 heeft dit stuk ongeveer de vorm van een deegrol. Zie afb. 57.]

likker: *lekār* L 387, 421; **likhout:** Q 1; *lekhoats* Q 121c; *lekhq̄lt* L 163a; **likstok:** *lekstok* L 265; **lekstok:** *lekstok* L 267; **hamelesteel:** *hqmālāstīāl* Q 83; **houten coulisse:** *hqwtā klizā* L 293; **glijver:** *glīvār* Q 253.

STEEKOPZETTER

(N 60, 124a)

[Het instrument waarmee men in de rand de steken meer zichtbaar maakt. Een soort ijzeren vorktongetje op een handvat. Zie afb. 58.]

Afb. 58. steekopzetters (dubbel en rond)

steekzetter: *stēk-zetər* Q 18; **steekopzetter:** *stēkop-zetər* L 163a; *stēkop-zetər* L 265; *šte-xop-zetsər* Q 121c; **prikliker:** *preklekər* Q 121c; **prikijzer:** *prekejzər* Q 83; **stekenlekker:** *stēkalekər* L 267; **opprikker:** *opprekər* L 387; **kantenzetter:** *kanjizetər* L 293; **steekafteke-naar:** L 421; **bout:** *böt* Q 253.

OPPRIKKEN

(N 60, 124b)

[Het met behulp van een steekopzetter of roulette meer zichtbaar maken van de steken in de rand.]

prikken: K 278, Q 1; *prekə* L 265, Q 121c; **steek zetten:** *stēk zetə* L 163a; **de steek opleggen:** *də steək opleqə* L 267; **de kant zetten:** *də kanjizetə* L 293; **aftekenen:** *āftejkanən* L 421; **de steken meer doen uitkomen:** *də stikə mejr dun awtkuəmə* Q 83; **de steek doen uitkomen met de bout:** *də štək duə utkōmə met dər böt* Q 253.

PRIK

(N 60, 124c)

[De versiering van dichtbijeestaande streepjes in de rand.]

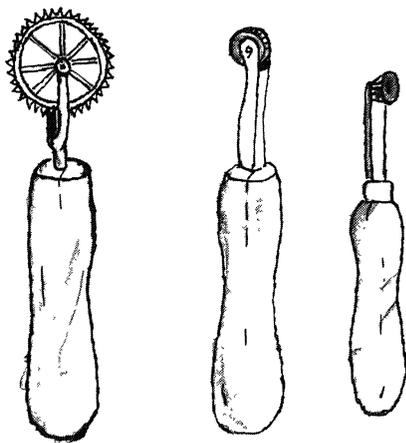
stekenprik: *stēkəprek* L 267; **priksteek:** *prekstēk* L 265; **prik:** *prek* Q 121c.

ROULETTE

(N 60, 125)

[Instrument, bestaande uit een al of niet afgeschuind tandwieltje op een asje gemonteerd, waarmee men een sierkarteltje maakt op de zijkant van de hak of de zool. Zie afb. 59.]

roulette: L 265, Q 1; *ruletə* Q 121c; *rulet* Q 83;

Afb. 59. roulettes (prikmolen, versieringsmolen)

rolet L 163a, Q 117a; **rolprik:** K 278; **tand-wieltje:** *tanjijwilkə* L 293; **raadje:** L 387; **kantenmolentje:** *kanjktəmōlkə* L 267; **molentje:** *mōləkə* Q 253.

Afwerken (kleuren, oppoetsen, roefelen, likken, poetsen)

AFMAKEN

(N 60, 131a)

[Het afwerken van de schoen; de laatste handelingen voor het uitleesten; het in model brengen en gladmaken van de kanten en de zool; het uitpoetsen, in het zwart zetten, met was inbranden en ophalen van de schoen.]

afmaken: *afmākə* L 163a, Q 1; *āfmākən* L 421; *āfmōkə* Q 83; **afwerken:** *āfwerkə* L 267; *āfwērəkə* L 265; *āfwerkə* Q 121c; **vaardig maken:** *veə-dix mākə* Q 121c.

UITPOETSEN

(N 60, 131b)

[Het met diverse uitpoetsmiddelen bewerken van de schoenen of polijsten van de randen.]

uitpoetsen: *uətputsə* L 267; *øtjputsə* L 265; *ūtputsə* L 293, 387; *ūtputsən* L 421; *awtputsə* Q 83; *øwtputsən* Q 1; *ūsputsə* Q 121c; **blinken:** K 278.

ZWARTSEL

(N 60, 132a)

[Vocht waarmee men bepaalde delen van de schoen zwart maakt. Volgens de informant van L 267 wordt deze verfstof samengesteld uit roet, water en was, vooral bijenwas. De informant van K 278 vermeldt nog „olie” als ingrediënt.]

zwartsel: *zwartsəl* K 278, L 163a, 265, 267, Q 1; *šwartsəl* L 293; *zwatsəl* Q 83; **zwart:** *šwets* Q 121c; *žwəts* Q 253; **gitzwart:** *getzwarf* L 265.

UITPOETSINKT

(N 60, 132b; N 60, 132a)

[Leersmeersel dat in recentere tijd het zwartsel is gaan vervangen. De woordtypen **wasinkt** en **was** wijzen erop dat de uitpoetsinkt in deze gevallen op een basis van was berust.]

uitpoetsinkt: *ūtputsenk* L 293, 387; *uətputsenk* L 267; *ytputsenk* L 163a; *øtjputsenk* L 265; **blink:** K 278; *blejk* Q 83; **bliksemzwart:** *blek-səmžwarf* L 293; **schoenpoets:** *sxunputs* L 163a; **schoenswichs:** *šonšweks* Q 121c; **wasinkt:** *wasenk* L 421; **zwarte was:** *zwartə was* Q 1; **was:** *wās* Q 253.

ZWARTMAKEN

(N 60, 132c)

[Het insmeren van bepaalde delen van het schoeisel met zwartsel.]

zwartmaken: *šwartmākə* L 293; *zwtmōkə* Q 83; **de kanten zwartmaken:** *də kantə zwtmākə* L 163a; **zwarten:** *šwetsə* Q 121c; *žwētsə* Q 253; **uitwassen:** *uətwasə* L 267; **zwartverven:** *zwtvērəvə* L 265; **verven:** K 278; *vervə* Q 121c.

ROEFELKEI

(N 60, 133a)

[Een gladde kei of kiezelsteen waarmee men met kracht het zwartsel in het leer wrijft.]

liksteen: *lekstejn* L 421; *lekštē* Q 121c; *lekstīn* Q 1; **leksteen:** *lekstejn* L 267; **bout:** *bōt* Q 253.

ROEFELEN

(N 60, 133b)

[Het bewerken van de hak en de hakrand met behulp van een roefelkei.]

likken: *lekə* Q 121c; **bijraffelen:** *bějrafələ* L 267; **de knuppel met de bout inwrijven:** *dər knōpəl met dər bōt ēvrīvə* Q 253.

UITPOETSWAS

(N 60, 134a)

[De zwarte, bruine of gele was waarmee men de hakken en zijkanten van zolen inwrijft. Het is het laatste werk dat een schoenmaker aan de schoenen te doen heeft: het uitpoetsen van het onderwerk.]

bruinsel: *brūnsəl* L 293; **zwartsel:** *šwartsəl* L 293; **polierwas:** *polīrwās* Q 121c; **kantenwas:** *kantəwas* L 265; *kanjtəwas* L 267; **was:** *was* L 163a, Q 83; *wās* Q 253.

AFTREKKEN

(N 60, 134b)

[Het met was bestrijken van de schoen.]

bijsmeren met was: *bějsmērə met was* L 267; **insmeren:** K 278; *ēšmērə* Q 253; **instrijken:** *enstrīkən* L 421; **met was instrijken:** *me was enstrīkə* L 163a; **was opzetten:** *was opzētə* Q 83; **de was op de schoen inwrijven:** *dər šoŋ ēvrīvə* Q 121c.

INBRANDEN

(N 60, 134c)

[Het aanbrengen van de was met een warm polijstinstrument. Na het likken of aftrekken worden hak en kanten ingebrand. Dit gebeurt niet om deze alleen maar glimmend te maken maar

ook om ze hechter en beter bestand te maken tegen de invloeden van vocht en nattigheid.]

inbranden: K 278; *imbrāndə* L 163a; *enbranən* L 421; *ēnbranə* Q 83; **door wrijven inbranden:** *dōr vrīvə enbrandə* L 265; **warm maken:** *werm mākə* L 267; **warm insmeren:** *wēram ēšmērə* Q 253; **polieren:** *polīrə* Q 121c; **heet afcoullissen:** *hejt āfkulizə* L 293.

KOUDE AFTREKKEN

(N 60, 134d)

[Aanbrengen van de was met behulp van een koud, houten polijstinstrument.]

koud afwerken: *koət āfwerkə* L 267; *kāt āfwerkə* Q 83; **koud insmeren:** *kōt ēšmērə* Q 253; **aftrekken:** K 278.

LIKKER

(N 60, 135a)

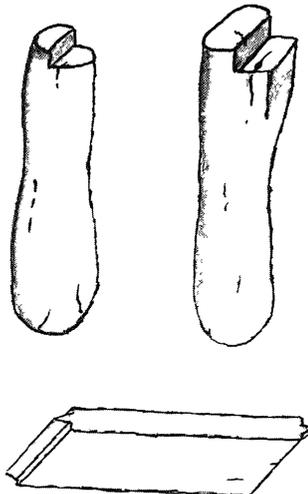
[Het polijstinstrument in het algemeen. Volgens de informant van Q 235 duidt de benaming *bout* om het even welk werktuig aan met een gladde kop waarmee men met kracht over het leer wrijft.]

likker: K 278; *lekər* L 163a, 265, 293, Q 32, 83, 121c; **kantelekker:** *kanjtəlekər* L 267; **likijzer:** *lekīzər* L 421; **bolker:** *bołkər* Q 1; **bout:** *bōt* Q 253.

HOUTEN LIKKER

(N 60, 135b; N 60, 137b; N 60, 138b)

[Het houten polijstinstrument of de houten representant van meestal ijzeren polijstinstrumenten. Zie afb. 60.]

Afb. 60. houten likkers (kantlikkers)

houten likker: *hōwtā lekār* L 421; **houtlikker:** *hōtslekār* Q 121c; **likker:** *lekār* L 163a, 265, 293, Q 121c; **likhout:** *lekhōt* Q 83; **houten blok:** *hōwtān blōk* Q 1; **kantelikker:** *kantālekār* L 265; **kantelekker:** *kan̄ktālekār* L 267; **houten bout:** *hōltā bōt* Q 253.

LIKIJZER

(N 60, 135c)

[Het ijzeren polijstinstrument in het algemeen.]

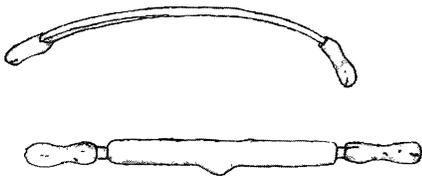
likijzer: *lekejzār* Q 83; **coulisse:** *kōwliś* Q 121c; **kulizā** L 293; **kantelekker:** *kan̄ktālekār* L 267.

POLIJSTIJZER

(N 60, 136)

[Een lang gebogen ijzer met twee handvatten waarmee men de zool met was glimmend poetst. Zie afb. 61.]

polijstijzer: *polējstīzār* L 163a; *polējstežār* L 265; *polējsīzār* L 293; **polierijzer:** *polīrīzār* Q 121c; *polērīzār* L 421; **blinkijzer:** *blenkiāzār* L 267.

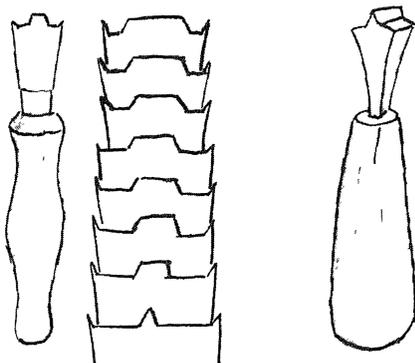
Afb. 61. polijstijzers

GLEDIJZER

(N 60, 136)

[Ijzeren instrument dat met behulp van een gasbrander wordt verhit en waarmee men de was in de zool inbrandt.]

gledzijzer: *gletīzār* L 163a.

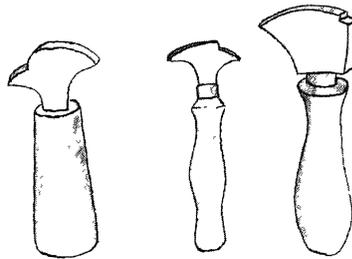
Afb. 63. kantlikkers

BOLLIKKER

(N 60, 137a)

[Het instrument met een spiegelglad, min of meer bol, ijzeren oppervlak, waarmee men hak en zool polijst. Liedmeier (pag. 4) definieert de bollikker als volgt: „Een flink en stevig instrument, op het handvat waarvan een klomp ijzer met een gekromd oppervlak, zeer wel te vergelijken met de bal van een hamer onmiddellijk op een steel gemonteerd. Het spiegelgladde oppervlak diende tot het polijsten vooral van de zool en de hak. De bollikker werd eerst verhit boven een petroleumlamp, dan werd ermee de was in het leer gebrand en het leer glad gestreken met kracht. Aan een van de kanten van de bollikker zat een soort gleuf die het mogelijk maakte ook de randen te behandelen.” Zie afb. 62.]

bollikker: Q 15; *bōllekār* L 163a, 265, 293, 421, Q 121c; *bollekār* Q 83; **hakkelekker:** *hakālekār* L 267; **pollevielikker:** *pōlavi-jlekār* Q 32; **bout:** *bōt* Q 253.

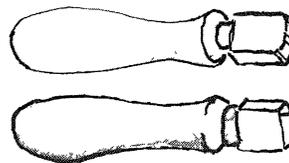
Afb. 62. bollikkers

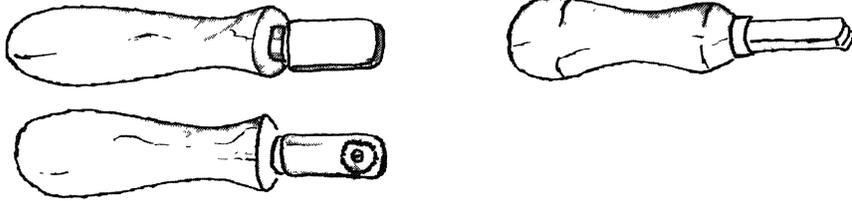
KANTLIKKER

(N 60, 138a)

[Het ijzeren instrument op een houten handvat waarmee men de kanten polijst door er was in te branden. Zie afb. 63.]

kantelikker: *kantālekār* L 265; **kantelekker:**

Afb. 64. achterijzers (linksboven: gewoon; rechtsboven: voor houten hakken; onder: met rolletje)

kan̄ktələkər L 267; **kantlikker:** *kantlekər* Q 83; **likker:** Q 15; **kanteblinker:** K 278; **coulisse:** Q 1; *kulis* L 163a; *kulizə* L 265; *kəwlis* Q 121c; *kəles* L 421; **gelengcoulisse:** *gələŋkulis* L 293; **randijzer:** *ran̄tijzər* L 387; *ran̄kizər* Q 121c; **bout:** *bət* Q 253.

ACHTERIJZER

(N 60, 151a)

[Een stuk ijzer met een lipje eraan of met een rolletje, bevestigd op een handvat, dat dient om de gleuf tussen hak en overleer te polijsten. Zie afb. 64.]

achterijzer: *āxtərəžər* L 265; **achteromijzer:** L 421; *axtəŋmiəzər* L 267; **randmes:** *ran̄kmets* Q 121c.

LIKSEL

(N 60, 139)

[De afgeschaafde kant van de schoen die men met een polijstinstrument gladwrijft.]

liksel: *leksəl* L 293, 421, Q 1, 83, 121c; **leksel:** *leksəl* L 267; **uitwrijver:** K 278; **lisse:** *lis* Q 253.

SCHOENMAKERSLAMP

(N 60, 140a)

[De lamp die op petroleum brandt en waarboven de polijstinstrumenten verwarmd worden. Volgens de informant van Q 253 verwarmt men ter plekke boven een kaars.]

schoenmakerslamp: K 278; **schoesterslamp:** *sxustərslamp* L 267; **schoesterlampje:** *šustərləmpjə* Q 121c; **petrollamp:** *pətrəllamp* Q 1; **schoesterslicht:** *sxustərsləx* L 267; **schoenmakersvuurtje:** *šunməkərsverkə* Q 83; **petrolvuurtje:** *pətrəlvərkə* Q 83.

SPIRITUSLAMP

(N 60, 140a)

[De op spiritus brandende lamp waarboven men de polijstinstrumenten verwarmt.]

spirituslamp: *spirətəslamp* L 421; **spirituslampje:** *spirətəsləmkə* L 293.

METALEN KOKER

(N 60, 140b)

[Een ijzeren kokker ter vervanging van lampglas, dat men vaak kapot stoot.]

ijzeren glas: K 278; **lampeglaasje:** *lampəgləškə* L 267.

OPHALEN

(N 60, 143a)

[De laatste poetsbewerking van de schoen met behulp van borstels en zachte doeken om de schoen zijn diepste glans te geven.]

ophalen: *ophālə* L 265, 267; **oppoetsen:** K 278; *opputsə* Q 121c; **opblikken:** *opblekə* Q 83; **uitpoetsen:** *ytputsə* L 163a; **poetsen:** *putsə* L 163a, 293; **blinken:** *blin̄kə* Q 253; het volgende woordtype is een woordgroep: **laatste uitpoets:** *ləstə ūtputs* L 421.

POETSBORSTEL

(N 60, 143b)

[De borstel voor het poetsen.]

schoenborstel: K 278; *šōnborstəl* L 417; *šōnborsəl* L 293; *šūnbosəl* Q 83; **wichsborstel:** *wiksbyštəl* Q 121c; **insmeerborstel:** *ensmērbqrsəl* L 163a; **uitpoetsborstel:** *ytputs-bqrsəl* L 163a; *ūtputs-bōstəl* L 421; **borstel:** *bōrstəl* L 265; *bqəštəl* Q 253; **uitwrijver:** *uətvriəvər* L 267.

TRANEN

(N 60, 144)

[De schoen met traan overstrijken om het leer mals te maken.]

tranen: *troanə* Q 121c; **intranen:** *entrōnə* L 265; **met traan insmeren:** *met trōn ɛšmērə* Q 253; *me trōn insmērə* L 163a; **met traan invetten:** *me trōn invetə* L 163a; **overstrijken met traan:** *q̄vərštrikə met trōn* L 293; **insmeren:** L 421; **invetten:** *ənvetə* Q 83; **vetten:** *vətə* L 267.

SCHOENPOETSER

(N 60, 218c)

[Degene die de schoenen moet poetsen.]

poetser: K 278; *putsar* L 267; **leerjong:** *liarjon* Q 121c.

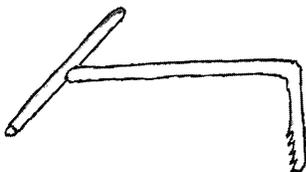
Uitleesten

LEESTHAAK

(N 60, 141a; monogr.)

[Haak waarmee men de leest uit de opgemaakte schoen trekt. Boven in de leest zit een gat waar de leesthaak in past. Zie afb. 65.]

leesthaak: L 387; *lēstāhoak* Q 117a, 121c; *lējstāhōk* L 293; *lēstānhōk* L 163a; *līstānōk* L 421; **leeshaak:** *lēshōk* Q 253; *lēshuak* Q 83; **haak:** *hōk* Q 253; **leestetrekker:** Q 1; *lēstātrekār* L 266; *lēstātrekār* L 265; *līstātrekār* L 267; **trekker:** *trekār* L 293; **trekhaak:** *trekhōk* L 265, 417.

Afb. 65. leesthaak

UITLEESTEN

(N 60, 141b)

[Het, eventueel met behulp van een leesthaak, uit de schoen trekken van de leest.]

uitleesten: L 387; *ūtlējstā* L 293; *uətlīastā* L 267; *øtlēstā* L 265; *ūslēstā* Q 121c; **ontleesten:** *ontlīstān* L 421; **leest uit de schoen halen:** *lest yt dā sxun hōlā* L 163a; **de schoen van gen leest doen:** *dār šōn va gānā lēs duā* Q 253; **uittrekken:** *awttrekā* Q 83; **de leest uittrekken:** *dār lēs uttrekā* Q 253; **de leest deruit trekken:** *dā lēs trawtrekā* Q 83; **van de vorm ontdoen:** K 278.

Pinwerk

PINNEN

(N 60, 148a)

[Het leer door middel van houten pennen machinaal of met de hand bevestigen.]

pinnen: K 278; *penā* L 163a, 265, 267, 387, 421, Q 1, 32, 83, 121c; *penā* Q 253; *penān* L 421; **houtpinnen:** het leer is – *hōwtgāpenjtj* L 293.

GEPIND WERK

(N 60, 148b)

[Schoenwerk dat met houten pennen is vervaardigd.]

gepind werk: K 278, Q 1; *gāpent werk* Q 83, 121c; *gāpent werk* L 267, Q 32; *gāpent wērak* L 163a; **gepinde zolen:** *gāpendā zōlā* L 265; **gepinde schoenen:** *gāpendā šōn* L 421; *gāpendā šōn* Q 253; *gāpenjā šōn* L 293.

PINRASP

(N 60, 118d)

[De rasp die men gebruikt om de uiteinden van de pennen aan de binnenkant van de schoen weg te raspen. Zie afb. 66.]

pinrasp: L 421; *penrasp* L 163a, 387; **pinnenrasp:** *penārasp* L 293; **pennenrasp:** *penārasp* L 265; **kromme rasp:** *krom rasp* Q 121c; **gebogen rasp:** *gābōgā rasp* L 267; **lepelraspel:** *lēpāl-raspāl* Q 253.

Afb. 66. pinrasp

Geklonken werk

KLINKEN

(N 60, 146a)

[De loopzool met metalen spijkertjes aan het bovenwerk bevestigen.]

klinken: *klenkā* L 163a, Q 121c; **nagelen:** K 278; *nēgālā* L 267; *nīgālān* L 421; *nēgālā* L 417, Q 32; *nēxālā* Q 83; **de lap opnagelen:** *dār lap opnēgālā* Q 253; **tacksen:** *teksā* L 265; *taksā* L 387.

KLINKSPIJKERTJES

(N 60, 146b)

[Diverse soorten spijkertjes waarmee men klinkt. Volgens de informant van L 163a zijn tacks vierkant en taps met een ronde, platte kop. Volgens de informant van Q 253 is **semences** de verzamelnaam voor gewone, ronde, ijzeren spijkertjes met platte kop en een lengte van 8 tot 14 mm.]

tacks: *taks* L 387, Q 121c; *teks* L 163a, 265; **lamberts:** L 421; *lambērs* Q 83; **semences:** *sāmās* Q 253; **semencen:** *sāmensən* L 421; *sāmōzə* Q 83; **steeksemencetjes:** *stēksāmōskəs* Q 83; **schoennageltjes:** *šunnēgalkəs* L 265; **schoesternagels:** *šustərñəgal* Q 121c; **spangnagels:** *spanñəgal* Q 83; **krammen:** *kramə* Q 1.

KLINKVOET

(N 60, 147a)

[Ijzeren of stenen voet waarop men klinkt.]

schoenvoet: K 278; **voet:** *voət* L 267; **nagelvoet:** *nālvos* Q 121c; **nagelsvoet:** *nāgəlsvōt* Q 253; **botte voet:** *botə vut* Q 83; **ijzeren voet:** *ējzərə vut* Q 83; **klinkijzer:** *klenkīzər* L 387; **leest:** *lēst* L 265; **driepoot:** L 293; *dripuət* L 387; **drievoet:** *drivōt* Q 32.

Blokwerk

ZWIKBLOK, WERKBLOK

(N 60, 158a)

[Een verstelbaar ijzeren apparaat op een paal waarop de schoen bewerkt wordt. Daartoe is in de leest een opening, waarin het uiteinde van de ene arm van het blok past; de punt van de schoen rust op de andere arm, terwijl dan met een schroef de beide armen worden vastgezet, waardoor de schoen tevens vaststaat. Het werk aan het blok was het begin van de industriële schoenmakerij (Liedmeier, pag. 30).]

zwikblok: K 278; *zwekblōk* L 163a, Q 83; *žwekblōk* L 293; *tswikblōk* Q 121c; **ezel:** *ēzəl* Q 253.

ZWIKPIN

(N 60, 158b)

[Een gebogen staaf met een knop aan het eind, bevestigd aan het zwikblok, waarop men een zwikblokleest stevig vast kan zetten.]

zwikpin: K 278; *zwekpen* L 163a; *tswikpen* Q 121c.

ZWIKBLOKLEEST

(N 60, 158c)

[De leest die achter voorzien is van een metalen

buisje, waarmee men hem op het blok plaatst.]

zwikleest: *zweklest* L 163a; **leest:** *lējs* Q 32.

PLAATLEEST

(N 60, 189a)

[De houten leest die aan de onderzijde met een ijzeren plaat is beslagen. „De voor blokwerk gebruikte leesten zijn met ijzer beslagen, daar hier in tegenstelling met het schootwerk uitsluitend met spijkers gewerkt wordt, die nu op de ijzeren plaat afstooten. In deze beschermingsplaat zijn drie gaten, een midden onder de zool, een onder de hak en een in het geleng. Deze dienen om met groote spelnagels de binnenzool voorlopig vast te slaan op de leest.” (Directie, pag. 303).]

plaatleest: Q 1; *plātlēst* L 265; *plōtlēst* L 163a; *plātlist* L 421; *plātlēš* Q 121c; **leest met plaat:** K 278; **fabrieksleest:** *fəbrikslējst* L 293; *fəbrikslējst* L 267; **beslagen leest:** *bəšlāgə lēs* Q 253.

LEESTPLAAT

(N 60, 189b)

[De metalen plaat die onderdeel uitmaakt van de plaatleest en waarin drie spleetvormige openingen zijn aangebracht om de binnenzool met spijkertjes te kunnen vastslaan.]

plaat: *plāt* Q 253; *plōt* L 163a; **zinkplaat:** *zənkpłōt* Q 83; **halfhandwerkleest:** *halfhanqwerklejst* L 267.

PINGAT

(N 60, 189c)

[Elk van de drie spleetvormige openingen in de leestplaat.]

pingat: K 278; **pinlok:** *penlōx* Q 121c; **voorgat:** *vōrgāt* L 267; **balgat:** *balgāt* L 267; **hakgat:** *həkgāt* L 267; **nagelgat:** *nēgəlgatər* (mv.) L 265; **kotje:** *kūtšəs* (mv.) Q 83; **kot:** *kūtər* (mv.) Q 83; **oog:** *ow* Q 253.

BLOKWERKER

(N 60, 159a)

[De man die staande werkt aan een zwikblok.]

blokwerker: *blōkwerkər* L 267; *blōkwerkər* Q 121c.

BLOKWERK

(N 60, 159b)

[Het schoenwerk dat door de blokwerker gemaakt wordt.]

blokwerk: *blōkwerk* L 267; *blōkwerk* Q 121c.

ZWIKKER

(N 60, 160)

[De man die de schacht over de leest haalt en met een zwiktang het leer overall aanhaalt en met tacks vastslaat.]

zwikker: *zwekar* L 163a, 265, 267; *šwekar* L 387; *žwikar* Q 32; *tswikar* Q 121c; **oppinner:** K 278; *openar* Q 83.

DOORNAAIEN

(N 60, 161a)

[Met behulp van een machine of met de hand zool, tussenzool, binnenzool en overleer met één steek aan elkaar naaien. Vooral voor werkschoenen is dit het geëigende procédé. Evenwel wordt het bij handwerk zo veel mogelijk vermeden, omdat het een zwaar karwei is.]

doornaaien: K 278; *dōrnejā* L 267; *dōrnējā* L 163a, 265; *dōrnēā* Q 83; *dūrnejā* L 387; *dōrxniā*-*nā* Q 121c.

DOORGENAAID WERK

(N 60, 161b)

[Het schoenwerk dat met de doornaai-methode vervaardigd wordt.]

doorgenaaid werk: K 278, Q 1; *dōrgānejt werk* L 267; *dōrgānējt wērāk* L 265; *dōrgānējt wērķ* L 163a; *dōrgānet werk* Q 83; *dōrxjāniānt werk* Q 121c; **naaiwerk:** *niānwērāk* Q 253.

DOORNAAIELS

(N 60, 179)

[De els voor het grove werk o.a. voor het doornaaien. „De els voor het doornaaien moet bijna recht en niet dik zijn. Deze els moet bijna recht zijn: 1) omdat zij een grote drukking moet onderstaan bij het doorsteken van de zool - soms nog den rand inbegrepen -, bovenleder en binnenzool; 2) om recht door te steken en aldus de buitenzool op haar plaats te houden en niet naast de binnenzool te naaien of er ook niet te ver op.” (Aras II, pag. 240).]

doornaaiels: *dōrnējels* L 265; *dōrxniānels* Q 121c; **inrijgels:** *enrīxels* L 163a; **dikke zuil:** *dekā zyl* Q 253.

INLEESTEN

(N 60, 162)

[De schoen weer op de leest wringen, nadat deze voor een bepaalde bewerking ervan is afgehaald.]

inleesten: *enlēstā* L 265, 267; *enlestā* L 163a; *elēstā* Q 121c; **terug op de leest zetten:** K 278; *trēx op dā lēs zētā* Q 83.

Produkt

Algemeen

KOPPELEN

(N 60, 222d)

[Het met een touwtje aan elkaar binden van een paar schoenen.]

koppelen: *kōpālā* L 267; **aaneenkoppelen:** *anenkōpālā* L 163a; **samenbinden:** *sāmābenā* L 266; **schoenriemen aaneenbinden:** *šōnrēmā ānejnbenjā* L 293; **per paar aaneenbinden:** *pār pār anēbenā* Q 253; **vastmaken:** K 278.

Schoenen voor mannen, vrouwen of kinderen

MANSWERK

(N 60, 205a)

[Schoenwerk voor heren in grote maten, de maten 40 t/m 47.]

mansluischoenen: *manslysxōān* L 267; *manslyjšōņ* Q 121c; **mansschoenen:** *mansšūn* Q 83; *mansšōn* L 421, Q 253; **herenschoenen:** *hērāsxūn* L 163a; *hērāšūn* L 265; *hērāšōn* L 293; **herenwerk:** K 278; **kerelsschoenen:** *kēlšsxūn* L 163a.

ONDERMANSWERK

(N 60, 205c)

[Schoenwerk voor jonge mannen in de maten 36 t/m 39.]

ondermansschoenen: *oņārmanssxōān* L 267; **jongensschoenen:** *joņāssūn* L 265; *juņāššūn* Q 83; **knapen:** K 278.

VROUWEWERK

(N 60, 205b)

[Schoenwerk voor dames in de maten 36 t/m 43.]

vrouwluischoenen: *vrōwlijšsxōān* L 267; *vrōwlyjšōņ* Q 121c; *vrōlājšūn* Q 83; **vrouwlieschoenen:** *vrōlīšxūn* L 163a; **vrouweschoenen:** *vrōwāšōn* Q 253; **damesschoenen:** *dāmāššūn* L 265; *dāmāššōn* L 293, 421; **dameswerk:** K 278.

ONDERVROUWESCHOENEN

(N 60, 205d)

[Schoenwerk voor jonge vrouwen in de maten 36 t/m 39.]

ondervrouwen: K 278; **meidjesschoenen:** *mētskāsšūn* Q 83; **deertjesschoenen:** *dōrskāsšūn* L 265.

JONGENSSCHOENEN

(N 60, 205c; N 60, 205e)

[Schoenwerk voor jongens in de maten 32 t/m 35.]

jongensschoenen: *joŋəssxūn* L 163a; *joŋəssōn* L 293, 421; *joŋəssōŋ* Q 121c; **schoenen voor jongen:** *šoŋ vȳr joŋə* Q 121c; **kinderschoenen:** *kēndəršun* Q 83; **wichterschoenen:** *wextəršūn* L 265.

MEISJESSCHOENEN

(N 60, 205d; N 60, 205e)

[Schoenwerk voor meisjes in de maten 32 t/m 35.]

meidjesschoenen: *mējtjəssxūn* L 163a; *mējtjəssxoən* L 267; *mējtjəssōn* L 293; *mēətšəssōŋ* Q 121c; **meisjesschoenen:** *mēšəssōn* L 421; **schoenen voor meidjeren:** *šoŋ vȳr mēətšərə* Q 121c.

KINDERWERK

(N 60, 205e; N 60, 205f; N 60, 205g)

[Schoenwerk voor kinderen in de maten 24 t/m 27.]

kinderschoenen: *kindərsxūn* L 163a; *keŋəršōn* Q 253; *keŋəršōŋ* Q 121c; *keŋəršōn* L 293; **kinderschoentjes:** *keŋərsxōnkəs* L 267; *keŋəršōŋkəs* Q 32; **wichterschoenen:** *wextəršūn* L 265; *wextəršōn* L 293.

BABYSCHOENTJES

(N 60, 205g; N 60, 205f)

[Schoenwerk voor babies, peuters en kleuters in de maten 18 t/m 23.]

babyschoentjes: *bēbišyŋkəs* L 265; *bēbišōŋkəs* L 293; **bébétjes:** *bəbəkəs* Q 83; **kleuterschoentjes:** *klətəršōŋkəs* L 293; **klein-kinderschoenen:** *kleŋ-keŋəršōŋ* Q 121c.

Speciaal werk

KUNSTWERK

(N 60, 223a)

[Moeilijk en fijn schoenwerk, dat veel vakbekwaamheid en vaardigheid vereist.]

kunstwerk: L 421; **kunstig werk:** K 278; *kōnstex wərk* L 267; **fijn werk:** *fiən wərk* L 266; **vakwerk:** Q 121c.

KOSTBAAR WERK

(N 60, 223b)

[Duur en kostbaar schoenwerk.]

kostelijk werk: K 278, L 421; *kōstəlek wərk* L 267; **kostbaar werk:** *kōstbār wərk* L 293; **chique werk:** *šik wərk* Q 121c.

STAPELWERK

(N 60, 224)

[De voorraad gangbare, goedkope schoenen die men in slappe tijden aanlegt en voorlopig opslaat.]

stapelwerk: *stāpəlwərk* L 267; **voorraad:** K 278; *vōrrōt* L 293; **seriewerk:** *seriwərk* L 421; **opslagwerk:** *opšlāxwərk* Q 121c.

PROEFPAAR MAKEN

(N 60, 222c)

[Het voor het eerst zelfstandig vervaardigen van een paar schoenen.]

op het paar zitten: *op ət pār zətə* L 267; **eigens maken:** *ēgəs mākə* L 163a; **op hetzelfde paar zitten:** K 278.

THUISWERK

(N 60, 227)

[Het werk dat men thuis maakt. Volgens de informant van Q 121c kwam het in zijn grootvaders tijd (± 1880) nog geregeld voor dat de schoenmaker bij de klanten thuis kwam werken.]

thuiswerk: K 278, Q 121c; *tūs wərk* Q 18; *tūs wərk* L 293; **huiswerk:** *hūs wərk* L 421; *hyswērək* L 163a.

Kwaliteit

SLOB

(N 60, 30a)

[De overbodige ruimte van het boventuig in de inschot of ter hoogte van het hol.]

slob: *šlup* Q 121c; **slof:** *slof* L 267.

SLOBBEN

(N 60, 30b; N 60, 30c)

[Te veel of overbodige ruimte hebben of niet goed aansluiten, gezegd van schoenen.]

sloffen: *slofə* L 265, 267; *slufə* L 421; *šlufə* L 293, Q 27, 112a, 121c; **flotsen:** *flotsə* Q 83; *flutšə* L 387; *flōdžə* Q 253; **fratselen:** *fratsələn* Q 71; **slobberen:** *slobərə* Q 18; **gapen:** *gāpə* Q 253; **geen goed slot hebben:** *gejn gōt šlot hōbə* L 293; **fakken:** *fakə* L 265; **slippen:** *slepə* L 163a; **niet goed sluiten:** K 278; **slecht sluiten:** de schoen - *slōt sləxt* L 421.

TE WIJD

(N 60, 30c; N 60, 30b)

[Gezegd van een schoen, vooral als deze niet goed aansluit bij de inschot. „Schoenwerk met

hakken moet vooral in de richting over den hiel naar de wreef toe goed slot hebben, goed aansluiten, omdat anders de voet, door de hak opgeheven en op een naar voren hellende vlakke gekomen, zeer licht te ver naar voren glijden kan.” (Knöfel I, pag. 10).]

te wijd: *tə wiət* L 267; **te ruim:** *tə rym* L 163a; **te groot:** K 278; **te hoog op de wreef:** *tə hūx op dər vrēf* Q 112a.

STAND

(N 60, 225a)

[Het met zool en hak recht op de grond staan, gezegd van schoeisel.]

stand: K 278; *stant* L 265, 267; **juiste stand:** L 421; **staan:** *šiŋn* L 293; **vaststaan:** *vāsštua* Q 253; **platstaan:** *platštua* Q 253; **dragen:** *drāgə* L 266.

GEEN STAND HEBBEN

(N 60, 225b)

[De uitdrukking waarmee men aangeeft dat een schoen er niet goed uitziet, dat hij geen stand heeft.]

geen stand hebben: de schoen – *hət ginə stant* L 267; **niet in de goede stand staan:** de schoen – *ste ni en də gujə stant* L 163a; **geen goed stand hebben:** *gənə gujə stant hēbə* L 265; **op niks trekken:** K 278; **scheef zijn:** de schoen – *es šēf* Q 253; **slechte stand hebben:** L 421.

Ophalen en bezorgen

SCHOENENOPHALER

(N 60, 218b)

[De persoon die, door de baas uitgezonden, op het eind van de week de verschillende schoenmakers afgaat om gemaakte schoenen mee naar de winkel te nemen.]

ophaalder: K 278; **bezorger:** *bəzərgər* L 267; **loopjong:** *ləwpjəŋ* L 421; *loafjəŋ* Q 121c.

AFREKENEN BIJ HET AFLEVEREN

(N 60, 222a)

[Het op de winkel afleveren van het schoenwerk en het in ontvangst nemen van het loon.]

afrekenen: K 278; *afrəkənə* L 163a; *āfrəkənə* L 293; *āfrəkənən* L 421; **gaan afrekenen:** *gən āfrəkənə* Q 18; **beuren:** *bōrə* L 267; **loon halen:** *luən hōlə* Q 121c.

Reparatie

Algemeen

REPAREREN

(N 60, 231b; N 60, 231c)

[Herstellen of repareren van schoenen.]

repareren: L 115, Q 15; *reparērə* Q 32, 121c; *rəparērə* L 387; *repərērə* L 417; *reparērə* Q 86; *reparīrə* Q 83; *rəpariārə* L 210; **lappen:** Q 15; *lapə* L 266, 267, 293, 387, 417, Q 21, 27, 83, 121c, 253; *lapən* Q 13, 71, 86; **herstellen:** K 278; **schoenmaken:** *sxūnmākə* L 163a; *šūnmākə* L 265; *šūnmqkən* Q 86; **maken:** K 278, L 115, Q 15; *mākə* L 163a, 417, Q 21, 27, 32, 117a; *mōkə* K 353, Q 83; **flikken:** *flekə* Q 253.

REPARATIE

(N 60, 231c)

[Het repareren van schoenen. Met kan met **reparatie** ook bedoelen schoenen die gerepareerd moeten worden.]

reparatie: K 278, Q 71; *repərāsi* L 267, 293, 417, Q 117a; *repərōsə* Q 86; *repərōsə* Q 83; **schoenreparatie:** *šōnreparāsi* Q 32.

Zoolreparatie

LEREN ZOOL

(N 60, 233a)

[Zool van leer.]

leren lap: *lērə lap* L 433, Q 15.

RUBBERZOOL

(N 60, 233a)

[Zool van rubber gemaakt.]

rubberlap: *rəbər lap* Q 15; **rubberen lap:** *rəbərə rə lap* L 433.

SPEKZOOL

(N 60, 233a)

[Zool van licht, buigzaam rubber.]

spekzool: *spekzōl* L 115, 163a.

VERZOLEN

(N 60, 232b)

[Het van nieuwe zolen voorzien van de schoenen.]

verzolen: *vərzōlə* L 265, 266; *vərzōlə* L 115, 163a; *vərzōlən* Q 71; *vərzoələ* L 267; *vərzoələ* Q 15, 117a; *vərzuələ* Q 83, 121c; **zolen:** *zoələ* Q 117a; **een nieuwe zool zetten:** *ənə nōjə zōl zətə* Q 253; **lappen:** K 278; *lapə* L 293, Q 27; **nieuwe lappen zetten:** *now lapə zətə* L 417; **voor en**

achter lappen: *vǫr en axtər lapən* Q 13; **gans lappen:** *gans lapə* Q 21; **versen derop zetten:** *vjasə trop zətə* Q 86.

HALVEZOOOL

(N 60, 233b; N 60, 232a)
[Nieuwe of extra zool onder de voorste helft van een schoen.]
halvezool: *halvəzōl* L 265, 266; *halvəzōl* L 115, 163a; *hawvəzōl* L 417; *hoavəzool* Q 117a; **halfzool:** K 278; *halfzōl* L 163a; **halflap:** K 278; *halflap* L 265; *haləflap* L 267; *hawflap* L 433, Q 13, 21, 32; *hoaflap* Q 121c, 207; *halflep* (mv.) Q 71; **halvelap:** *haləvəlap* K 353; *həvəlap* Q 83, 86.

VERHALFZOLEN

(N 60, 232a)
[De schoenen van nieuwe halfzolen voorzien.]
halfappen: K 278; *haləflapə* L 267; *halflapə* L 387; *havlapən* L 421; *hawflapə* L 433, Q 15, 21; *hawflapən* Q 13; *həflapə* Q 86; *hōflapə* Q 27; *hōwflapə* Q 32; *hoaflapə* Q 121c, 207; **halfappen zetten:** *haləflapə zətə* K 353; *hawflapə zətə* L 417; *həfləp zətə* Q 83; *halflep zətən* Q 71; **halfzolen zetten:** *həfzəvələ zətə* Q 83; **lappen:** *lapə* L 293, Q 253; **verhalfzolen:** *vərhalfzōlə* L 265; **halfzolen:** *hoafzoolə* Q 117a.

TEENSTUK

(N 60, 233d)
[Reparatielapje onder de schoenzool, aan de teen.]
teenstuk: K 278, L 115; *tənstøk* L 163a; *teənštøk* Q 21; *tēənštøk* L 293; *tianstøk* L 267; *tianštøk* Q 15; *tianstøk* L 387; *tienštøk* Q 32; *tianstøk* L 265; *tīnštøk* L 417; **teenstukje:** *tianstøkskə* L 266; **teen:** *tēn* Q 86; **stootlap:** L 421; *stoətlap* Q 18; *štōtlap* L 433; *štoatlap* Q 15; *štūtlap* Q 117a; **stootlapje:** *stwatlepəkə* Q 13; **stoot:** *štuət* Q 253; **stootje:** *stūtjə* Q 71; *štūtšə* Q 121c; **stootpunt:** *štūtjəpənt* Q 117a; **tipje:** *tepkə* K 353.

ZOOLSTUK

(N 60, 233d)
[Reparatiestukje dat op de zool gezet wordt.]
zoolstuk: *zōlstøk* L 267.

BALSTUK

(N 60, 233c; N 60, 233b)
[Reparatiestukje dat op de bal aangebracht wordt.]
balstuk: *balstøk* L 115, 266; *balštøk* Q 15; *balstək* L 417; *balštøkər* (mv.) Q 21.

Andere reparaties

LAP

(N 60, 233g)
[Lapje leer dat men ter reparatie op een scheur op het schoeisel zet.]
lap: *lap* L 115, 163a; **lapje:** *lepəkə* L 265, 266, 267; **opzetlapje:** *opzətlepəkə* Q 21; **huif:** *hūf* L 293, 387, Q 27, 32; *huf* L 417, Q 13, 15, 18, 253; *hōf* Q 71; *hōwf* Q 86; **huifje:** *hōjfkə* Q 21; **muts:** *mōts* K 353; **stuk op het overleer:** *štøk op ət qvərler* Q 121c; **zijstuk:** K 278; **stuk:** *štøk* Q 117a.

NEUSLAP

(N 60, 233e)
[Reparatiestuk voor de neus van de schoen.]
neus: L 115; **naas:** *nās* L 267, Q 32; **nieuwe naas:** *nīj nās* Q 21; *nū nāzə* (mv.) L 293; **vleugelnaas:** *vlēgəlnās* Q 18; **lip:** *lep* L 417; **tip:** K 278; *tep* Q 71; *tepə* (mv.) Q 83; *tōpə* (mv.) Q 15; **tipje:** *tōpkə* Q 13; **voorstetip:** *vōrstə tōpə* (mv.) Q 18; **muiltje:** *mylšə* Q 121c.

SPOORLEER, ACHTERVOERING

(N 60, 233h)
[Reparatiestuk dat in de schoen gezet wordt, als deze van binnen aan de hiel doorgesleten is. Aras II spreekt in een hoofdstuk over „andere voorkomende herstellingen” op pag. 310 als volgt over het „vernieuwen van spoorleders of achtervoering in lage schoenen”: „Bij goedkoop confectieschoeisel komt deze herstelling zeer dikwijls voor, omdat daarin meestal mindere kwaliteit van voering wordt gebruikt. Om deze herstelling goed uit te voeren, wordt de voering zover ze versleten is van boven losgemaakt en naar onderen toe uitgesneden; de afgesneden kanten worden zo dun mogelijk aangeschalmd. Een nieuw stuk wordt gesneden, met opzijde een overslag van 1,5 cm en van onderen 1 cm. We schalmen deze kanten dun aan en van onderen knippen we er van achteren enkele stukjes uit in den vorm van een V, juist zoals soms bij een achteromrand wordt gedaan. Beide delen worden ingesmeerd met cementlijm, daarna ingeplakt en gestikt. Versleten inlegzolen moeten ook vernieuwd worden.”]
hielvoering: L 115, Q 121c; *hilvuren* L 163a, 265; *hilvoren* L 266, 421, Q 18, 32; *hilvoren* L 293, Q 15; **hakvoering:** *hakvoren* L 267; **verslap:** *vəslap* Q 21; **spoorleer:** *spørlejər* K 353; **voetkap:** *vōtkap* Q 117a; **achterstuk:** *axtərstøk* K 353; **stukje:** *støkjə* Q 71.

LEERWALS

(N 60, 241b)

[De wals waarmee men het leer voor de reparatie bewerkt. Knöfel I zegt op pag. 288: „Zool-ledermachines dienen om het kloppen te vervangen en werken, zooals de naam aanduidt, met zware walsen of rollen. Men is het in vakkringen nog niet geheel eens, wat beter is, walsen of kloppen, maar uit het feit, dat de walsmachines meer en meer ook bij de klein-industrie in gebruik komen, mag wel afgeleid worden, dat men, zoo er bezwaar mocht bestaan, daar met gerustheid overheen stapt. Wie een walsmachine in zijn bezit heeft, is er zeer tevreden mede, omdat het hem een moeilijk werk uit de hand neemt. Trouwens, zij zijn in de grootindustrie algemeen in gebruik. Het leer wordt onder de wals vaster en ook mooier op 't oog.”]

leerwals: *lērvals* Q 117a, 121c; *lērvals* L 115, 293, Q 15, 21; *lērwärts* L 163a, 265; **lederwals:** *lejárwāls* K 353; **pletwals:** K 278; **rollenwals:** K 278; **wals:** *wāls* L 266, 267, Q 27, 71, 207, 253; **pres:** *pres* Q 83.

SCHALMMACHINE

(N 60, 248)

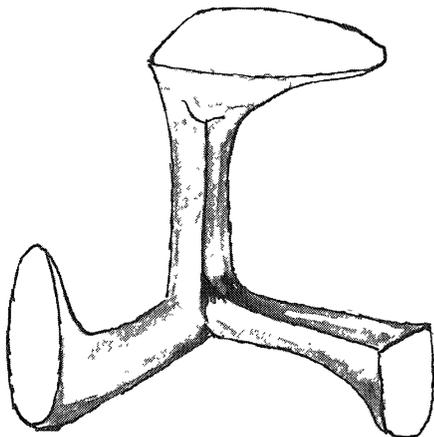
[De machine waarmee men het leer schalmt.]

schalmmachine: *sxalmmāšian* L 266.

DRIEVOET

(N 60, 147b; N 60, 244a)

[De ijzeren driepoot met drie klinkvoeten. Volgens Knöfel (I, pag. 244 en 245) bezit deze driepoot „een grooten en een kleinen voet benevens een stang voor de hak. Staat een der voeten ten

Afb. 67. driepoet

gebruike omhoog, dan rust het toestel op de beide andere en blijft daarop staan. De schoen of laars wordt op een der voeten gestoken, waarna de zool of hak met metalen stiften kan bevestigd (geklonken) worden.” Zie afb. 67.]

driepoot: Q 15; *drejpuæt* L 265, Q 121c; *drējpuæt* L 267; *drejput* L 417; **driepoet:** *drivōt* Q 32; **schoorpoot:** *sxōārpuæt* L 266; **schoenvoet:** K 278; **pikkel:** *pekæl* L 421; **drie-/drijpikkel:** *drejpekæl* Q 1; **klinkleest:** *klenklest* L 163a; **klinkvoet:** *klenkvut* L 115, 163a; **nagelvoet:** *nālvos* Q 121c; **nagelsvoet op een voet:** *nāgəls-vōt op ənə vōt* Q 253.

UITDRAAILEEST, OPREKLEEST

(N 60, 244c)

[Het apparaat dat men gebruikt voor het uitdraaien of oprekken van schoenen. De **spanleest** beschrijft de informant van Q 253 als een rechte leest, overlans in tweeën gezaagd en met een scharnier aan de hiel. Beide delen kunnen uit elkaar geduwd worden door een schroef die men ertussin draait.]

uizetleest: L 115; *ytzētlest* L 163a; **uitdraai-leest:** *ūtdrejīst* L 421; **spanleest:** *španlēs* Q 117a, 253.

OPREKMACHINE

(N 60, 244c; N 60, 244b)

uizetmachientje: *uətzētmasxinkə* L 267; **uizet-apparaat:** *ūtzətəpərāt* L 293; **rekmachine:** *rek māšīn* L 417.

UITDRAAIEN, OPREKKEN

(N 60, 245a; N 60, 245b)

[Het rekken van een schoen in de breedte en/of de lengte met behulp van een uitdraai-leest of oprekleest of oprekmachine.]

op de leest zetten: K 278; *op dā lēs zētə* L 266, Q 27; *op dā lejs zētən* Q 13; *opə lejst zētə* L 417; *op dā les zētən* Q 71; *op dā lēs zētə* Q 86; *op dār lēs zētə* Q 121c; **op een leest spannen:** *op ənə lēs španə* Q 253; **uitdraaien:** Q 121c; *ūt-drejən* Q 13; *ūt-dreajə* Q 21; *uət-drejə* L 267; *øt-drejə* L 265; *owt-drejə* L 417; *awt-drēə* Q 83; *ūt-drīnə* Q 117a; **op de leest trekken:** *op dā lēs trəkə* Q 83; **uizetten:** *ūtzētə* L 293; **oprekken:** *op-trəkən* Q 13; *optrəkə* L 267; **oprekken:** L 115; *oprekə* L 163a, 265; *oprekə* Q 117a; **uitrekken:** *ūtrəkə* Q 15, 18, 21; *øtrəkə* K 353; *øtjrekə* L 265; **op de vorm trekken:** *op dā vørn trəkə* Q 83; **ruimer maken:** Q 15; *rjymər mākə* L 115; *rjymər mākə* L 163a; **groter maken:** *grøtər mākə* L 163a; **uitwijden:** *uətwijə* L 266; **opspieën:** *opspi-jə* L 163a.

AFLAPMACHINE

(N 60, 248; N 60, 237)

[Stikmachine die men gebruikt om af te lappen.]

aflapmachine: *āflapmāšīn* L 293; **aflapper:** *āflapər* Q 21; **doorlapmachine:** K 278.

SCHUURMACHINE, SCHROOIMACHINE

(N 60, 243b; N 60,243a)

[Moderne machine waarmee men schuurt en schrooit. Ze bestaat uit een as waaromheen rollen met schuurpapier zitten. De schuurmachine is meestal gecombineerd met de uitpoetsmachine. Zie het lemma GECOMBINEERDE MACHINE.]

schuurmachine: K 278; *sxūrmāšīn* L 115, 163a; *sxūrmāšīn* K 353; *šūrmāšīn* Q 117a; *šūrmāšīn* Q 32; *šūrmāšīn* Q 15, 21, 27; *šūrmāšīn* Q 121c; *sxoərmāšīən* L 267; *sxōərmāšīən* L 266; *šōrmāšīn* L 417; *šōrmāšīn* L 421; *šōrmāšīn* L 293.

UITPOETSMACHINE

(N 60, 243a)

[De machine waarmee men poetst. Meestal is deze gecombineerd met de schuur- en schrooimachine. De informant van Q 253 geeft de volgende beschrijving van een poetsmachine: „De machine bestaat uit een geraamte met een elektrisch aangedreven as van ongeveer 1,50 m lengte met een stel borstels en daarachter en daaronder stofafzuigkappen. Op de as zijn, om de zowat 15 cm, verschillende rollen gemonteerd. Meestal gaat het om een stalen borstel, een of meerdere schuurrollen, een rol bestaande uit op elkaar geperste leerschijven, een gewone borstel, een rol van op elkaar geperste schijven uit doek. Op ieder uiteinde van de as is er telkens een frees om de randen van de schoen te effenen.” Zie ook het lemma GECOMBINEERDE MACHINE.] **uitpoetsmachine:** K 278; *uətpuəsmāšīən* L 267; *ūtpuəsmāšīn* L 293; *ūtpuəsmāšīn* Q 117a; *øtjpuəsmāšīn* L 265; *ūspuəsmāšīn* Q 121c; *ūtpøəsmāšīn* Q 15, 21; *awtpuəsmāšīn* Q 83; **poetsmachine:** *puəsmāšīn* Q 27; *puəsmāšīn* Q 253; *puəsmāšīn* Q 207; *puəsmāšīn* L 421; **oppoetsmachine:** *oppuəsmāšīn* L 387.

GECOMBINEERDE MACHINE

(N 60, 243a; N 60, 243b)

[De gecombineerde machine voor het schrooien, schuren, polijsten en uitpoetsen. „Schoenherstellersbedrijf” merkt op pag. 76 onder „Uitpoetsmachine” op: „Deze combinatiemachine is de belangrijkste in het schoenherstellersbedrijf, waarvan overigens een zeer groot aantal merken en typen bestaat. In beginsel is de uitpoetsmachine een door middel van een drijfriem, elektrisch aangedreven horizontale as. Op deze as

zijn beitels (voor het schrooien), schijven (voor het schuren), ringen (voor het coulissen) en borstels of lappenschijven (voor het poetsen) gemonteerd. Veelal zorgt een ingebouwde zuiginstallatie voor de afvoer van stof.”]

combiné: Q 71; *kəmbənej* Q 83; *kəmbinə* K 353.

SCHUURROL

(N 60, 243c)

[Rol met schuurpapier, onderdeel van de gecombineerde machine.]

schuurrol: K 278; *sxūrrəl* K 353; *šūrrəl* L 265, Q 15, 21, 27, 32, 83, 117a, 121c; *sxoərrəl* L 267; *šōrrəl* L 293; *šōrrəl* L 421; **schuurband:** *sxōrbənj* L 266.

RASP

(N 60, 243d)

[Schuurrasp, onderdeel van de gecombineerde machine.]

rasp: *rasp* K 278, L 265, 266, 417, 421, Q 13, 15, 21, 27, 32, 83, 117a, 207; **raspel:** *raspəl* L 267, Q 253; **vijl:** *vəjl* Q 83.

ZADELMAKER, GAREELMAKER

Algemeen

ZADELMAKER

(monogr.)

[Ambachtsman die zadels, paardetuig en ook ander leerwerk vervaardigt.]

haammaker: *hāmməkər* L 210, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246, 246a, 250, 0250, 270, 330, 360, Q 20, 101; *hāmməkər* Q 113; *haməkər* Q 284; *hoəmməkər* Q 162; *həmməkər* Q 3; *həmməkər* Q 95; *homməkər* Q 162; **zadelmaker:** *zālməkər* L 318b, 382.

TUIGLEER, ZADELLEER

(N 36, 1; Li 1963, 45)

[Het leer zoals de zadelmaker dat van de looier betreft. Het is bestemd voor zadel, haam en riemen van paarden. Het woordtype **bloot** duidt op huid of vel waarvan de haren verwijderd zijn.]**tuigleer:** *təjxlər* L 292; *tjxlər* L 271, 289, 321, 382, 432, Q 98, 111*; *tjxlər* Q 203, 204; *tsjxlər* Q 121c; **tuigband:** *təjx-bānt* P 176; *təwəgbānt* K 353; **vel:** *vel* L 321, Q 133; *velə* (mv.) L 290, 374, Q 95; **koewel:** *kuvel* L 319; **huid:** *hūt* L 290, Q 111; **meubelleer:** *məbəllər* L 321; **meubel:** *məbə* L 321; **bloot:** *bluət* L 291; **helftleer:** *həfələr* L 291; **kernleer:** L 210; *kərnələr* L 246; **leer:** *lēr* Q 118; *lēr* Q 204.

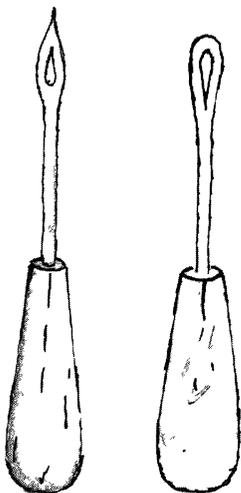
Gereedschap en bewerkingen in verband met naaien

GATELS

(N 36, 31; Li 1963, 35)

[Grote els met een oog in de voorste punt waardoorheen men de naariemen kan trekken. Zie afb. 68.]

gatels: *gatels* L 210; **riemels:** *rimels* L 292; *rēmels* L 271, 289, 382, 432; *rēmēls* Q 95; **riemenels:** *rīmānēls* L 290; **nestelels:** *nēstālels* K 353; *nēsālels* K 353; **staartelels:** *statālels* P 176; **pekdraadels:** *pēkdrāteles* L 290; *pēkdrādels* L 292; **riemenzuil:** *rēmāzyl* Q 111*; **zuil:** *zyl* L 291, 319, Q 98, 111, 113, 118, 121c, 204; *zyl* L 382, Q 203, 204; **bros:** *bros* L 321; **priem:** *prēm* Q 113.

Afb. 68. gatels (links), houvastentrekker (rechts)

NAAISPAAN

(N 36, 32)

[Houten klem bestaande uit een lang been en een met een scharnier daarop gezet kort been. De zadelmaker houdt de spaan zittend tussen zijn knieën en klemt de stukken leer ertussen (Linsen 1967, pag. 76). Zie afb. 69.]

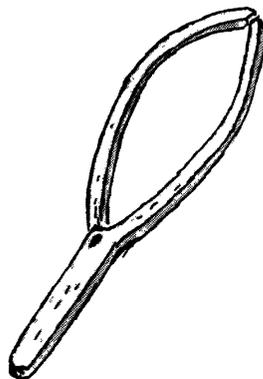
naaispaan: *nējspon* L 246; **leerklem:** *lērklem* L 432.

BINNENSTEBUITENNAAIEN

(N 36, 45)

[Zo naaien dat de naden, als men het leer keert, aan de binnenkant komen te liggen.]

blindnaaien: *blēnjīnējā* L 289; *blēnjīnējā* L 432; *blendnējā* Q 95; *blējknījā* Q 118; **binnen-**

Afb. 69. naaispaan

stebuitennaaien: *benāstābūtānējā* L 290; *benāstābūtānējā* L 319; **krangnaaien:** *krānsnējā* L 290; **krangstrekken:** *krānstrēka* L 291; **linksnaaien:** *lējnsnānā* Q 204; **keren:** *kīarā* L 321.

BLINDE NAAD

(N 36, 45)

[De naad die ontstaat bij het binnenstebuiten-naaien.]

blinde naad: L 292; *blējā nōt* Q 111, 111*, 113, 203, 204; *blēj noat* Q 121c; **linkse naad:** *lējsā nōt* L 382, Q 111; **binnennaad:** *benānōwt* P 176.

Verder gereedschap en overige bewerkingen

KARTELEN

(N 36, 38b)

[De rand van een stuk leer of vilt golfvormig afsnijden.]

kartelen: *kartālā* L 289, Q 111, 204; **afbekken:** *āfbekā* L 432.

KARTELIJZER

(N 36, 38a)

[Stalen staafje waarmee men de rand van de onderhaam kartelt. Een soort holpijp waarvan de pijp slechts half rond is. Men slaat er halve rondjes mee in het leer of vilt. De onderhaam wordt hiermee bijvoorbeeld gekarteld.]

kartelijzertje: *kartālīzārkā* L 321; **kartelpijp:** *kartālpīp* L 432, Q 98; **kartelpijpje:** *kartālpīpkā* Q 204; **kartelbeitel:** *kartālbējtāl* L 289; **kartelstans:** *kartālstāns* L 291; **kartelrol:** *kartālrol* Q 111; **kartelstamp:** *kartālstāmp* L 382; **uitslagijzer:** *ūtslāxīzār* L 271; **bekijzer:** *bekīzār* Q 203, 204; **hakkelijzertje:** *hakālīzārkā* L 292; **beiteltje:** *bējtālkā* L 290; **halve doorslag:** P 176.

MAL

(N 36, 15a; Li 1963, 53)

[Elk van de twee stukken karton, als model gebruikt bij het uitsnijden van de leerhelften voor het haamkussen of kussenleder.]

patroon: L 292; *pātrōn* L 382; *patrun* Q 95; *patrūn* Q 203, 204; *patruwn* P 176; *patruwān* Q 113; *pātruwān* K 353; *patruānā* (mv.) L 271, 321, Q 111*, 204; **haampatroon:** *hāmpātrōnā* (mv.) Q 98; **mal:** *mal* L 210, 291, 321, 374; **sjabloon:** *šablōn* L 432, Q 111, 121c, 204; **model:** *model* L 290, Q 121c; **binnenwerkmodel:** L 319; **snijmaat:** *snījmōtā* (mv.) L 289.

MAANMES

(N 36, 39; Li 1963, 38)

[Mes waarmee men stukken leer voor de binnenhaam uitsnijdt. De vorm van het blad is een halve maan. Zie afb. 70.]

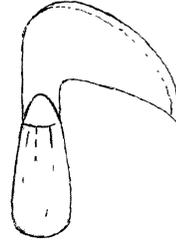
halvemaan: L 292; *hawvēmōn* Q 111*; *hōvēmōan* Q 118; **halfmaan:** *halfmōn* L 291, 321, 382, 432; *halāfmōn* L 290; **halvemaand:** *hovēmōnt* Q 113; *hoavēmōnt* Q 121c; *hōāvēmōnt* Q 203, 204; *hōvēmōnt* Q 204; **halfmaanmes:** L 210; *hlaāfmōnmes* L 319; *halfmōwnmes* P 176; *halfmōnmes* Q 95; **schalmmes:** *šalāmmets* Q 111.

KWARTMAANMES

(N 36, 39; Li 1963, 49)

[Mes waarmee men de stukken leer voor de binnenhaam uitsnijdt. Het heeft de vorm van een kwart maan. Zie afb. 71.]

kwartmaan: L 292; *kwartmōn* L 432, Q 111*; *kwārtmōn* L 290; **kwartmaand:** *kwartmōnt* Q 204; *kwartmōnt* Q 98, 203, 204; **kwartmaan-**

Afb. 71. kwartmaanmes

mes: L 210; *kwartmōnmes* L 289; **vierdelmaand:** *vidālmōnt* Q 121c.

GANSEMAANMES

(N 36, 39)

[Mes waarmee men de stukken voor de binnenhaam uitsnijdt. Het heeft de vorm van een bijna volledige cirkel.]

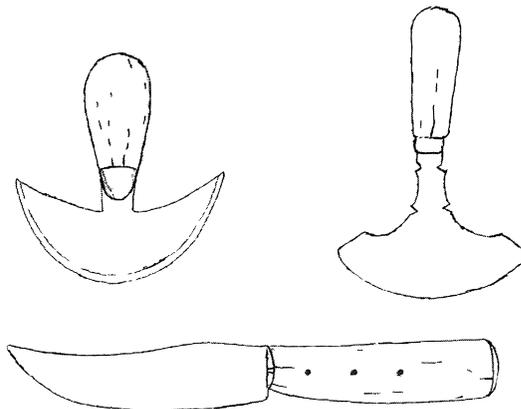
gansemaan: *gansēmōn* L 382; **gansemaand:** *gansēmōnt* Q 98.

SCHILFERMES

(N 36, 41)

[Mes in houten handgreep waarmee men het leer afschilfert. Zie afb. 70.]

schalmmes: L 271; *šalāmmets* L 321; *šalāmmets* Q 111; **halfmaanmes:** *halāfmōnmes* L 289; **kwartmaanmes:** *kwartmōanmes* Q 118; **schaafmes:** *šāfmets* L 290; **leermes:** *lērmets* L 291, 382; **leerschalmmes:** *lēršalāmmets* L 432; **puntmes:** P 176; **zadelersmes:** *zādālmets* Q 113; **blancheermes:** *blānšērmets* Q 203, 204.

Afb. 70. halvemaanmes, schalmmes (linksboven); riemsnijmes (rechtsboven); zadelmakersmes (onder)

LEERSCHALMMES

(N 36, 35)

[Mes waarmee men het leer schalmt. Het bestaat uit een houten handgreep met een verstelbaar mes dat het leer op de gewenste dikte schaافت. Zie afb. 72.]

schalmmes: *šalmmets* L 321; *šalammets* Q 111; **splijtmes:** *splītmets* Q 95; **spaltnes:** *špaltmets* Q 203, 204; **leerschaaf:** L 292; *lēršāf* L 291, 432, Q 204; *lērxxāf* L 289; *lejāršāf* Q 113; *lēršōf* L 382; **schaaf:** *šāf* L 290; *šōf* P 176; *sxōf* K 353; **schaafmachine:** *šāfmašin* Q 111*; **splitmachine:** *špletmašij* Q 118; **schift:** *sxeft* L 271.

Afb. 72. leerschalmes

LEERTANG

(N 36, 37)

[Tang met getande uiteinden waarin men een stuk leer kan vasthouden tijdens verschillende bewerkingen.]

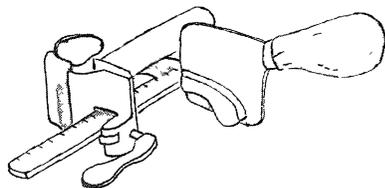
leertang: Q 95; *lērtan* Q 98, 204; *lērtan* Q 118; **leertrektang:** L 292; **rektang:** *rektan* Q 111; *rektan* K 353; **dobbeltang:** *dōbaltan* L 290, 291, 374, 432, P 176; **dubbeltang:** L 271; **zwiktang:** *žwektan* L 382; **smiktang:** *šmektan* Q 111*; **spantang:** *spantan* L 289.

PLOEGMES

(N 36, 28; N 36, 29a; N 36, 30)

[Het werktuig waarmee men riemen snijdt. Het is een mes in koperen standaard dat men door een stuk leer heentrekt; aldus snijdt men riemen (Linssen, pag. 81). Zie afb. 73.]

ploegmes: L 292; *pluxmes* K 353; *plōxmets* Q 98; **ploeg:** *plōx* L 271, 290, 319, Q 95, 203, 204; *plux* K 353; **leerploeg:** *lērplōx* L 291, 382, 432; **leermes:** *lērmets* L 321; **riemenmes:** *rēmamets* Q 111; **stelmes:** *štelmets* Q 121c; **mechaniekmes:** *mekanikmes* P 176; **leermachine:** *lērmāšin* Q 98; *lērmašij* Q 204; **snijmachine:** *šni-jmāšin* Q 111*; *šnimašij* Q 118; **snijapparaat:** *snijapə-*

Afb. 73. ploegmes

rāt L 289; **riemenglijder:** *rēmāglējər* Q 203, 204; **slede:** *šlej* Q 113.

UITZETTER

(N 36, 40)

[Stuk ijzer, glas of vuursteen in een handgreep, gebruikt om de rek uit het leer te halen of om dun leer glad te strijken.]

uitzetijzer: *ūtzetizər* Q 98, 204; *ūtzetizər* L 382; **leerspanner:** *lēršpanər* L 432; **leeruitzetter:** L 292; **uitrekker:** *ūtreakər* L 321; **uitzetter:** *ūtzetər* L 291; **treklat:** *treklat* L 289; **knook:** *knōk* Q 95; **been:** *bi-jn* P 176.

PRIKRAD

(Li 1963, 61)

[Tandwieletje met scherpe tandjes, op ijzere staaf-in-houten-handgreep, dat langs de rand van een stuk leer gerold wordt en aldus op gelijke afstanden de plaatsing van de gaatjes voor de naad aangeeft.]

prik: L 210.

KOEVOET

(Li 1963, 47; N 36, add.)

[Handgreep met daarin een krom lopend ijzer, dat uitloopt in de vorm van een koeiepoet.]

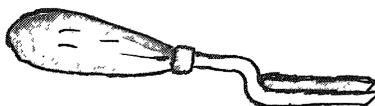
koevoet: L 210; *kuvōtjə* L 246; **nagelwipper:** L 210.

KANTSCHAAF

(N 36, 36; Li 1963, 43)

[Stalen instrumentje met holle voorkant waarmee men scherpe kanten afrondt aan de zijden van een leren riem. Zie afb. 74.]

kantschaaf: L 210; **kantschaafje:** *kaņktšēfkə* L 290; **kantensteker:** L 292; *kantāstēkər* L 289; *kantāstējkər* L 271; *kantjaštēkər* L 382; **kantsteker:** *kaņjtjštēkər* L 432; **kantbreker:** *kantbrēkər* Q 98; *kantbrēkər* Q 204; *kantbrēxər* Q 121c; **kantenbreker:** *kantābrēkər* Q 111, 118; *kantābrējkər* Q 203, 204; *kaņktānbrēkər* L 291; **kantsnijder:** L 374; **afsteker:** *āfstēkər* L 319; **kantijzer:** *kaņjtizər* L 321; **abbekaar:** *abəkār* Q 95; *abəkər* P 176; **fonker:** *fuņʔər* K 353.

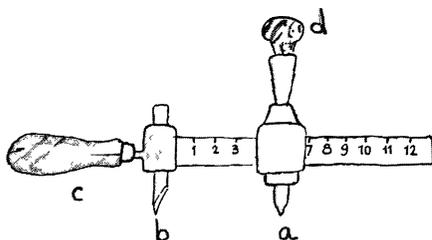
Afb. 74. kantschaaf

SCHIJVENSNIJDER

(N 36, 30; N 36, 29a)

[Verstelbaar mes waarmee men een cirkel uit het leer snijdt (Linszen 1967, pag. 84). Zie afb. 75.]

schijvensnijder: L 292; *sxejvəsnejər* Q 95; *sxīvəsniĵər* L 289; *šīvəšniār* L 432, Q 118; **schijvenmes:** *šīvəməts* Q 113; **leermes:** *lĕrmets* L 321; **zaalmakersmes:** *zālmĕkərsməts* L 321; **rondellenmes:** P 176; **cirkelsnijder:** *serkəlsni-ĵər* L 271.

Afb. 75. schijvensnijder: a. middelpunt van de te trekken cirkel; b. mes; c. houten handgreep; d. draaibaar handvat aan a.

RONDE SCHAAR

(N 36, 29a)

[Schaar met gekromde benen waarmee men een in het leer uitgezette cirkel kan uitknippen.]

leerscheer: *lĕršĕr* L 382, 432; *lĕrsxīr* L 289; *lĕršīār* Q 111; *lĕršīār* L 321; *leĵəršīr* Q 113; **krammenscheer:** *křemšĕr* L 382; **kromme sheer:** *křom šīār* Q 111, 204; *křom sxīr* L 271; **scheer:** *skĕr* P 176; *šīār* L 290.

VULSTOK, VULIJZER

(N 36, 42)

[Pook waarmee men de rand van de binnenhaam met stro vult. Er zijn verschillende modellen. Linszen (1967, pag. 96) definieert een vulstok als volgt: „Houten lat met een inkerving aan een punt, waarmee men het stro tijdens het vullen op de gewenste plaats duwt.” Zie afb. 76.]

vulijzer: *vølēzər* K 353; *vølizər* L 271, 290, 292, Q 98, 113, 204; *vølizər* L 382, 432, Q 95, 111*, 118, 121c, 203, 204; *veleĵzər* P 176; **vulstok:** L 374; *vølstøk* L 291; **vulstek:** *vølstek* L 289; **rolstek:** *řolstek* L 321.

HAAMBLOK

(N 36, 43; Li 1967, 57)

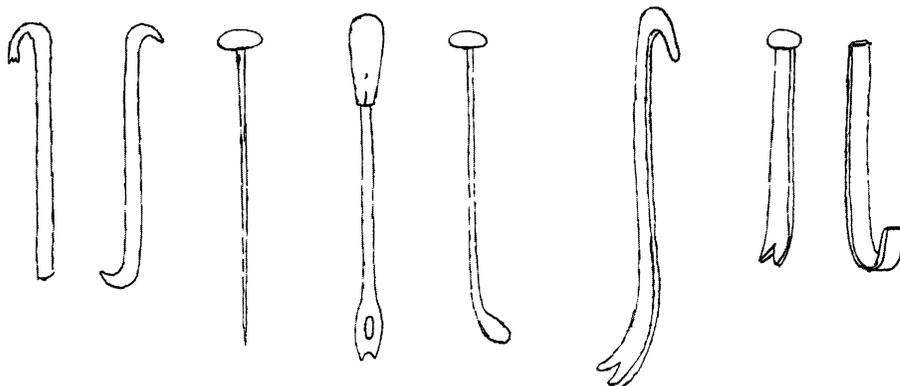
[Het houten blok waarop men de binnenhaam in elkaar klopt. Linszen (1967, pag. 57) definieert het haamblok als volgt: „Houten blok bestaande uit twee of drie delen dat in horizontale doorsnee de omvang van een binnenhaam heeft en naar beneden dikker wordt. Bovenin wordt een houten spie in de spleet geslagen om de binnenhaam strak te laten staan; dit kan ook met een horizontaal aangebrachte grote schroef bereikt worden.” Zie afb. 77.]

haamblok: *hāmbłøk* L 292, 382, Q 98, 111, 111*, 118, 121c, 204; **blok:** *bløk* K 353; **klos:** L 210; **håamleest:** *hāmleĵst* L 246, 290, 291; *hāmleĵs* Q 203, 204; **haamlijst:** *hāmliĵst* L 271, 289; *hāmliĵs* L 432; **leest:** *leĵst* L 321; *leĵs* Q 95; *liĵs* P 176; **haamboom:** *hāmbøwm* Q 111.

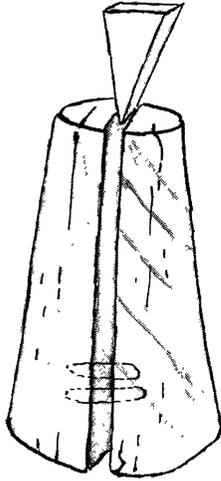
RONDEL

(N 36, 29b)

[Het met de ronde schaar of schijvensnijder gesneden rond stuk leer of ronde koperen schijf, gebruikt ter versiering.]

Afb. 76. vulstokken, vulijzers

Afb. 77. haamblok

schijf: L 292; *sxejff* Q 95; *sxīvə* (mv.) L 271, 289; *šīvə* (mv.) L 290, 382, Q 113; **rond stuk:** *rōnt štøk* Q 204; **rozet:** *rosət* L 432; **manchet:** *manžet* Q 203, 204; **sierschijf:** *sēršīvə* (mv.) L 291; **huif:** *hūvə* (mv.) L 321, Q 111; **rondel:** P 176.

HOLPIJP

(N 36, 31; Li 1963, 49)

[Werktuigje waarmee men gaten in het leer slaat. Het is een hol staafje in diverse maten dat met een hamer door een stuk leer gedreven wordt, zodat daarin een rond gat ontstaat.]

holpijp: *hōlpīp* Q 111; **kuiltjestang:** *kyləkastan* L 210.

GROEFPASSER

(N 36, 32; N 36, 33; N 36, 30)

[Het verstelbaar tweebenig werktuig om een gleuf in het leer uit te zetten. Met het lange been gaat men langs de buitenkant van een riem, zodat het korte been met de punt op de gewenste afstand evenwijdig aan de rand een groef maakt (Linszen 1967, pag. 53).]

passer: L 291, 292, Q 98; *pasər* K 353, L 319, 432, Q 118; *pesər* L 290, 321, Q 113; **leerpas-ser:** *lērpasər* L 382; **snijpasser:** *snīpasər* L 289; **groevensnijder:** P 176; **groefsnijder:** *grōfsni-jər* L 271; **groeventrekker:** P 176; **groevenkrabber:** *grōvəkrabər* L 382.

REFELEN

(Li 1963, 63)

[Een kant opzetten.]

refelen: *rejfalə* L 210.

KANTHOUT

(N 36, 34; N 36, 33; N 36, 32; Li 1963, 34)

[Het langwerpige stuk hout, met inkepingen aan beide uiteinden, gebruikt om een siernaad aan te brengen langs de kant van het leer. Zie afb. 78.]

kanthoutje: L 292; *kanthōltjə* L 290, 291; **kanthout:** *kānthōwt* L 289; **kantenmaker:** *kant-jəmōkər* L 382; **refelhout:** *refəlhwōt* Q 203; *rēfālhwōt* Q 113; *refālhwōt* Q 204; *rejfalhwōt* L 210, 321, 432; *rejfalhwōt* Q 118; *refəlhwōt* Q 98; *rajfalhwōts* Q 121c; **refelhoutje:** *rejfalhwōltjə* L 271, 290; **refel:** *rejfal* L 321; **ritser:** *retsər* K 353; **klippeltje:** *klōpəlkə* L 382; **formoir:** L 319; **forneerhout:** *fōrnērhwōt* Q 95; **grif:** P 176.

Afb. 78. kanthout

REFELRAND

(Li 1963, 63)

[Het resultaat van het refelen: een donkere streep.]

refelrand: *rejfalrant* L 210.

ZWARTMIDDEL

(N 36, 46)

[Het middel dat men gebruikt om het leer een zwarte glans te geven. Het betreft hier benamingen voor middelen die niet alle inhoudelijk precies gelijk zijn. Sommige werden vroeger gebruikt, andere zijn modern.]

appretuur: L 292; *apratūr* L 271, 290, 374; *apəratūr* Q 95, 111*; *apratūr* Q 113, 118; *apəratōr* L 289; *apərtōr* L 321; **leerappretuur:** *lērapəratūr* L 382; **apprêt:** *apre* L 319; **bliksemzwart:** L 292, 432; *bleksəmzwart* L 271, Q 95; *bleksəmšwart* Q 203, 204; *bleksəmžwart* L 291; *bleksəmšwat* Q 204; *bleksəmzwert* L 289; **zwartsel:** *zwartsəl* L 271; **zwart:** *šwəts* Q 121c; **zwarte verf:** *zwətə verf* K 353; **zwarte vernis:** *zwatə vənes* P 176; **bliksemvlak:** Q 98; **spirituslak:** *spiritəsłak* Q 98; *sperətəsłak* Q 204; **carbon:** L 319; **blits:** *blits* Q 111, 118; **roestwater:** *rūswātər* L 382.

REGISTER

van woordtypen en lemmatitels
(in hoofdletters)

A

à, croûte ~ croûte 3
aan elkaar naaien 45
aan hem gaan 7
aaneenbinden, per paar ~ 57
aaneenbinden, schoenriemen
~ 57
aaneenkoppelen 57
aangenaaid 44
aanhuiswerker 6
AANKLOPPEN 47
aankloppen 43, 47
aankloppen, de voor ~ 46
aanleggen, (het werk) ~ 7
aannaaien 41
aanpappen 50
aanpapper 50
AANSLAG 35
aanslag 36
aanspannen 23, 44
aanspanriem 23
aantrekken 47
aantrekker 26
aanvangen 7
aanzetten, borstel ~ 20
aanzetten, de knuppel ~ 47
AANZETTEN, EEN BORSTEL
~ 20
aanzetten, varkensborstel ~ 20
abbekaar 65
absatz 37
absatz, de ~ vastmaken 47
absatz, hoge ~ 37
achter, voor en ~ lappen 59
ACHTERBIES 25
achterbies 26
achterdeel 24
achterhap 9
ACHTERIJZER 54
achterijzer 54
achterkant 7
ACHTERLAP 47
achterlap 47
achterom, de ~ 37
achteromijzer 54
achteromrand 47
achterste 24
achterste, het ~ 7
achterste van de knuppel 37
achterste van de vers 37
achterstuk 37, 60
achterstuk met de derbyklep 24
ACHTERVOERING, SPOORLEER,
~ 60

ader 4
afbekken 63
afbiezen 33
afcoulisten, heet ~ 52
afdeklap 47
afdunnen 31
afkrabben, met glas ~ 49
afkretsen, zool ~ 49
AFLAPELS 45
aflapels 11, 45
AFLAPMACHINE 62
aflapmachine 62
AFLAPPEN 45
aflappen 32, 41, 45
aflapper 62
aflaprand 40
AFLAPSTEEK 46
aflapsteek 46
AFLEVEREN, AFREKENEN BIJ
HET ~ 59
AFMAKEN 51
afmaken 51
afpinnen, de halflap ~ 44
afrekenen 59
AFREKENEN BIJ HET
AFLEVEREN 59
afrekenen, gaan ~ 59
afrispelen 19
afschalmen 31
afschrapen, met glas ~ 49
afschrapen 49
afschuren 50
afsnijden 44
afsteker 48, 65
AFSTIJFSELEN 50
afstijfselen 50
afstropen, (het vel) ~ 1
aftekenen 51
AFTREKKEN 52
aftrekken 52
aftrekken, het vel ~ 1
AFTREKKEN, KOUD ~ 52
afval 30
AFVALLEER 30
afwerken 50, 51
afwerken, koud ~ 52
afwerken, met biesjes ~ 33
AMBACHT VAN
SCHOENMAKER 4
angel 4
angelbijtel 4
angelbout 4
angelenplek 4
angelsbeet 4
angelsteek 4
anileleer 9
apprêt 67
appretuur 67
armmachine 34

B

BAAS 6
baas 6
BABYSCHOENTJES 58
babyschoentjes 58
baguette 26
BAL 7
bal 7
balgat 56
balleer 42
BALPARTIJ 7
balpartij 7
balplakvuysel 22
balplek 42
BALSTUK 60
balstuk 60
baltred 7
band 2, 3, 28
bandleder 9
bandmeter 10
bärenklau 31
bazaan 9
bébétjes 58
bebiezen 33
been 23, 65
been, het ~ vormen 34
beenderlijm 22
beenkop 23
beenschijf 23
beenspie 35
beet 4
BEGINNEN MET HET WERK 7
beiteltje 63
BEK 40
bek 40
bekijzer 63
bekloppen 43
beleggen, de kanten met biezen
~ 33
beschimmelen 10
beslaan 48
beslagen leest 56
besnijden 38, 44, 48
beuren 59
bezaan 9
bezorger 59
BIES 25
bies 25, 26
bies, korte ~ 26
bies, lange ~ 26
biesjes, met ~ afwerken 33
biesmes 29
BIEZEN 33
biezen 33
biezen, de kanten met ~
beleggen 33
biezen gebruiken 33
biezenmes 29
biezensnijder 29

- BIEZENSTEKER 29
 BIJENWAS 20
 bijenwas 20
 BIJKLOPPEN 47
 bijkloppen 47
 bijraffelen 52
 bijschuren 50
 bijsmeren met was 52
 BIJSNIJDEN 44
 bijsnijden 38, 44, 48
 bijsnijden op de leest 38
 bijsnijmes 48
 bijsnoeien 44
 binnenbies 26
 binnenbiesvoering 26
 binnendoor naaien 41
 binnenels 41
 binnengenaaid 44
 binnenkant 3
 binnenkap 39
 binnennaad 42, 63
 binnennaad, de ~ leggen 41
 BINNENNAAIELS 41
 binnennaaiels 41
 BINNENNAAIEN 41
 binnennaaien 41
 BINNENNAAIGROEF 41
 BINNENNAAISTEEK 41
 BINNENNEUS 39
 binnenneus 39
 BINNENSTEBUITENNAAIEN 63
 binnenstebuitenaaaien 63
 binnensteek 42
 binnenwerk 26
 binnenwerkmodel 64
 BINNENZOOL 38
 binnenzool 38
 binnenzool, de schachten op de
 ~ spannen 38
 binnenzooltje 35
 blad 30
 blancheermes 64
 blanke, met een ~ nerf 10
 bleek 3
 bleekdroog 44
 bliksemlak 67
 bliksemzwart 51, 67
 blinde gleuf 41
 BLINDE NAAD 63
 blinde naad 63
 blinde rand 44
 blinde ring 28
 blindnaaien 33, 63
 blink 51
 blink, doos ~ 18
 blinken 51, 54
 blinkijzer 53
 blits 67
 bloem 3, 22
 bloempap 22
- bloempap 31
 blok 66
 blok, houten ~ 53
 blokabsatz 37
 BLOKHAK 37
 blokhak 37
 BLOKWERK 56
 blokwerk 56
 BLOKWERKER 56
 blokwerker 56
 bloot 62
 boeken 32
 bogen, glas in ~ breken 49
 BOK 42
 bok 42
 boksbies 26
 bokskalf 9
 boksleer 9
 BOL 47
 bol 47
 bolker 52
 bolle, een ~ kant aan het glas
 breken 49
 bolle, platte met ene ~ kant 49
 BOLLE RASP 49
 bolle rasp 49
 BOLLIKKER 53
 bollikker 53
 BOLSLAAN 43
 bomberen 34
 bongesdraad 19
 boog breken 49
 boogglaasje 49
 BOOGJE, EEN ~ BREKEN 49
 boogje, een ~ breken 49
 boon 22
 BOORD 37
 boord 37, 44
 boord, het ~ naaien 45
 boord, het ~ omslaan en
 lijmen 32
 boordbandje 26
 BORSTEL 19
 borstel 20, 54
 borstel aanzetten 20
 borstel, de ~ opzetten 20
 BORSTEL, EEN ~
 AANZETTEN 20
 botte voet 56
 bottebeen 34
 bottineknoopjes 28
 bout 51, 52, 53, 54
 bout, de knuppel met de ~
 inwrijven 52
 bout, de steek doen uitkomen
 met de ~ 51
 bout, houten ~ 53
 BOVENBIES 26
 bovenbies 26
 bovenkant 3
- bovenlaars 23
 bovenleer 8, 23
 bovenmuil 25
 BOVENNEUS 25
 bovenneus 25
 bovenstuk 23
 bovenstuk van laars 34
 BOVENTUIG 23
 boventuig 23
 bovenvlak van de hak 47
 bovenwerk 23
 bovenwerk maken 32
 BOVENWERK OPVULLEN 42
 BOVENWERK, STEKEN VOOR
 HET ~ 34
 braadboks 6
 brader 6
 BRAND 4
 brand 4
 brandzool 38
 brandzool, de ~ op een leest
 houwen 38
 brandzool, de ~ op maat
 snijden 38
 brede dobbeltang 40
 brede zwiktang 40
 bredje 32
 breken, boog ~ 49
 breken, een bolle kant aan het
 glas ~ 49
 BREKEN, EEN BOOGJE ~ 49
 breken, een boogje ~ 49
 breken, een goede kant aan het
 glas ~ 49
 breken, geboogd ~ 49
 breken, glas in bogen ~ 49
 breken, het glas ~ 49
 broche 13
 broek 26
 BROEKBIES 26
 broekbies 26
 BROS 13
 bros 12, 13, 30, 63
 brospen 21
 BROSPIN 21
 brospin 21
 BROSSEN 48
 brossen 48
 brug 7
 bruinsel 52
 bruit uitsnijden 43
 BUIK 3
 buik 3
 buikleer 3
 buikstrook 3
 buikstukker (mv.) 3
 buitenkant 3
 BUITENNAAIGROEF 44
 buitenzool 42
 bulten 39

C

CAMBREREN 42
 cambrenen 42
 CAMBREUR 42
 cambreur 7, 42
 cambreur inzetten 42
 cambreur met vulling 42
 cambure 42
 camburen 42
 carbon 67
 carboromsteen 11
 cementcolle 31
 centimeter 10
 chag 9
 champignon 26
 chevreau 9
 chevette 9
 chique werk 58
 chroom 8
 CHROOMGELOOID LEER 8
 chroomgeloid leer 8
 chroomleer 8
 cirkelsnijder 66
 colle 22
 collen 31
 combiné 62
 CONTREFORT 38
 contrefort 38
 contrefortkant 24
 coulisse 53, 54
 coulisse, houten ~ 50
 coupeermes 29
 coupeermes 29
 coupeur 28
 couponsbak 18
 crispianus, heilige ~ 7
 crispijn 7
 crispinus, heilige ~ 7
 crochet 31
 croupon 2, 3, 9
 croupon, ganse ~ 3
 croupon, halve ~ 3
 croupon naturel 10
 croupon, vachegelooid ~ 9
 croûte 3, 9
 croûte à croûte 3
 croûte, croûte à ~ 3

D

daasplaats 4
 damesschoenen 57
 dameswerk 57
 deertjesleest 16
 deertjesschoenen 57
 demi-dosset 3
 derbyklep 25
 derbyklep, achterstuk met de
 ~ 24

derbystukken 25
 derop, versen ~ zetten 60
 deruit, de leest ~ trekken 55
 deruit krullen 48
 dextrine 22, 31
 DICHTBINDEN 39
 dichtmaken, de groef ~ 46
 dichtrollen, de groef ~ 46
 dikke zuil 57
 dikte, op halve ~ naaien 33
 dubbele zool 35
 dubbeltang 40, 65
 dubbeltang, brede ~ 40
 dode plek 4
 doen, de schoen van gen leest
 ~ 55
 doen, de steek ~ uitkomen met
 de bout 51
 doen, de steken meer ~
 uitkomen 51
 dompelen, onder water ~ 43
 door wrijven inbranden 52
 doorgenaaid 44
 DOORGENAAID WERK 57
 doorgenaaid werk 57
 doorlapmachine 62
 DOORNAAIELS 57
 doornaaiels 57
 DOORNAAIEN 57
 doornaaien 57
 doornaaier 34
 doornaaimachine 34
 doornaaisteek 42
 doorslag, halve ~ 63
 doorslager 30
 doorsteek 42
 DOORTREKKEN, DE STEEK ~ 33
 doos blink 18
 doosje schoenpoets 18
 doosje schoenwichs 18
 DOP 17
 dop 17
 dosset 2, 3
 dosset, halve ~ 3
 (draad) draaien 19
 DRAADNAGEL 21
 draadnagel 21
 draaien, (draad) ~ 19
 draaien, pekdraad ~ 19
 draaileest 17
 dragen 59
 drie-/drijpikkel 61
 driepoot 56, 61
 DRIEVOET 61
 drievoet 56, 61
 DRIJVEN 44
 drijven 44
 droog, te ~ 44
 dubbele lap 35
 DUBBELE ZOOL 35

dubbele zool 35
 dubbeltang 40, 65
 dubbelzool 35
 duitse els 13
 duitse spanels 12
 dun glas 49
 dunnen, steen voor uit te ~ 32

E

één, voorblad uit ~ stuk 24
 EENHEID, STEEK (ALS ~ VAN
 MAAT) 8
 EFFENEN 38
 effenen 48
 eigens maken 58
 eik, rein ~ 8
 eikeleer, rein ~ 8
 eiken plank 11
 eikeschorslooing 8
 elastiek 27
 elkaar, aan ~ naaien 45
 ELS 11
 els 11, 41
 els, duitse ~ 13
 els, engelse ~ 41, 45
 els, gebogen ~ 12
 els, kromme engelse ~ 45
 els, platte engelse ~ 41
 els, pruije ~ 13
 els, rechte ~ 13
 els, vlaamse ~ 12
 elsen 11
 elsgaatjes 46
 elshandvat 13
 elsie 11
 elsje 11
 elst 11
 empeigne 24
 emporte-tapje 30
 ene, platte met ~ bolle kant 49
 engelse els 41, 45
 engelse, kromme ~ els 45
 engelse maat 8
 engelse, platte ~ els 41
 engelse priem 30
 engelse steek 8
 entree 17, 24
 enwegslippen 48
 eronder, hak ~ zetten 47
 ezal 56

F

fabriek 6
 fabrieksleest 56
 fakken 58
 falkes, halkes ~ 17
 fantaseersteek 34
 fantaseersteek, stikmachine met

II.10

~ 34
 fantasiesteek 34
 fantasiesteek zetten 34
 fehler 4
 fel, te ~ geloid 4
 fietssteen 11
 fijn werk 58
 FLANK 3
 flank 3, 9
 flank, stukken van de ~ 47
 flankeleer 3
 flexibel werk 44
 flikken 59
 flikschoester 4
 flotsen 58
 fonker 65
 formoir 67
 forneerhout 67
 fournituren 7
 fout 4
 FOUTEN BIJ SLECHT
 OVERHALEN 39
 FRANSE HAK 37
 franse hak 37
 franse maat 8
 franse steek 8
 franse tong 25
 fratselen 58
 fratsen stikken 34
 FUTSELAAR 42
 FUTSELEN 42
 futselen 42

G

gaan, aan hem ~ 7
 gaan afrekenen 59
 gaatje 20
 gaatjes 46
 gaatjespijpje 30
 GAATJESTANG 30
 gaatjestang 30, 31
 GALGEKNOOP 20
 galgeknoop 20
 GALGEKNOOPGAATJE 20
 galgeknoopje 20
 gamasche 23
 gans lappen 60
 ganse croupon 3
 gansemaan 64
 gansemaan 64
 GANSEMAANMES 64
 gapen 58
 garen 20
 garneren 34
 garneren, de schoen ~ 33
 garneren, schacht ~ 32
 garnituren opnaaien 34
 gasp 28
 gaspel 28

gaspeltje 28
 gast, halve ~ 6
 GATELS 63
 gatels 63
 gatentang 30, 31
 gebogen els 12
 gebogen mes 10
 gebogen rasp 55
 geboogd breken 49
 gebroken glas 49
 gebruiken, biezen ~ 33
 GECOMBINEERDE MACHINE 62
 geen goed slot hebben 58
 geen goed stand hebben 59
 GEEN STAND HEBBEN 59
 geen stand hebben 59
 geertje 28
 geitchroom 9
 geiteleer 9
 GEKLEURDE STEEK 46
 gele steek 46
 geleng 7, 42
 gelengcoulisse 54
 gelengstuk 36
 gelijkkloppen 47
 gelijkmaken 48
 gelijkraspelen, leer ~ 48
 gelijksnijden 48
 gelijkstrijken 47
 GELIJD ONDERWERK 22
 gelijmd onderwerk 22
 gelijmd zool 22
 geloid, te fel ~ 4
 gemoede 9
 gen, de schoen van ~ leest
 doen 55
 genaaide schoenen 44
 GEPIND WERK 55
 gepind werk 55
 gepinde schoenen 55
 gepinde zolen 55
 gerei 4
 gerven 1
 geschalmd stuk 47
 GESLOTEN KANT 44
 gesloten kant 44
 gesloten rand 44
 gesneden schoen 44
 GESP 28
 gesp 28
 gestift stuk 47
 getuig 4
 gewicht 29
 gewone lijm 31
 gewricht 24
 gezel 6
 gezette laars 35
 gezwenkte leest 16
 gitzwart 51
 gladde kant 3

gladde voeringspijp 26
 gladmaken 50
 gladschuren 50
 glas, dun ~ 49
 glas, een bolle kant aan het ~
 breken 49
 glas, een goede kant aan het ~
 breken 49
 glas, gebroken ~ 49
 glas, het ~ breken 49
 glas, ijzeren ~ 54
 glas in bogen breken 49
 glas, met ~ afkrabben 49
 glas, met ~ afschrappen 49
 glazen 49
 GLEDIJZER 53
 gledzijzer 53
 gleuf 41, 45
 gleuf, blinde ~ 41
 gleuf, een ~ snijden 45
 gleuf trekken 45
 gleufmes 45
 gleuветrekker 45
 GLIJBIES 26
 glijbies 26
 glijven 50
 glijver 50
 goed, geen ~ slot hebben 58
 goed, geen ~ stand hebben 59
 goed kernstuk 9
 goed, niet ~ sluiten 58
 goede, een ~ kant aan het glas
 breken 49
 goede, niet in de ~ stand
 staan 59
 GOEDGELOOID, MALS, ~ LEER 9
 greep 13
 grif 67
 grijs leer 9
 groef 41, 45
 groef, de ~ dichtmaken 46
 groef, de ~ dichtrollen 46
 GROEF, DE ~ SLUITEN 46
 groef, de ~ toelikeren 46
 groef, de ~ toemaken 46
 groef, een ~ opsnijden 45
 GROEF, EEN ~ SNIJDEN 45
 groef, een ~ trekken 45
 groef in de zool 45
 groef maken 45
 groef sluiten 46
 groef snijden 45
 groef toekloppen 46
 GROEFLIP 45
 GROEFMES 45
 groefmes 45
 GROEFFASSER 67
 groefsnijder 67
 GROEN 9
 groen 9

groevemes 45
groevemesje 45
groevenkrabber 67
groevensnijder 67
groeventrekker 67
groevetrekker 45
groot, te ~ 59
grote steek 46
groter maken 61

H

HAAK 28
haak 28, 55
haakje 28
HAALPIJP 30
HAAMBLOK 66
haamblok 66
haamboom 66
haamleest 66
haamlijst 66
haammaker 62
haampatroon 64
haarkant 3
HAK 36
hak 7, 24, 36
hak, bovenzijde van de ~ 47
hak, de ~ nagelen 48
hak eronder zetten 47
HAK, FRANSE ~ 37
hak, franse ~ 37
hak, italiaanse ~ 37
hak opbouwen 47
hak spijkeren 48
hakboks 26
hakgat 56
HAKIJZERTJES 38
hakje 36
hakkelekker 53
hakkelijzertje 63
HAKKEN OPZETTEN 47
hakken opzetten 47
hakken zetten 47
HAKKENHAMER 14
hakkenhamer 14
haknagel 21
hakpartij 7, 24
HAKPIN 20
hakpin 21
HAKSPIJKER 21
hakspijker 22
hakstift 21
hakstukje 35
HAKTIP 37
hakvoering 60
halen, leest uit de schoen ~ 55
halen, loon ~ 59
half vel 2
halfgaar 9
halfhandwerkleest 56

halfap 42, 60
halfap, de ~ afpinnen 44
halfappen 60
halfappen zetten 60
halfmaan 64
halfmaanmes 64
halfronde raspel 49
halfzolen 60
halfzolen zetten 60
halfzool 42, 60
halkes falkes 17
halkes riediejes 17
HALS 2
hals 2, 9
hals, leer uit de ~ 2
halsleer 2, 9
halsstuk 2
halve croupon 3
halve doorslag 63
halve dosset 3
halve gast 6
halve handsen 6
HALVE HUID 2
halve huid 2
halve lap 42
halve, op ~ dikte naaien 33
HALVE RUG 3
halve vers 37
halvelap 60
halvemaan 64
halvemaand 64
HALVEZOO 60
halvezool 60
hambijsteek 4
hamel 43
hamel, zware ~ 43
hameleesteel 50
hamer 14, 43
hamer, voorste van de ~ 46, 47
hamersteel 32
hampeleman 6
hampeltje 22
handdroog 43
HANDLEER 6
handleer 6, 19
handsen, halve ~ 6
handvat 13
handvol nagels 22
HANDVOL SPIJKERS 22
handvolletje 22
handwerkleest 15
hanf 19
hanf, het ~ rollen 19
hanfgaren 19
hans 17
hansworst 17
HARD, TAAI, ~ LEER 9
haren 47
harenkant 3
hars 19

harsdraad 19
harsedraad 19
harstedraad 19
HAUSSE, HOOS, ~ 17
hausse, hoos/~ 17
heet afcouliessen 52
hef 11
heft 13
heilige crispianus 7
heilige crispinus 7
helft 2
helftje 2
helftleer 2, 62
helle naas 39
hem, aan ~ gaan 7
hengst 15
hennep 19
HENNEPGAREN 19
hennepgaren 19
herenleest 16
herenschoenen 57
herenschoenen, leest voor ~ 16
herenwerk 57
herklos 5
herstellen 59
hetzelfde, op ~ paar zitten 58
HIEL 7
hiel 7, 24, 36
hielhamer 14
hielkap 39
HIELPAND 24
HIELPARTIJ 7
hielpartij 7
hielstuk 24
HIELSTUKJE 35
hielstukje 35
hielvoering 35, 60
hinderbies 26
hinderlap 47
hing 11
hoefijzeren 38
hoefijzers 38
hoge absatz 37
hoge schacht 23
hoge vers 37
HOL 7
hol 7
HOLBLOK 43
holblok 43
hollandse maat 8
HOLPIJP 67
holpijp 30, 67
HOLPIJPJE 30
hoofdstuk 47
hoog, te ~ op de wreef 59
HOOS, HAUSSE 17
hoos/hausse 17
horzelbeet 4
HORZELGAT, WORM- EN ~ 4
horzelplek 4

horzelsteek 4
 houten blok 53
 houten bout 53
 houten coulisse 50
 houten kist 18
 HOUTEN LEEST 15
 houten leest 15
 HOUTEN LIKKER 52
 houten likker 53
 HOUTEN PEN 20
 houten pin 20
 houteren leest 15
 houtlikker 53
 houtpinnen 55
 houwen, de brandzool op een
 leest ~ 38
 houwpijp 30
 huid 62
 HUID, HALVE ~ 2
 huid, halve ~ 2
 huid, zijden van een ~ 9
 huif 60, 67
 huifje 60
 huiswerk 58

I

ijzere glas 54
 ijzere leest 16
 ijzere plaatjes 38
 ijzere voet 56
 ijzertjere 38
 ijzertjes 38
 in pasklare stukken 29
 in water leggen 43
 in werkklare stukken 29
 in zijn model snijden 48
 inbinden 39
 INBRANDEN 52
 inbranden 52
 inbranden, door wrijven ~ 52
 incollen 44
 ineendraaien 19
 ineenvlechten 19
 ingang 24
 ingang van de schoen 24
 inlaag 42
 INLEESTEN 57
 inleesten 57
 inleg 42
 inlijmen 44
 inpappen 50
 INPLAK 42
 inplakbinnenzootje 35
 INPLAKZOO 35
 inplakzool 35
 inplakzootje 35
 inplek 42
 inplekstukje 42
 inplekzootje 42

inplooien 32
 inrijen 39
 inrijgels 12, 57
 inrijgen 39
 inscheut 24
 INSCHOT 24
 inschot 17, 24
 inschuiver 38
 INSLAG 39
 inslag 39
 insmeerborstel 54
 INSMEREN 44
 insmeren 44, 50, 52, 54
 insmeren, koud ~ 52
 insmeren, met traan ~ 54
 insmeren, warm ~ 52
 insteek 22
 insteek, naaien met ~ 33
 instrijken 44, 52
 instrijken, met was ~ 52
 intranen 54
 invetten 54
 invetten, met traan ~ 54
 invochten 50
 inweken 43
 inwrijven, de knuppel met de
 bout ~ 52
 inwrijven, de was op de schoen
 ~ 52
 inzetten, cambreur ~ 42
 italiaanse hak 37

J

jammerlap 6
 jongen, schoenen voor ~ 58
 JONGENSLEEST 16
 jongensleest 16
 JONGENSCHOENEN 58
 jongensschoenen 57, 58
 juiste stand 59

K

kalfsleer 9
 KAM 17
 kam 17
 kant, de ~ zetten 51
 kant, een bolle ~ aan het glas
 breken 49
 kant, een goede ~ aan het glas
 breken 49
 KANT, GESLOTEN ~ 44
 kant, gesloten ~ 44
 kant, gladde ~ 3
 KANT, OPEN ~ 44
 kant, open ~ 44
 kant, platte met ene bolle ~ 49
 kant, spitse ~ 46
 kantbreker 65

kanteblinker 54
 kantelekker 52, 53
 kantelikker 53
 kanten, de ~ met biezen
 beleggen 33
 kanten, de ~ zwartmaken 52
 kantenbreker 65
 kantenmaker 67
 kantenmolentje 51
 kantensnijder 48
 kantensteker 65
 kantenwas 52
 kantenzetter 51
 KANTHOUT 67
 kanthout 67
 kanthoutje 67
 kantijzer 65
 KANTLIKKER 53
 kantlikker 54
 kantmes 10
 kantmesje 10
 KANTSCHAAF 65
 kantschaaf 65
 kantschaafje 65
 kantsnijder 65
 kantsteker 65
 kap 17, 39
 kap, leest met een ~ 17
 kapleest 17
 kartelbeitel 63
 KARTELEN 63
 kartelen 63
 KARTELIJZER 63
 kartelijzertje 63
 kartelijp 63
 kartelijpje 63
 kartelrol 63
 kartelstamp 63
 kartelstans 63
 kelder 5
 kempgaren 19
 kempgaren 19
 kennegaren 19
 kerelsleest 16
 kerelsschoenen 57
 keren 63
 kern 3
 kernleer 3, 9, 62
 kernstuk, goed ~ 9
 kettingsteek 22, 34, 42
 kijl 17, 35
 KINDERLEEST 16
 kinderleest 16
 kinderleestje 16
 kinderschoenen 58
 kinderschoenen, leest voor
 ~ 16
 kinderschoentjes 58
 KINDERWERK 58
 kist 34

kist, houten ~ 18
 klaarmaken, schachten ~ 32
 klap 25, 45
 klapgleuf 45
 KLAUW 3
 klauw 3
 klauweleer 3
 klein-kinderschoenen 58
 kleinigheid 7
 klem 33
 klemblok 23
 klemmen 23
 KLEP 25
 klep 25, 45
 klep, losse ~ 25
 KLEUR, LEER MET NATUURLIJKE
 ~ 10
 kleurloos 10
 kleuterschoentjes 58
 kleven, het voeding ~ 31
 KLIEVEN 33
 klieven 33
 kling 11
 KLINKEN 55
 klinken 55
 klinkijzer 56
 klinkleest 61
 KLINKSPIKERTJES 56
 KLINKVOET 56
 klinkvoet 61
 klippeltje 67
 KLOPHAMER 43
 klophamer 43
 KLOPKEI 43
 klopkei 43
 KLOPPEN 43
 kloppen 43, 47
 klopsteen 43
 kloptang 40
 klos 66
 knap 37
 knapen 57
 knecht 6
 knijptang 14
 kniptang 14
 knobbel 17
 knobbelsnagel 22
 knod 17
 knokenlijm 31
 knook 65
 knoopjes 28
 knoopjehaak 31
 knoopjestang 31
 knoopjestangetje 31
 KNOOPSGATENTANG 31
 knooptang 31
 KNOOT 17
 knopen 28
 knopenhaakje 31
 KNOPENTANG 31
 knopentang 31
 knoper 31
 KNOPHAAK 31
 knophaak 31
 KNOPJES 28
 knopskotertang 31
 knopsloktang 31
 knoptang 31
 knungelaar 6
 knuppel 37
 knuppel, achterste van de ~ 37
 knuppel, de ~ aanzetten 47
 knuppel, de ~ met de bout
 inwrijven 52
 knuppel, lap van de ~ 47
 koehoorn 18
 koeie 9
 koeleer 9
 koepoot 15
 koestoel 18
 koevel 62
 KOEVOET 65
 koevoet 65
 kokarde 28
 KOKER, METALEN ~ 54
 koordje 10
 KOP 2
 kop 2, 47
 kop, nagel ohne ~ 21
 kop, nagel zonder ~ 21
 koper 28
 kopflank 2
 kopnagel 22
 KOPPELEN 57
 koppelen 57
 KOPSPIJKER 22
 Korte bies 26
 KORTE STEEK 46
 korte steek 46
 KOSTBAAR WERK 58
 kostbaar werk 58
 kostelijk werk 58
 kot 56
 kotertang 30
 kotje 56
 kotjestang 30
 KOUD AFTREKKEN 52
 koud afwerken 52
 koud insmeren 52
 kraaibek 15
 krabmesje 45
 kram 28
 krammen 56
 krammenscheer 66
 kramnagel 22
 krangnaaien 63
 krangstrekken 63
 KRANS 24
 krans 24
 kransstuk 24
 krokodilleleer 9
 kromme engelse els 45
 KROMME LEEST 16
 kromme leest 16
 kromme rasp 55
 kromme scheer 66
 kromme zuil 12
 kromme zwiktang 40
 kroon 47
 KRUISSTEEK 22
 kruissteek 23
 kruk 18
 krukje 18
 krullen, deruit ~ 48
 krullen, zich verkeerd ~ 48
 kuil 18
 kuiltjestang 67
 KUIPGELOOID LEER 8
 kuipgeloid leer 8
 kuipleer 8, 9
 kunstig werk 58
 KUNSTWERK 58
 kunstwerk 58
 kurbdraad 19
 KURKUMA 46
 kurkuma 46
 kwartier 24
 kwartaan 64
 kwartaan 64
 KWARTMAANMES 64
 kwartaanmes 64
 kwastje 28
 kwijn 17
 kwijn, leest met ~ 17

 L

 laars, bovenstuk van ~ 34
 laars, gezette ~ 35
 LAARZEBEEN 34
 laarzeleest 34
 LAARZENMAKER 6
 laarzenmaker 6
 LAARZESCHACHT 23
 laarzeschacht 23
 laarzeschacht, voorgewerkte
 ~ 35
 LAARZESPIE 34
 laatste uitpoets 54
 lade 18
 LAMBERT 21
 lambert 21
 lamberts 56
 lampeglaasje 54
 lange bies 26
 LANGE STEEK 46
 lange steek 42, 46
 lange steek met pekdraad 46
 LAP 60
 lap 35, 42, 60

- lap, de ~ opnagelen 55
 lap, de ~ stijven 50
 lap, dubbele ~ 35
 lap, halve ~ 42
 lap, leren ~ 59
 lap, rubberen ~ 59
 lap van de knuppel 47
 lapje 60
 lapleer 9
 lappen 32, 59, 60
 lappen, gans ~ 60
 lappen, nieuwe ~ zetten 59
 lappen, voor en achter ~ 59
 lapper 5
 larvebeet 4
 leder, mals ~ 9
 lederschaar 29
 lederscheer 29
 lederwals 61
 leer 62
 LEER, CHROOMGELOID ~ 8
 leer, chroomgeloid ~ 8
 leer gelijkkraspen 48
 leer, grijs ~ 9
 leer, het ~ ronden 43
 leer, het ~ uitdunnen 31
 LEER, KUIPGELOID ~ 8
 leer, kuipgeloid ~ 8
 LEER, MALS, GOEDGELOID ~ 9
 LEER MET NATUURLIJKE
 KLEUR 10
 leer, oud ~ 9
 leer, schorsgeloid ~ 8
 leer, stuk in het ~ 4
 leer, taai ~ 9
 LEER, TAAI, HARD ~ 9
 leer, twee stukken ~
 opeenbrengen 23
 leer, twee stukken ~
 opeennaaien 32
 leer uit de hals 2
 leer uit de poten 3
 leer uitsnijden 29
 leer, zuur ~ 9
 leerappretuur 67
 leerbak 18
 leergast 6
 leerhamer 43
 leerhok 6
 leerjong 6, 55
 LEERJONGEN 6
 leerjongen 6
 leerjongetje 6
 leerkamer 5
 leerkelder 5
 LEERKIST 18
 leerkist 18
 leerklem 63
 leerknip 10, 18
 leerlijm 31
 LEERLOOIER 1
 leerlooier 1
 leermachine 65
 leermes 10, 64, 65, 66
 leerpas 67
 leerploeg 65
 leerschaaf 65
 LEERSCHAAR 29
 LEERSCHALMMES 65
 leerschalmes 64
 leerscheer 29, 66
 leerspanner 65
 LEERTANG 65
 leertang 14, 65
 leertooier 1
 leertouwer 1
 leertreksel 65
 leertreksel 65
 LEERWALS 61
 leerwals 61
 leertzolder 5
 leeshaak 55
 LEEST 15
 leest 15, 16, 34, 56, 66
 leest, beslagen ~ 56
 leest, bijsnijden op de ~ 38
 leest, de brandzool op een ~
 houwen 38
 leest, de ~ deruit trekken 55
 leest, de schoen van gen ~
 doen 55
 leest, de ~ uittrekken 55
 leest, gezwenkte ~ 16
 LEEST, HOUTEN ~ 15
 leest, houten ~ 15
 leest, houteren ~ 15
 leest, ijzeren ~ 16
 LEEST, KROMME ~ 16
 leest, kromme ~ 16
 leest, linkse ~ 16
 leest met een kap 17
 leest met kwijn 17
 leest met plaat 56
 leest, op de ~ trekken 61
 leest, op de ~ zetten 61
 leest, op een ~ spannen 61
 leest, rechtse ~ 16
 LEEST, STALEN ~ 16
 leest, stalen ~ 16
 leest, terug op de ~ zetten 57
 leest uit de schoen halen 55
 leest voor herenschoenen 16
 leest voor kinderschoenen 16
 leest voor manschoenen 16
 leest voor vrouwenschoenen 16
 leest, zachte ~ 15
 leesthaak 55
 leesttrekker 55
 LEESTHAAK 55
 LEESTKLAAR MAKEN 32
 leestklaar maken 32
 LEESTPLAAT 56
 leggen, de binnenaad ~ 41
 leggen, in water ~ 43
 leksel 54
 leksteen 52
 lekstok 50
 lengstuk 36
 lepelels 41
 lepelraspel 55
 lepelzuil 41
 leren lap 59
 leren schortel 6
 LEREN ZOOL 59
 licht, te ~ steken 33
 lies 3
 liesleer 3
 LIESSTROOK 3
 liesstrook 3
 lijm 22
 lijm, gewone ~ 31
 LIJM VOOR HET PLAKKEN 31
 LIJM, WENER ~ 22
 lijm, wener ~ 22, 31
 lijmen 31, 44
 lijmen, het boord omslaan en
 ~ 32
 lijmeer 9
 lijmpap 22
 lijmpot 18
 lijnvoering 26
 LIKHOUT 50
 likhout 50, 53
 LIKIJSER 53
 likijzer 52, 53
 LIKKEN 50
 likken 50, 52
 LIKKER 52
 likker 50, 52, 53, 54
 LIKKER, HOUTEN ~ 52
 likker, houten ~ 53
 likkeren 50
 LIKSEL 54
 liksel 54
 liksteen 52
 likstok 50
 LINKERLEEST 16
 linkerleest 16
 linkse leest 16
 linkse naad 63
 linkse-arm-machine 34
 linksnaaien 63
 lintmaat 10
 linzenlijm 22
 lip 45, 60
 lisse 54
 lits 26
 locht, te ~ steken 33
 lochtdroog 43
 lokeren 46

lokertang 30
lood 29
LOOI 1
looi 1
LOOIEN 1
looiën 1
looier 1
looieren 1
looiëmet 1
loon halen 59
loopjong 59
loopvlak 42
LOOPZOOI 42
loopzool 42
loot 17
losse klep 25
louis-XV-absatz 37
LUIZEBEET 4
luizebeet 4
lurmentrekker 48
lus 26

M

maaiïot 4
MAANMES 64
maat 10
maat, de brandzool op ~
sniïden 38
maat, engelse ~ 8
maat, franse ~ 8
maat, hollandse ~ 8
maat, op ~ sniïden 29, 44
MAAT, STEEK (ALS EENHEID
VAN ~) 8
MAATBAND, MEETLINT 10
maatje 10
maatlatje 10
MACHINE, GECOMBINEERDE
~ 62
MAGAZIN 5
maken 59
maken, bovenwerk ~ 32
maken, eigens ~ 58
maken, groef ~ 45
maken, groter ~ 61
MAKEN, LEESTKLAAR ~ 32
maken, leestklaar ~ 32
maken, pekdraad ~ 19
MAKEN, PROEFPAAR ~ 58
maken, ruimer ~ 61
maken, schaften ~ 32
maken, tigen ~ 32
maken, vaardig ~ 51
maken, vochtig ~ 50
maken, warm ~ 52
MAL 64
mal 64
malber 32
MALS 9

mals 9
MALS, GOEDGELOOD LEER 9
mals leder 9
manchet 67
mangs 9
mannenleest 16
MANSLEEST 16
mansleest 16
mansluischoenen 57
manschoenen 57
manschoenen, leest voor ~ 16
MANSWERK 57
mastboks 9
mastleer 9
materiaal 7
mechaniekmes 65
meer, de steken ~ doen
uitkomen 51
meester 6
meestergezel 6
MEESTERKNECHT 6
meesterknecht 6
meesterschoester 6
meetlat 10
MEETLINT, MAATBAND, ~ 10
meidjeren, schoenen voor ~ 58
meidjesleest 16
meidjesschoenen 57, 58
MEISJESLEEST 16
meisjesleest 16
MEISJESSCHOENEN 58
meisjesschoenen 58
melklijm 22, 31
MERKPRIEM 30
mes 10, 29, 31
mes, gebogen ~ 10
mes, recht ~ 48
mes, smal ~ 31
met biesjes afwerken 33
met biezen versterken 33
met de pekdraad spannen 23
met een blanke nerf 10
met glas afkrabben 49
met glas afschrappen 49
met rivets opzwicken 39
met traan insmeren 54
met traan invetten 54
met was instriïken 52
METALEN KOKER 54
meubel 62
meubelleer 62
mis steken 33
mocassinsteek 34
model 64
model, een ~ sniïden 44
model, in zijn ~ sniïden 48
modelleren 34, 38
molentje 51
molièresleest 16
mopje 28

MUGGESTEEK 4
muggesteek 4
muil 25, 40
muiltje 25, 60
MUSSEBEK 22
mussebek 15, 22
mussebekje 22
muts 60

N

NAAD, BLINDE ~ 63
naad, blinde ~ 63
naad, linkse ~ 63
naaiëls 11
naaien 32, 45
naaien, aan elkaar ~ 45
naaien, binnendoor ~ 41
naaien, het boord ~ 45
naaien met insteek 33
naaien, op halve dikte ~ 33
naaien, raam ~ 41
naaien, waterdicht ~ 33
naaikoter 46
naailat 33
naaimachine 34
NAAISPAAN 33, 63
naaispaan 33, 63
naaisteek 22
NAAIWERK 44
naaiwerk 44, 57
naald 37
NAALDHAK 37
naaldhak 37
naaldspijker 21
naas 25, 39, 60
naas, helle ~ 39
naas, nieuwe ~ 60
naas, stijve ~ 39
naas, voorblad met de ~ 24
naasje 25
naaskap 39
naasstuk 25
nagel ohne kop 21
nagel zonder kop 21
nagelen 48, 55
nagelen, de hak ~ 48
nagelgat 56
nagels, handvol ~ 22
nagelsvoet 56
nagelsvoet op een voet 61
nagelvoet 15, 56, 61
nagelwipper 65
nak 2
nappa 9
nastel 27
NATMAKEN 50
natmaken 43, 50
NATUREL 10
naturel 10

- naturel, croupon ~ 10
 natuur 10
 natuurkleur 10
 natuurleer 10
 NATUURLIJKE, LEER MET ~
     KLEUR 10
 negge 2
 nek 2
 neklee 2
 nekstrook 2
 nerf 3
 nerf, met een blanke ~ 10
 nerfbeschadiging 4
 NERFKANT 3
 nerfkant 3
 nerfzijde 3
 nestel 27
 nestelels 63
 netten 50
 NEUS 25
 neus 25, 60
 neus, stijve ~ 39
 NEUSLAP 60
 niet goed sluiten 58
 niet in de goede stand staan 59
 nieuwe, een ~ zool zetten 59
 nieuwe lappen zetten 59
 nieuwe naas 60
 NIJPTANG 14
 nijptang 14
 niks, op ~ trekken 59
 nutte plaats 4
- O
- ohne, nagel ~ kop 21
 oliesteen 11
 olifantstand 42
 OMBOEKEN 32
 omboeken 32
 omboorden 32
 omhulsel 47
 omloop 47
 OMLOPER 47
 omloper 47
 omplooiën 32
 omslaan, het boord ~ en
     lijmen 32
 omtrekken 32
 onder water dompelen 43
 onderlap 47
 onderleer 9
 ONDERMANSLEEST 16
 ondermansleest 16
 ondermanschoenen 57
 ONDERMANSWERK 57
 onderste stuk 36
 ONDERSTUKKEN 47
 onderstukken 47
 onderstukken zetten 47
- onderstukker 47
 ondervrouwen 57
 ONDERVROUWENLEEST 16
 ondervrouwenleest 16
 ONDERVROUWESCHOENEN 57
 ondervrouwleest 16
 ONDERWERK 35
 onderwerk 35
 ONDERWERK, GELIJMD ~ 22
 onderwerk, gelijmd ~ 22
 ONDERWERKMAKER 35
 ongaar 9
 ONRAAD 7
 ontdoen, van de vorm ~ 55
 ontleesten 55
 oog 28, 56
 oogje 20, 28
 ooptrekken 45
 oord 37
 op de leest trekken 61
 op de leest zetten 61
 op de vorm trekken 61
 op een leest spannen 61
 op halve dikte naaien 33
 op het paar zitten 58
 op hetzelfde paar zitten 58
 op maat snijden 29
 op maat snijden 44
 op niks trekken 59
 op staal snijden 43
 opbenen 34
 opblikken 54
 opblinken 50
 opbouwen, hak ~ 47
 opbouwer 9
 opbouwlap 9
 opbouwplaatjes 47
 opbouwstukken 47
 opdrijven 44
 opeenbrengen, twee stukken
     leer ~ 23
 opeennaaien, twee stukken leer
     ~ 32
 OPEN KANT 44
 open kant 44
 open rand 44
 opening 24
 ophaalder 59
 OPHALEN 54
 ophalen 39, 54
 opleggen, de steek ~ 51
 OPLEGGEN, SIERSTEKEN ~ 34
 opnaaien, garnituren ~ 34
 opnaaien, raam ~ 41
 opnagelen, de lap ~ 55
 opnagelen, het overleer ~ 39
 opnikken 50
 oppinnagel 21
 OPPINNAGEL, PELDNAGEL, ~ 21
 OPPINNEN 39
- oppinnen 34, 38, 39
 oppinnen, voorlopig ~ 39
 oppinner 35, 57
 oppinsemcetje 21
 oppintang 14, 40
 oppoetsen 54
 oppoetsmachine 62
 OPPRIKKEN 51
 opprikker 51
 oprekken 61
 OPREKKEN, UITDRAAIEN, ~ 61
 OPREKLEEST, UITDRAAILEEST,
     ~ 61
 OPREKMACHINE 61
 opschuren 50
 opslagwerk 58
 opsnijden, een groef ~ 45
 opspieën 61
 optrekken 38, 39, 61
 opvullen 42
 OPVULLEN, BOVENWERK ~ 42
 opvullen, wreef ~ 42
 opvulling 42
 opvulsel 17, 42
 opwerken, wreef ~ 42
 opzetlapje 60
 OPZETTEN 38
 opzetten 38, 39
 opzetten, de borstel ~ 20
 OPZETTEN, HAKKEN ~ 47
 opzetten, hakken ~ 47
 opzetten, was ~ 52
 OPZIJ UITKOMEN 48
 opzwicken 39
 opzwicken, de schachten ~ 38
 opzwicken, met rivets ~ 39
 oud leer 9
 ovenste 23
 OVERHALEN 39
 OVERHALEN, FOUTEN BIJ
     SLECHT ~ 39
 OVERIGE VERSIERINGEN 28
 OVERLEER 8
 overleer 8
 overleer, het ~ opnagelen 39
 overleer, stuk op het ~ 60
 overleermes 29
 overleerscheer 29
 OVERLEERSOORTEN 8
 overleertafel 29
 overslag 25
 overstrijken met traan 54
 overzwicken 39
- P
- paar, op het ~ zitten 58
 paar, op hetzelfde ~ zitten 58
 paar, per ~ aaneenbinden 57
 paardshorezen, steek van ~ 4

paardsleer 9
 paardsviller 1
 pap 22
 pap, wener ~ 22, 31
 partijstuk 36
 pasklare, in ~ stukken 29
 pasmaken 38
 PASROZET 28
 passer 67
 passnijden 38
 patch 28
 PATRONEN 28
 patronen 28
 PATRONENMAKER 28
 patronenmaker 28
 patroon 64
 patroonblokje 29
 patroonmaker 28
 patroonmes 29
 pegger 5
 PEK 19
 pek 19
 PEKBOL 19
 pekbol 19
 PEKDRAAD 18
 pekdraad 5, 18
 pekdraad draaien 19
 pekdraad, lange steek met ~ 46
 pekdraad maken 19
 pekdraad, met de ~ spannen 23
 pekdraadels 63
 pekdraadgaren 18
 pekfister 5
 pekgat 18
 pekhuif 5
 pekketel 19
 pekleer 19
 PEKPAN 19
 pekpan 19
 pekpot 19
 peksteek 46
 pekstrijker 19
 pekvot 5
 pen 20, 46
 PEN, HOUTEN ~ 20
 penbros 13
 PENHAMER 14
 pennebros 12, 13
 pennenrasp 55
 pens 3
 per paar aaneenbinden 57
 perforiertang 31
 petrollamp 54
 petrolvuurtje 54
 pijpje 30
 pik 12, 19
 pikdraad 18
 pikkel 18, 61
 piknaald 12
 pin 12, 20
 pin, houten ~ 20
 pinbroche 13
 pinbros 12, 13
 pince 15
 pindraad 19
 PINGAT 56
 pingat 56
 pinhamer 14
 pink 9
 pinkleer 9
 pinlepel 49
 pinlok 56
 pinnagel 21
 PINNEN 55
 pinnen 44, 48, 55
 pinnenrasp 55
 pinnetje 20
 PINRASP 55
 pinrasp 55
 pits 33
 pitsers 28
 pitstang 14
 plaat 56
 plaat, leest met ~ 56
 plaatjes 38
 plaatjes, ijzeren ~ 38
 PLAATLEEST 56
 plaatleest 56
 plaats, nutte ~ 4
 plaats, slechte ~ 4
 plak 22
 plakeis 38
 PLAKKEN 31
 PLAKKEN, LIJM VOOR HET ~ 31
 plakpot 18
 PLAKSEL 22
 plaksel 22
 plaksel, potje voor ~ 18
 PLAKSELPOT 18
 plakzooltje 35
 plank, eiken ~ 11
 platstaan 59
 platte engelse els 41
 platte met ene bolle kant 49
 PLATTE RASP 49
 platte rasp 49
 platte steek 34
 platte steen 43
 platte vers 37
 platte zwiktang 40
 plek, dode ~ 4
 plek, vuile ~ 4
 plekken 31
 plekker 5
 plekzooltje 42
 pletwals 61
 plezierplooien 35
 ploeg 65
 PLOEGMES 65
 ploegmes 65
 plooibredje 35
 plooiën 35, 39
 plooiën, valse ~ 39
 PLOOIEN (ZNW.) 35
 plooiëntang 40
 PLOOIPLANKJE 35
 plooiplankje 35
 pluim 28
 pluis 25
 POETSBORSTEL 54
 poetsdoosje 18
 poetsen 54
 poetser 55
 poetsmachine 62
 polieren 50, 52
 polierijzer 53
 polierwas 52
 polijsten 50
 POLIJSTIJZER 53
 polijstijzer 53
 polijzen 50
 pollevie 36
 polleviehak 36
 pollevielikker 53
 pollevietje 36
 POMPON 28
 pomponnetje 28
 poot 3
 poten, leer uit de ~ 7
 potje 18
 potje voor plaksel 18
 pres 61
 priem 11, 13, 30, 63
 priem, engelse ~ 30
 priempje 12
 PRIK 51
 prik 12, 51, 65
 prikijzer 51
 prikken 51
 prikker 12
 prikliker 51
 PRIKRAD 65
 priksteek 51
 PROEFPAAR MAKEN 58
 pruije els 13
 prutser 5
 prutskloot 6
 prutskremer 6
 punt 19, 25
 puntmes 64

 R

 raadje 51
 raam 40
 raam naaien 41
 raam opnaaien 41
 raamwerk 44
 ramemes 10, 48
 RAND 40, 25, 37

rand 40, 44, 47
 rand, blinde ~ 44
 rand, gesloten ~ 44
 rand, open ~ 44
 randen (mv.) 4
 randijzer 54
 RANDMES 10
 randmes 10, 54
 randmesje 10
 randnaaien 33, 41
 randsteek 46
 RANDSTEEKMES 48
 randsteker 48
 rangeermes 29
 rangeren 29
 RASP 62
 rasp 49, 62
 RASP, BOLLE ~ 49
 rasp, bolle ~ 49
 rasp, gebogen ~ 55
 rasp, kromme ~ 55
 RASP, PLATTE ~ 49
 rasp, platte ~ 49
 rasp, ronde ~ 49
 RASP, VIJL 48
 raspel 49, 62
 raspen 48
 RASPEN, VIJLEN 48
 rauw snijden 43
 rauw uitsnijden 43
 recht mes 48
 rechte els 13
 rechte steek 46
 RECHTERLEEST 16
 rechterleest 16
 rechtse leest 16
 reep 25
 refel 67
 REFELEN 67
 refelen 67
 refelhout 67
 refelhoutje 67
 REFELRAND 67
 refelrand 67
 rein eik 8
 rein eikeleer 8
 REK 43
 rek 43
 rekband 27
 REKBLOK 43
 rekblok 43
 REKKER 27
 rekker 27
 rekmachine 61
 REKTANG 39
 rektang 14, 40, 65
 reparateur 5
 REPARATIE 59
 reparatie 59
 reparatiestikmachine 34

REPAREREN 59
 repareren 59
 reptiel 9
 revolvertang 30, 31
 richel 41
 riediejes, halkes ~ 17
 riem 9, 27, 28
 riemels 63
 riemenels 63
 riemenglijder 65
 riemenmes 65
 riemenzuil 63
 rij-els 12
 rijen, de schoen ~ 39
 RIJGELS 12
 rijgnaald 12
 rijgstaartel 27
 rijсноer 27
 rijstaartel 27
 rinder 9
 rindleer 9
 rindsleer 9
 RING 28
 ring 28
 ring, blinde ~ 28
 ringentang 30
 ringetje 28
 RINGETJESTANG 30
 ringetjestang 30
 ringhaak 28
 RINGMACHINE 30
 ringmachine 30
 ringmachinetje 30
 ringstempel 30
 ringtang 30
 RISPELEIND 19
 rispeleind 19
 ritsbeen 42
 ritser 67
 rivet 22
 rivets, met ~ opzwikken 39
 ROEFELEN 52
 ROEFELKEI 52
 roestwater 67
 roetsjbies 26
 rollen, het hanf ~ 19
 rollenwals 61
 rolprik 51
 rolstek 66
 rond stuk 67
 rondbreken 49
 ronde rasp 49
 RONDE SCHAAR 66
 ronde slijpsteen 11
 ronde zwiktang 40
 RONDEL 66
 rondel 67
 rondellenmes 66
 ronden, het leer ~ 43
 rondhout 43

rondhout, uitkloppen op het
 ~ 43
 rondkloppen 43
 roosgarnering 28
 ROULETTE 51
 roulette 51
 rozet 28, 67
 rubberen lap 59
 rubberhaknagel 22
 rubberlap 59
 RUBBERZOO 59
 RUG 2
 rug 2, 11
 RUG, HALVE ~ 3
 RUGBIES 26
 rugbies 26
 rughelft 3
 RUGKANT 11
 rugkant 11
 rugvel 2
 ruim, te ~ 59
 ruimer maken 61
 rundsoks 9
 rundsleer 9
 RUW UITSNIJDEN 43

S

samenbinden 57
 schaaf 65
 schaafmachine 65
 schaaftmes 64
 schaaftsleer 9
 SCHAAR, RONDE ~ 66
 schacht 23
 schacht garneren 32
 schacht, hoge ~ 23
 schachtmesje 10, 29
 schachten, de ~ op de binnen-
 zool spannen 38
 schachten, de ~ opzwikken 38
 schachten klaarmaken 32
 schachten, uitsnijden van de
 ~ 29
 schachtenmaker 28, 32
 schaft 23
 schaften maken 32
 schaftenmaakster 32
 schaftenmaker 32
 schalmblok 32
 schalmbredje 32
 SCHALMEN 31
 schalmen 31
 schalmen, schuins ~ 31
 schalmen (znw.) 30
 schalmhout 32
 SCHALMMACHINE 61
 schalmmachine 61
 SCHALMMES 31
 schalmmes 31, 64, 65

SCHALMPLANK 32
 schalmplank 32
 SCHALMSTEEN 32
 schalmsteen 32
 schapeleer 9
 scheef zijn 59
 scheer 29, 66
 scheer, kromme ~ 66
 scherfje 49
 schiefer 3
 schift 65
 schiften 31
 schijf 67
 schijven 47
 schijvenmes 66
 SCHIJVENSNIJDER 66
 schijvensnijder 66
 SCHILFERMES 64
 SCHIMMELEN 10
 schimmelen 10
 schinder 1
 schoemaker 5
 schoemakersmes 31
 schoemakersstoel 18
 schoemakerstafel 18
 schoen, de ~ garneren 33
 schoen, de ~ rijen 39
 schoen, de ~ van gen leest
 doen 55
 schoen, de was op de ~
 inwrijven 52
 schoen, gesneden ~ 44
 schoen, ingang van de ~ 24
 schoen, leest uit de ~ halen 55
 schoenborstel 54
 schoenbros 5
 schoenen, genaaid ~ 44
 schoenen, gepinde ~ 55
 schoenen voor jongen 58
 schoenen voor meidjeren 58
 SCHOENENOPHALER 59
 SCHOENFABRIEK 6
 schoenfabriek 6
 schoenhaakje 28, 31
 schoenhak 36
 schoenknopen 28
 SCHOENLADE 18
 schoenlade 18
 schoenlapper 5
 schoenleest 15
 schoenmaakbedrijf 6
 schoenmaat 10
 schoenmaken 59
 SCHOENMAKER 4
 schoenmaker 4, 35
 SCHOENMAKER, AMBACHT VAN
 ~ 4
 SCHOENMAKER (BIJNAMEN) 5
 SCHOENMAKER, SLECHTE ~ 5
 schoenmakerij 6
 schoenmakersbedrijf 6
 schoenmakersgast 6
 SCHOENMAKERSGEREED-
 SCHAT 4
 schoenmakersgereedschap 4
 schoenmakersgerie 4
 schoenmakersgerief 7
 schoenmakersgetuig 4
 schoenmakershamel 14
 SCHOENMAKERSHAMER 14
 schoenmakershamer 14
 SCHOENMAKERSKNECHT 6
 SCHOENMAKERSLAMP 54
 schoenmakerslamp 54
 schoenmakersleerling 6
 schoenmakersmachine 34
 SCHOENMAKERSMES 10
 schoenmakersmes 10, 29, 45,
 48
 schoenmakerspriem 12
 schoenmakersstiel 4
 schoenmakersstoeltje 18
 schoenmakersvuurtje 54
 schoenmes 10
 schoenmeter 10
 schoennageltjes 56
 schoennestel 27
 schoenpegger 5
 schoenpik 5, 6
 schoenpikkel 18
 schoenpoets 51
 schoenpoets, doosje ~ 18
 SCHOENPOETSDOOSJE 18
 SCHOENPOETSER 55
 schoenreparatie 59
 schoenriem 27
 schoenriemen aaneenbinden 57
 schoenring 28
 schoensfabriek 6
 schoensknopen 28
 schoensknoper 31
 schoenslade 18
 schoensmaat 8
 schoensmartelaar 5
 schoensriem 27
 schoenssnal 28
 schoenstaartel 27
 schoensvak 4
 schoensverkrachter 5
 schoenswicks 51
 schoenvoet 15, 56, 61
 schoenvorm 15
 schoenwicks, doosje ~ 18
 schoenzool 42
 schoestaartel 27
 schoester 4, 6, 35
 schoesteren, het ~ 4
 schoestergeschaft 6
 schoestergeschie 4
 schoestergilde 4
 schoesterhamer 14
 schoesterij 6
 schoesterjong 6
 schoesterknecht 6
 schoesterlampje 54
 schoestermeester 6
 schoestermes 10
 schoesternagels 56
 schoesterpriem 12
 schoesterschortsel 6
 schoestersgereedschap 4
 schoestersgerie 4
 schoestersgeschie 4
 schoestershamer 14, 43
 schoestersknecht 6
 schoesterslamp 54
 schoesterslicht 54
 schoestersmes 10, 29, 31, 45,
 48
 schoesterstoel 18
 schoestersvak 4
 schoesterszuil 11
 schoffleer 2
 scholk 6
 schoorpoot 61
 SCHOOTWERKER 38
 schootwerker 38
 schopels 45
 schorsgelooid leer 8
 schortel 6
 schortel, leren ~ 6
 schot 18
 schraapglasje 49
 schraapglas 49
 schrabben 49
 schrabglas 49
 schrapen 49
 SCHRAPGLAS 49
 schrapglas 49
 SCHRAPPEN 49
 schrappen 49
 SCHROEFHEFT 13
 SCHROOIEN 48
 schrooien 48, 50
 SCHROOMACHINE, SCHUURMA-
 CHINE, ~ 62
 SCHROOIMES 48
 schrooimes 48
 SCHUIF 17
 schuif 17
 schuiflat 10
 SCHUIFLEEST 17
 schuifleest 17
 SCHUIFMAAT 10
 schuifmaat 10
 schuins schalmen 31
 schupels 41
 schupjesels 41
 SCHUREN 50
 schuren 50

- schutsool 35
 schuurband 62
 schuurmachine 62
 SCHUURMACHINE,
   SCHROOIMACHINE 62
 SCHUURPAPIER 50
 schuurpapier 50
 SCHUURROL 62
 schuurrol 62
 semence 21
 semencen 56
 semences 56
 semencetje 21
 seriewerk 58
 sierbies 26
 SIERGAATJESTANG 30
 siergaatjestang 31
 siergesp 28
 sierlokertang 31
 sierriempje 28
 SIERROZET 28
 sierrozet 28
 sierschijf 67
 siersteek 34
 SIERSTEKEN OPLEGGEN 34
 SIERSTIKSEL 34
 siertang 31
 sint-crispijn 7
 sint-crispiniaan 7
 sint-crispinianus 7
 SINT-CRISPINIANUS, SINT-
   CRISPINUS EN ~ 7
 sint-crispinus 7
 SINT-CRISPINUS EN
   SINT-CRISPINIANUS 7
 sjablons 29
 sjabloon 64
 SLECHT, FOUTEN BIJ ~
   OVERHALEN 39
 slecht sluiten 58
 slecht stuk 4
 slechte plaats 4
 SLECHTE SCHOENMAKER 5
 slechte stand hebben 59
 slede 65
 SLEEHAK 37
 sleehak 37
 sleuf 41, 45
 sleuf toemaken 46
 slijpbred 11
 slijpplank 11
 slijpsteen 11
 slijpsteen, ronde ~ 11
 slijpstoel 11
 slijtkant 37
 slippen 58
 SLOB 58
 slob 58
 SLOBBEN 58
 slobberen 58
 slob 58
 sloffen 58
 sloof 6
 slot, geen goed ~ hebben 58
 SLUITEN, DE GROEF ~ 46
 sluiten, groef ~ 46
 sluiten, niet goed ~ 58
 sluiten, slecht ~ 58
 sluitroosje 28
 smal mes 31
 smiktang 65
 snal 28
 snammel 25
 snauw 26
 sne(de) 10
 sneeuwlap 25
 snij 11
 snijapparaat 65
 snijbred 30
 SNIJDEN 29
 snijden 29
 snijden, de brandsool op maat
   ~ 38
 snijden, een gleuf ~ 45
 SNIJDEN, EEN GROEF ~ 45
 snijden, een model ~ 44
 snijden, groef ~ 45
 snijden, in zijn model ~ 48
 snijden, op maat ~ 29, 44
 snijden, op staal ~ 43
 snijden, rauw ~ 43
 snijden, voor ~ 45
 snijdis 29
 SNIJKANT 10
 snijkant 10
 SNIJLOOD 29
 snijmaat 64
 snijmachine 65
 SNIJMES 29
 snijmes 10, 29, 48
 snijpasser 67
 SNIJPLANK 30
 snijplank 30, 32
 SNIJTAFEL 29
 snijtafel 29
 SNIJTANG 14
 snijtang 14
 SNIT 29
 snit 3, 11, 29
 snoekebek 40
 snoeketang 40
 snuit 25
 soepel 9
 soufflet 27
 spaltmes 65
 spanbeen 34
 SPANBLOK 23
 spanblok 23
 SPANELS 12
 spanels 12
 spanels, duitse ~ 13
 spangnagel 21
 spangnagels 56
 spanleest 61
 SPANNAAD 32
 spannaad 33
 spannaadreep 26
 SPANNEN 23
 spannen 23
 spannen, de schachten op de
   binnensool ~ 38
 spannen, met de pekdraad ~ 23
 spannen, op een leest ~ 61
 spanner 33
 SPANRIEM 23
 spanriem 23
 spanstuk 35
 spantang 65
 SPEKZOO 59
 speksool 59
 speldenagel 21
 speldnagel 21
 SPELDNAGEL, OPPINNAGEL 21
 spie 35
 SPIEGEL 24
 spiegel 24
 spiegelsool 24
 spij 17
 spijkere 48
 spijkere, hak ~ 48
 SPIJKERS, HANDVOL ~ 22
 SPIKERTANG 15
 SPIKERTREKKER 15
 spinaal 20
 SPINAALGAREN 20
 spinaalgaren 20
 spinaalgaren, steek van ~ 46
 spingaren 20
 spirituslak 67
 SPIRITUSLAMP 54
 spirituslamp 54
 spirituslampje 54
 spits 19, 46
 spitse kant 46
 splijten 31, 33
 splijtmes 65
 SPLIT 3
 split 3
 splitmachine 65
 SPLITTEN 31
 splitten 31
 spoorleer 60
 SPOORLEER,
   ACHTERVOERING 60
 spring 17
 springing 17
 sprokkel 4
 SPRONG 17
 sprong 17
 staal, op ~ snijden 43

staan 59
 staan, niet in de goede stand
   ~ 59
 STAART 46
 staart 43, 46
 staartel 27
 staartelers 63
 stal 5
 stalen 29
 STALEN LEEST 16
 stalen leest 16
 STAND 59
 stand 59
 stand, geen goed ~ hebben 59
 STAND, GEEN ~ HEBBEN 59
 stand, geen ~ hebben 59
 stand, juiste ~ 59
 stand, niet in de goede ~
   staan 59
 stand, slechte ~ hebben 59
 STAPELWERK 58
 stapelwerk 58
 STEEK 22
 steek 4, 8, 22
 STEEK (ALS EENHEID VAN
   MAAT) 8
 steek, de ~ doen uitkomen met
   de bout 51
 STEEK, DE ~ DOORTREKKEN 33
 steek, de ~ opleggen 51
 steek, engelse ~ 8
 steek, franse ~ 8
 STEEK, GEKLEURDE ~ 46
 steek, gele ~ 46
 steek, grote ~ 46
 STEEK, KORTE ~ 46
 steek, korte ~ 46
 STEEK, LANGE ~ 46
 steek, lange ~ 42, 46
 steek, lange ~ met pekdraad 46
 steek, platte ~ 34
 steek, rechte ~ 46
 steek van paardshoren 4
 steek van spinaalgaren 46
 steek zetten 51
 steek, zware ~ 34
 steekaftekenaar 51
 steekels 13
 STEEKGAATJES 45
 steekgater 46
 steekmes 10, 48
 steekmesje 48
 steeknageltje 21
 STEEKOPZETTER 50
 steekopzetter 51
 steeksemencetjes 56
 steekzetter 48, 51
 steel 13
 steen 43
 steen, platte ~ 43
 steen voor uit te dunnen 32
 steken 46
 steken, de ~ meer doen
   uitkomen 51
 steken, mis ~ 33
 steken, te licht ~ 33
 steken, te locht ~ 33
 STEKEN VOOR HET
   BOVENWERK 34
 stekenlekker 51
 stekenprik 51
 stelmes 65
 stempelaambeeld 30
 steval 34
 stevalbeen 34
 stevalmaker 6
 stiel 4
 STIFT 21
 STIFTEN 48
 stijf 50
 stijfkap 39
 STIJFSEL 50
 stijl 15
 stijve naas 39
 stijve neus 39
 stijve tip 39
 stijve top 39
 stijven, de lap ~ 50
 stikbros 13
 stikels 13
 STIKKEN 32
 stikken 32
 stikken, fratsen ~ 34
 stikken, tigen ~ 32
 stikker 32
 STIKKER, STIKSTER 32
 stikkeren 32
 stiklat 33
 STIKMACHINE 34
 stikmachine 34
 stikmachine met
   fantaseersteek 34
 stikspaan 33
 stikspanner 33
 stikster 32
 STIKSTER, STIKKER, ~ 32
 stoot 60
 stootje 35, 60
 stootlap 60
 stootlapje 60
 stootplaatje 22
 stootplaatjes 38
 stootplaten 38
 stootpunt 60
 STRIJKLAP 19
 strijklap 19
 strijklapje 19
 strijkleer 19
 strijkstukje 19
 strijp 25, 26
 STRIK 27
 strik 27
 strikje 27
 strook 25
 STROP 26
 strop 26
 STROPBIES 26
 stropbies 26
 stropen 1
 STROPPEN 33
 stuk 60
 stuk, geschalmd ~ 47
 stuk, gestift ~ 47
 stuk in het leer 4
 stuk, onderste ~ 36
 stuk op het overleer 60
 stuk, rond ~ 67
 stuk, slecht ~ 4
 stuk, voorblad uit één ~ 24
 stukje 60
 stukken, in pasklare ~ 29
 stukken, in werkklare ~ 29
 stukken, twee ~ leer
   opeenbrengen 23
 stukken, twee ~ leer
   opeennaaien 32
 stukken van de flank 47
 stukstift 21
 stumper 6

 T

 TAAI 9
 taai 9
 TAAI, HARD LEER 9
 taai leer 9
 TACK 21
 tack 21
 tacks 56
 tacksen 39, 55
 tacksenwipper 15
 tacksje 21
 talon 37, 42
 talonnetje 37
 tandwielkje 51
 tang 14
 tarwemeel 22
 te droog 44
 te fel gelooid 4
 te groot 59
 te hoog op de wreef 59
 te licht steken 33
 te locht steken 33
 te ruim 59
 TE WIJD 58
 te wijd 59
 teen 25, 60
 teenpartij 7
 TEENSTUK 60
 teenstuk 60

- teenstukje 60
 teer 19
 teerdraad 18
 tegeninnaaien 23
 terug op de leest zetten 57
 THUISWERK 58
 thuiswerk 58
 THUISWERKER 6
 thuiswerker 6
 tige 23
 tige, zijkant van de ~ 24
 tigen maken 32
 tigen stikken 32
 tigenmachine 34
 tigenmaker 32
 tijk 26
 tip 25, 37, 60
 tip, stijve ~ 39
 tip, voorste ~ 60
 tipijzeren 38
 tipje 60
 tipje 60
 toebinden 39
 toekloppen 46
 toekloppen, groef ~ 46
 toelikkere, de groef ~ 46
 toemaken, de groef ~ 46
 toemaken, sleuf ~ 46
 toesnoeren 39
 TONG 25
 tong 25
 tong, franse ~ 25
 top 25
 top, stijve ~ 39
 topje 37
 traan, met ~ insmeren 54
 traan, met ~ invetten 54
 traan, overstrijken met ~ 54
 traats 22
 tranchet 29
 TRANEN 54
 tranen 54
 transparant 3
 trap 7
 trede 7
 tredstuk 35
 trek 18
 trekhaak 55
 trekken, de leest deruit ~ 55
 trekken, een groef ~ 45
 trekken, gleuf ~ 45
 trekken, op de leest ~ 61
 trekken, op de vorm ~ 61
 trekken, op niks ~ 59
 trekker 26, 55
 treklát 65
 trektang 14, 15
 tressen 39
 tuigband 2, 62
 tuighals 3
 tuigleer 8, 62
 TUIGLEER, ZADELLEER 62
 tussenstuk 35
 tussenstukken 47
 tussenuitkrollen 48
 tussenuitkruipen 48
 TUSSENZOO 40
 tussenzool 40
 tussenzoeltje 40
 twee stukken leer
     opeenbrengen 23
 twee stukken leer
     opeennaaien 32
 tweernen 19
 TWIJNEN 19

 U

 uitdraaien 61
 UITDRAAIEN, OPREKKEN 61
 uitdraaileest 61
 UITDRAAILEEST,
     OPREKLEEST 61
 uitdunnen, het leer ~ 31
 uitkloppen 43
 uitkloppen op het rondhout 43
 uitkomen, de steek doen ~ met
     de bout 51
 uitkomen, de steken meer doen
     ~ 51
 UITKOMEN, OPZIJ ~ 48
 UITLEESTEN 55
 uitleesten 55
 uitpoets, laatste ~ 54
 uitpoetsborstel 54
 UITPOETSEN 51
 uitpoetsen 50, 51, 54
 UITPOETSINKT 51
 uitpoetsinkt 51
 UITPOETSMACHINE 62
 uitpoetsmachine 62
 UITPOETSWAS 52
 uitrekken 61
 uitrekker 65
 uitschalen 31
 uitschuren 50
 uitslaan 10
 uitslagijzer 63
 uitsnijden 48
 uitsnijden, bruut ~ 43
 uitsnijden, leer ~ 29
 uitsnijden, rauw ~ 43
 UITSNIJDEN, RUW ~ 43
 uitsnijden van de schachten 29
 uitsnijder 48
 uitsnijdis 29
 uitsnijsel 30
 uitsnijwerk 29
 uitsteekmesje 48
 UITSTEKEN 48
 uitsteken 48
 uittrekken 55
 uittrekken, de leest ~ 55
 uitwassen 52
 uitwiden 61
 uitwrijver 54
 uitzetapparaat 61
 uitzetijzer 65
 uitzetleest 61
 uitzetmachientje 61
 uitzetten 34, 61
 UITZETTER 65
 uitzetter 65

 V

 vaardig maken 51
 vache 9
 vachegelooid croupon 9
 vacheleer 9
 vachette 9
 vakwerk 58
 valse plooiën 39
 van de vorm ontdoen 55
 varkensborstel 20
 varkensborstel aanzetten 20
 varkensleer 9
 varkensvoering 9
 vasthouden, de zool ~ 44
 vastlijmen 32
 vastmaken 57
 vastmaken, de absatz ~ 47
 vastnagelen 48
 vastplekken 31
 vaststaan 59
 vastzetnagel 21
 vastzetten 39, 44
 vastzetten, de vers ~ 47
 vel 3, 62
 vel, half ~ 2
 vel, (het ~) afstropen 1
 vel, het ~ aftrekken 1
 vensterglas 49
 VERBRAND 4
 verbrand 4
 verf, zwarte ~ 67
 vergaarbak 18
 VERHALFZOLEN 60
 verhalfozolen 60
 verkeerd, zich ~ krullen 48
 vernis, zwarte ~ 67
 vers 7, 24, 36
 vers, achterste van de ~ 37
 vers, de ~ vastzetten 47
 vers, halve ~ 37
 vers, hoge ~ 37
 vers, platte ~ 37
 versen derop zetten 60
 versen (mv.) 37

versieren 34
 VERSIERINGEN, OVERIGE ~ 28
 verslap 60
 verspartij 7
 versstuk 35
 versterken, met biezen ~ 33
 verven 52
 verwalst 4
 VERZOLEN 59
 verzolen 59
 VETER 27
 veter 27
 vetering 28
 VETGAT 18
 vetgat 18
 vethoekje 18
 vethoorn 18
 vetleer 8
 vetpotje 18
 vetten 1, 54
 vierdelmaand 64
 vijl 49, 62
 VIJL, RASP, ~ 48
 vijlen 48
 VIJLEN, RASPEN, ~ 48
 VILDER 1
 vilder 1
 vilderen 1
 VILLEN 1
 villen 1
 viller 1
 vilplek 3
 vilsnede 3
 VILSNEE 3
 vilsnee 3
 vilsnit 3
 vilt 38
 viltsnee 3
 viltsnit 3
 vlaamse els 12
 vlasgaren 20
 VLEESKANT 3
 vleeskant 3
 vleeszijde 3
 vleugelnaas 28, 60
 VLEUGELS 25
 vleugelstukken 25
 vlijm 12
 vochtig maken 50
 vodderaar 6
 voeding 26
 voeding, het ~ kleven 31
 voeren 31
 VOERING 26
 voering 26
 voeringleer 26
 VOERINGLEERSOORTEN 9
 voeringlijnen 26
 voeringspijp, gladde ~ 26
 voet 15, 56

voet, botte ~ 56
 voet, ijzeren ~ 56
 voet, nagelvoet op een ~ 61
 voetkap 60
 voetmaat 10
 volgens de vorm 29
 voor 41, 45
 voor, de ~ aankloppen 46
 voor en achter lappen 59
 voor snijden 45
 voor, steen ~ uit te dunnen 32
 voorbanden 25
 VOORBLAD 24
 voorblad 24
 voorblad met de naas 24
 voorblad uit één stuk 24
 voorgat 56
 voorgewerkte laarzeschacht 35
 voorlopig oppinnen 39
 voorraad 58
 VOORSCHOOT 6
 voorschoot 6
 voorste 24
 voorste tip 60
 voorste van de hamer 46, 47
 voorste, zijden van het ~ 25
 voorsteekgaatjes 46
 voorstuk 24
 voorvel 6
 voorvoet 7
 voorvoetstukje 42
 vorm 34
 vorm, op de ~ trekken 61
 vorm, van de ~ ontdoen 55
 vorm, volgens de ~ 29
 vormen, het been ~ 34
 vormlaars 35
 vortraspelen 48
 vortvijlen 48
 vrouwen 35, 39
 vree 9, 24
 VROUWENLEEST 16
 vrouwenleest 16
 vrouwschoenen, leest voor
 ~ 16
 vrouweschoenen 57
 VROUWEWERK 57
 vrouwlieest 16
 vrouwlieschoenen 57
 vrouwlievers 37
 vrouwluileest 16
 vrouwluischoenen 57
 vuile plek 4
 vuilslachter 1
 vulijzer 66
 VULIJZER, VULSTOK, ~ 66
 vulling 40
 vulling, cambreur met ~ 42
 vulsel 42
 vulstek 66

vulstok 66
 VULSTOK, VULIJZER 66

W

wals 61
 warm insmeren 52
 warm maken 52
 was 51, 52
 was, bijsmeren met ~ 52
 was, de ~ op de schoen
 inwrijven 52
 was, met ~ instrijken 52
 was opzetten 52
 was, zwarte ~ 51
 WASDRAAD 20
 wasdraad 20
 wasinkt 51
 wassteek 46
 water, in ~ leggen 43
 water, onder ~ dompelen 43
 WATERBAK 18
 waterbak 18
 waterdicht naaien 33
 watertong 25
 weekbak 18
 wegraspelen 48
 WEKEN 43
 weken 43, 50
 WENER LIJM 22
 wener lijn 22, 31
 wener pap 22, 31
 WERK, BEGINNEN MET HET ~ 7
 werk, chique ~ 58
 WERK, DOORGENAAID ~ 57
 werk, doorgenaaid ~ 57
 werk, fijn ~ 58
 werk, flexibel ~ 44
 WERK, GEPIND ~ 55
 werk, gepind ~ 55
 werk, (het ~) aanleggen 7
 WERK, KOSTBAAR ~ 58
 werk, kostbaar ~ 58
 werk, kostelijk ~ 58
 werk, kunstig ~ 58
 WERKBLOK, ZWIKBLOK, ~ 56
 werkdis 18
 werkhuis 6
 werkkamer 6
 werkklare, in ~ stukken 29
 werklade 18
 WERKPLAATS 6
 werkplaats 6
 werkplek 6
 werksloof 6
 werkstatt 6
 WERKSTOEL 18
 werkstoel 18
 WERKTAFEL 17
 werktafel 18

- WETPLANK 11
 wetplank 11, 30
 WETSTEEN 11
 wetsteen 11
 wetsteentje 11
 wichsborstel 54
 wichsdoos 18
 wichterleest 16
 wichterschoenen 58
 WIJD, TE ~ 58
 wijd, te ~ 59
 WINDDROOG 43
 winddroog 43
 WINKEL 6
 winkel 6
 wits 22
 WORM- EN HORZELGAT 4
 WREEF 23
 wreef 3, 23
 wreef opvullen 42
 wreef opwerken 42
 wreef, te hoog op de ~ 59
 wregel 24
 wrevel 24
 wrijven, door ~ inbranden 52
 wringel 24
- Z
- zaalmakersmes 66
 zachte leest 15
 zadeliersmes 64
 ZADELLEER, TUIGLEER, ~ 62
 ZADELMAKER 62
 zadelmaker 62
 zandpapier 50
 ZETLAARS 35
 zetsel 26
 ZETTEN 34
 zetten, de kant ~ 51
 zetten, een nieuwe zool ~ 59
 zetten, fantasiesteek ~ 34
 zetten, hak eronder ~ 47
 zetten, hakken ~ 47
- zetten, halfflappen ~ 60
 zetten, halfzolen ~ 60
 zetten, nieuwe lappen ~ 59
 zetten, onderstukken ~ 47
 zetten, op de leest ~ 61
 zetten, steek ~ 51
 zetten, terug op de leest ~ 57
 zetten, versen derop ~ 60
 zich verkeerd krullen 48
 ZIEL 9
 ziel 9, 42
 zieltje 42
 zijde 3
 zijden van een huid 9
 zijden van het voorste 25
 zijkant van de tige 24
 zijn, in ~ model snijden 48
 zijstuk 60
 zinkplaat 56
 zitten, op het paar ~ 58
 zitten, op hetzelfde paar ~ 58
 zolen 59
 zolen, gepinde ~ 55
 zolenleer 9
 zonder, nagel ~ kop 21
 ZONDROOG 44
 zondroog 44
 ZOOL 35
 zool 35
 zool afkretsen 49
 zool, de ~ vasthouden 44
 zool, dubbele ~ 35
 ZOOL, DUBBELE ~ 35
 zool, dubbele ~ 35
 zool, een nieuwe ~ zetten 59
 zool, gelijmde ~ 22
 zool, groef in de ~ 45
 ZOOL, LEREN ~ 59
 ZOOLLEER 9
 zoolleer 9
 zoolleerscheer 29
 ZOOLLEERSOORTEN 9
 ZOOLSTUK 60
 zoolstuk 60
- zuil 11, 30, 63
 zuil, dikke ~ 57
 zuil, kromme ~ 12
 zuiltje 11
 zuur leer 9
 zware hamel 43
 zware steek 34
 zwart 51, 67
 zwarte verf 67
 zwarte vernis 67
 zwarte was 51
 zwarten 52
 ZWARTMAKEN 52
 zwartmaken 52
 zwartmaken, de kanten ~ 52
 ZWARTMIDDEL 67
 ZWARTSEL 51
 zwartsel 51, 52, 67
 zwartselpot 18
 ZWARTSELRESERVOIRTJE 18
 zwartskroeg 18
 zwartmaat 18
 zwartspot 18
 zwartverven 52
 zwie 35
 zwienaaien 33
 zwikblok 56
 ZWIKBLOK, WERKBLOK 56
 ZWIKBLOKLEEST 56
 zwikinslag 39
 zwikken 39
 ZWIKKER 57
 zwikker 35, 57
 zwikleest 56
 ZWIKPIN 56
 zwikpin 56
 zwiktand 40
 ZWIKTANG 40
 zwiktang 40, 65
 zwiktang, brede ~ 40
 zwiktang, kromme ~ 40
 zwiktang, platte ~ 40
 zwiktang, ronde ~ 40

Eerder verschenen afleveringen van het wld

Van het *Woordenboek van de Limburgse Dialecten* verschenen tot nu toe de volgende afleveringen:

Deel I. Agrarische terminologie

- WLD, *Int. en I.1*: dr. A. Weijnen, dr. J. Goossens, drs. P. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Inleiding en Agrarische terminologie, afl. 1 (bemesten en ploegen)*, Assen, 1983 (77 en 166 p.). ISBN 90 232 1820 5
- WLD, I.2 dr. A. Weijnen, dr. J. Goossens, drs. P. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 2 (eggen en slepen)*, Assen, 1984 (80 p.). ISBN 90 232 1819 1
- WLD, I.3 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 3 (weidebouw)*, Assen/ Maastricht, 1991 (136 p.). ISBN 90 232 2634 8
- WLD, I.4 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 4 (verbouw van graangewassen)*, Assen/ Maastricht, 1992 (202 p.). ISBN 90 232 2751 4
- WLD, I.5 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, dr. H. Brok, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 5 (verbouw van knol- en andere gewassen)*, Assen, 1994 (210 p.). ISBN 90 232 2890 1
- WLD, I.9 dr. J. Molemans, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 9 (het paard)*, Assen, 1994 (168 p.). ISBN 90 232 2920 7

Deel II. Niet-agrarische vakterminologieën

- WLD, II.1 dr. H. Cromptvoets, m.m.v. J. van Schijndel, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 1 (huisslachter en bakker)*, Assen/Maastricht, 1986 (214 p.). ISBN 90 232 2242 3
- WLD, II.2 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 2 (bierbrouwer en stroopstoker)*, Assen/Maastricht, 1988 (70 p.). ISBN 90 232 2410 8
- WLD, II.3 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 3 (molenaar)*, Assen/Maastricht, 1991 (242 p.). ISBN 90 232 2669 0
- WLD, II.4 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 4 (turfsteker en ertsontginster)*, Assen/Maastricht, 1987 (132 p.). ISBN 90 232 2306 3
- WLD, II.5 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 5 (mijnwerker)*, Assen/Maastricht, 1989 (293 p.). ISBN 90 232 2469 8
- WLD, II.6 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 6 (imker, stro- of buntgrasvlechter)*, Assen/Maastricht, 1991 (128 p.). ISBN 90 232 2616 X
- WLD, II.7 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 7 (kleermaker, naaister, handspinner, handwever, touwslager, mutsenmaakster)*, Assen, 1993 (208 p.). ISBN 90 232 2821 9
- WLD, II.8 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 8 (pottenbakker, steenbakker, pannembakker, gres- buizenindustrie)*, Assen/Maastricht, 1994 (136 p.). ISBN 90 232 2872 3

